ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΟΜΩΝ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΗΣ ΝΟΜΑΡΧΙΑΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ

ΚΟΥΤΣΙΟΥΚΗ ΜΑΡΙΑΣ

ΦΛΩΡΙΝΑ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2017

Περιεχόμενα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....5

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....7

Γενικά 7

Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος.....8

Εμφύλιος Πόλεμος στη περιοχή της Φλώρινας.....8

Οι διαστάσεις του Εμφυλίου πολέμου.....9

Τα κληροδοτήματα της προγενέστερης ιστορίας.....11

Η σύγκρουση του Δεκεμβρίου 1944 12

Η ανακωχή.....14

Η συμφωνία της Βάρκιζας.....16

Τα γεγονότα μετά τη Βάρκιζα και η «Λευκή Τρομοκρατία» 26

Η πρώτη κυβέρνηση του Θεμιστοκλή Σοφούλη 29

Η πορεία προς τις εκλογές.....35

Η επάνοδος του Ζαχαριάδη 42

Η συγκρότηση του αντιφασιστικού μετώπου.....44

Η 2η Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ.....59

Για τις εκλογές του Μαρτίου.....64

Μια πρόωρη εστία πολέμου: η κατάσταση στην Δυτική Μακεδονία. 68

Η οργάνωση του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας.....72

Η στρατιωτική δράση του ΔΣΕ το 1947.....77

Η στρατιωτική δράση του ΔΣΕ το 1948.....81

Η στρατιωτική δράση του ΔΣΕ το 1949.....89

Άρση συνεπειών του Εμφυλίου Πολέμου 1944-1949.....93

Πίνακες στατιστικών στοιχείων, που προέκυψαν μέσα από την έρευνα και μελέτη των κατανομών συντάξεων του Εμφυλίου Πολέμου μέσα από τη Νομαρχία Φλώρινας. 105

Οι πρώτες επιχειρήσεις του 1946 και η δημιουργία του αρχηγείου των ανταρτών στο Βίτσι. 106

Η ΕΠ της ΚΟ Φλώρινας βγαίνει στο Βουνό. 111

Φτάνουν στο Βίτσι από το Μπούλκες οι πρώτοι Καπετάνιοι. ...113

ΟΙ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ 1947 ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΧΕΣ ΤΟΥ ΔΣΕ ΤΟ 1947-1949 116

Οι εκκαθαριστικές επιχειρήσεις. 116

Η μάχη της Κόνιτσας: (25 Δεκεμβρίου 1947 – 4 Ιανουαρίου 1948). 116

Η επιχείρηση «Κορωνίς» : η προετοιμασία της επίθεσης του Εθνικού Στρατού (14-21 Ιουνίου 1948) 131

Η κύρια επίθεση (21 ως 30 Ιουνίου 1948). 138

Τα «άπαρτα κάστρα». Η οχύρωση του Γράμμου. 141

Η οχύρωση το καλοκαίρι.....144

Διεξαγωγή μάχης για κατάληψη του υψώματος Κλέφτης. 146

Η μάχη στο Βίτσι. 152

Ο ελιγμός του ΔΣΕ στο Βίτσι και η μεγάλη μάχη του Γράμμου. 157

Η μεγάλη μάχη του Γράμμου - Το σχέδιο «ΚΟΡΩΝΙΣ». 161

Μάχη στα χιόνια. 162

Ο συσχετισμός δυνάμεων. 164

Ο απολογισμός των απωλειών της μάχης του Γράμμου. 169
Ο ελιγμός στο Βίτσι. 170
Η μάχη στο Μάλι Μάδι. 174
Μονάδες που έλαβαν μέρος στη μάχη Μάλι Μάδι. 176
Η μάχη. 177
Η πρώτη φάση - η κατάσταση του κυβερνητικού στρατού. 179
Στην οροσειρά Βούτσι. 180
Το σχέδιο και η μάχη. 181
Οι παράγοντες που οδήγησαν στη συντριβή. 183
Η Μάχη του Γράμμου (24-29 Αυγ 1949). 184
Τα Αίτια της Ήττας. 185
Η μάχη της Φλώρινας 12 Φλεβάρη 1949. 187
Η προετοιμασία. 187
Η επίθεση. 195
Η μάχη στα Κουλκουθούρια. 198
Η μάχη του Αμυνταίου. 199
Μαρτυρίες που καταγράφηκαν στην έρευνα για τη συνταξιοδότηση των μαχητών του Εμφυλίου Πολέμου, μέσα από τη Νομαρχία Φλώρινας. 201
Παράρτημα 205
Οι κοινωνικές διαστάσεις του εμφυλίου πολέμου.....217
Βιβλιογραφία 222

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Το θέμα που πραγματεύτηκα στην πτυχιακή μου εργασία, αφορά τον Εμφύλιο Πόλεμο. Ένα κομμάτι της ιστορίας της Ελλάδος, αιματηρό και περίπλοκο, αφού έχει να κάνει με τη σκληρή διαμάχη που πραγματοποιήθηκε κατά τα έτη 1946 – 1949 μεταξύ Ελλήνων. Θα ήθελα να ευχαριστήσω σε αυτό το σημείο την καθηγήτριά μου κ. Ηλιάδου – Τάχου, για την εμπιστοσύνη που έδειξε στο πρόσωπό μου, να πραγματευτώ ένα τόσο δύσκολο θέμα της ιστορίας, καθώς και για την βοήθεια που μου προσέφερε καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής της πτυχιακής μου εργασίας. Μέσα από την καθοδήγησή της κατάφερα να δημιουργήσω, όσο το δυνατόν καλύτερα μπορούσα, ένα μικρό βιβλίο, που πραγματεύεται όμως τόσο μεγάλα γεγονότα. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τον κύριο Ανδρέα Ανδρέου, ο οποίος έχει οριστεί ως δεύτερος βαθμολογητής της πτυχιακής μου εργασίας. Το θεωρώ μεγάλη τιμή, να βαθμολογούμε για το έργο μου, από καθηγητές που είναι καταξιωμένοι στο χώρο της ιστορίας. Μεγάλο ευχαριστώ οφείλω και στον κύριο Καρατζά, που με την συμβολή του, κατάφερα να καταγράψω τους πίνακες κατανομών χορήγησης συντάξεων του Εμφυλίου Πολέμου, καθώς και στους υπόλοιπους εργαζόμενους στα Γενικά Αρχεία του Κράτους που με μεγάλη υπομονή και κατανόηση με βοήθησαν σε ό,τι χρειαζόμουν, το διάστημα που έκανα την έρευνά μου εκεί. Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κύριο Καραμπατσόλη Γιώργο, Υποστράτηγο

ε.α., για την βοήθεια που μου παρείχε καθ’ όλη τη διάρκεια της έρευνας, προσφέροντάς μου ό,τι χρειαζόμουν. Ένα μεγάλο μέρος του υλικού που χρησιμοποιήθηκε για τη συγγραφή της πτυχιακής μου εργασίας το οφείλω σε αυτόν.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Γενικά

Το Σεπτέμβριο του 1940 η Ιταλία πραγματοποιεί μια αποτυχημένη επίθεση κατά των Βρετανικών δυνάμεων στην Αίγυπτο. Μετά από αυτή την αποτυχία, συνέχισε τις πολεμικές της δραστηριότητες , με επίθεση κατά της Ελλάδας στις 28 Οκτωβρίου του 1940. Καθώς η Ιταλική επίθεση είχε αποτύχει λόγω της Ελληνικής αντεπίθεσης, ο ιταλικός στρατός υποχωρεί μέσα στο έδαφος της Αλβανίας. Υπό τον φόβο της δημιουργίας αντιχιτλερικού Συνασπισμού στα Βαλκάνια, η Γερμανική Ανώτατη διοίκηση του Στρατού αποφάσισε να επιτεθεί εναντίον της Γιουγκοσλαβίας και της Ελλάδας. Έτσι ο γερμανικός στρατός μέσω της Βουλγαρίας, επιτέθηκε στην Ελλάδα στις 6 Απριλίου του 1941 και ταυτόχρονα κατά της Γιουγκοσλαβίας. Σιγά σιγά όμως ο λαός άρχισε να απλώνεται και να οργανώνεται δημιουργώντας αντάρτικες ομάδες που πραγματοποιούσαν επιχειρήσεις κατά των δυνάμεων κατοχής αναπτύσσοντας καταυτόν τον τρόπο ένα δίκτυο κατασκόπων. Από τα τέλη του 1943 αυτές οι ομάδες άρχισαν να συγκρούονται μεταξύ τους. Όταν η Ελλάδα απελευθερώθηκε τον Οκτώβριο του 1944 δημιουργήθηκε ένα κλίμα ακραίας πολιτικής πόλωσης που σύντομα οδήγησε στο ξέσπασμα του εμφυλίου πολέμου.

Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος

Με τον όρο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος, εννοούμε την περίοδο ένοπλων αντί – ανταρτικών συγκρούσεων που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα μεταξύ του Ελληνικού Στρατού και των ανταρτικών δυνάμεων του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας (υπό τον έλεγχο του κομμουνιστικού κόμματος Ελλάδας).

Ο Εμφύλιος πόλεμος διήρκησε από τον Μάρτιο του 1946 έως τον Αύγουστο του 1949 και είχε ως αποτέλεσμα την ήττα του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας (ΔΣΕ).

Εμφύλιος Πόλεμος στη περιοχή της Φλώρινας

Ο Εμφύλιος πόλεμος στη Φλώρινα ξεκίνησε έμμεσα λίγο μετά από την συμφωνία της Βάρκιζας. Και ενώ η συμφωνία υποσχόταν πλήρη δημοκρατική ισοτιμία, η Δεξιά, με την αστυνομική τρομοκρατία και τον μηχανισμό των δικαστηρίων, ξεκίνησε διωγμό ενάντια στους αγωνιστές της Εθνικής Αντίστασης. Στις αρχές του Μάρτη του 1945, έφτασαν τα πρώτα τμήματα των Άγγλων στη Φλώρινα μαζί με τα τμήματα της εθνοφυλακής. Έτσι άρχισαν να ανασυγκροτούνται οι κυβερνητικές αρχές και να προωθούνται στην ύπαιθρο. Στις 10 Απριλίου του 1945, άρχισαν οι ομαδικές συλλήψεις στην πόλη και στην ύπαιθρο, οι οποίες συνεχίστηκαν όλο το καλοκαίρι μέχρι και το φθινόπωρο, όπου η κυβέρνηση Σοφούλη έδωσε μια

μικρή αμνηστία. Η ίδια κυβέρνηση στις 31 Μαρτίου του 1946 κηρύττει τις γενικές εκλογές, και παρά την υπόσχεση που έδωσε, ότι δηλαδή, κύριο μέλημά της είναι η εμπέδωση της τάξης και η εξασφάλιση πλήρους ισοπολιτείας, η κατάσταση δεν άλλαξε προς το καλύτερο. Στο διάστημα αυτό έως ότου διεξαχθούν οι εκλογές, ο Δημοκρατικός Στρατός, μέσα από την 2η ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ, κήρυττε τον ένοπλο αγώνα και τη μαζική έξοδο στο βουνό, δημιουργώντας μάχιμες και εφεδρικές αντάρτικες ομάδες. Η απόφαση αυτή της 2ης ολομέλειας του ΚΚΕ διεκπεραιώθηκε τον Μάιο του 1946 με την δημιουργία αντάρτικης ομάδας των καταδιωκόμενων στο Βίτσι. Έτσι στις 26 Ιουλίου του 1946, οι ένοπλες αυτές ομάδες των καταδιωκόμενων του Βίτσι, δέχτηκαν την πρώτη επίθεση από δυνάμεις της χωροφυλακής και του Κυβερνητικού Στρατού. Αυτή ήταν και η πρώτη ένοπλη εμφύλια διαμάχη στην περιοχή της Φλώρινας.

Οι διαστάσεις του Εμφυλίου πολέμου

Το 1948, το Γενικό επιτελείο του Εθνικού Στρατού, υπολόγισε τις απώλειες των δυνάμεων του σε 4.240 νεκρούς, στους οποίους θα έπρεπε να προστεθεί και μεγάλο ποσοστό των 2.330 αγνοουμένων. Από αυτούς, περίπου οι 400 ήταν αξιωματικοί. Την ίδια χρονιά, οι τραυματίες έφτασαν τους 15.300 αξιωματικούς και οπλίτες. Στις απώλειες αυτές δεν πρέπει να υπολογίστηκαν οι μη στρατιωτικοί μηχανισμοί. Δεν

αθροίστηκαν οι απώλειες της Χωροφυλακής αλλά και εκείνες των διαφόρων σχηματισμών ένοπλων ιδιοτήτων, όπως οι Μονάδες Ασφαλείας Υπαίθρου ή τα μέλη της οργάνωσης Χ στην Πελοπόννησο. Τον Ιανουάριο του 1949, στην νίκη του Δημοκρατικού Στρατού στην Νάουσα, 1.500 στρατιώτες του Εθνικού Στρατού τέθηκαν εκτός μάχης και οι νεκροί ανήλθαν σε πολλές εκατοντάδες. Λίγο αργότερα, τον Φεβρουάριο, στην αποτυχία του Δημοκρατικού Στρατού μπροστά στη Φλώρινα, οι απώλειες του ξεπέρασαν τους 700 νεκρούς. Στην Πελοπόννησο, τους πρώτους μήνες του 1949, η ΙΙΙ μεραρχία του ΔΣΕ, περισσότεροι από τρεις χιλιάδες άνθρωποι, εξοντώθηκε στο μεγαλύτερό της τμήμα. Ο τελικός απολογισμός του κόστους της τριετίας του 1946-1949 σε αίμα μπορεί να γίνει κατά προσέγγιση μόνο εξαιτίας της δυσκολίας ακριβούς προσδιορισμού αφ' ενός των απωλειών των παραστρατιωτικών σωμάτων από την κυβερνητική πλευρά και αφ' ετέρου των απωλειών του Δημοκρατικού Στρατού, ιδιαίτερα στους καιρούς της ήττας. Από τα γνωστά και προσβάσιμα, κάνοντας ορισμένες πρώτες εκτιμήσεις, οι απώλειες του Εθνικού Στρατού έφθασαν τους 2.540 αξιωματικούς και τους 40.840 οπλίτες. Οι νεκροί του Δημοκρατικού Στρατού υπολογίστηκαν τότε σε περίπου 38.000. Αν λοιπόν θεωρήσουμε ότι στην περίπτωση του Εμφυλίου Πολέμου τα θύματα της μιας και της άλλης πλευράς προέρχονται από την ίδια την ελληνική κοινωνία, τότε βρισκόμαστε μπροστά στη μεγαλύτερη αιματοχυσία που γνώρισε η χώρα από την

ανεξαρτησία της, το 1830, ως σήμερα. Μιλώντας τεχνικά όμως, το διάστημα 1946-1949 βρισκόμαστε μπροστά σε μία σκληρότατη πολεμική αναμέτρηση. Έναν πόλεμο από εκείνους που δεν αφορούν μόνο τους στρατούς και τους ενόπλους αλλά και την κοινωνία ολόκληρη. Περισσότερα από ένα εκατομμύριο άτομα, άμαχοι, εκτοπίστηκαν και προσφυγοποιήθηκαν στη διάρκεια του πολέμου αυτού. Οι 700.000 σωρεύθηκαν στην προσπάθεια να αποκλειστεί ο Δημοκρατικός Στρατός από κάθε είδους τροφοδοσία. (Γιώργος Μαργαρίτης, Ιστορία του Εμφύλιου πολέμου 1946-1949, τόμος 1, σ. 50)

Τα κληροδοτήματα της προγενέστερης ιστορίας

Ο Ελληνικός Εμφύλιος πόλεμος γεννήθηκε και εξελίχθηκε στο πλαίσιο της κοινωνικοπολιτικής κατάστασης στην Ελλάδα και στηρίζεται σε προγενέστερα γεγονότα. Η κύρια αιτία γι' αυτό είναι ότι πρόκειται μάλλον για συνδυασμό γεγονότων και καταστάσεων, για μια σειρά συγκυρίες που οδήγησαν προς της εσωτερική έκρηξη την ελληνική κοινωνία. Οι ειδικές συνθήκες που επικράτησαν στη χώρα, η συμμετοχή στο ευρύτερο φαινόμενο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, από το 1940 και μετά, διευκόλυναν την εμφυλιοπολεμική εκδοχή και προσανατόλισαν προϋπάρχοντα στοιχεία του ελληνικού κοινωνικού γίγνεσθαι προς αυτή τη κατεύθυνση. Η περίοδος της Κατοχής ήταν ο

καταλύτης για όσα επακολούθησαν, χωρίς όμως και αυτή να καθιστά υποχρεωτική τη συνέχεια. Στην Ελλάδα της Κατοχής και της Αντίστασης μορφοποιήθηκαν τα στρατόπεδα του Εμφυλίου και οι προτάσεις που το καθένα από αυτά διεκδικούσε. Οι δυνάμεις όμως που τα συγκρότησαν, έρχονταν, οπωσδήποτε, από πολύ μακριά. (Γιώργος Μαργαρίτης, Ιστορία του Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949, τόμος 1, σ. 51-52. Αθήνα : Βιβλιόραμα)

Η σύγκρουση του Δεκεμβρίου 1944

Η άρνηση της ηγεσίας του ΚΚΕ και του ΕΑΜ για μονόπλευρη ουσιαστική κατάθεση των όπλων και αφοπλισμό του ΕΛΑΣ, οδήγησε στη στρατιωτική αναμέτρηση του Δεκεμβρίου. Η Εμφύλια αυτή σύγκρουση του Δεκεμβρίου του 1944, συγκαταλέγεται στις στιγμές της ελληνικής ιστορίας που έχουν μελετηθεί όσο λίγες άλλες. Με τον όρο Δεκεμβριανά περιγράφεται η ένοπλη σύγκρουση που έλαβε χώρα κυρίως, αλλά όχι μόνο, στην Αθήνα, από τις 3 Δεκεμβρίου 1944 ως τις 5-6 Ιανουαρίου 1945, μεταξύ, από τη μία των δυνάμεων του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ που ουσιαστικά ταυτίζονταν απολύτως πλέον με το ΚΚΕ και, από την άλλη, της ελληνικής κυβέρνησης του Γ. Παπανδρέου πίσω από την οποία στοιχιζόταν ένα ευρύ φάσμα πολιτικών δυνάμεων. Και τα δύο στρατόπεδα αντιμετώπισαν τότε, τη σύγκρουση αυτή με σχετικό δέος. Αποφασιστικό ρόλο

στην έκβαση της σύγκρουσης είχε η εμπλοκή των βρετανικών στρατιωτικών δυνάμεων στο πλευρό της κυβέρνησης, χωρίς την παρουσία των οποίων είναι βέβαιο ότι τα πράγματα θα είχαν πάρει διαφορετική τροπή. Συμβατικά ως αφετηρία των γεγονότων θεωρούνται οι πυροβολισμοί της αστυνομίας στο μνημείο του Άγνωστου Στρατιώτη στο Σύνταγμα εναντίον του πλήθους που συμμετείχε στη διαδήλωση του ΕΑΜ. Η διαδήλωση αυτή είχε οργανωθεί ως τελεσίγραφο της κυβέρνησης εθνικής ενότητας για τον αφοπλισμό όλων των αντάρτικων ομάδων και είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο περίπου τριάντα διαδηλωτών και τον τραυματισμό δεκάδων άλλων. Τα Δεκεμβριανά, ήταν συγχρόνως τρία πράγματα: πραξικόπημα, εμφύλια σύγκρουση και επανάσταση. Πραξικόπημα (με διαφορετικούς όρους: «στάση» ή «κίνημα»), καθώς ένα τμήμα του στρατού στασίασε εναντίον της κυβέρνησης. Πράγματι, μέχρι την καταγγελία από το ΕΑΜ της απόφασης αφοπλισμού του σύμφωνα με τις αποφάσεις της Καζέρτας, ο ΕΛΑΣ υπαγόταν στην κυβέρνηση και είχε τεθεί υπό τις διαταγές του βρετανού στρατηγού Ρόναλντ Σκόμπι. Όπως σε κάθε πραξικόπημα, στόχος ήταν η άμεση ένοπλη επιβολή δίχως παρατεταγμένες εχθροπραξίες. Το ΚΚΕ, με άλλα λόγια, δεν υπολόγιζε ότι θα χρειαζόταν να δώσει μια μάχη διάρκειας ενός μήνα, αλλά λόγω του δεδομένου συσχετισμού θα επέβαλλε στους αντιπάλους του τους όρους του πολύ σύντομα. Εμφύλια σύρραξη επίσης, καθώς Έλληνες πολέμησαν εναντίον Ελλήνων για παρατεταμένο

χρονικό διάστημα. (Γιώργος Μαργαρίτης, Ιστορία του Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949, τόμος 1, σ. 67-68. Αθήνα : Βιβλιόραμα) κ' (Στάθης Ν. Καλύβας και Νίκος Μαραντζίδης, Εμφύλια Πάθη, 23 + 2 ερωτήσεις και απαντήσεις για τον Εμφύλιο, σ. 215-252. Αθήνα : Μεταίχμιο)

Η ανακωχή

Η υποχώρηση των δυνάμεων του ΕΛΑΣ από το πολεοδομικό συγκρότημα της Αθήνας άρχισε τα ξημερώματα της 5ης Ιανουαρίου 1945. Οι φόβοι για τις δυνατότητες του εχθρού έξω από τις κατοικημένες περιοχές, εκεί όπου θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει την ανωτερότητά του σε μηχανοκίνητα μέσα, αεροπορία και ναυτικό, που ίσως του επέτρεπε, αμφίβιες επιχειρήσεις στα νώτα των μαχόμενων δυνάμεων του ΕΛΑΣ, δεν πραγματοποιήθηκαν, στο μετρό των σχετικών φόβων τουλάχιστον. Η στάση των νικητών της Αθήνας ήταν αρκετά συντηρητική στο ζήτημα αυτό. Οι Βρετανοί δεν φαίνονταν διατεθειμένοι να γενικεύσουν τον πόλεμο και να συνηγορήσουν της επέκτασής του σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια. Η προδιάθεσή τους για περιορισμό των απωλειών και των εξόδων παρουσιαζόταν και εδώ ισχυρή. Από την άλλη πλευρά, οι ελληνικές δυνάμεις, αυτές που προϋπήρχαν και όσες δημιουργήθηκαν στη διάρκεια των γεγονότων, δεν ήταν σε θέση να αντιμετωπίσουν των έστω ηττημένο ΕΛΑΣ στους δικούς του μάλιστα χώρους. Η ύπαρξη μεγάλου αριθμού Άγγλων

αιχμαλώτων ανάμεσα στα υποχωρούντα τμήματα του ΕΛΑΣ και, λιγότερο, μερικών χιλιάδων ομήρων προερχόμενων από τις «ευυπόληπτες» κοινωνικές ομάδες της Αθήνας, μετρίασαν επίσης το σθένος της καταδίωξης και περιόρισαν το σφυροκόπημα από την αεροπορία. Το ζητούμενο για τους Άγγλους φάνηκε ότι ήταν η ανακωχή και η εκμετάλλευση της στρατιωτικής επιτυχίας στην Αθήνα μέσα στις διαπραγματεύσεις που θα ακολουθούσαν. Από την άλλη πλευρά, για τις δυνάμεις του ΕΛΑΣ η ανακωχή φαινόταν αναγκαστική επιλογή καθώς, σε αντίθετη περίπτωση, υπήρχαν φόβοι για την τύχη των υποχωρουσών μονάδων, αλλά και για τις δυνατότητες ανασύνταξης ενός στρατού που, μετά τη στρατιωτική ήττα, έπρεπε να διανύσει με τα πόδια ως και διακόσια ή τριακόσια χιλιόμετρα για να φθάσει στις βάσεις και τις ισχυρές του θέσεις. Τα κοινά ενδιαφέροντα των αντιμαχομένων οδήγησαν σε διαπραγματεύσεις στις 9 Ιανουαρίου, στο στρατηγείο του Σκόμπι. Η αντιπροσωπεία του ΕΛΑΣ δέχτηκε μάλιστα τη βρετανική εκδοχή της ανακωχής που προέβλεπε τη δημιουργία εκτεταμένων ζωνών, τις οποίες όφειλε να εκκενώσει πλήρως ο ΕΛΑΣ και όπου απαγορευόταν η δραστηριότητα των αντιστασιακών οργανώσεων. Με την κίνηση αυτή οι Άγγλοι διασφάλισαν μια σημαντική εδαφική βάση για τυχόν μελλοντικές επιχειρήσεις. Από τις 14 Ιανουαρίου, ημερομηνία εφαρμογής της ανακωχής, ως τις 18 Ιανουαρίου του ίδιου μήνα, ο ΕΛΑΣ έπρεπε να εκκενώσει το μεγαλύτερο μέρος της Στερεάς Ελλάδας,

σημαντικό τμήμα του Νομού Μαγνησίας, την περιοχή της Θεσσαλονίκης και ολόκληρη την Βόρεια Πελοπόννησο. (Γιώργος Μαργαρίτης, Ιστορία του Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949, τόμος 1, σ. 77-78. Αθήνα : Βιβλιόραμα)

Η συμφωνία της Βάρκιζας

Η Συμφωνία της Βάρκιζας υπογράφηκε στις 12 Φεβρουαρίου 1945 στην παραθαλάσσια τοποθεσία της Αττικής μεταξύ Κυβέρνησης και ΕΑΜ και επιχείρησε να τερματίσει θεσμικά τις πολιτικές και πολεμικές συγκρούσεις, που έμειναν στην ιστορία ως «Δεκεμβριανά».

Οι συγκρούσεις του Δεκεμβρίου του 1944 στην Αθήνα ήταν μια μάχη εξουσίας μεταξύ της πρώτης μετακατοχικής Κυβέρνησης του Γεωργίου Παπανδρέου και των Άγγλων από τη μία πλευρά και του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ από την άλλη. Η Κυβέρνηση, ανίσχυρη και χωρίς δημοκρατική νομιμοποίηση, είχε ανάγκη την αγγλική βοήθεια. Το ΕΑΜ με μπροστάρη το ΚΚΕ ήταν πανίσχυρο, λόγω του πρωταγωνιστικού του ρόλου στην Αντίσταση. Τα «Δεκεμβριανά» άφησαν πίσω τους περίπου 7.000 μαχητές νεκρούς (230 Άγγλους, 3.500 Κυβερνητικούς, 3.000 ΕΑΜικούς) και απροσδιόριστο αριθμό αμάχων. Στις 11 Ιανουαρίου 1945 υπογράφηκε ανακωχή ανάμεσα στους Άγγλους και τον ΕΛΑΣ, με την οποία οι δυνάμεις του υποχρεώθηκαν να

εκκενώσουν την Αττική και τη Θεσσαλονίκη. Στις 2 Φεβρουαρίου 1945 άρχισαν οι διαπραγματεύσεις για την υπογραφή της συμφωνίας στο εξοχικό του πολιτικού Παναγιώτη Κανελλόπουλου στη Βάρκιζα. Ο πρωθυπουργός Νικόλαος Πλαστήρας, που είχε διαδεχθεί τον Γεώργιο Παπανδρέου στις 3 Ιανουαρίου, εκπροσωπήθηκε από τον υπουργό Εξωτερικών Ιωάννη Σοφιανόπουλο, τον υπουργό Εσωτερικών Περικλή Ράλλη και τον υπουργό Γεωργίας Ιωάννη Μακρόπουλο. Την αντιπροσωπεία του ΕΑΜ αποτελούσαν ο Γεώργιος Σιάντος (γενικός γραμματέας του Κ.Κ.Ε), ο Δημήτριος Παρτσαλίδης (γραμματέας της κεντρικής επιτροπής του Ε.Α.Μ.) και ο Ηλίας Τσιριμώκος (γενικός γραμματέας της Ε.Λ.Δ). Αναμνηστική φωτογραφία μετά την υπογραφή. Έπειτα από διαβουλεύσεις δέκα ημερών, η Συμφωνία της Βάρκιζας υπογράφηκε στις 12 Φεβρουαρίου 1945. Αποτελείτο από 9 άρθρα και προέβλεπε, μεταξύ άλλων, αφοπλισμό όλων των ένοπλων σωμάτων της Αντίστασης, ανασύνταξη του Εθνικού Στρατού, εκκαθάριση του κρατικού μηχανισμού από τους συνεργάτες των Γερμανών, αμνηστία για τα πολιτικά αδικήματα, δημοψήφισμα για το πολιτειακό ζήτημα και εκλογή Συντακτικής Συνέλευσης για την κατάρτιση νέου Συντάγματος.

Η σημασία της συμφωνίας αναδεικνύεται ακόμη περισσότερο από το γεγονός ότι το κείμενό της δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, προσδίδοντας στο

περιεχόμενό της ισχύ νόμου. Στις 28 Φεβρουαρίου ολοκληρώθηκε ο αφοπλισμός του ΕΛΑΣ, ο οποίος παρέδωσε: 100 πυροβόλα, 210 όλμους, 420 πολυβόλα, 1400 οπλοπολυβόλα, 700 αυτόματα, 49.000 τυφέκια και πιστόλια. Η υπογραφή της Συμφωνίας βρήκε αντίθετο τον Άρη Βελουχιώτη, οποίος όχι μόνο δεν πειθάρχησε στις αποφάσεις του ΚΚΕ, αλλά επιχείρησε να συνεχίσει τον ένοπλο αγώνα. Το χάσμα ανάμεσα στις δύο παρατάξεις δεν έδειχνε να γεφυρώνεται εύκολα και σύντομα η Συμφωνία της Βάρκιζας αποτέλεσε γράμμα κενό. Οι εκατέρωθεν παραβιάσεις των όρων της οδήγησαν σε νέα πολιτική πόλωση και στα δραματικά γεγονότα του Εμφυλίου Πολέμου, που διήρκεσε ως τις 30 Αυγούστου 1949.

«Άρθρον 1ον

Ελευθερίαι

Η Κυβέρνησις θα εξασφαλίσει, σύμφωνα προς το Σύνταγμα και τας απανταχού καθιερωμένας Δημοκρατικάς Αρχάς, την ελευθέραν εκδήλωσιν των πολιτών, καταργούσα πάντα τυχόν προηγούμενον ανελεύθερον Νόμον. Θα εξασφαλίση επίσεις την απρόσκοπτον λειτουργίαν των ατομικών ελευθεριών, ως του συνέρχεσθαι, του συνεταιρίζεσθαι και της δια Τύπου εκφράσεως των στοχασμών. Ειδικώτερον, η Κυβέρνησις θα αποκαταστήση πλήρως τας συνδικαλιστικάς ελευθερίας.

Άρθρον 2ον

Άρσις Στρατιωτικού Νόμου

Ο Στρατιωτικός Νόμος θα αρθή ευθύς μετά την εφαρμογήν της παρούσης συμφωνίας. Άμα τη άρσει αυτή, θα τεθεί εις εφαρμογήν Συνταγματική πράξις πανοποιότυπος προς την ΚΔ΄ δια της οποίας θα επιτρέπεται η αναστολή των εν τη ΚΔ΄ Πράξει αναφερομένων άρθρων του Συντάγματος.

Δια Διατάγματος θα ανασταλή αμέσως καθ΄ όλην την χώραν η ισχύς των άρθρων 5, 10, 12, 20 και 55 του Συντάγματος. Η αναστολή αυτή θα εξακολουθίση μέχρι συμπληρώσεως του αφοπλισμού και της εγκαταστάσεως Διοικητικών, Δικαστικών και Στρατιωτικών Αρχών καθ' άπασαν την Χώραν.

Όσον αφορά ειδικώτερον το άρθρον 5, τούτο δεν θα ανασταλή εις τας πόλεις Αθηνών-Πειραιώς μετά των προαστίων και συνοικισμών. Ειδικώς όμως δια τους μέχρι σήμερον συλληφθέντας, συνομολογείται ότι δεν ισχύει το άρθρον 5 του Συντάγματος και ότι ούτοι θα απολυθούν εντός του συντομωτέρου δυνατού χρόνου, διαδεδομένων των προς τούτο αναγκαίων διαταγών προς τας αρμοδίας αρχάς.

Οπαδοί του ΕΑΜ, ενδεχομένως συλληφθέντες και κρατούμενοι υπό άλλων οργανώσεων, θα αφεθούν ως τάχιστα ελεύθεροι.

Άρθρον 3ον

Αμνηστία

Αμνηστεύονται τα πολιτικά αδικήματα τα τελεσθέντα από της 3ης Δεκεμβρίου 1944 μέχρι της υπογραφής του παρόντος. Εξαιρούνται της αμνηστίας τα συναφή κοινά αδικήματα κατά της ζωής και της περιουσίας, τα οποία δεν ήσαν απαραιτήτως αναγκαία δια την επιτυχίαν του πολιτικού αδικήματος. Ο σχετικός Νόμος θα δημοσιευθή άμα τη υπογραφή της παρούσης συμφωνίας. Εξαιρούνται της αμνηστίας όσοι, υπόχρεοι εις παράδοσιν όπλων άτε ανήκοντες ες τα οργανώσεις του ΕΛΑΣ, της Εθνικής Πολιτοφυλακής και του ΕΛΑΝ, δεν παραδώσουν ταύτα μέχρι της 15ης Μαρτίου 1945. Η τελευταία αυτή διάταξις περί εξαιρέσεως εκ της αμνηστίας μετά την διαπίστωσιν ότι ο αφοπλισμός του ΕΛΑΣ επραγματοποιήθη, μη έχουσα πλέον δικαιολογιτικόν λόγον, θα καταργηθή.

Εγγυήσεις και λεπτομέριαι της περιεχομένης αμνηστίας αναγράφονται εις το προσηρτημένο τω παρόντι σχέδιον Νόμου.

Άρθρον 4ον

Όμηροι

Άπαντες οι πολίται οι συλληφθέντες παρά του ΕΛΑΣ ή της Εθνικής Πολιτοφυλακής ή του ΕΛΑΝ, ανεξαρτήτως ημερομηνίας συλλήψεως, θα αφεθούν αμέσως ελεύθεροι. Όσοι τυχόν κρατούνται με την κατηγορίαν ότι είναι δοσίλογοι ή ένοχοι αδικημάτων, θα παραδοθούν εις τη δικαιοσύνην του Κράτους ίνα δικαστούν υπό των αρμοδίων κατά Νόμων Δικαστηρίων.

Άρθρον 5ον

Εθνικός Στρατός

Ο Εθνικός Στρατός, πλην των κατ΄ επάγγελμα αξιωματικών και υπαξιωματικών, θα αποτελήται από οπλίτας των εκάστοτε στρατολογούμενων κλάσεων. Οι ειδικώς εκπαιδευθέντες εις τα νέα όπλα έφεδροι αξιωματικοί και οπλίται υπαρχόντων σχηματισμών θα παραμείνουν εν υπηρεσία. Ο Ιερός Λόχος θα παραμείνη ως έχει, εφ όσον ευρίσκεται υπό τας διαταγάς του Συμμαχικού Στρατηγείου, συγχωνευόμενος ευθύς κατόπιν εις τον Ενιαίον Εθνικόν Στρατόν, συμφώνως προς ανωτέρω τεθείσαν βάσιν. Θα καταβληθή προσπάθεια ίνα επεκταθή η τακτική στρατολογία καθ΄ άπασα την Ελλάδα, συμφώνως και προς την τεχνική ευχέρειαν και τα παρουσιασθεισομένας ανάγκας. Εις τας ήδη υπαρχούσας μονάδας θα προσέλθουν προς κατάταξιν μετά την αποστράτευσιν του ΕΛΑΣ οι ανήκοντες εις κληθείσας κλάσεις συμφώνως με το προσηρτημένον πρωτόκολλον. Θα απολυθώσι δε των τάξεων

πάντες όσοι κατετάγησαν εις τα υπαρχούσας μονάδας, χωρίς να ανήκωσιν εις τα κληθείσας κλάσεις. Άπαντα τα μόνιμα στελέχη του Εθνικού Στρατού θα κριθώσι υπό των Συμβουλίων, περί ων υπ΄αριθμ. 7 Συντακτική Πράξις. Τα πολιτικά και κοινωνικά φρονήματα των στρατευομένων πολιτών θα είναι σεβαστά.

Άρθρον 6ον

Αποστράτευσις

Άμα τη δημοσιεύσει του παρόντος, αποστρατεύονται αι ένοπλοι δυνάμεις Αντιστάσεως και συγκεκριμένως ο ΕΛΑΣ, τακτικώς και εφεδρικώς, το ΕΛΑΝ και η Εθνική Πολιτοφυλακή. Η αποστράτευσις και η παράδοσις των όπλων θέλουσι συντελέσθη κατά τα ειδικώτερον διαλαμβανόμενα εις το πρωτόκολλον το συνταχθέν υπό τις Τεχνικής Επιτροπής, όπερ προσαρτάται εις το παρόν δεόντως μονογραφημένον.

Το Κράτος θέλει ρυθμίση τα των επιτάξεων των γινομένων υπό του ΕΛΑΣ. Τα παρά του ΕΛΑΣ επιταχθέντα πράγματα, ζώα, αυτοκίνητα κλπ., άτινα θέλουσι παραδοθή εις το Κράτος, κατά λεπτομερέστερον εκτιθέμενα εις το συνταχθέν πρωτόκολλον όπερ προσαρτάται τω παρόντι, θέλουσι θεωρηθή ως επιταχθέντα παρά του Ελληνικού Δημοσίου.

Άρθρον 7ον

Εκκαθάρισις Υπαλλήλων

Η Κυβέρνησις θα προβή δι΄ Επιτροπών ή Συμβουλίων, τα οποία ειδικός Νόμος θέλει ορίση, εις την εκκαθάριση των Δημοσίων Υπαλλήλων, Υπαλλήλων Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου, Δημοτικών και Κοινοτικών τοιούτων και λοιπών Υπηρεσιών εξηρτημένων εκ του Κράτους ή επιχορηγουμένων υπ΄αυτού. Κριτήρια της εκκαθαρίσεως θα είναι η επαγγελματική επάρκεια, ο χαρακτήρ και το ήθος, η συνεργασία μετά του εχθρού και η χρησιμοποίησις του Υπαλλήλου ως οργάνου της Δικτατορίας. Υπάλληλοι εκ των ανωτέρω προσχωρήσαντες κατά τον χρόνον της Κατοχής εις τας δυνάμεις αντιστάσεως επανέρχονται εις τας θέσεις των και θα κριθούν καθ΄ον τρόπον και οι άλλοι Υπάλληλοι. Τα αυτά ως άνω Συμβούλια θα κρίνωσι τους Υπαλλήλους οι οποίοι συμμετέσχον ή συνήργησαν εις την εκδήλωσιν των γεγονότων από της 3ης Δεκεμβρίου 1944 μέχρι της υπογραφής του παρόντος. Τους εκ των τελευταίων τούτων ενεχομένους δύνανται να θέσουν εις διαθεσιμότητα επί τη βάσει των Νόμων, της οριστικής αυτών θέσεως καθορισθησομένης υπό της Κυβερνήσεως ήτις θα προέλθη από τας εκλογάς της Συντακτικής Συνελεύσεως. Οι μέχρι τούδε τεθέντες εις διαθεσιμότητα δυνάμει αποφάσεως των Υπουργών θα υποβληθούν υπό την κρίσιν των εν τη αρχή του παρόντος αναφερομένων

Συμβουλίων. Ουδείς Υπάλληλος θα διωχθή μόνον δια τα πολιτικά του φρονήματα.

Άρθρον 8ον

Εκκαθάρισις των Σωμάτων Ασφαλείας

Η Εκκαθάρισις των Σωμάτων Ασφαλείας, Χωροφυλακής και Αστυνομίας Πόλεων θα συντελεσθή το ταχύτερον παρ΄ειδικόν Εκκαθαριστικών Συμβουλίων με τα αυτά ως και οι Δημόσιοι Υπάλληλοι κριτήρια. Άπαντες οι αξιωματικοί και οπλίται των εν λόγω Σωμάτων οι εμπίπτοντες εις τας διατάξεις του Νόμου περί αμνηστίας, οίτινες κατά την διάρκεια της Κατοχής προσεχώρησαν εις τας τάξεις του ΕΛΑΣ, του ΕΛΑΝ ή της Εθνικής Πολιτοφυλακής, θα επανέλθουν εις τας θέσεις των και θα υποβληθούν εις την κρίσιν των Εκκαθαριστικών Συμβουλίων, καθ΄ον τρόπον και οι λοιποί συνάδελφοί των. Άπαντες οι αξιωματικοί και οπλίται των εν λόγω Σωμάτων οι εγκαταλείψαντες τας θέσεις των από της 3ης Δεκεμβρίου 1944 μέχρι της υπογραφής του παρόντος, τίθενται εις διαθεσιμότητα, της οριστικής αυτών θέσεως καθορισθησομένης παρά Συμβουλίων περί ων θα αποφασίση η μέλλουσα να προέλθει εκ των εκλογών Κυβέρνησις.

Άρθρον 9ον

Δημοψήφισμα και εκλογή

Το ταχύτερον δυνατόν, πάντως δε εντός του τρέχοντος έτους, θα διεξαχθή εν πάση ελευθερία και γνησιότητι δημοψήφισμα, το οποίον θα τερματίση οριστικώς το πολιτειακόν ζήτημα, υποτασσομένων πάντων εις την απόφασιν του Λαού. Θα επακολουθήσουν δε ως τάχιστα και εκλογαί Συντακτικής Συνελεύσεως δια την κατάρτισιν του νέου Συντάγματος της χώρας. Και αι δύο αντιπροσωπείαι συμφωνούν, όπως, προς έλεγχον της γνησιότητος της εκφράσεως της Λαϊκής θελήσεως παρακληθούν αι Μεγάλαι Σύμμαχοι Δυνάμεις να αποστείλουν παρατηρητάς.

Του παρόντος εγένοντο δύο όμοια, ων το εν έλαβεν η Κυβερνητική Αντιπροσωπεία και το δε έτερον, η Αντιπροσωπεία του ΕΑΜ.

Εν Αθήναις, εν τω Υπουργείω των Εξωτερικών, τη 12η Φεβρουαρίου 1945

Η Αντιπροσωπεία της Ελληνικής Κυβερνήσεως

Ι. Σοφιανόπουλος, Π. Ράλλης, Ι. Μακρόπουλος

Η Αντιπροσωπεία της Κεντρικής Επιτροπής του ΕΑΜ

Γ. Σιάντος, Δ. Παρτσαλίδης, Η. Τσιριμώκος

Ο Γραμματεύς της Διασκέψεως

Π. Βαρσάμης»

(Γιώργος Μαργαρίτης, Ιστορία του Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949, τόμος 1, σ. 78-85. Αθήνα : Βιβλιόραμα) κ' (Νίκος Κέντρος, Ο Εμφύλιος στη Φλώρινα, σ. 20-22. Αθήνα : Βιβλιόραμα) κ' (Τάκης Λαζαρίδης, Ευτυχώς ηττηθήκαμε σύντροφοι, σ. 115-123. Αθήνα : Πελασγός)

Τα γεγονότα μετά τη Βάρκιζα και η «Λευκή Τρομοκρατία»

Η περίοδος που ξεκινά από τη Συμφωνία της Βάρκιζας και μέχρι τις εκλογές του Μαρτίου 1946, χαρακτηρίζεται από ένα μεγάλο μέρος των ιστορικών ως περίοδος της «λευκής τρομοκρατίας», λόγω των συστηματικών διώξεων οπαδών του ΕΑΜ. Στόχος τους ήταν η αποδυνάμωση του ΕΑΜ μέσα από την εξουδετέρωση των κοινωνικών του ερεισμάτων και τη διάλυση των οργανώσεών του. Για να το επιτύχουν αυτό έπρεπε πρώτα να συγκροτήσουν ένα νομιμόφρονα κρατικό μηχανισμό, το οποίο σήμαινε την απομάκρυνση όλων των φιλοεαμικών στοιχείων και τη στρατολόγηση αντικομμουνιστών. Παράλληλα η κυβέρνηση επεδίωξε να τρομοκρατήσει τους οπαδούς του ΕΑΜ. Στην ύπαιθρο, ιδιαίτερα, η Εθνοφυλακή αρχικά και η Χωροφυλακή στη συνέχεια, σε συνεργασία δεξιές παραστρατιωτικές ομάδες,

εξαπέλυσε μια εκστρατεία βίας κατά των αριστερών στα χωριά. Σύμφωνα με το ΕΑΜ, περίπου 1.500 αριστεροί δολοφονήθηκαν, 6.500 τραυματίστηκαν ή βασανίστηκαν, και 700 γραφεία και τυπογραφεία του ΕΑΜ καταστράφηκαν. Στο ίδιο πλαίσιο οργανώθηκε μια τεράστια επιχείρηση συλλήψεων και φυλακίσεων. Με βάση το άρθρο της Συμφωνίας της Βάρκιζας, το οποίο εξαιρούσε από την αμνηστία τα κοινά ποινικά αδικήματα, εκδόθηκαν 80,000 εντάλματα σύλληψης, συνελήφθησαν 50,000 άτομα και φυλακίστηκαν πάνω από 10,000 αριστεροί.

Αυτά συμβαίνουν σε μια περίοδο που το ΚΚΕ και το ΕΑΜ τηρούν τη Συμφωνία της Βάρκιζας, δηλαδή προσπαθούν να αναπτύξουν πολιτική δράση στα πλαίσια της νομιμότητας. Παρά το γεγονός ότι κατά τον αφοπλισμό του ΕΛΑΣ ένα μεγάλο μέρος του οπλισμού δεν παραδόθηκε, ο κόσμος του ΕΑΜ απέχει από οποιαδήποτε χρήση βίας. Το ΕΑΜ και το ΚΚΕ σταδιακά πετυχαίνουν να ανασυγκροτήσουν τις οργανώσεις τους στις μεγάλες πόλεις (και ειδικά στα εργατικά σωματεία), αλλά στην επαρχία όπου η τρομοκρατία είναι ανεξέλεγκτη αυτό είναι αδύνατο. Ένας σημαντικός αριθμός διωκόμενων αριστερών καταφεύγει στα βουνά και κάποιοι περνούν στη Γιουγκοσλαβία, οι οποίοι συγκεντρώνονται στο στρατόπεδο του Μπούλκες. Παρά ταύτα η γραμμή του ΚΚΕ δεν αλλάζει ούτε μετά την άφιξη στην Ελλάδα του γενικού γραμματέα του ΚΚΕ Νίκου Ζαχαριάδη, ο οποίος στα χρόνια της κατοχής ήταν έγκλειστος

στο Νταχάου. Αντίθετα επιβεβαιώνεται με την αποκήρυξη του Άρη Βελουχιώτη, ο οποίος προσπαθεί να συγκροτήσει ένοπλες ομάδες παρά την αντίθεση του κόμματος. Ενώ η πολιτική της νομιμότητας αποτελεί σαφή επιλογή για την ηγεσία του ΚΚΕ, πυκνώνουν οι πιέσεις από τη βάση του κόμματος για μία πιο δυναμική στάση. Αυτή η πίεση προέρχεται κυρίως από τις αγροτικές περιοχές και τα χωριά όπου οι αριστεροί υπόκεινται σε συστηματικές διώξεις ενώ ταυτόχρονα ο αποκλεισμός τους από τη διανομή της ξένης βοήθειας τους οδηγεί στην εξαθλίωση. Απηχώντας αυτές τις πιέσεις το ΚΚΕ ήδη από τον Ιούνιο του 1945, αλλά και στο 7ο συνέδριο του ΚΚΕ τον Οκτώβριο του 1945, θα κάνει λόγο για «μαζική λαϊκή αυτοάμυνα» ενάντια στην τρομοκρατία των δεξιών παραστρατιωτικών ομάδων. Η πόλωση δεν υποχωρούσε, αντίθετα οξυνόταν.

Το μεγάλο θέμα που εκκρεμούσε ήταν η διεξαγωγή εκλογών (και μετά από αυτές το δημοψήφισμα για την επιστροφή του βασιλιά). Από αυτή την άποψη το θέμα της κυβέρνησης που θα διοργάνωνε τις εκλογές ήταν κρίσιμο. Η παραίτηση της κυβέρνησης του ναυάρχου Πέτρου Βούλγαρη και (μετά από τη πάρα πολύ σύντομη θητεία της κυβέρνησης του Παναγιώτη Κανελλόπουλου) ο σχηματισμός στις 22 Νοεμβρίου 1945 κυβέρνησης από τον μετριοπαθή ηγέτη των Φιλελευθέρων Θεμιστοκλή Σοφούλη ήταν ένα θετικό βήμα, όπως επίσης και ο νόμος για την αποσυμφόρηση των φυλακών τον Δεκέμβριο του

1945, ο οποίος οδήγησε στην αποφυλάκιση πολλών πολιτικών κρατουμένων. Η νέα κυβέρνηση όμως δεν περιελάμβανε μέλη του ΕΑΜ, ενώ η «λευκή τρομοκρατία» γνώρισε νέα έξαρση τον Ιανουάριο του 1946 με επίκεντρο την Καλαμάτα. Εξαιτίας του κλίματος τρομοκρατίας και πόλωσης, το ΚΚΕ θα ζητήσει αναβολή των εκλογών και σχηματισμό νέας κυβέρνησης με συμμετοχή του ΕΑΜ, τα οποία θα απορρίψουν κυβέρνηση και Βρετανοί. Σε αυτές συνθήκες γίνεται η 2η Ολομέλεια του ΚΚΕ στις 12-15 Φεβρουαρίου 1946 και αποφασίζεται η αποχή από τις εκλογές της 31 Μαρτίου. Αυτή η απόφαση έχει αποτελέσει αντικείμενο εκτεταμένων συζητήσεων σχετικά με το εάν το ΚΚΕ αποφάσισε να ξεκινήσει τον ένοπλο αγώνα. Αυτό που μπορεί να ειπωθεί με ασφάλεια είναι ότι το ΚΚΕ για πρώτη φορά ενέταξε στη γραμμή του τη χρήση στρατιωτικών μέσων και προσανατολίστηκε σε μια διπλή τακτική: νόμιμη-πολιτική και παράνομη-ένοπλη. (Ο ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος 1946-1949. Ιστορία και δράση του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας μέσα από τις συλλογές των ΑΣΚΙ, http://62.103.28.111/ds/ds_archive.asp)

Η πρώτη κυβέρνηση του Θεμιστοκλή Σοφούλη

Η παρατεταμένη αναταραχή του Οκτωβρίου και του Νοεμβρίου είχε αλλάξει τα πολιτικά δεδομένα της χώρας. Η

απουσία κράτους είχε ευνοήσει το παρακράτος και η απειλή φιλοβασιλικού ή ακροδεξιού πραξικοπήματος εμφανίστηκε ως πιθανή προοπτική. Η αναγνώριση του καθεστώτος και της κυβέρνησης της Αλβανίας από τις δυνάμεις, με εγγύηση μάλιστα της εδαφικής της ακεραιότητας, έδωσε την ευκαιρία για μερικές εκδηλώσεις οργής εκ μέρους των εθνικιστικών οργανώσεων και προκάλεσε περιορισμένη αναταραχή στο στράτευμα. Ακόμη και οι πλέον φανατικοί οπαδοί της Μεγάλης Ιδέας, ανασυρμένης από τα παλιά για να υπερκεράσει τον πρόσφατα αποδειγμένο αριστερό πατριωτισμό, γνώριζαν καλά τα όρια της πολιτικής τους.

Από τις διαβουλεύσεις που είχε ξεκινήσει ο Δαμασκηνός με τους πολιτικούς ηγέτες προέκυψε η δυνατότητα δημιουργίας κυβέρνησης από τον γηραιό ηγέτη των Φιλελεύθερων, Θεμιστοκλή Σοφούλη. Η κυβέρνηση αυτή θα περιλάμβανε πολιτευτές, παλαιούς και νέους, προερχόμενους από διαφορετικά κόμματα, κυρίως όμως από τον χώρο των Φιλελευθέρων. Σε σχέση με τις προγενέστερες κυβερνήσεις, η νέα μπορούσε να διεκδικήσει υπεροχή στον τομέα της εμπειρίας και σαφώς μεγαλύτερο επαγγελματισμό στα της πολιτικής. Παρά τις αντιδράσεις των φιλοβασιλικών κύκλων, του Γεωργίου και των ακροδεξιών, που θεωρούσαν ότι η κατά πλειοψηφία αντιμοναρχική αυτή κυβέρνηση στρεφόταν εναντίον τους, οι Βρετανοί πίστευαν ότι το νέο σχήμα θα μπορούσε να διασώσει

το οικονομικό ναυάγιο της χώρας ενώ ταυτόχρονα δεν θα στεκόταν εμπόδιο στη συνέχισή της κατά της Αριστεράς εκστρατείας.

Για να μην υπάρξει καμία αμφιβολία και ταλάντευση ως προς το τελευταίο, οι Βρετανοί φρόντισαν μάλιστα να εμποδίσουν τις οποιεσδήποτε αλλαγές στην ηγεσία των ένοπλων δυνάμεων και των σωμάτων ασφαλείας. Στην θέση του Γενικού Επιτελείου Στρατού αντικαταστήθηκε ο Βεντήρης. Ο δραστήριος αυτός αντιστράτηγος, που στο παρελθόν κρατούσε τα νήματα των μυστικών οργανώσεων των αξιωματικών, τοποθετήθηκε στρατιωτικός διοικητής Μακεδονίας και Θράκης περιμένοντας τη νέα επάνοδό του στο ΓΕΣ. Πέρα από αυτό, οι Βρετανοί, για να θωρακίσουν τη θέση τους στις εξελίξεις και να διασφαλίσουν τη συνέχισή της εναντίον της Αριστεράς εκστρατείας, φρόντισαν να καταλάβουν δεσπόζουσα θέση στο Ανώτατο Στρατιωτικό Συμβούλιο που θα έκρινε τις προαγωγές και τις τοποθετήσεις των στελεχών του στρατεύματος. Ο ζήλος των Βρετανών αξιωματικών μελών του συμβουλίου και ιδιαίτερα του στρατηγού Ρώουλινς δημιούργησε αρκετές προστριβές στη συνέχεια, επέστρεψε όμως τη συνέχιση της ίδιας πρακτικής στην εκστρατεία για την υποταγή του αριστερού τμήματος της ελληνικής κοινωνίας.

Στην επαρχία η αλλαγή κυβέρνησης ελάχιστα μετέβαλε τις τρέχουσες πρακτικές. Η αναταραχή του Οκτωβρίου – Νοεμβρίου

είχε ενισχύσει το ρόλο ακροδεξιών στοιχείων και του παρακράτους που είχαν εγκαταστήσει σε κάθε περιοχή της υπαίθρου. Μέσα στην ατμόσφαιρα που είχε δημιουργηθεί, ακόμη και τα πιο αυτονόητα μέτρα κατευνασμού, που η νέα κυβέρνηση θέλησε να πάρει, προκάλεσαν το αντίθετο του αναμενόμενου αποτέλεσμα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν η προσπάθεια αποσυμφόρησης των φυλακών με την αμνήστευση μέρους των υποδίκων ή καταδίκων και τον ειδικό νόμο περί «αποσυμφορήσεως» που περιόριζε δραστικά τις χωρίς κατηγορία φυλακίσεις. Το φθινόπωρο του 1945 οι κρατούμενοι και οι φυλακισμένοι είχαν γίνει βασική συνιστώσα του κοινωνικού χώρου. Μεγάλα τμήματα της κοινωνίας γνώριζαν πλέον τη φυλάκιση ως βασική δυνατότητα στην καθημερινή τους ζωή. Οι αριθμοί τους ήταν πολύ δύσκολο να προσδιοριστούν με ακρίβεια, καθώς πολλές από τις αρχές που φυλάκιζαν ελάχιστη σχέση είχαν με τον υπουργείο Δικαιοσύνης ή το αντίστοιχο της Δημόσιας Τάξης.

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία ο αριθμός των καταγραμμένων φυλακισμένων για πολιτικά αδικήματα κυμαίνονταν ανάμεσα στους 15000 και 20000 κρατούμενους, από τους οποίους ένα ποσοστό μέχρι 15 % ήταν κατάδικοι ενώ οι υπόλοιποι υπόδικοι για διάφορα αδικήματα. Το ποσοστό των κρατούμενων με κατηγορίες για συνεργασία με τον κατακτητή ήταν πολύ μικρό στο συνολικό αριθμό και μειώνονταν διαρκώς.

Ο ίδιος ο υπουργός Εσωτερικών της κυβέρνησης Σοφούλη όμως, ο Ρέντης, διαπίστωνε λίγο αργότερα ότι τα στοιχεία για πολλούς νομούς της χώρας απλώς απουσίαζαν. Ο ίδιος υπολόγιζε τον συνολικό αριθμό των κρατούμενων ή καταζητούμενων αριστερών σε περισσότερους από 80000. Η βασική κατηγορία με την οποία γίνονταν οι διώξεις ήταν ηθική αυτουργία σε φόνο, κατηγορία που, εν δυνάμει, μπορούσε να περιλάβει οποιοδήποτε στέλεχος των οργανώσεων της Αντίστασης. Ο στόχος των ποινικών αυτών διώξεων ήταν, να στερήσει την ελευθερία και τα πολιτικά δικαιώματα από ολόκληρο το στελεχικό δυναμικό του ΕΑΜ και να καταστήσει μέρους του ένα είδος όμηρων, εκδίδοντας εύκολα θανατικές καταδίκες.

Η κυβέρνηση Σοφούλη αποφάσισε να εξορθολογίσει την όλη διαδικασία, προχωρώντας σε επιλογή των υπό διωγμό αριστερών και περιορίζοντας τον αριθμό των κρατουμένων. Στις 21 Δεκεμβρίου υπογράφηκε ο νόμος «Περί μέτρων Αποσυμφορήσεως των Φυλακών», ο οποίος προσδιόριζε τα αμνηστευόμενα αδικήματα, περιλαμβάνοντας μάλιστα σε αυτά και τη γενικής χρήσης κατηγορία της «ηθικής αυτουργίας» σε φόνο. Τις επόμενες εβδομάδες, προοδευτικά και σε μικρούς αριθμούς, άρχισε η απελευθέρωση κρατουμένων με βάση το νόμο αυτό. Μέχρι τις εκλογές του Μαρτίου είχαν απελευθερωθεί λιγότερα από τέσσερις χιλιάδες άτομα, ένα μικρό ποσοστό του

συνολικού αριθμού των κρατουμένων ή ακόμη των διαρκώς φυλακιζομένων.

Η τύχη όμως όσων αποφυαλκίζονταν δεν ήταν η καλύτερη δυνατή. Τους ακολουθούσε αυστηρή αστυνομική επιτήρηση, έτοιμη σε κάθε ευκαιρία να τους κλείσει και πάλι στα κρατητήρια. Για όσους είχαν γνωρίσει τις εκεί συνθήκες ζωής, η απειλή αυτή ήταν κάτι περισσότερο από σοβαρή. Για όσους από τους αποφυλακισμένους κατάγονταν από την επαρχία, η επιστροφή στα χωριά τους ήταν μια ριψοκίνδυνη υπόθεση. Η αγγελία για την απελευθέρωσή τους έφθανε συχνά πριν από αυτούς τους ίδιους στους τόπους της καταγωγής τους, έτσι ώστε οι τοπικές κρατικές ή παρακρατικές αρχές να τους ετοιμάζουν τη χειρότερη δυνατή υποδοχή. Σε πολλές περιπτώσεις η αναζήτηση των αποφυλακισμένων της «αποσυμφορήσεως» ξεκινούσε από τα συγκοινωνιακά μέσα που τους έφερναν πίσω στο χωριό- τους. Οι συμμορίτες έκαναν μπλόκα σε λεωφορεία και έλεγχο στους επιβάτες προσπαθώντας να βρούνε τους καταζητούμενους.

Η ελευθερία ισοδυναμούσε, για τους περισσότερους από εκείνους που «επωφελήθηκαν» από αυτή με είσοδο σε έναν κόσμο κινδύνων και αδιάκοπων παγίδων. Για τους παρακρατικούς και τις ένοπλες συμμορίες τους, τα άτομα αυτά αποτελούσαν κόκκινο πανί, απόδειξη της συστράτευσης της κυβέρνησης Σοφούλη με τους κομμουνιστές. Η εξόντωσή τους, πίστευαν, θα έδινε καλό μάθημα και στους δύο, καθώς θα τους

έδειχνε ποιος πραγματικά κυβερνούσε αυτόν τον τόπο. Η απελευθέρωση λοιπόν, οδηγούσε πολλές φορές σε αδιέξοδο. Ελάχιστοι από τους αποφυλακισμένους μπορούσαν να ξαναγυρίσουν σε φυσιολογική ζωή. Αρκετοί βρήκαν καταφύγιο στην ανωνυμία των μεγάλων πόλεων ενώ πολλοί από αυτούς αναγκάστηκαν να εγκατασταθούν στα βουνά. Οι ομάδες των διωκομένων στις απρόσιτες περιοχές των βουνών γνώρισαν νέο ρεύμα προς αυτές. (Γιώργος Μαργαρίτης, Ιστορία του Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949, τόμος 1, σ. 102-107. Αθήνα : Βιβλιόραμα)

Η πορεία προς τις εκλογές

Στις αρχές του Δεκεμβρίου του 1945, η κυβέρνηση κατέληξε στην απόφαση να πραγματοποιηθούν εκλογές για την ανάδειξη αντιπροσώπων σε Αναθεωρητική Συνέλευση στις 31 Μαρτίου του ερχόμενου έτους. Στις 19 Ιανουαρίου ο Δαμασκηνός επικύρωσε την απόφαση αυτή υπογράφοντας τη σχετική νομοθετική πράξη. Πολλά πράγματα δεν ήταν ακόμη έτοιμα. Οι εκλογικοί κατάλογοι δεν βρίσκονταν στην καλύτερη δυνατή κατάσταση και το εκλογικό σύστημα με το οποίο θα γίνονταν οι εκλογές δεν είχε ακόμη καθοριστεί. Η αναγγελία λοιπόν της ημερομηνίας των εκλογών σήμαινε ταυτόχρονα και την έναρξη διαβουλεύσεων σε όλα τα επίπεδα. Οι Βρετανοί δεν θα

μπορούσαν να απουσιάζουν από τις σχετικές συζητήσεις. Γι' αυτούς το βασικό ζητούμενο ήταν να προκύψει μια κυβέρνηση ισχυρή, που θα μπορούσε να συνεχίσει την ως τότε πολιτική με μεγαλύτερο σθένος, αλλά και να εξυπηρετήσει τα προβλεπόμενα από τις πρόσφατες οικονομικές συμφωνίες. Σε κάθε περίπτωση η εκλογική διαδικασία θα νομιμοποιούσε έτσι και αλλιώς το νέο κυβερνητικό σχήμα. Αυτό, σε αντιδιαστολή, μπορούσε να σημαίνει ότι οι διαδικασίες δεν χρειάζονταν να είναι απόλυτα νόμιμες και διαυγείς.

Οι εκλογές του Μαρτίου σε πολλά πράγματα δεν θα ανήκαν στις καλύτερες στιγμές της ιστορίας της δημοκρατίας και των ελευθεριών στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Δεν ήταν απλώς ένα θέμα νοθείας, αν και τα πολλά προβλήματα των εκλογικών καταλόγων και της εξίσου προβληματικής «εκκαθάρισης» τους άφηναν τεράστιες δυνατότητες στο κεφάλαιο αυτό. Πέρα από αυτό, το κλίμα που κυριαρχούσε δημιούργησε οπωσδήποτε τρομερά άνισες καταστάσεις για τις πολιτικές δυνάμεις που φιλοδοξούσαν να μετάσχουν σε αυτές. Η Αριστερά ήταν πρακτικά εκτός νόμου, σε πολλές περιφέρειες της χώρας οι οπαδοί της είχαν πρόβλημα επιβίωσης και η όποια πολιτική δραστηριότητά τους ήταν ποικιλοτρόπως απαγορευμένη. Η κυριαρχία των παρακρατικών μηχανισμών στην επαρχία απειλούσε ακόμη και τα μετριοπαθή κόμματα και πολλά στελέχη τους, που το λεξιλόγιο της εποχής τοποθετούσε στον λεγόμενο «κεντρώο» χώρο, διεκδίκησαν ως το

τέλος σε όλους τους τόνους την αναβολή των εκλογών μέχρι τη στοιχειώδη αποκατάσταση της τάξης στην ύπαιθρο.

Οι Βρετανοί και αρκετοί ιθύνοντες της πολιτικής ζωής, ο Δαμασκηνός παραδείγματος χάρη, βρέθηκαν μπροστά σε ένα σύνθετο δίλημμα. Οι πάντες κατανοούσαν ότι με τις συνθήκες που κυριαρχούσαν η επικράτηση της ακροδεξιάς και της μοναρχικής παράταξης θα ήταν η πιθανότερη εξέλιξη. Αυτό ήταν κάτι μη επιθυμητό, καθώς θα σήμαινε, τη με νόμιμο τρόπο επικράτηση του πραξικοπήματος, η απειλή του οποίου σκίαζε την πολιτική ζωή της χώρας από τον Οκτώβριο και μετά. Από την άλλη πλευρά, όμως, τα πράγματα έδειχναν χειρότερα. Η νέα αναβολή των εκλογών θα έπληττε το βρετανικό κύρος, καθώς θα αποτελούσε δημόσια ομολογία της αποτυχίας της βρετανικής πολιτικής στην Ελλάδα. Η τυχόν παράταση της παρούσας κατάστασης θα σήμαινε ταυτόχρονα συνέχιση της παρουσίας των βρετανικών στρατευμάτων και υπηρεσιών στην Ελλάδα, με όλο το σχετικό δυσβάστακτο κόστος.

Αντίθετα ένα διαφορετικό κλίμα στην ύπαιθρο θα ευνοούσε, το πιθανότερο, την Αριστερά. Το σύνδρομο που είχε οδηγήσει την τελευταία σε θρίαμβο στις συνδικαλιστικές εκλογικές αναμετρήσεις, το κίνημα διεκδικήσεων απέναντι σε ένα κράτος αποκλειστικό διαθέτη των αγαθών, μπορούσε να λειτουργήσει με τον ίδιο τρόπο στις επαρχίες. Στην περίπτωση αυτή, η Αριστερά, με ποσοστό ίσως πάνω από το 30 %, θα επέστρεφε επίσημα και

νόμιμα στην κεντρική πολιτική σκηνή, από την οποία με τόσο κόπο την είχαν οι προηγούμενες πρακτικές εξοβελίσει. Ήταν ένα ενδεχόμενο που κανείς, ούτε η κυβέρνηση Σοφούλη, δεν ήθελε να ριψοκινδυνεύσει.

Οι αντιρρήσεις έμειναν για τον λόγο αυτό περιορισμένες. Οι παραιτήσεις υπουργών, που αποδυνάμωσαν την κυβέρνηση Σοφούλη πολύ πριν από την εκ των θεσμών επιβαλλόμενη πτώση της, οφείλονταν περισσότερο σε προεκλογικές κινήσεις παρά σε διακηρυγμένες αρχές στις οποίες κανείς δεν ήθελε να δει εφαρμοζόμενες. Οι απειλές για αποχή αποσύρθηκαν πολύ γρήγορα και επιτέλους ξεκίνησε ο προεκλογικός αγώνας.

Όλοι βρέθηκαν παγιδευμένοι σε ένα σύστημα που ευνοούσε μονάχα τις δεξιές, μοναρχικές δυνάμεις. Δεν ήταν η συγκυρία των εκλογών που ανέδειξε τις τελευταίες σε ισχυρό πολιτικό παράγοντα. Οι μέθοδοι που είχαν επιλεγεί μετά τη Βάρκιζα, αν και δεν πέτυχαν τους στόχους τους, έδειχναν τώρα σε όλη τους την έκταση τις επιπτώσεις τους. Η συνέχιση της πολιτικής στην κυβερνητική κορυφή θα έμοιαζε, θα ήταν αντίστοιχη, από τις εκλογές και μετά, με το κλίμα που από καιρό επικρατούσε στη βάση της ελληνικής κοινωνίας.

Από τις παραμονές κιόλας της εκλογικής αναμέτρησης οι πιέσεις και οι διώξεις αυξήθηκαν. Η Αριστερά προσπάθησε απελπισμένα να προπαγανδίσει και να εξηγήσει τη μοναχική θέση της περί αποχής. Ακόμη και αυτό αποδείχθηκε αρκετά

δύσκολο. Η κατάσταση ήταν τέτοια που για πρώτη φορά άρχισε να γίνεται αντιληπτό ότι όλα αυτά δεν μπορούσαν παρά να προκαλέσουν εμφύλιο. Από τις αρχές του 1946 είχαν αρχίσει να αποδίδονται στην Αριστερά τέτοιες προθέσεις από τον Τύπο και κύκλους της κυβέρνησης Σοφούλη, με αφορμή λίγες μεμονωμένες πράξεις αντεκδίκησης σε βάρος δεξιών ή κυρίως βάση την κατάσταση στη Δυτική Μακεδονία, όπου οι επιθετικές κινήσεις των Δεξιών στοιχείων, των αρχών και του παρακράτους ενάντια στις περιοχές και τα χωριά των Σλαβομακεδόνων συνάντησαν, σε μερικές περιπτώσεις, τη δυναμική αντίδραση των τελευταίων.

Το ΚΚΕ επιδίωξε να εκμεταλλευτεί την περί εμφυλίου αναφορά και αίσθηση με σκόρπιες μαχητικές δηλώσεις ή με τα γνωστά αποσιωπητικά στην απόφαση της 2ης Ολομέλειας της Κεντρικής Επιτροπής του. Υπολόγιζε ότι οι Βρετανοί, κάτω από την επίβλεψη των Συμμάχων, των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ, δύσκολα μπορούσαν να εξηγήσουν την επανέναρξη εμφύλιων στρατιωτικών συγκρούσεων μετά από το μεγάλο διάστημα κηδεμονίας και καθοδήγησης της χώρας. Η εκτίμηση ήταν ίσως σωστή κατά το ήμισυ. Κάποιες ταραχές που θα έδιναν την ευκαιρία γενίκευσης των διώξεων κατά της Αριστεράς θα ήταν ίσως ευπρόσδεκτες, καθώς θα επέτρεπαν την ανατροπή του αδιεξόδου και το τελικό χτύπημα κατά των αποσαθρωμένων αριστερών οργανώσεων. Εκείνη την εποχή κανείς, δεν μπορούσε

να εκτιμήσει ότι η Αριστερά είχε πλέον τις δυνάμεις για να κρατήσει έναν πραγματικό πόλεμο ενάντια στην ελληνική κυβέρνηση και τους Βρετανούς. Οπωσδήποτε, ο περί εμφυλίου λόγος εγκαταστάθηκε στο πολιτικό λεξιλόγιο τις παραμονές των εκλογών οι οποίες, όπως αρκετοί πίστευαν, θα σταθεροποιούσαν το πολιτικό καθεστώς της χώρας, νομιμοποιώντας την κατάσταση που, εκ των πραγμάτων, κυριαρχούσε στην ελληνική πολιτικής ζωή.

Όπως προέβλεπε και η Συμφωνία της Βάρκιζας - στην οποία είχε υπογραφεί και η συγκεκριμένη τέλεση των εκλογών - την διαδικασία επέβλεψε συμμαχική αποστολή παρατηρητών (Allied Mission to Observe the Greek Elections - AMFOGE), στην οποία συμμετείχαν εκπρόσωποι από τις ΗΠΑ, τη Μεγάλη Βρετανία και τη Γαλλία, όχι όμως και από τη Σοβιετική Ένωση, καθώς η τελευταία -πιθανότατα σε μία προσπάθεια να αποφύγει τη δημιουργία ανάλογων εποπτικών μηχανισμών για εκλογές που θα διεξάγονταν σε χώρες της Ανατολικής Ευρώπης εντός της σφαίρας επιρροής της Μόσχας- αρνήθηκε τελικά να συμπράξει. Η παρουσία, ωστόσο, της AMFOGE δεν στάθηκε ικανή ώστε να διασφαλίσει τον απολύτως αδιάβλητο χαρακτήρα της εκλογικής διαδικασίας, καθώς φαινόμενα που κυμαίνονταν από απλές παρατυπίες έως και τη χειραγώγηση της ψηφοφορίας δεν αποφεύχθηκαν.

Οι εκλογές, κάτω από την διεθνή εποπτεία της AMFOGE, πραγματοποιήθηκαν στην ημερομηνία που είχε καθοριστεί. Ο τρόπος διεξαγωγής τους και τα αποτελέσματα ήταν οι αναμενόμενοι από μετέχοντες και μη μετέχοντες. Τα κόμματα που υποστήριζαν τη μοναρχία και που παραδοσιακά στηρίζονταν στις σχέσεις τους με αυτή συγκέντρωσαν την απόλυτη πλειοψηφία σε ψήφους και έδρες.

Ο αριθμός των εκλογέων στην Ελλάδα υπολογιζόταν σε περισσότερα από δύο εκατομμύρια άτομα. Ο αριθμός περιλάμβανε τους άρρενες ενήλικες κατοίκους της χώρας. Καθώς οι εκλογικοί κατάλογοι είχαν να αναθεωρηθούν από το 1936, την εποχή της ανόδου του Μεταξά στην εξουσία, κανείς δεν γνώριζε τον ακριβή αριθμό. Οι δώδεκα μήνες προετοιμασίας, από τη Βάρκιζα και έπειτα, είχαν περισσότερο περιπλέξει παρά ξεδιαλύνει την κατάσταση. Το μόνο που διαπιστώθηκε θετικά στην προεργασία επί των εκλογικών καταλόγων ήταν ότι πολλά πράγματα έπρεπε ακόμη να γίνουν για να θεωρηθούν ικανοποιητικές οι τεχνικές προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες θα λάμβαναν χώρα οι εκλογές. Κάτω από αυτό το πρίσμα ελάχιστο νόημα έχουν οι συζητήσεις για το πραγματικό ποσοστό της αποχής και την υποτιθέμενη δύναμη που θα συγκέντρωνε η Αριστερά αν τελικά μετείχε στις εκλογές. Το βασικό χαρακτηριστικό των εκλογικών μηχανισμών του Μαρτίου του

1946 ήταν η «ευελιξία» τους και η προσαρμοστικότητά τους στις τυχόν ανάγκες των καιρών.

Η «λευκή τρομοκρατία» συνδέθηκε με τις εκλογές […] Ήδη στην πρώτη επέτειο της Βάρκιζας οι στατιστικές μιλούσαν για 1.192 δολοφονίες, 6.431 τραυματισμούς, 31.640 βασανισμούς και κακοποιήσεις, 73.091 συλλήψεις για φυλακές και εξορίες, 151 βιασμούς , 551 ανατινάξεις γραφείων, 6.567 ληστείες και καταστροφές. Αυτά και μόνο μπορούν να συνθέσουν την ατμόσφαιρα της εποχής. (Γιώργος Μαργαρίτης, Ιστορία του Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949, τόμος 1, σ. 78-85. Αθήνα : Βιβλιόραμα) κ' (Οι κάλπες μιας διχασμένης Ελλάδας, οι κρίσιμες εκλογές του 1946, By NEWS247 GR, JANUARY 24TH, 2015, http://portfolio.news247.gr/ekloges1946)

Η επάνοδος του Ζαχαριάδη

Την 1η Μαΐου 1945 ο Ριζοσπάστης δημοσίευσε την πληροφορία ότι ο ιστορικός ηγέτης του ΚΚΕ, ο Νίκος Ζαχαριάδης, βρισκόταν στη ζωή, ότι απελευθερώθηκε από το στρατόπεδο του Νταχάου όπου ήταν έγκλειστος και επρόκειτο να επιστρέψει στην Ελλάδα. Η επιστροφή του βράδυνε περίπου

έναν μήνα. Έφτασε τελικά στην Αθήνα προς τα τέλη Μαΐου και ανέλαβε αυτόματα την ηγεσία του ΚΚΕ σαν να μην είχε υπάρξει οποιαδήποτε μεταβολή στα ενδιάμεσα χρόνια.

Η επιστροφή του Ζαχαριάδη είχε οπωσδήποτε σημαντικές παρενέργειες στο εσωτερικό του ΚΚΕ αλλά και έξω από αυτό. Το πρώτο ζήτημα που η παρουσία του έλυσε, ήταν η αξιοπιστία της ηγεσίας του κόμματος. Η ήττα και οι επιπτώσεις της καθώς και ο διωγμός των μελών και των οπαδών του ΚΚΕ μετά τη Βάρκιζα είχαν κλονίσει τη θέση της ηγεσίας του. Δεν ήταν λίγοι εκείνοι που της απέδιδαν την αποκλειστική ευθύνη για τη θλιβερή κατάσταση στην οποία είχε οδηγηθεί το ισχυρό κίνημα της Αντίστασης. Από την άποψη αυτή, η άφιξη του Ζαχαριάδη ήταν εξαιρετικά επίκαιρη. Πρόβαλε όλες τις πιθανές εξελίξεις που η κατάσταση δρομολογούσε και απέτρεψε να πάρουν ανεξέλεγκτες διαστάσεις οι εσωτερικοί τριγμοί. Στην ουσία η όλη υπόθεση λειτούργησε ως μια καινούργια αρχή, διαγράφοντας μαζί με τους κλυδωνισμούς της ήττας και τις τυχόν συνέπειές τους στην ενότητα της Αριστεράς. Ένας παλαιός όσο και νέος ηγέτης, που δεν είχε ευθύνη για τον Λίβανο, την Καζέρτα ή τη Βάρκιζα, βρισκόταν πλέον στην καθοδήγηση του ΚΚΕ.

Το πρώτο δείγμα γραφής, όπως ήταν αναμενόμενο από ένα κομμουνιστή ηγέτη της εποχής της Γ' Διεθνούς, αποτελούσε μια σπονδή στην πειθαρχία και την μονολιθική ενότητα του

κόμματος. Ο Άρης Βελουχιώτης, που ακολουθούσε μοναρχική πορεία στα βουνά, καταγγέλθηκε και απομονώθηκε. Στο καλό και στο κακό οι κομμουνιστές θα προχωρούσαν ενωμένοι, χωρίς να υπάρχει χώρος για προσωπικές αναζητήσεις και παράλληλες πολιτικές. Ο θάνατος του Βελουχιώτη λίγο αργότερα επισφράγισε αυτή την ήδη γνωστή αλήθεια. (Γιώργος Μαργαρίτης, Ιστορία του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949, τόμος 1, σ. 132-133. Αθήνα : Βιβλιόραμα)

Η συγκρότηση του αντιφασιστικού μετώπου

Η 2η Ολομέλεια συνεδρίασε μόλις τέσσερις μήνες μετά το 7ο Συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος, όπου η αισιοδοξία για ομαλή πορεία προς μια σχετικά δημοκρατική πολιτική ζωή, όπου η Αριστερά θα μπορούσε ισότιμα να μετάσχει, δεν είχε χαθεί ακόμη. Το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε δεν ήταν ιδιαίτερα μεγάλο. Οι λίγοι της μεταστροφής, όσο κι αν αυτή μπορεί να ελεγχθεί ως προς την έκταση και την ουσία της, θα πρέπει να αναζητηθούν προσεκτικά στη συγκυρία του χρονικού διαστήματος αλλά και στις αντιλήψεις, στις εκτιμήσεις και τα τρέχοντα, που στο ίδιο αυτό διάστημα διαμορφώθηκαν στην ηγεσία του ΚΚΕ. Η πρώτη διαπίστωση που μπορούμε να κάνουμε είναι ότι οι θέσεις που διατυπώθηκαν στην 2η Ολομέλεια είχαν αρχίσει να διατυπώνονται πολύ πριν, αμέσως μετά το 7ο Συνέδριο. Δύο ήταν οι άξονες αυτών των διατυπώσεων.

Την ηγεσία του ΚΚΕ την απασχολούσαν, ολοένα και περισσότερο, οι δύο πλευρές της εναντίον Αριστεράς εκστρατείας. Οι δύο αυτές πλευρές αποσκοπούσαν, κατά την εκτίμηση του ΚΚΕ, στην παρεμπόδιση της ομαλής πολιτικής εξέλιξης της χώρας, τη διολίσθηση προς αυταρχικές λύσεις ή, έστω, την εξουδετέρωση των δυνατοτήτων της Αριστεράς να μετάσχει στο πολιτικό παιχνίδι. Τα πεδία εφαρμογής αυτής της διπλής επίθεσης ήταν δύο: το πρώτο αφορούσε τα υψηλά κλιμάκια της εξουσίας, το χώρο της κυβέρνησης και του κρατικού μηχανισμού. Το δεύτερο αφορούσε τον περιορισμό ή την καταστροφή της οργανωμένης δύναμης της Αριστεράς στην επαρχία. Το πρώτο απειλούσε με εκτροπή και πραξικόπημα τη χώρα, το δεύτερο με κατατρομοκράτηση των μελών και οπαδών της Αριστεράς και εξοβελισμό τους από κάθε πολιτική έκφραση και δραστηριότητα.

Στην απόφαση που δημοσίευε το Πολιτικό Γραφείο του ΚΚΕ μετά από έκτακτη συνεδρίασή του, πολύ λίγες μέρες μετά το 7ο Συνέδριο, στις 17 Οκτωβρίου 1945, ο διπλός αυτός κίνδυνος παρουσιαζόταν με σαφήνεια. Η απόφαση, αφού στην αρχή υποδείκνυε τους βασικούς ενόχους για την κατάσταση που διαμορφώνεται, τις αγγλικές αρχές κατοχής δηλαδή και τον «δοσίλογο πλουτοκρατικό μοναρχισμό» που οι πρώτες ευνοούν και στηρίζουν, περνούσε σε συγκεκριμένες καταγγελίες. «Το ΠΓ διαπίστωσε, ότι ο ΣΑΝ και Σία κινείται άμεσα για φασιστικό

πραξικόπημα, θέλοντας να εκβιάσει κυβερνητική λύση που θα εξασφαλίζει την απόλυτη και απεριόριστη επικράτησή του» (ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα, ό.π., ΣΤ', σ. 134-135. Απόφαση του Πολιτικού Γραφείου της ΚΕ του ΚΚΕ, όπως δημοσιεύθηκε στον Ριζοσπάστη στις 18 Οκτωβρίου 1945). Σε άμεση συνάρτηση με αυτή τη διαπίστωση γινόταν μια πρώτη προσεκτική μνεία στη δυναμική αντίδραση της Αριστεράς στην περίπτωση που ένα τέτοιο πραξικόπημα γινόταν πράξη. «Κάθε πραξικόπημα του μοναρχοφασισμού θα αποτελέσει σύνθημα για παλλαϊκό αγώνα, με όλα τα μέσα, στις πόλεις, χωριά και βουνά, για αγώνα που θα εξασφαλίσει στην Ελλάδα ομαλότητα, ησυχία, δημοκρατική ισοπολιτεία και λαϊκή ανοικοδόμηση και ας βαστάξει όσο θέλει, ας κοστίσει όσες θυσίες χρειαστεί». (ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα, ό.π., τόμος ΣΤ'. σ. 134. Απόφαση του Πολιτικού Γραφείου της ΚΕ του ΚΚΕ, όπως δημοσιεύθηκε στον Ριζοσπάστη στις 18 Οκτωβρίου 1945).

Ο σκοπός ήταν οπωσδήποτε δίκαιος και, ακόμη και σε εκείνους τους καιρούς, λίγοι οπαδοί της δημοκρατικής εξέλιξης θα διαφωνούσαν με την ανάγκη να αντιμετωπιστεί δυναμικά, μαχητικά, με κάθε μέσο, ένα μοναρχικό, φασιστικό πραξικόπημα. Το ουσιαστικό, όμως, ήταν ότι ο δρόμος για τα βουνά και την επιλογή των όπλων παρουσιαζόταν επίσημα ως μια εκδοχή, ως μια παραλλαγή της πολιτικής της Αριστεράς. Οπωσδήποτε, στην αμέσως επόμενη παράγραφο του κειμένου,

γινόταν σαφής προσπάθεια να μετριαστούν οι εντυπώσεις και να μεταφερθεί η ευθύνη για την αποφυγή δυσάρεστων εξελίξεων στους Άγγλους. «Το ΠΓ διαπιστώνει, ότι με τη σύλληψη 50-100 το πολύ τρομοκρατών αξιωματικών του ΣΑΝ, που ο στρατηγός Σκόμπυ θα μπορούσε δίχως να ρίξει μια πιστολιά να διενεργήσει μέσα σε μισή ώρα, η πολιτική ατμόσφαιρα στην Ελλάδα θα μπορούσε να πάρει μια πρώτη, μα αποφασιστική αποσαφήνιση». (ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα, ό.π., τόμος ΣΤ', σ. 134. Απόφαση του Πολιτικού Γραφείου της ΚΕ του ΚΚΕ, όπως δημοσιεύθηκε στον Ριζοσπάστη στις 18 Οκτωβρίου 1945).

Η πιθανότητα προσφυγής στη δυναμική αντίδραση από τη μεριά της Αριστεράς συνόδευε και το άλλο σκέλος του προβλήματος, εκείνο της εναντίον τρομοκρατίας. Η απόφαση έκανε μια στάση στο οικονομικό ζήτημα και στις διεκδικήσεις των εργαζομένων πριν καταλήξει στην πολύ σοβαρή υπόθεση της τρομοκρατίας. Στο σημείο 5, το ΠΓ διαπίστωνε ότι η τρομοκρατία έχει φθάσει στο απροχώρητο καθώς από την 1η ως τις 15 Οκτωβρίου, εκτός των άλλων παθημάτων, δολοφονήθηκαν τουλάχιστον 25 πολίτες. Κατά συνέπεια, «μπροστά στο γεγονός, ότι οι δυνάμεις ασφαλείας του μεταδεκεμβριανού κράτους και κάτω απ' την διεύθυνση της ειδικής αγγλικής αποστολής, όχι μόνο δεν συγκρατούν και δεν περιορίζουν, μα αντίθετα, ενισχύουν τη δολοφονική τρομοκρατία του μοναρχοφασισμού, οι δημοκρατικοί πολίτες σε όλη τη χώρα έχουν τη στοιχειώδη

δημοκρατική υποχρέωση να υπερασπίσουν, με τις δικές τους πια δυνάμεις τη ζωή τους και στη βία των όπλων του μοναρχοφασισμού να απαντάν με τα ίδια μέσα, εγκαταλείποντας τη στάση παθητικής αναμονής και αδράνειας, που τήρησαν μέχρι και σήμερα και που καταντά αυτοκτονία». (ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα, ό.π., τόμος ΣΤ', σ. 135. Απόφαση του Πολιτικού Γραφείου της ΚΕ του ΚΚΕ, όπως δημοσιεύθηκε στον Ριζοσπάστη στις 18 Οκτωβρίου 1945).

Οι αναφορές αυτές στην πιθανότητα μαχητικής αντίδρασης σε τυχόν μοναρχικό πραξικόπημα ή στην τρομοκρατία δεν προχώρησαν, οπωσδήποτε, πέρα από το φραστικό επίπεδο. Ακόμη και σε αυτό οι σχετικές αναφορές σε μετέπειτα αποφάσεις ή ανακοινώσεις της ηγεσίας του ΚΚΕ, στα τέλη του 1945, δείχνουν να έχουν ξεθυμάνει. Το σημείο αναδίπλωσης ήταν ο σχηματισμός κυβέρνησης από τον Σοφούλη και παλιούς φιλελευθέρους πολιτικούς, τον Νοέμβριο του 1945. Η ηγεσία του ΚΚΕ θεώρησε την κυβερνητική αυτή αλλαγή περίπου ως επιτυχία της και αποφάσισε αρχικά να κρατήσει μια πολύ ανεκτική στάση απέναντί της. (Απόφαση του Πολιτικού Γραφείου της ΚΕ του ΚΚΕ στις 22 Νοεμβρίου 1945, δημοσιεύθηκε στον Ριζοσπάστη στις 23 Νοεμβρίου, σ. 152.) Τυχόν πραξικόπημα θα μπορούσε πλέον να αντιμετωπιστεί από κοινού, υπό τις εντολές της κυβέρνησης των Φιλελευθέρων «κεντρώων» που, υποτίθετο, θα ήταν επίσης θύμα του. Σε αυτή

την αντίληψη, που παραπέμπει στη δημιουργία ενός ευρύτερου δημοκρατικού μετώπου, όπου, σε συνεργασία με τμήματα του κρατικού μηχανισμού, ολόκληρης ή τμήματος της κυβέρνησης, θα προβαλλόταν αντίσταση στο αναμενόμενο μοναρχικό πραξικόπημα, ή όποια πολιτική του ΚΚΕ δεν μπορούσε να είναι ριζοσπαστική, ανατρεπτική ή ηγεμονεύουσα. Η Αριστερά αναλάμβανε απλώς να προστατεύσει το σχήμα που της φαινόταν λιγότερο κακό. Της κατεύθυνσης αυτής συνηγορούσαν οι εξελίξεις στο συνδικαλιστικό κίνημα που δημιούργησαν την αίσθηση ότι, παρά τη συνέχιση της αντιαριστερής τρομοκρατικής σταυροφορίας, άνοιγαν δειλά μερικές δίοδοι προς τη συμμετοχή της Αριστεράς στην πολιτική και κοινωνική ζωή. Σε όλη τη διάρκεια του 1945, με όλους τους δυνατούς τρόπους εμποδίστηκε η έκφραση της προφανούς υπεροχής που διέθετε η Αριστερά στο χώρο του συνδικαλισμού και των εργατικών σωματείων. Η κατάσταση άρχισε να αλλάζει μετά την άνοδο της κυβέρνησης Σοφούλη. Τον Δεκέμβριο, τα μέλη των διοικητικών συμβουλίων των σωματείων της Αθήνας και του Πειραιά μπόρεσαν επιτέλους να ψηφίσουν για τη νέα διοίκηση της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδας. Τα εκλογικά συστήματα και οι διαδικασίες που ακολουθήθηκαν δεν ήταν υπόδειγμα λογικής. Πάρθηκε κάθε μέτρο για να υπονομευτεί η νίκη της Αριστεράς ή έστω να περιοριστεί η έκτασή της. Παρ' όλ' αυτά, ο ΕΡΓΑΣ πέτυχε θρίαμβο συγκεντρώνοντας 1531 ψήφους έναντι 456 της παράταξης του Μακρή – κύριου

εκφραστή του δεξιού συνδικαλισμού, 105 της αντίστοιχης του Στρατή και 54 του Καλομοίρη. (Ρίχτερ Χάιντζ, Η επέμβαση των Άγγλων στην Ελλάδα, ό.π., 1997, σ. 416.)

Οι εξελίξεις αυτές επέτρεψαν τη δρομολόγηση του 8ου Πανεργατικού Συνεδρίου, που άρχισε τις εργασίες του την 1η Μαρτίου του 1946 με τη συμμετοχή 1790 αντιπροσώπων από 1352 σωματεία, 50 εργατικά κέντρα και 8 συνομοσπονδίες. Το συνέδριο έγινε κάτω από διεθνή εποπτεία, ενώ η παράταξη του Μακρή δεν συμμετείχε. Παρά την τελευταία αυτή κίνηση, τα αποτελέσματα του συνεδρίου επισημοποιήθηκαν με τον πλέον απόλυτο τρόπο, έγιναν δεκτά και από τη δικαιοσύνη και από την κυβέρνηση. Σε όλη την περίοδο από τη Βάρκιζα ως την έναρξη του Εμφυλίου, στην περίοδο της τρομοκρατίας, ήταν το μόνο σώμα κοινωνικής ή πολιτικής εμβέλειας στο οποίο η Αριστερά κατάφερε να επισημοποιήσει την παρουσία και την κυριαρχία της. Δεν ήταν πολύ – ούτε και κράτησε για μεγάλο χρονικό διάστημα. (Ο Μακρής υπέβαλε ένσταση στο Συμβούλιο Επικρατείας, με την οποία ζητούσε την ακύρωση των κυβερνητικών αποφάσεων που είχαν επιτρέψει τη διεξαγωγή του Πανεργατικού Συνεδρίου. Μετά τις εκλογές της 31ης Μαρτίου και την ανάληψη της εξουσίας από τους Λαϊκούς, η απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας δεν ήταν παρά η αναμενόμενη).

Η ανοχή απέναντι στην κυβέρνηση Σοφούλη και η άρση των ελπίδων που είχαν εναποτεθεί πάνω της έδειξαν ότι εξαντλούνται

ή υποβαθμίζονται τον Ιανουάριο του 1946. Η εξομάλυνση του πολιτικού κλίματος και η χαλιναγώγηση των τρομοκρατικών οργανώσεων, μέσα ή έξω από τον κρατικό μηχανισμό, έκανε μόνο ασήμαντες προόδους ενώ το φιλελεύθερο «κέντρο» αποδείχθηκε τόσο αντικομμουνιστικό και αποφασισμένο να εμποδίσει την ένταξη της Αριστεράς στην πολιτική ζωή, όσο τουλάχιστον και οι άλλες δυνάμεις της εξουσίας. Ακόμη και τα μικρά δειλά βήματα προς την εξομάλυνση – ο νόμος «περί αποσυμφορήσεως» των φυλακών, ήταν ένα από αυτά – ακυρώθηκαν στην πράξη και δημιούργησαν συχνά πολύ περισσότερα προβλήματα απ' όσα επέλυσαν. Με «κεντρώα» πραγματικά αντίληψη κατανεμήθηκαν και οι ευθύνες. Το ΚΚΕ θεωρήθηκε ένοχο για προετοιμασία πραξικοπηματικών ενεργειών και εκτροπών, τουλάχιστον τόσο, όσο και ο σκληρός πυρήνας των οπαδών της μοναρχίας. Στην ύπαιθρο η τρομοκρατία δεν περιορίστηκε. Οι αποφυλακίσεις αριστερών με το νόμο για την αποσυμφόρηση, όσο κι αν ήταν περιορισμένες, προκάλεσαν συναγερμό στις παρακρατικές οργανώσεις και έφεραν νέα κύματα τρομοκρατίας. Στη διαμόρφωση κλίματος έντασης βοήθησε και η αποδοχή από την κυβέρνηση Σοφούλη των αιτιάσεων περί προετοιμασίας πραξικοπηματικών ενεργειών εκ μέρους των κομμουνιστών. Η Μαζική Λαϊκή Αυτοάμυνα, βαλλόμενη από παντού και αδυνατώντας, εκ των πραγμάτων, να αντιδράσει αποτελεσματικά – εξαιτίας των συσχετισμών αλλά και εξαιτίας του γενικού κλίματος μέσα στο οποίο η οποιαδήποτε

μαχητική αντίδρασή της θα ερμηνευόταν άμεσα ως πραξικοπηματική ενέργεια, περιορίστηκε σε ρητορικό σχήμα και όχι σε πραγματικό πολιτικό μέσο αντιμετώπισης της κατάστασης.

Τομή σε αυτή την εξέλιξη αποτέλεσαν τα γεγονότα της Καλαμάτας των οποίων οι επιπτώσεις υπήρξαν σημαντικές στην πολιτική γραμμή του ΚΚΕ. Η πρώτη διαπίστωση στην οποία το τελευταίο κατέληξε ήταν πως οι προσδοκίες που είχαν στηριχθεί στο «κέντρο» και του Φιλελευθέρους, στην κυβέρνηση Σοφούλη δηλαδή, δεν απέδωσαν. Το αντίθετο μάλιστα, καθώς πλησίαζε η ημερομηνία για τη διεξαγωγή των πρώτων εκλογών, η διπλή πίεση στην Αριστερά μεγάλωνε παρά τις κινήσεις καλής θέλησης της τελευταίας. Η, με παραίνεση του ΕΑΜ, εγγραφή των ψηφοφόρων της Αριστεράς στους εκλογικούς καταλόγους προκάλεσε νέο κύμα διώξεων, ενώ το μικρό ποσοστό των κρατούμενων αριστερών που αποφυλακίσθηκαν με τα μέτρα για την αποσυμφόρηση δεν έγινε με κανένα τρόπο δυνατό να επαναλάβουν όχι μόνο πολιτικά καθήκοντα αλλά ούτε και μια φυσιολογική ζωή. Οι τοπικές αστυνομικές αρχές εξακολούθησαν να τους θεωρούν καταζητούμενους και να τους φέρονται ανάλογα ενώ οι τρομοκρατικές συμμορίες των δεξιών τους θεωρούσαν κόκκινο πανί. Με άλλα λόγια, ήταν πιθανώς πιο επικίνδυνο το να αποφυλακιστείς εκείνο τον καιρό από το να περιμένεις έγκλειστος τις εξελίξεις. Η Εθνοφυλακή, ο στρατός

δηλαδή, τον ίδιο καιρό είχε εξαπολύσει εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στην Θεσσαλία, όπου η Αριστερά κρατούσε τις σημαντικές θέσεις που είχε δημιουργήσει στην Κατοχή. Ο στόχος αυτών των κινήσεων ήταν φυσικά τα αριστερά χωριά και οι διωκόμενοι, ενώ οι τρομοκρατικές συμμορίες της Δεξιάς συνέχισαν να δρουν ανενόχλητες ή και να συνεργάζονται με τις κρατικές δυνάμεις.

Μέσα σε ένα τέτοιο κλίμα η κατάλυση των αρχών στην Καλαμάτα και η μεθοδική τρομοκράτηση των αριστερών πολιτών της πόλης μπορούσε εύκολα να ερμηνευτεί ως πέρασμα σε μια νέα φάση. Η επίσημη και ανεπίσημη αντικομμουνιστική σταυροφορία έδειχνε αποφασισμένη να επιτύχει εξουθενωτικά πλήγματα στην Αριστερά, ακόμη και ερήμην των κυβερνητικών επιλογών της περιόδου. Οι τελευταίες δεν θα είχαν εξάλλου ούτε σοβαρές αντιρρήσεις σε μια τέτοια κατεύθυνση ούτε δυνατότητες να υπαγορεύσουν δικούς τους κανόνες στον εναντίον της κληρονομιάς της Αντίστασης αγώνα. Το γεγονός ότι η κλιμάκωση της βίας συνέβη στην Πελοπόννησο είχε τη σημασία του. Η περιοχή αυτή, περισσότερο από κάθε άλλη στη χώρα, διατηρούσε στενές σχέσεις με την Αθήνα, τους κρατικούς και κυβερνητικούς μηχανισμούς της πρωτεύουσας, ακόμη δε περισσότερο με εκείνα τα κέντρα που συνοπτικά θα ονομάζαμε «κέντρα εξουσίας». Η βασική τρομοκρατική οργάνωση που αναπτύχθηκε στην Πελοπόννησο, η Χ, είχε μια καθαρά αθηναϊκή

προϊστορία. Το ΚΚΕ μάλλον δεν έπεφτε πολύ έξω όταν υποστήριζε ότι στον εξοπλισμό των παρακρατικών οργανώσεων του Μοριά έπαιζε πρωτεύοντα ρόλο η Αστυνομία της Αθήνας και άλλοι κρατικοί μηχανισμοί. (Απόφαση του Πολιτικού Γραφείου της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ στις 21 Ιανουαρίου 1946, Δημοσιεύθηκε στον Ριζοσπάστη, 22.1.1946. Στο ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα ό.π., τόμος ΣΤ', σ. 168)

Η συγγένεια μεταξύ των ισχυρών κέντρων αποφάσεων της Αθήνας και της Πελοποννήσου μπορούσε να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι τα γεγονότα της Καλαμάτας ήταν μέρος ενός ευρύτερου σχεδίου που, εκτός από την κλιμάκωση των ενεργειών ενάντια στην Αριστερά, περιλάμβανε και γενικότερες πραξικοπηματικές διαθέσεις. Σε κάθε περίπτωση επέβαλε την προσαρμογή της πολιτικής στα νέα δεδομένα. Η τελευταία διακρίνεται σε μια απόφαση του Πολιτικού Γραφείου του ΚΚΕ με ημερομηνία 21 Ιανουαρίου, δηλαδή αμέσως μετά την περίφημη 2η Ολομέλεια. Η απόφαση έκανε ρητά μνεία σε κατάσταση εμφυλίου πολέμου – «σήμερα η Ελλάδα βρίσκεται ουσιαστικά σε κατάσταση εμφυλίου πολέμου» αναφερόταν. (Στο ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα ό.π., τόμος ΣΤ', σ. 168) Και φυσικά μια τέτοια πολεμική κατάσταση απαιτούσε και τα αντίστοιχα μέτρα.

Τα μέτρα αυτά θα έπρεπε με να είναι μαχητικά και αποφασιστικά, στις διαστάσεις της ίδιας της απειλής που θα καλούνταν να αντιμετωπίσουν. Την ίδια στιγμή, όμως θα έπρεπε

να εξυπηρετούν τις ανάγκες ενός ευρύτερου μετώπου και να περιλαμβάνουν κάτω από τα αντιπραξικοπηματικά τους λάβαρα τις ευρύτερες δυνατές δυνάμεις, ίσως και την ίδια την κυβέρνηση. Για την τελευταία, παρά τις οφθαλμοφανείς ευθύνες της, έπρεπε λοιπόν να βρεθούν άλλοθι. Οι Άγγλοι και οι δραστηριότητές τους ήταν το καλύτερο από αυτά. Τα σώματα ασφαλείας, λόγου χάρη, «που αναδιοργανώθηκαν από την αγγλική οργανωτική αποστολή, είναι γεμάτα από χίτες, ταγματασφαλίτες και συνεργάτες και πράκτορες των κατακτητών, που συνεργάζονται παντού με τους τρομοκράτες της Χ και πρωτοστατούν στις δολοφονίες και την τρομοκρατία». (Στο ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα ό.π., τόμος ΣΤ', σ. 168) Η κυβέρνηση ανεχόταν μια τέτοια κατάσταση, την οποία όμως, κατά την απόφαση του Πολιτικού Γραφείου, δεν μπορούσε να αλλάξει. «Η κυβέρνηση δεν έχει το δικαίωμα ούτε μια μετάθεση χωροφύλακα να κάνει δίχως την έγκριση των Άγγλων και, πραγματικά οι Άγγλοι δεν επιτρέπουν όχι μόνο απόλυση, μα ούτε και μετάθεση οργάνων που πρωτοστατούν σε αντιλαϊκά έκτροπα. Ο εξοπλισμός των τρομοκρατών γίνεται άμεσα ή έμμεσα από τους Άγγλους». (Στο ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα ό.π., τόμος ΣΤ', σ. 169)

Θα μπορούσε να παρατηρήσει κανείς, οπλισμένος με το πλεονέκτημα της ύστερης γνώσης, ότι τα πράγματα θα ήταν υπερβολικά απλώς αν ήταν ακριβώς όπως τα περιέγραφε τότε το

ΠΓ του ΚΚΕ. Ότι δηλαδή υπήρχε μια κηδεμονεύουσα δύναμη με μοναδικό άξονα της πολιτικής της την υπόθαλψη ενός «μαύρου» μοναρχοφασιστικού μετώπου, συγκροτημένου από τους πρώην συνεργάτες των κατακτητών, με σκοπό τόσο την τρομοκράτηση και την εξαφάνιση της Αριστεράς, όσο και την επιβολή πραξικοπηματικών πολιτικών λύσεων, σε όφελος της μοναρχίας και όλων των ακροδεξιών στοιχείων της ελληνικής πολιτικής ζωής.

Στο ζήτημα της τρομοκρατίας, η ηγεσία του ΚΚΕ, ίσως και κάτω από την πίεση της βάσης, αντιλαμβανόταν ότι πολύ δύσκολα θα περιοριζόταν η καταστροφική για τις οργανώσεις εκστρατεία χωρίς την προσφυγή σε κάποιου είδους βία, χωρίς την ανάπτυξη δυναμικών αντιστάσεων και μαχητικών πρακτικών. Κάτι τέτοιο, όμως, ήταν περίπου αδιανόητο ή έστω τρομερά επικίνδυνο, πριν ακόμα κλείσει χρόνος από την ήττα του Δεκέμβρη και την ουσιαστική συνθηκολόγηση της Βάρκιζας. Η ανάπτυξη μαχητικών πρακτικών από τα μέλη του ΚΚΕ κινδύνευε να συσπειρώσει εναντίον του όλου τον πολιτικό κόσμο, να νομιμοποιήσει τη τρομοκρατία και να οδηγήσει σε ακραίες λύσεις, το πιθανότερο στην ανάληψη της εξουσίας από τη μοναρχική Δεξιά. Το ΚΚΕ δεν μπορούσε να αντιδράσει δυναμικά στην ασκούμενη εναντίον του τρομοκρατία, χωρίς να εξασφαλίσει ορισμένες προϋποθέσεις νομιμότητας γι’ αυτό, χωρίς να μοιράσει τις δικές του ευθύνες με κάποιο ισχυρό

θεσμικά χώρο. Η κυβέρνηση, ή έστω κάποιο τμήμα της, που θα αποφάσιζε να αντιταχθεί είτε στην κατάλυση του κράτους από τις ακροδεξιές συμμορίες, είτε στην απροκάλυπτη και ταπεινωτική παρέμβαση των Άγγλων στην πολιτική ζωή της χώρας, θα ήταν ιδανικός εταίρος σε μια προοπτική σύγκρουση. Εάν πετύχαινε ο τακτικός αυτός στόχος, τότε το ΚΚΕ όχι μόνο δεν θα μπορούσε να κατηγορηθεί για πραξικόπημα, για εξαπόλυση νέου ρεβανσίστικου γύρου ή για αντιδημοκρατική πρακτική, αλλά θα παρουσιαζόταν ως υπερασπιστής της νομιμότητας, ως εγγυητής των δημοκρατικών εξελίξεων, ως υπερασπιστής του πολιτεύματος απέναντι σε πραξικοπηματίες. Κατά συνέπεια, η εκ μέρους του προσφυγή στη βία αποκτούσε ισχυρή νομιμοποίηση ενώ, ταυτόχρονα, άνοιγε ο δρόμος για την επανένταξή του στη κεντρική πολιτική σκηνή της χώρας.

Η προοπτική αυτή, διακρίνονταν με σαφήνεια στην απόφαση του Πολιτικού Γραφείου στις 21 Ιανουαρίου 1946. Η επίκληση στην αντιμετώπιση της βίας με τη βία συνοδεύονταν, πάντοτε με πολλή προσοχή, από την επίκληση της κυβέρνησης και των αρμοδιοτήτων της. «Καλεί [το ΠΓ του ΚΚΕ σ.σ] την κυβέρνηση παίρνοντας στις γραμμές της και το ΕΑΜ να στηριχτεί στο λαό και στις δημοκρατικές δυνάμεις του στρατού και των Σωμάτων Ασφαλείας, να συντρίψει τους μοναρχοφασίστες κινηματίες. Καλεί το λαό σε συναγερμό με παλλαϊκή απεργία και ένοπλο αγώνα να τσακίσει κάθε απόπειρα

που θα γίνει να επεκταθεί το πραξικόπημα σε άλλες πόλεις και περιοχές [εκτός από την Καλαμάτα, σ.σ]». (Στο ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα ό.π., τόμος ΣΤ', σ. 170) Με τον τρόπο αυτό, το ΠΓ του ΚΚΕ πρόφερε τη δύσκολη και απαγορευμένη έννοιά του «ένοπλου αγώνα» με τον πλέον «νομιμόφρονα» τρόπο.

Στην ίδια απόφαση, στη συγκεκριμένες προτάσεις – εκκλήσεις προς την κυβέρνηση, το ζήτημα της μαχητικής απάντησης επανερχόταν με τον ίδιο περίπλοκο τρόπο. « Να σχηματιστεί ένα εθελοντικό σώμα από πιστούς δημοκρατικούς δοκιμασμένους στην εθνική αντίσταση, που θα ξεκαθαρίσει τον τόπο από το μοναρχοφασιστικό μίασμα». (Στο ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα ό.π., τόμος ΣΤ', σ. 170) Προφανώς, στην Εθνική Αντίσταση ήταν δύσκολο να συναντήσει κανείς μαχητές με τέτοια δημοκρατικά προσόντα, οπουδήποτε εκτός του ΕΛΑΣ και έτσι η πρόταση ισοδυναμούσε περίπου με την αποκατάστασή του ως παράγοντα ισχύος στα πολιτικά δρώμενα της χώρας. Το σενάριο ήταν υπερβολικά ιδανικό για να λειτουργήσει στη συγκεκριμένη ελληνική πραγματικότητα. Δύσκολα, όμως, θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς ότι δεν συνιστούσε αξιόπιστη και επιδέξια πρόταση για την επίλυση των προβλημάτων και αδιεξόδων του ΚΚΕ και της Αριστεράς γενικότερα. (Γιώργος Μαργαρίτης, Ιστορία του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949, τόμος 1, σ. 138-147. Αθήνα : Βιβλιόραμα)

Η 2η Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ.

Η 2η Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ πραγματοποιήθηκε στο τέλος όλης αυτής της περιόδου των προβληματισμών και των αναζητήσεων σχετικά με τη πολιτική γραμμή που έπρεπε να διαμορφωθεί ώστε να αντιμετωπιστούν οι πιέσεις και τα αδιέξοδα. Στις αρχές του 1946, όπως σχεδόν το σύνολο των μελετητών της περιόδου επισημαίνουν, οι πολιτική του ΚΚΕ έγινε προοδευτικά πιο σύνθετη. Για την ακρίβεια, απέκτησε μια διπλή προοπτική. Ενώ ο βασικός στόχος παρέμεινε προσηλωμένος στην ιδέα της προοδευτικής εξομάλυνσης της πολιτικής ζωής και την αποδοχή της αριστεράς ως σημαντικού εταίρου στο κεντρικό πολιτικό παιχνίδι, αναδείχθηκε ταυτόχρονα και η ιδέα δυναμικής προστασίας των όποιων κεκτημένων του κινήματος, ή έστω απλώς και μόνον της αυτοπροστασίας των οργανώσεων, των μελών και των οπαδών του. Η διολίσθηση της πολιτικής γραμμής προς τις νέες θέσεις εκφράστηκε με ιδιόμορφο τρόπο στις αποφάσεις της 2ης Ολομέλειας της ΚΕ του ΚΚΕ, που συνήλθε στην Αθήνα, από τις 12 ως τις 15 Φεβρουαρίου 1946. Η Ολομέλεια αυτή μπορεί να θεωρηθεί η τελευταία πριν από την εμπλοκή του ΚΚΕ στον εμφύλιο και σε κάθε περίπτωση, η τελευταία που έγινε σε ανεκτές, από πλευράς νομιμότητας συνθήκες. Μετείχαν σε αυτή όλα τα τακτικά και αναπληρωματικά μέλη της ΚΕ που είχαν εκλεγεί στο 7ο συνέδριο, λίγους μήνες πριν εκτός από τους Μήτσο Παρτσαλίδη και Πέτρο Ρούσσο, που απουσίαζαν σε αποστολή στο εξωτερικό.

(Στο ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα ό.π., τόμος ΣΤ', σ. 172) Η αμέσως επόμενη Ολομέλεια της ΚΕ έγινε δεκαοκτώ μήνες αργότερα, μετά την κλιμάκωση των στρατιωτικών επιχειρήσεων του εμφυλίου, μάλλον στο Βελιγράδι και σε αυτή μετείχαν μόλις έξι μέλη της ΚΕ. Η σημασία της συνεδρίασης του Φεβρουαρίου 1946 προκύπτει λοιπόν αβίαστα και πολύ, εξαιτίας αυτής ακριβώς της σημασίας, έσπευσαν να της χρεώσουν τα δεινά που επακολούθησαν.

Σε σχέση με το τετράμηνο διάστημα που μεσολάβησε μεταξύ του 7^{ου} Συνεδρίου και της 2^{ης} Ολομέλειας και με τις θέσεις που παρακολουθήσαμε να βλέπουν το φώς της δημοσιότητας την ίδια περίοδο, τα κείμενα και οι αποφάσεις της Ολομέλειας αποτελούν οπωσδήποτε ένα βήμα προς τα εμπρός. Οι εκλογές του Μαρτίου πλησίαζαν και απειλούσαν να μετατρέψουν σε καθεστώς, σε μόνιμη θεσμική κατάσταση τον εξοβελισμό της αριστεράς από το πολιτικό προσκήνιο του τόπου. Δεν ήταν τόσο θέμα εκλογικών ποσοστών και συσχετισμών στο κοινοβούλιο. Η νομιμοποίηση μέσα από την εκλογική διαδικασία των αντικομμουνιστικών κομμάτων - ακόμη και των λεγόμενων «κεντρώου» χώρου, στα οποία το ΚΚΕ είχε επιχειρήσει να στηρίξει την προγενέστερη πολιτική του – θα νομιμοποιούσε αυτόματα και τις σταθερές επιλογές τους : το σύνολο αυτών των κομμάτων επιθυμούσε περισσότερο από οτιδήποτε άλλο την εξάλειψη της ισχυρής Αριστεράς – πολιτικής και κοινωνικής –

που κληροδότησε στη χώρα η περίοδος της Κατοχής και η Αντίσταση. Ανεξαρτήτως εσωτερικών ισορροπιών, η νέα εξουσία θα παγίωνε μια κατάσταση που είχε ήδη διαμορφωθεί. Η δε Αριστερά θα βρισκόταν σε κατάσταση ασφυξίας στον πολιτικό όπως και στον κοινωνικό και τον οικονομικό χώρο.

Το πλέον σημαντικό στοιχείο της νέας πολιτικής, όπως εμφανίζεται στην απόφαση της ολομέλειας, ήταν η απομάκρυνση από την ιδέα της συστράτευσης η εκ των πραγμάτων συνεννόησης και συνεργασίας με τον χώρο των Φιλελευθέρων με την κυβέρνηση Σοφούλη δηλαδή και τον λεγόμενο «κεντρώο» χώρο. Η αιτία για την εγκατάλειψη των προγενέστερων προσπαθειών συνδιαλλαγής με τον ίδιο χώρο βρέθηκε στον απογοητευτικό απολογισμό του συγκεκριμένου κυβερνητικού έργου, στην απόσταση που χώριζε τις διακηρύξεις από τις πράξεις, στην «προδοσία», σε τελευταία ανάλυση των δημοκρατικών αρχών που ευαγγελιζόταν. «Το παλαιοδημοκρατικό κέντρο», έλεγε η απόφαση, «που σχημάτισε τη κυβέρνησή του με εντολή των Άγγλων, αρνήθηκε όλα όσα έλεγε, πρόδωσε ακόμη μια φορά τη δημοκρατία και πούλησε την ελληνική λευτεριά και ανεξαρτησία». (Απόφαση της 2ης Ολομέλειας της ΚΕ του ΚΚΕ, δημοσιεύθηκε στον Ριζοσπάστη, 17 Φεβρουαρίου 1946, σ. 174) Οπωσδήποτε διακρίνονται σημαντικές διαφορές στις περί του «κεντρώου» χώρου εκτιμήσεις. Θυμίζουμε ότι λίγες μόλις εβδομάδες πριν το ΚΚΕ

καλούσε σε συστράτευση το χώρο αυτό για την αντιμετώπιση του μοναρχοφασιστικού πραξικοπήματος.

Η καταγγελία του «κεντρώου» χώρου και η τοποθέτησή του στο στρατόπεδο των εχθρών της δημοκρατία και της εξομάλυνσης της πολιτικής ζωής της χώρας περιόριζε, όπως ήταν φυσικό, το πλαίσιο πολιτικών ελιγμών μέσα στο οποίο μπορούσαν να κινηθούν το ΚΚΕ και η Αριστερά. Στην πράξη, η μεταβολή αυτή διαμόρφωνε μια νέα εικόνα του πολιτικού σκηνικού στην Ελλάδα, όπως αυτό γινόταν αντιληπτό από την ηγεσία του ΚΚΕ. «Στην Ελλάδα κυριαρχεί σήμερα ο νεοφασισμός και η ξενική αγγλική κατοχή. Στην Ελλάδα δεν υπάρχει σήμερα δημοκρατία και εθνική ανεξαρτησία». (Στο ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα ό.π., τόμος ΣΤ', σ. 174) Η κατάσταση, στο πλαίσιο της ίδιας εικόνας, θύμιζε το πολιτικό κενό που είχε δημιουργηθεί στη διάρκεια της κατοχής : υποδούλωση στον ξένο κατακτητή, τρόμος, απειλή για την ίδια την επιβίωση του λαού. Και φυσικά, όταν το πρότυπο είναι αυτό, τότε τα καθήκοντα του λαού και των οργανώσεών του δεν μπορεί παρά να είναι ανάλογα. Η ανάπλαση των αγώνων της Κατοχής με άλλα λόγια.

«Για το λόγο της Ελλάδας, ο μόνος δρόμος που μένει είναι πιο ενωμένα, πιο πειθαρχικά, πιο αποφασιστικά να παλέψει παλλαϊκά, πανδημοκρατικά για το ψωμί, τη ζωή, τη λευτεριά, τη Δημοκρατία και την εθνική ανεξαρτησία του. Δεν μας μένει παρά να διαλέξουμε : είτε θα ζήσουμε δούλοι στον ντόπιο

φασίστα και εκμεταλλευτή και στην ξενική κατοχή, είτε θα παλέψουμε λεύτεροι, θα νικήσουμε και θα στυλώσουμε ανεξάρτητη, λεύτερη και δημοκρατική Ελλάδα. Η 2η Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ διακηρύσσει, ότι το έργο της Δημοκρατίας και της Εθνικής Ανεξαρτησίας είναι έργο του λαού της Ελλάδας, πού για να το φέρει σε τέλος πρέπει να παλέψει σκληρά, ενωμένα, παλλαϊκά, αποφασιστικά όπως στα 1940-1945». (Στο ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα ό.π., τόμος ΣΤ', σ. 174-175)

Πέρα από το γεγονός ότι μια ιστορική συγκυρία δύσκολα αναπλάθεται και ότι το 1946 ήταν σαφώς διαφορετικό από την εποχή 1941-1944, οι προεκτάσεις των συγκεκριμένων διακηρύξεων παρουσιάζουν έντονο ενδιαφέρον. Οι δημοκρατική πολιτική διέξοδος περιγραφόταν στην απόφαση ως έργο του λαού αποκλειστικά. Σε απευθείας μετάφραση αυτό δεν μπορούσε να σημαίνει παρά ότι η εποχή των συμμαχιών και των ανοιγμάτων είχε παρέλθει και ότι σήμανε η ώρα της ρήξης με το διαμορφωμένο, μετά τη Βάρκιζα, πολιτικό κλίμα. Η απόφαση για ρήξη δεν μπορούσε να αποτελεί μια κενή περιεχομένου, πολιτικού και τεχνικού ταυτόχρονα διακήρυξη. Πρόκειται για πράγματα που συνήθως ζητούν άμεσα την πρακτική τους επιβεβαίωση. Το ερώτημα που έπρεπε να απαντηθεί στη συνέχεια ήταν που και πως ακριβώς θα υλοποιούνταν αυτή η ρήξη και, στο πλαίσιό της, πως θα απαντούσε το ΚΚΕ στα πιεστικά ερωτήματα της τρέχουσας συγκυρίας, με πρώτο από

αυτά τις επικείμενες εκλογές. (Γιώργος Μαργαρίτης, Ιστορία του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949, τόμος 1, σ. 147-150. Αθήνα : Βιβλιόραμα)

Για τις εκλογές του Μαρτίου.

Για τις τελευταίες το ζήτημα ήτανε πολύ απλό. Στην γενική ανάλυση της πολιτικής συγκυρίας και των προθέσεων των αντιπάλων του το ΚΚΕ διαπίστωνε ότι οι Άγγλοι και οι κάθε πολιτικής απόχρωσης πολιτευτές πού συντάσσονταν μαζί τους είχαν αποφασίσει με τον πλέον κατηγορηματικό τρόπο να μην επιτρέψουν την ομαλή δημοκρατική εξέλιξη στην χώρα, την εξομάλυνση της πολιτικής ζωής χωρίς αποκλεισμούς, τρομοκρατία και κάθε είδους μέτρα εναντίον της Αριστεράς. Με δεδομένη αυτή την απόφαση και με βασικό επιχείρημα να τη στηρίζει την έντονη πίεση ενάντια στην αριστερά τόσο από τον κρατικό μηχανισμό, με τις εκκαθαρίσεις των Αριστερών, με τις συλλήψεις και τις διώξεις, όσο και από τους παρακρατικούς μηχανισμούς πού είχαν ανεμπόδιστα εξαπολύσει κύματα αιματηρής τρομοκρατίας, οι εκλογές δεν μπορούσαν να είναι τίποτε περισσότερο από μια αναγκαία για τη νομιμοποίηση της κρατούσας κατάστασης διαδικασία. Το πρόβλημα για το ΚΚΕ συνίστατο στο να μην νομιμοποιήσει τις εκλογές ώστε να μη νομιμοποιηθούν όσα επρόκειτο να τη στηρίξουν και να τις δικαιολογήσουν. Η αποχή προέκυπτε αβίαστα ως μόνο λογικό επιστέγασμα αυτής της ανάλυσης.

Υπήρχαν και πιο απόλυτα επιχειρήματα: «Κάτω απ' τις συνθήκες αυτές λεύτερες εκλογές αποκλείονται. Οι εκλογές που ετοιμάζονται είναι μια απόπειρα ''νόμιμου'' πραξικοπήματος και προσπάθεια εξαπάτησης της παγκόσμιας δημοκρατικής γνώμης». (Στο ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα ό.π., τόμος ΣΤ', σ. 175) Η ταύτιση, ή έστω ο συσχετισμός της εκλογικής διαδικασίας με το προ πολλού συζητούμενο πραξικόπημα μεγάλωνε προφανώς τις αποστάσεις απ' τη διαδικασία. Η απόφαση για αποχή ήταν όχι μόνο επιβεβλημένη με αυτή την οπτική αλλά ως μορφή αντίδρασης φάνταζε και ελάχιστα. Η αποχή μπροστά σε ένα πραξικόπημα, σε τελευταία ανάλυση, το ενισχύει, αποβαίνει υπέρ του. Χρειαζόταν λοιπόν κάτι περισσότερο. Όχι πολύ μεγάλο ώστε οι περί πραξικοπήματος κατηγορίες να μην μπορούν να στραφούν ενάντια στην Αριστερά, ούτε όμως και ασήμαντο ώστε να περάσει απαρατήρητο. Ένα συμβολικό χτύπημα- προειδοποίηση θα ήταν οτιδήποτε ακριβώς χρειαζόταν. Ίσως η επίθεση στο Λιτόχωρο να ήταν η έκφραση αυτής ακριβώς της ανάγκης.

«Η επίθεση ενάντια στο Σταθμό Χωροφυλακής του Λιτόχωρου έγινε από ομάδα τριάντα τριών καταδιωκόμενων μελών και οπαδών του ΚΚΕ της περιοχής της Κατερίνης, την παραμονή ακριβώς των εκλογών, το βράδυ στις 30 Μαρτίου. Για να κατευθύνει την επίθεση, έφτασε στην περιοχή ο Αλέκος Ρόσιος, ''Υψηλάντης''. Η δύναμη του σταθμού εξοντώθηκε.

Η πυκνότητα των διωκομένων ήταν μεγαλύτερη σε εκείνη την περιοχή, η απόφαση για τέτοιου είδους δράση μάλλον δεν πάρθηκε σε τοπικό επίπεδο. Η μαρτυρία του Θ. Ανάγνου, μέλους του τότε Γραφείου της Επιτροπής Πόλης της Κατερίνης, ότι η επίθεση αποτελούσε εξειδίκευση των αποφάσεων της 2ης Ολομέλειας δεν πείθει, καθώς το συμβάν ήταν μεμονωμένο και δεν επαναλήφθηκε για πολύ μεγάλο διάστημα. Φαίνεται ότι κανείς άλλος δεν ''εξειδίκευσε'' τις αποφάσεις της 2ης Ολομέλειας με τον ίδιο τρόπο ή ότι, το πιθανότερο, η ερμηνεία αποτελεί τμήμα της μυθολογίας που περιέβαλλε τις αποφάσεις της Ολομέλειας αυτής». (πρβλ. Η τρίχρονη εποποιία του Δημοκρατικού Στρατού της Ελλάδας, Ριζοσπάστης – Σύγχρονη εποχή, Αθήνα 1998, σ. 598- 599).

Οι δυσκολίες που έχουμε να παρακολουθήσουμε και να εξηγήσουμε αυτή τη τακτική ίσως οφείλονται στην αδυναμία μας να καταλάβουμε το ασφυκτικό πλαίσιο που είχε στηθεί γύρω από το ΚΚΕ. Οι πολιτικές προοπτικές της αριστερής παράταξης φαίνονταν ιδιαίτερα ισχνές σε συνθήκες όπου επικρατούσε ο νόμος της ζούγκλας και δεν υπήρχε ούτε θεσμικό ούτε νομικό ούτε άλλους είδους καταφύγιο για την Αριστερά και τους αριστερούς. Υπάρχει, στις μεταγενέστερες εποχές, μια παράξενη στρέβλωση των πραγματικών δεδομένων στα οποία στηριζόταν η ηγεσία του ΚΚΕ για να πάρει αποφάσεις. Ενώ από τη μια πλευρά τονίζονται με έμφαση οι διασυνδέσεις του ΚΚΕ με τα ομοειδή κόμματα του εξωτερικού και πολλές από τις αποφάσεις

ερμηνεύονται διαμέσου των εντολών, οδηγιών, θέσεων, εκτιμήσεων ή υποδείξεων πού προέρχονταν από τα κόμματα αυτά, υπάρχει μια απροθυμία να συνυπολογιστεί η σχέση του ΚΚΕ με την κοινωνική του βάση ως αποφασιστικός παράγοντας στη διαμόρφωση των αποφάσεών του.

Η βάση αυτή, στον επαρχιακό χώρο, βρισκόταν στη χειρότερο δυνατή κατάσταση. Οι ανεξέλεγκτες τοπικές αρχές, οι πολύμορφοι παράγοντες εξουσίας πού κατέλαβαν τη θέση τους και τη διατηρούσαν στο όνομά της αντικομμουνιστικής σταυροφορίας, είχαν καταστήσει κάθε επάνοδο στην ομαλότητα αδύνατη. Η συμβίωση μεταξύ των Αριστερών, όσον είχε δημιουργήσει η Αντίσταση, και του παρακράτους ήταν πλέον αδύνατη και η λύση περνούσε μέσα από την εξόντωση του ενός ή του άλλου. Η ομαλοποίηση στην κορυφή, η ομαλή διεξαγωγή των εκλογών και ο σχηματισμός μιας αντικομμουνιστικής πλειοψηφίας θα παγίωναν την κατάσταση πού είχε δημιουργηθεί στις επαρχίες σε βάρος της Αριστεράς και των αριστερών. Πολλοί πίστευαν τότε ότι ακόμη και στην περίπτωση που η Αριστερά έπαιρνε το δέκα ή το είκοσι πέντε τις εκατό των ψήφων, αυτό σε τίποτα δεν θα άλλαζε την κατάσταση στον χώρο που ενδιέφερε τους πολλούς. Η πεποίθηση ότι οι εκλογές απλώς παγίωναν και νομιμοποιούσαν την τρέχουσα φρίκη ήταν διάχυτη στους καταδιωκομένους εκείνων των ημερών.

Επιπλέον, οι άνθρωποι αυτοί δεν μπορούσαν να έχουν, στο χώρο τους, ακριβή αίσθηση των γενικότερων συσχετισμών. Τις δυνάμεις που σχημάτιζαν το παρακράτος και τα μαχητικά του στηρίγματα τις γνώριζαν από τον καιρό της Κατοχής, τις είχαν αντιμετωπίσει άλλοτε και, στις περισσότερες των περιπτώσεων τις είχαν επανειλημμένως νικήσει και ταπεινώσει. Στο ξεκίνημα του Εμφυλίου, λίγο αργότερα, φάνηκε εξάλλου πόσο σαθρά ήταν τα στηρίγματα αυτών των «κυρίαρχων», τουλάχιστον στον επαρχιακό χώρο. Όταν πολλοί παλαιοί αριστεροί γράφουν στις αναμνήσεις τους και διακηρύσσουν ότι δύσκολα το ΚΚΕ κατάφερνε να επιβάλει πειθαρχία, απραξία δηλαδή και παθητική στάση στους οπαδούς του, δεν πρέπει να λειτουργούν ανεξάρτητα από το πνεύμα των εποχών. Για αρκετούς η απάντηση στην τρομοκρατία ήταν τα όπλα. Θα ήταν δε πολύ δύσκολο στο ΚΚΕ να λειτουργήσει ολότελα ερήμην τους.

(Γιώργος Μαργαρίτης, Ιστορία του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949, τόμος 1, σ. 150-152. Αθήνα : Βιβλιόραμα)

Μια πρόωρη εστία πολέμου: η κατάσταση στην Δυτική Μακεδονία.

Η Σλαβομακεδονική μειονότητα στην κεντρική και δυτική Μακεδονία είχε ιδιαίτερα κακές σχέσεις με το ελληνικό κράτος στη διάρκεια του Μεσοπολέμου. Τα σημεία τριβής δεν

αφορούσαν μόνο τη σχέση αυτών των ατόμων με τις κρατικές υπηρεσίες και αρχές αλλά είχαν και κοινωνικό, τοπικό χαρακτήρα. Για λόγους πολιτικούς κυρίως, στις ζώνες όπου υπήρχε έντονη παρουσία του Σλαβομακεδονικού στοιχείου οι αρχές είχαν εγκαταστήσει - στη διάρκεια της ανταλλαγής των πληθυσμών και του επανασχεδιασμού του εθνολογικού της Μακεδονίας – συμπαγείς προσφυγικούς πληθυσμούς, προερχόμενους κυρίως από τις περιοχές του Πόντου. Η διαμάχη των κατοίκων αυτών των περιοχών με τους νεοαφιχθέντες ήταν έντονη και η πίεση που οι τελευταίοι ασκούσαν στους πρώτους με την ενίσχυση του ελληνικού κράτους, ήταν σημαντική. Η σκλήρυνση της επίσημης πολιτικής τον καιρό της Μεταξικής δικτατορίας οπωσδήποτε δεν διευκόλυνε την εκτόνωση των αντιθέσεων.

Στη διάρκεια της Κατοχής, η διαμάχη αυτή μεταβλήθηκε πολύ νωρίς σε ανοιχτή σύγκρουση. Η γειτνίαση των βουλγαρικών αρχών και στρατευμάτων, πού είχαν εγκατασταθεί στη Γιουγκοσλαβική Μακεδονία από το καλοκαίρι του 1941, και η προπαγάνδα για τη Μακεδονία του Αιγαίου, που αναβίωσαν οι Βούλγαροι, επέδρασαν σε ανθρώπους πού οι προηγούμενες εμπειρίες είχαν πείσει ότι το μέλλον τους στην ελληνική επικράτεια ήταν τουλάχιστον δύσκολο. Η μακεδονικότητα ως αίσθηση και ως όρος ενισχύθηκε και τέθηκε σε νέες βάσεις. Όταν εμφανίστηκε και οργανώθηκε η αντίσταση στην περιοχή,

το ΕΑΜ αποδέχθηκε την εθνική ιδιαιτερότητα των Σλαβομακεδόνων και τους ενέταξε στις τάξεις του διαμέσου του δικού τους απελευθερωτικού μετώπου, της ΣΝΟΦ. Στην Απελευθέρωση οι εξελίξεις στην Γιουγκοσλαβία και η εγκατάσταση μακεδονικών αρχών στα Σκόπια, στο πλαίσιο της σχεδιαζόμενης ομοσπονδιοποίησης της Γιουγκοσλαβίας, περιέπλεξαν την κατάσταση. Οι Σλαβομακεδόνες στο ελληνικό έδαφος απέκτησαν ενδοχώρα, και μάλιστα συμμαχική και αριστερή ενδοχώρα, και συναντήθηκαν με παλαιότερους πρόσφυγες, που σε άλλους καιρούς είχαν εγκαταλείψει την ελληνική επικράτεια. Το ΕΑΜ πάντως και ο ΕΛΑΣ, το καλοκαίρι του 1944, αντιτάχθηκαν ακόμη και δυναμικά στο ξεπέρασμα ορισμένων ορίων που έθεταν σε αμφισβήτηση τα υπάρχοντα, μεταξύ των χωρών, σύνορα.

Μετά τη Βάρκιζα, η ανατροπή υπήρξε ραγδαία. Η Εθνοφυλακή κατέφθασε στις περιοχές των Σλαβόφωνων ως εκστρατευτικό σώμα σε εχθρική περιοχή και οι αρχές που εγκαταστάθηκαν, επανέφεραν, επί το ριζοσπαστικότερο, όλα τα παλαιότερα μέτρα εναντίον της μειονότητας. Η εποχή προσφερόταν εξάλλου για εθνικές εκκαθαρίσεις. Στη Ήπειρο, η επιστροφή – ως Εθνοφυλακή πλέον – των δυνάμεων του ΕΔΕΣ, πού είχαν καταφύγει στην Κέρκυρα στα Δεκεμβριανά, συνοδεύτηκε από την εκδίωξη όσων Τσάμηδων είχαν απομείνει στην Θεσπρωτία, ίσως δεκαπέντε χιλιάδες. Το ίδιο σενάριο έγινε

προσπάθεια να εφαρμοστεί στις περιοχές των Σλαβομακεδόνων. Παρά τις επιμέρους επιτυχίες – αρκετές χιλιάδες νέοι πρόσφυγες προστέθηκαν στους παλαιούς στη γιουγκοσλαβική πλευρά των συνόρων – (Ο Ντ. Κλόουζ αναφέρει τον αριθμό 25000. Πρβλ. Close David, The Origins of the Greek Civil War, Longman, London, New York 1995, σ.161.) η επιχείρηση δεν απέδωσε τα αναμενόμενα. Οι Σλαβομακεδόνες ήταν σαφώς πολυπληθέστεροι των Τσάμηδων και η γεωγραφική τους εξάπλωση πολύ πιο σημαντική. Στη διάρκεια δε της Κατοχής πολλοί από αυτούς είχαν επαρκώς μαθητεύσει στην τέχνη της υπεράσπισης των εαυτών τους. Πολύ γρήγορα δημιούργησαν ένοπλα σώματα, τα οποία, ευνοημένα από τη γειτνίαση με τα σύνορα, άρχισαν να απαντούν με τα ίδια μέσα στις εκστρατείες τις Εθνοφυλακής και των λοιπών άτυπων εκπροσώπων της ελληνικής δεξιάς πολιτικής. Αργότερα, όχι χωρίς προβλήματα, οι ένοπλες αυτές μονάδες, πού έμαθαν να ζουν βίους παράλληλους με τους διωκόμενους αριστερούς της περιοχής εντάχθηκαν στον Δημοκρατικό Στρατό. (Γιώργος Μαργαρίτης, Ιστορία του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949, τόμος 1, σ. 167-168. Αθήνα : Βιβλιόραμα)

Η οργάνωση του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας.

Ο Δημοκρατικός Στρατός στα πρώτα βήματά του στηρίχτηκε στην εμπειρία του ΕΛΑΣ από την Κατοχή. Μικρές ομάδες ανταρτών (που μπορούσαν να φτάσουν 60-70 άνδρες), διάσπαρτες και χαλαρά συνδεδεμένες, με έντονη πρόσδεση στις τοπικές κοινωνίες από τις οποίες οι αντάρτες προέρχονταν και το έδαφος που γνώριζαν, και καθοριστικό το ρόλο του αρχηγού ως προς τη φυσιογνωμία και τη δράση της ομάδας. Τα χαρακτηριστικά της δράσης από την άνοιξη του 1946, όπου εμφανίζονται οι πρώτες ομάδες ανταρτών, μέχρι την άνοιξη του 1947, όταν ξεκινούν οι εκκαθαριστικές επιχειρήσεις του ΕΕΣ, ήταν η ταχύτητα, η διαρκής κίνηση, ο αιφνιδιασμός και η ενέδρα ή το σαμποτάζ. Ο αντίπαλος του ΔΣΕ σε εκείνη τη φάση ήταν κυρίως η Χωροφυλακή και οι παραστρατιωτικές ομάδες και δευτερευόντως ο στρατός και στόχος ήταν η «απελευθέρωση» ορεινών περιοχών, δηλαδή να περάσουν από τον έλεγχο της κυβέρνησης και την τρομοκρατία των παραστρατιωτικών στον έλεγχο των ανταρτών.

Το 1947 τα χαρακτηριστικά του πολέμου άλλαξαν. Η ανάληψη της ευθύνης για την αντιμετώπιση του ΔΣΕ από το στρατό και από την άλλη πλευρά η πρόθεση του Κομμουνιστικού Κόμματος να εγκαθιδρύσει σταθερή κυριαρχία σε εκτεταμένη περιοχή οδήγησαν στο μετασχηματισμό του ΔΣΕ από αντάρτικες ομάδες σε «λαϊκό επαναστατικό» στρατό.

Ο Δημοκρατικός Στρατός ήταν γεωγραφικά οργανωμένος σε Αρχηγεία Περιοχών τα οποία υπάγονταν στο Γενικό Αρχηγείο. Υπήρχαν έξι αρχηγεία, Δ. Μακεδονίας, Κεντρικής Μακεδονίας (το οποία συγχωνεύτηκαν), Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Ρούμελης, Ηπείρου και Πελοποννήσου. Τα Αρχηγεία Περιοχών είχαν την ευθύνη για τις δυνάμεις που ήταν διεσπαρμένες στους ορεινούς όγκους μιας περιοχής, τα λεγόμενα Περιφερειακά Αρχηγεία. Στις 27 Αυγούστου 1948 στην κατεύθυνση μετατροπής του Δημοκρατικού Στρατού σε τακτικό στρατό με διάταγμα του υπουργού Στρατιωτικών της ΠΔΚ τα Αρχηγεία καταργήθηκαν και δημιουργήθηκαν Μεραρχίες. Τότε επίσης το Γενικό Αρχηγείο για να αντεπεξέλθει σε δυσκολίες επικοινωνίας και συντονισμού δημιούργησε δύο Κλιμάκια του Γενικού Αρχηγείου, το ένα υπεύθυνο για τη Νότια Ελλάδα (ΚΓΑΝΕ) και το άλλο για την Ανατολική Μακεδονία και Θράκη (ΚΓΑΜΘ). Στις 26 Αυγούστου 1948 σε συνεδρίαση του Πολιτικού Γραφείου αποφασίστηκε δίπλα στο Γενικό Αρχηγείο να δημιουργηθεί το Ανώτατο Πολεμικό Συμβούλιο, το οποίο ασκούσε τον κομματικό έλεγχο στις επιχειρήσεις που διηύθυνε το Γενικό Αρχηγείο. Επικεφαλής του Ανώτατου Πολεμικού Συμβουλίου μπήκε ο Νίκος Ζαχαριάδης. Έτσι η διάρθρωση του ΔΣΕ εκείνη την εποχή διαμορφώθηκε ως εξής:

Ανώτατο Πολεμικό Συμβούλιο: Νίκος Ζαχαριάδης

Γενικό Αρχηγείο: Μάρκος Βαφειάδης

ΚΓΑΝΕ: Κώστας Καραγιώργης

Ι Μεραρχία Θεσσαλίας: Χαρίλαος Φλωράκης (Γιώτης)

ΙΙ Μεραρχία Ρούμελης: Γιάννης Αλεξάνδρου (Διαμαντής)

ΙΙΙ Μεραρχία Πελοποννήσου: Στέφανος Γκιουζέλης

VI Μεραρχία Κεντρικής Μακεδονίας: Γιώργος Ερυθριάδης (Πετρής)

VII Μεραρχία Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης: Θανάσης Γκένιος (Λασάνης)

VIII Μεραρχία Ηπείρου: Κώστας Κολιγιάννης

IX Μεραρχία Δυτικής Μακεδονίας: Δημήτρης Παλαιολόγος

X Μεραρχίας Δυτικής Μακεδονίας: Αλέκος Ρόσιος (Υψηλάντης)

XI Μεραρχία Δυτικής Μακεδονίας: Νίκος Θεοχαρόπουλος (Σκοτίδας)

Στην κατεύθυνση μετεξέλιξης του ΔΣΕ σε τακτικό στρατό και της ανάδειξης καταρτισμένων στελεχών λειτούργησαν μια σειρά από σχολές στις ελεγχόμενες από αυτόν περιοχές. Καταρχάς δημιουργήθηκαν σχολές αξιωματικών και υπαξιωματικών. Στη Σχολή Αξιωματικών του Γενικού Αρχηγείου, φοίτησαν μαχητές και μαχήτριες που είχαν διακριθεί

στις μονάδες τους. Υπολογίζεται ότι από αυτή τη σχολή αποφοίτησαν 2.750 ανθυπολοχαγοί, οι πρώτοι από τους οποίους συμμετείχαν στις μάχες του 1947. Επίσης λειτουργούσαν σχολές σαμποτέρ, ασυρματιστών, μηχανικού και πολιτικών επιτρόπων. Ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει να γίνει στην υγειονομική υπηρεσία του ΔΣΕ, η οποία επιτελούσε έναν πραγματικό άθλο. Οι συνθήκες που επικρατούσαν στα βουνά αλλά και οι υποδομές και τα μέσα που είχε στη διάθεσή του ο Δημοκρατικός Στρατός στις περισσότερες περιοχές καθιστούσαν αδύνατη τη σωστή περίθαλψη και ανάρρωση των τραυματιών. Φάρμακα και εργαλεία σπάνιζαν, οι εκπαιδευμένοι νοσοκόμοι ήταν λίγοι, και τα αναρρωτήρια ή τα χειρουργεία ήταν συνήθως πρόχειρα κατασκευασμένες σκηνές.

Ο Δημοκρατικός Στρατός ως προς την οργάνωσή του χαρακτηρίζεται από δύο καινοτομίες, το θεσμό του Πολιτικού Επιτρόπου και τις «δημοκρατικές συνελεύσεις». Τα τμήματα του ΔΣΕ είχαν μια δυάδα επικεφαλής: το Στρατιωτικό Διοικητή και τον Πολιτικό Επίτροπο. Ο θεσμός του Πολιτικού Επιτρόπου εισάγεται τον Δεκέμβριο του 1947 ή τον Ιανουάριο του 1948 και λειτουργούσαν σε όλες τις βαθμίδες της ιεραρχίας από λόχο μέχρι Γενικό Αρχηγείο. Ο Πολιτικός Επίτροπος ήταν ο εκπρόσωπος του ΚΚΕ στις μονάδες του ΔΣΕ. Ήταν υπεύθυνος για την πολιτική καθοδήγηση και τη «διαφώτιση» των ανταρτών, τη διατήρηση του ηθικού, τη διασφάλιση της πειθαρχίας, την

επαγρύπνηση απέναντι στους εχθρούς, την ανάλυση των πολιτικών αποφάσεων της κομματικής ηγεσίας αλλά και για την αντιμετώπιση των καθημερινών προβλημάτων των μαχητών που συνδέονταν με την επιμελητεία και τον εφοδιασμό. Ο Πολιτικός Επίτροπος είχε την ευθύνη να συγκαλεί σε τακτική βάση συζητήσεις («δημοκρατικές συνελεύσεις») στις οποίες συμμετείχαν οι μαχητές της μονάδας. Στις δημοκρατικές συνελεύσεις, οι οποίες συνήθως συγκαλούνταν συνήθως μετά από κάποια μάχη (αλλά και κατά τη διάρκεια πορειών), συζητιούνταν ο τρόπος διεξαγωγής της μάχης, η συμπεριφορά των μαχητών, τα προβλήματα καθημερινότητας, γινόταν κριτική και αυτοκριτική για λάθη ή παραλείψεις, κοκ.

Ένας από τους σημαντικότερους περιορισμούς που αντιμετώπιζε ο ΔΣΕ αφορούσε τον εξοπλισμό του. Τα όπλα ήταν κυρίως γερμανικής, ιταλικής και αγγλικής κατασκευής, προέρχονταν δηλαδή από αυτά που είχαν πέσει στα χέρια του ΕΛΑΣ κατά τη διάρκεια της Κατοχής και τα είχαν αποκρύψει μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας, καθώς και όπλα που συγκέντρωσαν από τις επιθέσεις κατά της Χωροφυλακής, των ΜΑΥ, των παραστρατιωτικών, κ.ά. Δεν φαίνεται να υπήρχε ελλείψεις σε τουφέκια και πιστόλια αλλά τα υπόλοιπα, όπως αυτόματα όπλα, οπλοπολυβόλα, όλμοι, μπαζούκας, χειροβομβίδες ήταν σαφώς πιο λίγα ενώ οι πιο πολλές νάρκες ήταν αυτοσχέδιες. Ο ΔΣΕ έλαβε αξιόλογη βοήθεια, ιδιαίτερα σε

βαρέα όπλα και πυρομαχικά, από το εξωτερικό, ειδικά τη Γιουγκοσλαβία. Ακόμη και όταν υπήρχε επαρκής αριθμός όπλων το επόμενο πρόβλημα που θα έπρεπε να επιλυθεί ήταν η μεταφορά τους. Η σοβαρή έλλειψη μεταφορικών ζώων και ζωοτροφών, ο έλεγχος των οδικών αρτηριών από το στρατό, οι δύσβατες περιοχές στις οποίες έπρεπε να κινούνται οι αντάρτες σήμαινε ότι ο ανεφοδιασμός ολόκληρων περιοχών στο νότο, όπως της Στερεάς Ελλάδας ή της Πελοποννήσου, συχνά ήταν σχεδόν αδύνατος. (Ο ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος 1946-1949. Ιστορία και δράση του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας μέσα από τις συλλογές των ΑΣΚΙ, http://62.103.28.111/ds/ds_archive.asp)

Η στρατιωτική δράση του ΔΣΕ το 1947.

Στις αρχές του 1947 ο Δημοκρατικός Στρατός έλεγχε το μεγαλύτερο μέρος των ορεινών όγκων της Κεντρικής και Βόρειας Ελλάδας. Ο μεγαλύτερος όγκος των δυνάμεων του ΔΣΕ δρούσε στη Δυτική και Κεντρική Μακεδονία (7.500), καθώς επίσης τη Θεσσαλία και τη Στερεά Ελλάδα (2.500-3.000). Την άνοιξη του 1947 ο Ελληνικός Στρατός διεξήγαγε μεγάλης κλίμακας στρατιωτικές επιχειρήσεις σε βάρος του Δημοκρατικού Στρατού με την κωδική ονομασία «Τέρμινους». Η επιχείρηση «Τέρμινους» αποτελείτο από μια σειρά μικρότερων επιχειρήσεων που στόχο είχαν να εκκαθαρίσουν σε πρώτη φάση τους ορεινούς όγκους της Στερεάς Ελλάδας, της Θεσσαλίας και

της Δυτικής Μακεδονίας (τα όρη Άγραφα, Κόζιακα, Χάσια, Αντιχάσια, Πήλιο, Όλυμπο, Πιέρια, Γράμμο, Βόιον) και σε επόμενη φάση ο Ελληνικός Στρατός να στραφεί κατά των ανταρτών στην Κεντρική και Ανατολική Μακεδονία.

Η μεγάλη εαρινή επίθεση του Ελληνικού Στρατού έφερε σε το Δημοκρατικό Στρατό σε πολύ δύσκολη θέση. Οι μαχητές του ΔΣΕ ήταν αριθμητικά υποδεέστεροι και λιγότερο καλά εξοπλισμένοι. Αυτό σήμαινε ότι εάν έδιναν μάχες εκ παρατάξεως θα έχαναν, οπότε η μοναδική τακτική που μπορούσαν να ακολουθήσουν ήταν οι υποχωρήσεις και οι διαρκείς ελιγμοί ώστε να μην εγκλωβιστούν από τις μονάδες του Εθνικού Στρατού. Ο Δημοκρατικός Στρατός υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει τα Τζουμέρκα και τον Κόζιακα αφήνοντας επίσης στα χέρια του Εθνικού Στρατού το οροπέδιο της Νευρούπολης, που ήταν στρατηγικής σημασίας για το ΔΣΕ (Απρίλιος-Μάιος 1947). Ο ΔΣΕ άλλαξε τακτική στην επόμενη μεγάλη επιχείρηση του στρατού («Ιέραξ») που στόχευε στην εκκαθάριση της περιοχής Γρεβενών και των όρων Χασίων και Αντιχασίων. Εκεί ο ΔΣΕ επιχείρησε να υπερασπιστεί τις θέσεις που κατείχε και να κάνει επιθετικές διεισδύσεις με συνέπεια να υποστεί σημαντικές απώλειες (Μάιος 1947). Στις υπόλοιπες επιχειρήσεις «Πελαργός» (Όσσα, Μαυροβούνι, Πήλιο) και Κύκνος (Όλυμπος και Πιέρια) του Ιουνίου 1947, οι αντάρτες διέφυγαν και διατήρησαν τις δυνάμεις τους ώστε να ανακαταλάβουν την

περιοχή όταν θα απομακρυνόταν ο Εθνικός Στρατός από την περιοχή.

Τον Ιούλιο του 1947 η μεγάλη επίθεση του Εθνικού Στρατού κατά των δυνάμεων του ΔΣΕ στο Γράμμο (επιχείρηση «Κόραξ») έφερε τις δυνάμεις του τελευταίου σε δύσκολη θέση. Μπροστά στον κίνδυνο να εγκλωβιστούν οι δυνάμεις του ΔΣΕ στα σύνορα, τάγματα από το Αρχηγείο Χασίων και το Αρχηγείο Ηπείρου πραγματοποίησαν ελιγμό, και βρέθηκαν πίσω από τις γραμμές του Εθνικού Στρατού. Μπροστά στον κίνδυνο να επιτεθούν οι μαχητές του ΔΣΕ κατά της Κόνιτσας ή των Ιωαννίνων, ο Εθνικός Στρατός εγκατέλειψε την πολιορκία των θέσεων του ΔΣΕ στο Γράμμο. Ο ΔΣΕ, χωρίς την πίεση του ΕΣ πλέον, επιχείρησε ανεπιτυχώς να καταλάβει την πόλη των Γρεβενών (25 Ιουλίου 1947). Οι άλλες δύο μεγάλες επιχειρήσεις του ΕΣ, η επιχείρηση «Βέλος» στα όρη Βίτσι και Σμόλικα (10 Αυγούστου-10 Σεπτεμβρίου 1947) και η επιχείρηση «Λαίλαψ» στη Στερεά Ελλάδα στην περιοχή από τα Άγραφα μέχρι το Καλλίδρομο (19 Σεπτεμβρίου – 12 Οκτωβρίου 1947), απέτυχαν να εγκλωβίσουν τις δυνάμεις του ΔΣΕ. Ο Δημοκρατικός Στρατός στο πρώτο έτος του γενικευμένου εμφυλίου πολέμου και με αντίπαλο τον από κάθε άποψη ισχυρότερο Εθνικό Στρατό έδειξε την ικανότητα και τη γνώση του να διεξάγει ανταρτοπόλεμο. Ο Δημοκρατικός Στρατός δεν διαλύθηκε, όπως ήταν ο στόχος του Εθνικού Στρατού, αλλά αντιμετώπισε τρεις αρνητικές εξελίξεις. Η πρώτη

ήταν ο εδαφικός περιορισμός της επικράτειάς του –ο κύριος όγκος των δυνάμεών του συγκεντρώθηκε στη βορειοδυτική Ελλάδα. Η δεύτερη ήταν η ερήμωση του ορεινού χώρου –ο Δημοκρατικός Στρατός δεν ήταν σε θέση να υπερασπιστεί τα εδάφη του με συνέπεια αυτά να περάσουν στον έλεγχο του στρατού, ο οποίος εφάρμοσε το σχέδιο της συστηματικής εκκένωσης του πληθυσμού στερώντας έτσι από το ΔΣΕ πολύτιμες εφεδρείες για το μέλλον. Η τρίτη αρνητική εξέλιξη ήταν οι σημαντικές απώλειες που υφίσταται ο Δημοκρατικός Στρατός μαχόμενος ενάντια στον Εθνικό Στρατό.

Αυτές οι αρνητικές εξελίξεις δεν κατέβαλαν την ηγεσία του ΔΣΕ και του ΚΚΕ. Στην 3η Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ τίθενται ως στόχοι η αύξηση της δύναμης του ΔΣΕ, της σταδιακής μετατροπής του σε τακτικό στρατό και η επέκταση της εδαφικής επικράτειας του ΔΣΕ στη Μακεδονία. Για την υλοποίηση του τελευταίου στόχου αποφασίζεται ο σχηματισμός επαναστατικής κυβέρνησης. Η ανακοίνωση της δημιουργίας της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης στις 24 Δεκεμβρίου 1947 έχει ως συνέπεια στις 27 Δεκεμβρίου 1947 με το νόμο 509 να τεθεί εκτός νόμου το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας.

Παράλληλα συνεχίζονται οι επιθετικές ενέργειες του ΔΣΕ. Τα Αρχηγεία Ηπείρου, Χασίων και Δυτικής Μακεδονίας επιχειρούν την κατάληψη του Μετσόβου (18-24 Οκτωβρίου 1947) αλλά ο Εθνικός Στρατός καταφέρνει να μεταφέρει

ταχύτατα μεγάλο όγκο δυνάμεων στην πολιορκημένη πόλη. Στα τέλη Νοεμβρίου δυνάμεις του Αρχηγείου Ηπείρου διεισδύουν στη δυτική Ήπειρο και καταλαμβάνουν τον ορεινό όγκο της Μουργκάνας στα ελληνοαλβανικά σύνορα. Η τελευταία σημαντική επιχείρηση του ΔΣΕ το 1947 ήταν η επίθεση στην Κόνιτσα (25 Δεκεμβρίου 1947 – 4 Ιανουαρίου 1948), η οποία σχεδιαζόταν να αποτελέσει και την έδρα της ΠΔΚ. Τμήματα του ΔΣΕ μπήκαν στην πόλη αλλά απωθήθηκαν από τις ενισχύσεις του ΕΣ που είχαν αρχίσει να καταφθάνουν. Η μάχη της Κόνιτσας προϊδέασε για την αδυναμία του ΔΣΕ να καταλάβει πόλεις παρά το υψηλό κόστος σε ανθρώπινες ζωές που κατέβαλε (250 νεκροί). (Ο ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος 1946-1949, Ιστορία και δράση του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας μέσα από τις συλλογές των ΑΣΚΙ)

Η στρατιωτική δράση του ΔΣΕ το 1948.

Στις αρχές του 1948 ο Δημοκρατικός Στρατός είχε μεταφέρει το κέντρο βάρους των δυνάμεων του στη βορειοδυτική Ελλάδα ώστε να υπερασπιστεί την εδαφική επικράτεια που είχε δημιουργήσει στην περιοχή των συνόρων με την Αλβανία και τη Γιουγκοσλαβία. Η μεταφορά δυνάμεων από τη Νότια Ελλάδα σε εκείνη την περιοχή δεν ήταν καθόλου εύκολη υπόθεση καθώς έπρεπε να περάσουν από περιοχές που έλεγχε ο Εθνικός Στρατός. Οι κίνδυνοι που περιέκλειε το εγχείρημα φάνηκαν τον Φεβρουάριο του 1948 οργανώθηκε η

μεταφορά 1.300 άοπλων από τη Στερεά Ελλάδα προς τη Βόρεια Πίνδο. Δεν ακολούθησε το δρομολόγιο προς βορρά μέσω Κόζιακα για να μη γίνει αντιληπτός από τον Εθνικό Στρατό. Η «φάλαγγα αόπλων Ρούμελης», όπως ονομάστηκε, ξεκίνησε από την Ευρυτανία και πορεύτηκε προς Μαυροβούνι, στη συνέχεια Όλυμπο, Πιέρια, Χάσια και τέλος έφτασε στα έμπεδα του Δημοκρατικού Στρατού. Η πολυήμερη πεζοπορία στα βουνά, οι αντίξοες καιρικές συνθήκες, οι επιθέσεις από κυβερνητικές δυνάμεις στην κυριολεξία αποδεκάτισαν τη «φάλαγγα αόπλων Ρούμελης» και τελικά μόνο λίγες εκατοντάδες έφτασαν στον προορισμό τους.

Ο ΔΣΕ δεν φαινόταν να μπορεί να πετύχει το στόχο της αύξησης των δυνάμεων του ώστε να φτάσει τις 60.000 μαχητές. Στις αρχές του 1948 οι δυνάμεις του παρέμεναν αριθμητικά καθηλωμένες και το μοναδικό ενθαρρυντικό στοιχείο ήταν η εδραίωση της παρουσίας του στην Πελοπόννησο. Εκείνη την εποχή ο ΔΣΕ διέθετε περίπου 6.000 μαχητές στη Δυτική Μακεδονία, 3.900 στην Κεντρική Μακεδονία, 2.500 στην Ήπειρο, 2.500 στη Θεσσαλία, 2.500 στη Στερεά Ελλάδα, 3.000 στην Πελοπόννησο και λίγες χιλιάδες μαχητές στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη. Στόχος του ΔΣΕ το 1948 ήταν, πέρα από την υπεράσπιση της επικράτειάς του στα βορειοδυτικά σύνορα, η προσπάθεια ανακατάληψης των περιοχών στη Θεσσαλία και τη Στερεά Ελλάδα, οι οποίες είχαν περάσει στα χέρια του Εθνικού

Στρατού. Ο ΔΣΕ στη Στερεά Ελλάδα κατάφερε να επανεγκαταστήσει τις δυνάμεις του στους ορεινούς όγκους της Στερεάς Ελλάδας (Παρνασσό, Γκιώνα, Ελικώνα) και απειλούσε με ανακατάληψη τα Τζουμέρκα και τον Κοζιακα που θα άνοιγαν το δρόμο επικοινωνίας μεταξύ Βόρειας και Νότιας Ελλάδας για το Δημοκρατικό Στρατό.

Οι εαρινές επιχειρήσεις του Εθνικού Στρατού το 1948 είχαν στόχο να αποτρέψουν την επέκταση του πεδίου δράσης του ΔΣΕ στην Κεντρική και Νότια Ελλάδα. Η Πελοπόννησος δεν συμπεριλήφθηκε στα επιχειρησιακά σχέδια του στρατού με αποτέλεσμα να δώσει την ευκαιρία στο ΔΣΕ να αυξήσει τις δυνάμεις του και να γίνει πιο επιθετικός. Οι επιχειρήσεις του Εθνικού Στρατού στη Στερεά Ελλάδα με την κωδική ονομασία «Χαραυγή» (15 Απριλίου – 3 Μαΐου 1948) δεν στέφθηκαν με επιτυχία. Αντίθετα, ο Δημοκρατικός Στρατός όχι μόνο διέσωσε τις δυνάμεις του αλλά δυνάμεις του Αρχηγείου Ρούμελης, υπό την αρχηγία του καπετάν Διαμαντή κατέφυγαν στα Άγραφα, όπου μαζί με δυνάμεις του Αρχηγείου Θεσσαλίας ανακατέλαβαν το οροπέδιο Νευρούπολης, το οποίο είχαν εγκαταλείψει πριν ένα χρόνο. Το τίμημα αυτού του ελιγμού ήταν ότι άφησαν λίγες δυνάμεις στη Στερεά Ελλάδα, η οποία εκκαθαρίστηκε από τον Εθνικό Στρατό.

Οι σημαντικότερες μάχες του 1948 σημειώθηκαν στους ορεινούς όγκους της Πίνδου. Ο Εθνικός Στρατός εξαπέλυσε την

επιχείρηση «Κορωνίς» (20 Ιουνίου – 20 Αυγούστου 1948) με σκοπό την εκκαθάριση της Βόρειας Πίνδου από τις δυνάμεις του ΔΣΕ. Η περιοχή του Γράμμου αποτελούσε την καρδιά της επικράτειας του Δημοκρατικού Στρατού και περιλάμβανε περίπου 150 χωριά και μια έκταση 2.500 τετραγωνικών χιλιομέτρων. Στην περιοχή του Γράμμου ήταν εγκατεστημένο κλιμάκιο της ΠΔΚ (Αετομηλίτσα) και του Στρατηγείου του ΔΣΕ (Λυκορράχη) και είχαν συγκεντρωθεί 10.000-11.000 μαχητές. Ήταν η πρώτη φορά που ο ΔΣΕ έδωσε τακτικές μάχες απέναντι στον Εθνικό Στρατό, ο οποίος για την κατάληψη του Γράμμου είχε συγκεντρώσει 6 μεραρχίες πεζικού. Ο Δημοκρατικός Στρατός για την υπεράσπιση των θέσεων του παρέταξε τις δυνάμεις βόρεια και νότια του Γράμμου. Βόρεια του Γράμμου υπό τη διοίκηση του Αρχηγείου Δυτικής Μακεδονίας (Διοικητής: Βασίλης Γκανάτσιος ή «Χείμαρρος», Πολιτικός Επίτροπος: Δημήτρης Βλαντάς, Επιτελάρχης: Βασίλης Βενετσανόπουλος) αναλαμβάνει την υπεράσπιση των υψωμάτων Προφήτης Ηλίας, Πύργος Κοτύλης, Τάλλιαρος. Νότια του Γράμμου διάφορες μονάδες του Δημοκρατικού Στρατού (η 670 Μονάδα υπό τη διοίκηση του Γιώργου Βοντίτσιου ή «Γούσια, η 102η Ταξιαρχία υπό τον Γιώργο Γιαννούλη, η 103η Ταξιαρχία υπό τον Αλέκο Ρόσιο ή «Υψηλάντη» ανέλαβαν την υπεράσπιση της κοιλάδας του Σαρανταπόρου, των υψωμάτων Ταμπούρι, Γύφτισσα. Ο Δημοκρατικός Στρατός ήταν προετοιμασμένος για την επίθεση του Εθνικού Στρατού και τους προηγούμενους μήνες είχε κάνει

εκτεταμένα οχυρωματικά έργα, είχε κατασκευάσει πολυβολεία, παρατηρητήρια, καταφύγια, αποθήκες με ελάχιστα τεχνικά μέσα και βασικά με την ανθρώπινη εργασία σε ένα ιδιαίτερα αφιλόξενο περιβάλλον όπου το υψόμετρο έφτανε και 2.500 μέτρα.

Η επίθεση του Εθνικού Στρατού στο Γράμμο εκδηλώθηκε στις 21 Ιουνίου 1948 από δύο κατευθύνσεις. Ανατολικά στην περιοχή του Νεστορίου η Ι Μεραρχία προσέκρουσε στην ισχυρή αμυντική διάταξη του ΔΣΕ με αποτέλεσμα πρακτικά να σταματήσει. Δυτικά η ΙΙ Μεραρχία μπόρεσε να προελάσει και να προσεγγίσει τις κορυφές Κάμενικ και Κλέφτη, τελικά ο Κλέφτης έπεσε στα χέρια του Εθνικού Στρατού στις 2 Αυγούστου 1948. Η ηγεσία του Εθνικού Στρατού αποφάσισε να ενισχύσει την επίθεση στα ανατολικά με επιπλέον δυνάμεις και στόχο την κατάληψη την κορυφή Ταμπούρι στο Γράμμο. Στο Ταμπούρι δόθηκαν ιδιαίτερα σκληρές μάχες, όπου από την πλευρά του Δημοκρατικού Στρατού πολέμησαν οι δυνάμεις της 16ης , 103ης, 105ης, και 138ης Ταξιαρχίας αλλά τελικά αναγκάστηκαν να το εγκαταλείψουν την 1η Αυγούστου. Στο ανατολικό άκρο του μετώπου ο Εθνικός Στρατός κατάφερε στις 3 Αυγούστου να καταλάβει τα υψώματα Αμμούδα και Αλεβίτσα. Το επόμενο βήμα του Εθνικού Στρατού ήταν η επίθεση για την κατάληψη του κεντρικού Γράμμου. Ο ΔΣΕ βρέθηκε σε πολύ δύσκολη θέση. Είχε χάσει μεγάλο μέρος από το έδαφος που έλεγχε και η

αμυντική θωράκιση λόγω της αραιής διάταξης και των κατώτερων αριθμητικά δυνάμεων είχε αποδειχθεί προβληματική. Οι μαχητές του ΔΣΕ μετά από τις σκληρές μάχες που είχαν προηγηθεί και στις οποίες είχαν διακριθεί για την ικανότητά τους τόσο στην άμυνα όσο και στις αντεπιθέσεις, είχαν αρχίσει να δείχνουν σημάδια κόπωσης μπροστά στην επικείμενη κατάρρευση. Μπροστά στον κίνδυνο να εγκλωβιστούν οι μαχητές του ΔΣΕ από τον Εθνικό Στρατό αποφασίστηκε η εγκατάλειψη του Γράμμου. Στις 20-21 Αυγούστου οι δυνάμεις του ΔΣΕ κινήθηκαν από το Γράμμο στο Βίτσι μέσα από το αλβανικό έδαφος και από το πέρασμα ανάμεσα στα υψώματα Αμμούδα και Αλεβίτσα. Η ηγεσία του ΔΣΕ παρουσίασε τη μετακίνηση στο Βίτσι ως «ελιγμό» αλλά στην πραγματικότητα είχε υποχρεωθεί να εγκαταλείψει το Γράμμο μπροστά στην διαγραφόμενη ήττα του και αφήνοντας πίσω του περισσότερους από 3.000 νεκρούς μαχητές και μαχήτριες (σύμφωνα με τα στοιχεία του Εθνικού Στρατού).

Μετά την απώλεια του Γράμμου, οι δυνάμεις του ΔΣΕ συγκεντρώθηκαν στο Βίτσι. Την περιοχή του Βίτσι είχαν αναλάβει να υπερασπιστούν οι 3 ταξιαρχίες (Βαγενά, Λιάκου, Σοφιανού) δύναμης 1.750 μαχητών που δρούσαν στην περιοχή, ενισχύσεις800-1.000 που ήλθαν από το Μπούλκες και οι 2.500-3.000 μαχητές που είχαν έλθει από το Γράμμο. Η μεγάλη μάχη δόθηκε στον ορεινό όγκο Μάλι-Μάδι (νότια του Βίτσι), τον

οποίο κατείχε ο ΔΣΕ και πολιορκούσε ο Εθνικός Στρατός. Στις 10 Σεπτεμβρίου μια αντεπίθεση του ΔΣΕ προκάλεσε τη διάλυση μιας ταξιαρχίας με αποτέλεσμα να επικρατήσει σύγχυση στις δυνάμεις του Εθνικού Στρατού και να εγκαταλείψει την επιχείρηση κατάληψης του Βίτσι. Ο ΔΣΕ μετά την επιτυχία του στο Μάλι-Μάδι απέκτησε την πρωτοβουλία των κινήσεων και επιτέθηκε στην Καστοριά (20 Σεπτεμβρίου 1948), χωρίς να μπορέσει να την κυριεύσει.

Στα άλλα μέτωπα ο Δημοκρατικός Στρατός δεν έχει να επιδείξει επιτυχίες. Μετά από αλλεπάλληλες επιθέσεις του Εθνικού Στρατού, ο Δημοκρατικός Στρατός υποχρεώνεται τον Σεπτέμβριο του 1948 να εγκαταλείψει τον ορεινό όγκο της Μουργκάνας στα ελληνοαλβανικά σύνορα και να ανασυνταχθεί στα Ζαγόρια. Το 1948 ο εμφύλιος πόλεμος έχει επεκταθεί σε όλη τη χώρα. Σε όλα τα βουνά της Βόρειας Ελλάδας γίνονται σκληρές μάχες μεταξύ στρατιωτών και ανταρτών. Οι αντάρτες υποχρεώνονται σε σημαντικές απώλειες στην Κεντρική και Ανατολική Μακεδονία μετά από στρατιωτικές συγκρούσεις στο Βέρμιο, τα Κρούσια (Κιλκίς), Πάικο (Πέλλης), Μενοίκιο (Σέρρες), Καϊμακτσαλάν (Πέλλης), Κερδύλλια (Σέρρες). Αντίθετα, το 1948 είναι η χρονιά ανάπτυξης του ΔΣΕ στην Πελοπόννησο. Με βάση τους ορεινούς όγκους του Μαίναλου, του Πάρνωνα και του Ταΰγετου, ο ΔΣΕ επεκτείνεται και φτάνει τους 3.500 μαχητές και συγκροτείται η ΙΙΙ Μεραρχία υπό τη

διοίκηση του Στέφανου Γκιουζέλη. Ο Δημοκρατικός Στρατός στην Πελοπόννησο αναπτύχθηκε με ελάχιστη βοήθεια από την ηγεσία που βρισκόταν στη Βόρεια Ελλάδα και οργάνωσε μια σειρά από επιθέσεις σε πόλεις όπως η Σπάρτη, το Αίγιο, η Αμαλιάδα, η Ζαχάρω, η Δημητσάνα, κ.α.

Καθώς μαίνονται οι μάχες συγκαλείται η 4η Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ (28-29 Ιουλίου 1948). Σε αυτήν αποφασίζεται η συμπαράταξη του ΚΚΕ με τη Σοβιετική Ένωση στη ρήξη Τίτο-Στάλιν, απόφαση που οδηγήσει στη διακοπή της βοήθειας που λάμβανε ο ΔΣΕ από τη Γιουγκοσλαβία. Επίσης, εκδηλώνεται η διαφωνία του Μάρκου Βαφειάδη σχετικά με τη μετατροπή του ΔΣΕ σε τακτικό στρατό, που οδηγεί στην καθαίρεσή του από τη θέση του αρχηγού του ΔΣΕ, την καταδίκη των απόψεών του και τη διαγραφή του από το κόμμα λίγους μήνες αργότερα. Αντικαταστάτης του Μάρκου Βαφειάδη ορίστηκε ο Γιώργης Βοντίτσος (Γούσιας), ο οποίος μαζί με το Νίκο Ζαχαριάδη (πρόεδρο του Ανώτατου Πολεμικού Συμβουλίου), ανέλαβε τη διοίκηση του ΔΣΕ.

Η τελευταία μεγάλη μάχη του 1948 για το Δημοκρατικό Στρατό είναι η επίθεση κατά της πόλης της Καρδίτσας. Η επίθεση έγινε στις 11 Δεκεμβρίου 1948 από δυνάμεις της Ι και ΙΙ Μεραρχίας του ΔΣΕ που διοικούνταν αντίστοιχα από το Χαρίλαο Φλωράκη (Γιώτης) και τον Γιάννη Αλεξάνδρου (Διαμαντή) αντίστοιχα. Η πόλη καταλήφθηκε από το ΔΣΕ για

δύο ημέρες και μετά αναγκάστηκαν να την εγκαταλείψουν γιατί κατέφθαναν ισχυρές δυνάμεις του στρατού. (Ο ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος 1946-1949. Ιστορία και δράση του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας μέσα από τις συλλογές των ΑΣΚΙ)

Η στρατιωτική δράση του ΔΣΕ το 1949.

Στις αρχές του 1949 ο Δημοκρατικός Στρατός διεξάγει τρεις εντυπωσιακές επιχειρήσεις με σκοπό να καταλάβει πόλεις. Η κατάληψη πόλεων αποτελούσε σημαντικό στόχο για το ΔΣΕ γιατί ήταν ο μοναδικός τρόπος να στρατολογήσει νέους μαχητές και να αποκτήσει πολύτιμα εφόδια (όπλα, πυρομαχικά, οχήματα, τρόφιμα, τηλεπικοινωνιακό εξοπλισμό, κλπ). Στις 11 Ιανουαρίου δυνάμεις της Χ Μεραρχίας του ΔΣΕ επιτέθηκαν και κατέλαβαν τη Νάουσα. Αποχώρησαν από την πόλη στις 14 Ιανουαρίου με πολλά λάφυρα (πολυβόλα, βλήματα, σφαίρες, μουλάρια, ασυρμάτους, κλπ) και αφού πρώτα προκάλεσαν εκτεταμένες καταστροφές σε κυβερνητικά κτίρια, εργοστάσια, δημόσια έργα, κ.α. Λίγες μέρες αργότερα εκδηλώνεται η επίθεση του ΔΣΕ κατά του Καρπενησίου. Δυνάμεις από τις δύο μεραρχίες του ΚΓΑΝΕ (την Ι και τη ΙΙ), ένα σύνολο περίπου 2.900 μαχητών, επιτέθηκαν στο Καρπενήσι στις 19 Ιανουαρίου 1949 και κυρίευσαν την πόλη στις 21 Ιανουαρίου. Το Καρπενήσι ήταν η πόλη που έμεινε στα χέρια του ΔΣΕ για το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, σχεδόν 3 εβδομάδες, μέχρι την ανακατάληψή της από τον Εθνικό Στρατό

στις 8 Φεβρουαρίου 1949. Μια άλλη σημαντική επιτυχία του ΔΣΕ τους πρώτους μήνες του 1949 ήταν η ανακατάληψη του Γράμμου. Τον Απρίλιο του 1949 δυνάμεις της VIII Μεραρχίας του ΔΣΕ προσέβαλαν τις θέσεις του Εθνικού Στρατού στην κοιλάδα του Σαρανταπόρου και μετά από σκληρές μάχες (στα υψώματα Κάμενικ και Πύργο Στράτσιανης) πέτυχαν να επανεγκατασταθούν στον κεντρικό όγκο του Γράμμου. Έτσι ο Δημοκρατικός Στρατός ανέκτησε τις θέσεις που είχε χάσει το καλοκαίρι του 1948 και αποκατέστησε την εδαφική ενότητα της περιοχής Γράμμου-Βίτσι.

Η επόμενη μεγάλη επιχείρηση του ΔΣΕ ήταν η επίθεση κατά της Φλώρινας. Οι δύο προηγούμενες επιθέσεις εξυπηρετούσαν τακτικούς στόχους, αλλά η επίθεση στη Φλώρινα συνδεόταν άμεσα με το μέλλον του ΔΣΕ. Οι στόχος του ΔΣΕ για το 1949 ήταν δύο: α) να υπερασπιστεί την επικράτειά του στην περιοχή Λίμνες Πρεσπών-Βίτσι και β) να ανακαταλάβει το Γράμμο. Η επίθεση στη Φλώρινα συνδεόταν με τον πρώτο στόχο καθώς τυχόν κατάληψή της θα εξασφάλιζε τον πεδινό χώρο που οδηγούσε στο Βίτσι ενώ θα μπορούσε να αποτελέσει και την έδρα της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης. Ο Δημοκρατικός Στρατός για την επιχείρηση κατά της Φλώρινας συγκέντρωσε δυνάμεις από τη X, XI και την IX Μεραρχία, ένα σύνολο περίπου 7.000 μαχητών. Η επίθεση έγινε στις 11 Φεβρουαρίου 1949 αλλά απέτυχε και προκάλεσε σοβαρές

απώλειες στο Δημοκρατικό Στρατό (700 νεκρούς και 400 αιχμαλώτους).

Όμως η αντίστροφη μέτρηση για το Δημοκρατικό Στρατό είχε ήδη αρχίσει στη Νότια Ελλάδα. Το Δεκέμβριο του 1948 ο Εθνικός Στρατός εξαπέλυσε την επιχείρηση «Περιστερά» στην Πελοπόννησο. Πριν τις επιχειρήσεις κατά του Δημοκρατικού Στρατού ο στρατός οργάνωσε μια εκστρατεία 4.500 προληπτικών συλλήψεων, με σκοπό να εξουδετερώσει το δίκτυο που υποστήριζε τους αντάρτες. Οι επιχειρήσεις κατά του ΔΣΕ ξεκίνησαν από τη Βόρεια Πελοπόννησο και στη συνέχεια προχώρησαν στη Νότια Πελοπόννησο και συμμετείχαν περίπου 25.000 άνδρες του Στρατού, της Χωροφυλακής, της Εθνοφρουράς, κ.α. Η ΙΙΙ Μεραρχία του ΔΣΕ, περίπου 3.000 μαχητές, αρχικά μπόρεσε να αντιμετωπίσει τις επιχειρήσεις και να διατηρήσει τις δυνάμεις της. Όμως η επίθεση αντιπερισπασμού στο Λεωνίδιο (21 Ιανουαρίου 1949) απέτυχε, ενώ την επόμενη ημέρα υπέστη σοβαρή ήττα στον Άγιο Βασίλειο Κυνουρίας. Τις εβδομάδες που ακολούθησαν ο ΔΣΕ διαλύθηκε σε μικρές ομάδες, οι οποίες σταδιακά εξοντώθηκαν από τον Εθνικό Στρατό. Όσοι μαχητές του ΔΣΕ επέζησαν καταδιώχθηκαν ανηλεώς από αποσπάσματα της Χωροφυλακής και της Εθνοφρουράς με αποτέλεσμα να βρουν τραγικό τέλος.

Μετά την Πελοπόννησο, ο Εθνικός Στρατός έστρεψε τις δυνάμεις του στη Στερεά Ελλάδα και τη Θεσσαλία και οργάνωσε

την επιχείρηση «Κυνηγός» (1 Μαΐου-21 Ιουνίου 1949) ενώ παράλληλα το Γ΄ Σώμα Στρατού διενεργούσε εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στην Κεντρική και Ανατολική Μακεδονία. Οι καταπονημένες δυνάμεις του ΔΣΕ δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν τις αριθμητικά υπέρτερες δυνάμεις του στρατού, υποχωρούν, κατακερματίζονται και τελικά διαλύονται. Στις 21 Ιουνίου 1949 πέφτει νεκρός ο διοικητής της αποδεκατισμένης ΙΙ Μεραρχίας Γιάννης Αλεξάνδρου («Διαμαντής»).

Το καλοκαίρι του 1949 ο κύριος όγκος των δυνάμεων του ΔΣΕ, κάπου 13.000 άνδρες και γυναίκες, έχει συγκεντρωθεί στην περιοχή Γράμμου-Βίτσι. Εναντίον αυτών ο αρχιστράτηγος Αλέξανδρος Παπάγος θα οργανώσει μια πανστρατιά περίπου 100.000 ανδρών, υποστηριζόμενων από πυροβολικό, αεροπορία και τεθωρακισμένα. Η επιχείρηση «Πυρσός» τον Αύγουστο του 1949 εκδηλώθηκε σε δύο φάσεις. Ο Εθνικός Στρατός πρώτα επιτίθεται στο Βίτσι (10-16 Αυγούστου 1949), όπου ο Δημοκρατικός Στρατός αιφνιδιάζεται και αναγκάζεται να υποχωρήσει. Στη δεύτερη φάση της επιχείρησης «Πυρσός» (24-30 Αυγούστου 1949) ο Εθνικός Στρατός στράφηκε κατά των δυνάμεων του ΔΣΕ στο Γράμμο. Ο ΔΣΕ είχε πλέον περιοριστεί στην υπεράσπιση ενός θύλακα στα ελληνολβανικά σύνορα με δυνάμεις από τις VIII και IX Μεραρχίες (ένα σύνολο περίπου 7.000 μαχητών) υπό τις διαταγές του Γιώργη Βοντίτσιου (Γούσια) και του Βασίλη Μπαρτζώτα. Η επίθεση έγινε στις 25

Αυγούστου και με τη βοήθεια της αεροπορίας διέσπασε την αμυντική διάταξη του ΔΣΕ. Στις 29-30 Αυγούστου οι δυνάμεις του ΔΣΕ υποχώρησαν συντεταγμένα στο αλβανικό έδαφος. Ο εμφύλιος, τουλάχιστον στο πεδίο της μάχης, τελείωνε. (Ο ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος 1946-1949. Ιστορία και δράση του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας μέσα από τις συλλογές των ΑΣΚΙ, http://62.103.28.111/ds/ds_archive.asp)

Άρση συνεπειών του Εμφυλίου Πολέμου 1944-1949

Ν. 1863/1989 Άρση των συνεπειών του εμφυλίου πολέμου 1944-1949

ΝΟΜΟΣ ΑΡΙΘ. 1863

Άρση των συνεπειών του εμφυλίου πολέμου 1944-1949.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδομε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

Άρθρο 1

1. Η περίοδος από την αποχώρηση των Στρατευμάτων κατοχής μέχρι 31.12.1949 αναγνωρίζεται ως «περίοδος εμφυλίου πολέμου».

2. Όπου στην κείμενη νομοθεσία αναφέρεται ο όρος «συμμοριτοπόλεμος» αντικαθίσταται με τον όρο «εμφύλιος πόλεμος» και όπου «συμμορίτες» με τον όρο «Δημοκρατικός Στρατός».

3. Διατάξεις συντακτικών πράξεων, ψηφισμάτων, νόμων, διαταγμάτων και υπουργικών αποφάσεων, που είναι αντίθετες με τις διατάξεις του παρόντος καταργούνται.

Άρθρο 2

Αίρονται οι οποιεσδήποτε συνέπειες από καταδίκες αγωνιστών της Εθνικής Αντίστασης και όσων έλαβαν μέρος στον εμφύλιο πόλεμο που επιβλήθηκαν από κακουργιοδικεία, εφετεία, τακτικά ή έκτακτα στρατοδικεία, ναυτοδικεία ή αεροδικεία για πράξεις που είχαν σχέση με συμμετοχή τους στην Εθνική Αντίσταση και τον εμφύλιο πόλεμο καθώς επίσης με τα κοινωνικά τους φρονήματα και γενικότερα με την κατά διαστήματα πολίτικη ανωμαλία από την απελευθέρωση και μέχρι 24 Ιουλίου 1974, οι δε ποινές διαγράφονται από τα δελτία του ποινικού μητρώου.

Άρθρο 3

1. Δικαίωμα σύνταξης από το Δημόσιο Ταμείο κατά τις διατάξεις των άρθρων 2 εως 14 του Ν. 1543/1985 (ΦΕΚ 73) έχουν όσοι είχαν ενταχθεί σε ανταρτικές ομάδες ή οργανώσεις του άρθρου 9 του Ν. 1285/1982 ή στο «Δημοκρατικό Στρατό» και κατέστησαν διαρκώς ανίκανοι συνεπεία οποιουδήποτε παθήματος, τραύματος ή νόσου που οφείλεται αποκλειστικά στις εμφύλιες συγκρούσεις ή συμπλοκές ή σε βίαια περιστατικά ή σε αντίποινα ή σε κακουχίες κατά τη διάρκεια της φυλάκισης ή σε εκτόπιση ή σε εξορίες, για τη δράση τους ή τα κοινωνικά τους φρονήματα, εφ' όσον αποδεδειγμένα το πάθημα έχει άμεση σχέση με τις συγκρούσεις αυτές και εφ' όσον αυτό έλαβε χώρα καθόλο το χρονικό διάστημα από την αποχώρηση των στρατευμάτων κατοχής μέχρι τη λήξη του εμφυλίου πολέμου ή και μετά τη λήξη του ή εφ' όσον κατέστησαν ανίκανοι συνεπεία νόσου που οφείλεται σε κακουχίες ή σε εκτοπίσεις ή σε εξορίες.

2. Η νόσος πρέπει, στην τελευταία αυτή περίπτωση, να εκδηλώθηκε κατά τη διάρκεια των γεγονότων αυτών ή μέσα σε ένα εξάμηνο από τη λήξη τους.

3. Η ένταξη στις ανταρτικές ομάδες ή οργανώσεις του άρθρου 9 του Ν.

1285/1982 αποδεικνύεται με πιστοποιητικό αγωνιστή της εθνικής αντίστασης του άρθρου 10 του Π.Δ. 379/1988 (ΦΕΚ 136), η δε ένταξη στο «Δημοκρατικό Στρατό» με οποιοδήποτε επίσημο στοιχείο ή αν λείπουν στοιχεία, με ένορκη βεβαίωση δύο μαρτύρων ενώπιον ειρηνοδίκη ή συμβολαιογράφου.

Άρθρο 4

1. Δικαίωμα σύνταξης από το Δημόσιο Ταμείο, σύμφωνα με τις διατάξεις που ισχύουν για τη συνταξιοδότηση των πολιτών από τον άμαχο πληθυσμό έχουν όσοι δεν είχαν ενταχθεί σε ανταρτικές ομάδες ή οργανώσεις ή στο «Δημοκρατικό Στρατό» και κατέστησαν διαρκώς ανίκανοι συνεπεία τραύματος που οφείλεται αποκλειστικά στις εμφύλιες συγκρούσεις ή συμπλοκές ή σε βίαια περιστατικά ή σε αντίποινα, εφ' όσον τα γεγονότα αυτά έλαβαν χώρα στο χρονικό διάστημα από την αποχώρηση των στρατευμάτων κατοχής μέχρι τη λήξη του εμφυλίου πολέμου, καθώς και από έκρηξη βλημάτων ή εκρηκτικών μηχανημάτων κάθε είδους, που τοποθετήθηκαν ή εγκαταλείφθηκαν από τον «Εθνικό» ή το «Δημοκρατικό Στρατό» ή από άλλες ένοπλες οργανώσεις και αν ακόμη ο τραυματισμός αυτός επήλθε μετά τη λήξη των εμφύλιων συγκρούσεων.

2. Επίσης δικαιούνται σύνταξη και όσοι από τους αναφερόμενους στην προηγούμενη παράγραφο κατέστησαν

ανίκανοι συνεπεία νόσου που οφείλεται αποκλειστικά σε κακουχίες κατά τη διάρκεια της φυλάκισης ή αιχμαλωσίας ή εκτόπισης ή εγκλεισμού σε στρατόπεδα συγκέντρωσης ή σε εξορίες, για τη δράση τους ή τα κοινωνικά τους φρονήματα, έστω και αν τα γεγονότα αυτά έλαβαν χώρα μετά τη λήξη του εμφυλίου πολέμου. Η νόσος πρέπει να εκδηλώθηκε κατά τη διάρκεια των γεγονότων αυτών ή μέσα σε ένα εξάμηνο από τη λήξη τους.

3. Η σύνταξη που προβλέπεται από τις διατάξεις του άρθρου αυτού χορηγείται εφ' όσον το ποσοστό μείωσης της ικανότητας για εργασία ανέρχεται τουλάχιστον σε 25%.

Άρθρο 5

1. Όσοι θεμελιώνουν δικαίωμα για συνταξιοδότηση με βάση τις διατάξεις του παρόντος, έχουν δε θεμελιώσει συνταξιοδοτικό δικαίωμα για την ίδια αιτία με βάση άλλες διατάξεις, δικαιούνται να επιλέξουν τη μία από τις δύο συντάξεις.

2. Δικαίωμα σύνταξης κατά τις διατάξεις του νόμου αυτού έχουν και οι χήρες, οι γονείς, τα ανάπηρα τέκνα και οι ανάπηρες άγαμες ή διαζευγμένες θυγατέρες ή αδελφές με ποσοστό αναπηρίας άνω του 67%, όσων από τους αναφερόμενους στα άρθρα 3 και 4 του νόμου αυτού σκοτώθηκαν ή εκτελέστηκαν ή πέθαναν ή εξαφανίστηκαν, καθώς και όσων πεθαίνουν μετά την

απόκτηση δικαιώματος σύνταξης ή, ενώ είχαν τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης, πέθαναν μέχρι την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού ή και μετά από αυτήν, χωρίς να έχουν αναγνωρίσει δικαίωμα σύνταξης, εφαρμοζομένων αναλόγως των διατάξεων που ισχύουν για τις οικογένειες αναπήρων πολέμου οπλιτών.

3. Ως προς το ποσό της σύνταξης και τα επιδόματα ανικανότητας των δικαιούχων του άρθρου 4 του νόμου αυτού, εφαρμόζονται ανάλογα οι διατάξεις των άρθρων 80 και 105 του Κώδικα Πολεμικών Συντάξεων, όπως ισχύουν για τους ανάπηρους πολίτες από τον άμαχο πληθυσμό.

4. Ως προς την απόδειξη του τραυματισμού και του είδους του παθήματος, τη σχέση του με τα γεγονότα που κατά τα άρθρα 3 και 4 του νόμου αυτού παρέχουν δικαίωμα σύνταξης, το όργανο που προσδιορίζει το ποσοστό αναπηρίας, το συντάξιμο ποσοστό ανικανότητας, την απόδειξη του θανάτου, τη διαδικασία απονομής της σύνταξης και τα δικαιολογητικά, έχουν ανάλογη εφαρμογή οι διατάξεις των άρθρων 3, 5, 7, 8, 12, 13 και 14 του Ν. 1543/1985. Πιστοποιητικό αγωνιστή εθνικής αντίστασης υποβάλλεται όπου απαιτείται.

5. Τα οικονομικά αποτελέσματα από την εφαρμογή του νόμου αυτού αρχίζουν από την 1η του επόμενου μήνα μετά την υποβολή της αίτησης για συνταξιοδότηση.

Άρθρο 6

Η ισχύς αυτού του νόμου αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 15 Σεπτεμβρίου 1989

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΑΝΤ. ΣΑΡΤΖΕΤΑΚΗΣ

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΑΝΤ. ΣΑΜΑΡΑΣ

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Φ. ΚΟΥΒΕΛΗΣ

Θεωρήθηκε και τέθηκε η Μεγάλη Σφραγίδα του Κράτους

Αθήνα, 18 Σεπτεμβρίου 1989

Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ

Φ. ΚΟΥΒΕΛΗΣ

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
1	ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑΣ ΓΙΑ ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑ ΕΔΕ ΓΙΑ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΗΣΗ ΘΥΜΑΤΩΝ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ									
2				(ΑΡΣΗ ΣΥΝΕΠΕΙΩΝ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ)						
3	ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ	ΟΝΟΜΑ ΣΥΖΥΓΟΥ	ΚΑΤΟΙΚΟΣ	ΛΟΓΟΣ ΑΙΤΗΜΑΤΟΣ	ΕΤΟΣ ΑΙΤΗΣΗΣ	ΤΟΠΟΣ ΠΟΥ ΑΓΩΝΙΣΤΗΚΕ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ Ή ΤΡΑΥΜΑΤΙΣΜΟΥ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
4	Αθανασίου	Αναστασία		Κωνσταντίνος	Αετού	Θάνατος Συζύγου	1990	Κόνιτσα	28/12/1947	Μαχητής της 33ης Ταξιαρχίας του ΔΣΕ
5	Αλεξίου	Ηλίας	Λάζαρος		Αλώνας	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1989			
6	Αλεξίου	Θεοδώρα	Μιχαήλ	Ευάγγελος	Αλώνας	Θάνατος Συζύγου	1990	Γράμμος	25/6/1948	Μαχητής της 14ης Ταξιαρχίας, Διμοιρίτης
7	Αναστασιάδης	Ανδρέας	Αναστάσιος		Αναργύρων	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1989			
8	Ανδρεάδου	Χαρίκλεια		Ανδρέας	Πλατύ	Θάνατος Συζύγου	1990			Αγωνιστής εθνικής αντίστασης
9	Απόστολος	Παντελής	Λάζαρος		Πολυποτάμου	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1990			
10	Άσπρου	Δήμητρα		Αλέξανδρος	Ψαράδων	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1990			
11	Βαρσαμάκης	Ευάγγελος	Θεοφάνης		Άνω Κλεινών	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1990			
12	Βελλιάρη ή Βελιάρη	Λαμπρούλα	Ιωάννης	Παντελής	Άνω Υδρούσας	Θάνατος Συζύγου	1989	Γράμμος	Αυγ-48	Διμοιρήτης στη 14η Ταξιαρχία του ΔΣΕ
13	Βοζινίδου	Φανή	Βασίλειος	Αλέξανδρος	Άνω Υδρούσας	Εξακρίβωση Τραυματισμού και παθήματός της	1990			
14	Βόλτση	Αννέτα		Αλέξανδρος	Βαρικού	Θάνατος Συζύγου	1990	Βόιο	10/11/1948	Μαχητής της 16ης Ταξιαρχίας του ΔΣΕ
15	Γεωργιάδης	Γεώργιος	Χαρίτος		Σωτήρας Αμυνταίου	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1991			Εξακρίβωση συνθηκών τραυματισμού και νοσήματος
16	Γεωργιάδου	Αναστασία		Νικόλαος	Αετού	Θάνατος Συζύγου	1990		5/3/1949	Μαχητής της 14ης τΤαξιαρχίας του ΔΣΕ
17	Γεωργιάδου	Κυριακή		Σπυρίδον	Σωτήρας Αμυνταίου	Θάνατος Συζύγου	1992			
18	Γεώργου	Ευφροσύνη		Χρήστος	Περάσματος	Θάνατος Συζύγου	1990			
19	Γιάγκου	Ιορδάννα	Αθανάσιος	Νικόλαος	Βαρικό Φλώρινας	Θάνατος Συζύγου	1991			
20	Γιάκα	Ανδρομάχη		Ιωάννης	Βαρικού	Θάνατος Συζύγου	1990			
21	Γιαλαμά	Παρθένα	Κυριάκος	Ιωάννης	Νέου Καυκάσου	Εξακρίβωση Τραυματισμού του Συζύγου της και της ίδ	1990			
22	Γιαννακίδης	Δημήτριος	Μαυρουδής		Φλώρινας	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1989			
23	Γιαννακίδης	Νικόλαος	Κωνσταντίνος		Πελαργού Φιλώτα	Εξακρίβωση Παθήματος	1991			Αγωνιστής εθνικής αντίστασης. Συμμετοχή στα γεγονότα του εμφυλίου πολέμου
24	Γιώση	Σοφία		Λάζαρος	Αχλάδας	Θάνατος Συζύγου	1990			
25	Γιώτης	Πέτρος			Βαρικό Φλώρινας	Θάνατος Γιού, Νικόλαος Γιώτης	1992	Βίτσι	14/8/1949	Υπηρέτησε στην 105η Ταξιαρχία
26	Γκέκτση	Άννα		Γεώργιος	Μελίτης	Θάνατος Συζύγου	1990			
27	Γκίζη	Ελισάβετ		Κωνσταντίνος	Βαρικού	Θάνατος Γιού	1990			
28	Γούναρη	Γιαννούλα		Σταύρος	Φλώρινας	Θάνατος Γιού, Πέτρου Γούναρη	1993			
29	Γυμνόπουλος	Ευάγγελος	Ευθύμιος		Κολχικής	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1989			
30	Γυμνόπουλος	Βασίλειος	Γεώργιος		Κολχικής	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1990			
31	Γυμνοπούλου	Νερατζιά		Ευάγγελος	Κολχικής	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1989			
32	Δαμόλη ή Δαμούλη	Αλεξάνδρα		Κωνσταντίνος	Άγιος Γερμανός	Θάνατος Συζύγου	1991	Αμύνταιο	18/4/1949	Φονευθής ως συμμορίτης, ύπηρέτησε στη 18η Ταξιαρχία του ΔΣΕ
33	Δαφόπουλος	Χαράλαμπος	Γρηγόριος		Μελίτης	Εξακρίβωση Παθήματος	1990			
34	Δημανοπούλου	Σοφία	Γεώργιος		Ψαράδων	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1990			
35	Δήμος	Βασίλειος	Χρήστου		Ατραπού	Θάνατος Γιού, Δημήτριος Δήμος	1991		21/6/1956	Ατύχημα, πέθανε από έκρηξη νάρκης
36	Δήμου	Σοφία		Βασίλειος	Ατραπού	Θάνατος Γιού,Δημήτριος Δήμος	1990			
37	Δόρη	Στεφανία	Πέτρος	Ιορδάνης	Ιτέας	Θάνατος Συζύγου	1991			
38	Δούδος	Παντελής	Θεόδωρος		Φλώρινας	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1990			
39	Δρίλλε	Αφροδίτη		Ηλίας	Αετού	Θάνατος Συζύγου	1991			
40	Ζαρίδου	Αναστασία		Θωμάς	Αετού	Θάνατος Συζύγου	1990			
41	Ζαρίδου	Ελευθερία		Χρήστος	Αετού	Θάνατος Συζύγου	1990			
42	Ζέγα	Ευγενία		Αναστάσιος	Φλώρινας		1990			Μέλος οικογένειας αγωνιστή εθνικής αντίστασης
43	Ζήκου	Ευγενία	Ζήσης		Αθηνών	Θάνατος Αδελφού της, Αντώνιος Ζήκος	1990	Κολκοθούρια ή Κοι	13/5/1949	Μέλος Δημοκρατικού Στρατού
44	Ζούλα	Ευγενία		Νικόλαος	Αετού	Θάνατος Συζύγου				
45	Θεωδόρου	Γιαννούλα		Ιωάννης	Αντάρτικου	Θάνατος Συζύγου	1991	Κλέφτης	Ιούλιος 1948	Πέθανε 32 χρονών, Διμοιρίτης στα τμήματα Γράμμου ΔΣΕ
46	Ιωαννίδου	Μαρία		Ελευθέριος	Κολχικής	Θάνατος Συζύγου	1990	Πλατύδρομο Καστ	21/9/1948	Ανθυπολοχαγός Πεζικού στον ΔΣΕ
47	Ιωάννου	Μαρία		Επιφάνης	Κλειδιού	Θάνατος Συζύγου	1989			
48	Ιωσήφ	Πασχαλία		Δημήτρης	Νεοχωρακίου	Θάνατος Συζύγου	1991			

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
49	Καπουλίτσα ή Καπολίτσα	Καλλιόπη		Ευάγγελος	Πολυποτάμου	Θάνατος Συζύγου	1990	Εξοχή Κόνιτσας	1947	Ομαδάρχης του ΔΣΕ
50	Καπουλίτσας	Μανώλης	Σταύρος		Πολυποτάμου	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1989			
51	Καραϊσκάκη	Ευδοκία			Φλώρινας	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1989			
52	Καρατζίδης	Βασίλειος	Ιωάννης		Πετρών	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1991			
53	Κατσίκης	Λεωνίδας	Νικόλαος		Αμυνταίου	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1989			
54	Κεσίδου	Όλγα		Κωνσταντίνος	Αγίου Βαρθολομαίου	Θάνατος Συζύγου	1991			
55	Κεχαΐδης	Βασίλειος	Γεώργιος		Αγρουπιδιάς	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1989			
56	Κοκκινίδου	Ελένη		Αβραάμ	Αγίου Βαρθολομαίου	Θάνατος Συζύγου	1990			
57	Κολλάρη	Ολυμπία		Γεώργιος	Άνω Υδρούσας	Εξακρίβωση Παθήματος	1990			
58	Κονδύλη	Χριστίνα		Αντώνιος	Μελίτης	Θάνατος Συζύγου	1990			
59	Κορομπίλη	Αργυρώ	Ηλίας	Νικόλαος	Φλώρινας	Εξακρίβωση Τραυματισμού του Συζύγου της	1989			
60	Κουκουζίκα	Δήμητρα		Χρήστος	Άνω Κλεινών	Θάνατος Συζύγου	1990	ύψωμα βίγλας	17/10/1947	Μαχητής της 17ης Ταξιαρχίας του ΔΣΕ
61	Κούλης	Αθανάσιος	Νικόλαος		Αλώνας	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1989			
62	Κούρτης	Ευάγγελος	Θεόδωρος		Αλώνας	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1989			
63	Κουτσουρίδου	Μαρία	Γεώργιος	Ιωάννης	Βαλτονέρων	Θάνατος Συζύγου	1991			
64	Κωνσταντινίδου	Ευγενία		Κωνσταντίνος	Νέου Καυκάσου	Εξακρίβωση Τραυματισμού του Συζύγου της	1990			
65	Κωνσταντινόπουλος	Ευστράτιος	Κωνσταντίνος		Πλατέος	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1991			
66	Κωνσταντίνου	Συμεών	Δημήτριος		Φλώρινας	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1990			
67	Λαβασίδου	Ειρήνη		Στυλιανός	Κολχικής	Θάνατος Γιού, Γεώργιος Λαβασίδης	1990	Βίτσι	17/5/1948	Επιλοχίας της 14ης Ταξιαρχίας του ΔΣΕ
68	Λαβασίδου	Βασιλική		Θεοχάρης	Κολχικής		1990			Έζησε κατά την περίοδο 1945-1949 και δρούσε στη νομαρχία Καστοριάς
69	Λαζάρου	Ηλίας	Συμεών		Αλώνων	Θάνατος Γιού, Αθανάσιος Λαζάρου	1991			
70	Λεβένα	Δάφνη		Λάζαρος	Βεύης	Θάνατος Συζύγου	1990			
71	Λιπίτκα	Παρασκευή		Νικόλαος	Αετού	Θάνατος Συζύγου	1991	Κλειδί	Σεπτέμβριος 1949	Εκτελέστηκε από τον εθνικό στρατό
72	Λυπίτκα	Βενετία		Σταύρος	Πεδινού	Θάνατος Συζύγου	1990			
73	Λυπίτκα	Ουρανία		Αντώνιος	Πεδινού	Θάνατος Συζύγου	1990			
74	Μάνου	Πολυξένη		Στέργιος	Βαλτονέρων	Θάνατος Συζύγου	1990			Πέθανε κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου πολέμου. Είχε ενταχθεί στον ΔΣΕ
75	Μαρκοπούλου	Θεοδώρα		Παναγιώτης	Αγίου Αχιλλείου	Θάνατος Συζύγου	1990			
76	Μάσση	Χρυσούλα		Στέφανος	Ξινού Νερού	Θάνατος Συζύγου	1990			
77	Ματλή	Ολυμπία		Παναγιώτης	Δισπηλιό Καστοριάς	Θάνατος Γιού, Φίλιππος Ματλής	1991			Σκοτώθηκε κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου πολέμου
78	Μαυροπούλου	Πελαγία	Ιωάννης	Ευθύμιος	Κάτω κλεινές	Θάνατος Συζύγου	1991	Κλαδοράχη	4/6/1944	Σκοτώθηκε από τους αντάρτες
79	Μερτζάνη	Φανή		Δημήτρης	Βαρικού	Θάνατος Συζύγου	1992			
80	Μηλιάγκου	Όλγα	Ιωάννης	Στογιάννης	Κάτω Υδρούσας	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1990			
81	Μηλιοπούλου	Πολυξένη		Πέτρος	Ασπρογείων	Θάνατος Συζύγου	1991			
82	Μηλίτση	Σοφία		Αθανάσιος	Πολυποτάμου	Θάνατος Συζύγου	1990			
83	Μήντσε	Ηλίας	Κωνσταντίνος		Σηλήθρου	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1990			
84	Μηρτσοπούλου	Πετρούλα		Αλέξανδρος	Αμμοχωρίου	Θάνατος Συζύγου	1990			
85	Μήσσιου	Φλώρα	Πέτρος	Χρήστος	Άνω Υδρούσας	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1990			
86	Μητσάρη	Τραϊανή		Λάζαρος	Φλώρινας	Θάνατος Συζύγου	1991			
87	Μητσιοπούλου	Τριανταφυλλιά		Πέτρος	Λόφων	Θάνατος Συζύγου	1990			
88	Μιχαήλ	Ελένη		Τριαντάφυλλος	Κάτω Υδρούσας	Θάνατος Συζύγου	1990			
89	Μπαλλή	Αικατερίνη		Λάζαρος	Μελίτης	Θάνατος Συζύγου	1991			
90	Μπαρδάνα	Κωνσταντίνα		Σταύρος	Μελίτης	Θάνατος Συζύγου	1990			

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
91	Μπέγου	Ανδρονίκη		Τραϊανός	Αγίου Παντελεήμονα	Θάνατος Συζύγου	1990			
92	Μπισκάρη	Μαρίκα	Χρήστου	Ιωάννης	Σκλήθρου	Θάνατος Συζύγου	1991			
93	Μπόκα	Ξανθούλα		Κωνσταντίνος	Περιστερίου Αττικής	Θάνατος Συζύγου	1990	Βίτσι		
94	Μποστελεκίδου	Αθηνά	Θεώδορος	Αργύριος	Τροπαιούχου	Θάνατος Συζύγου και Θάνατος Γιού, Βασίλειος Μπο	1991			
95	Μπούφη	Αγάπη		Βύρων	Σκλήθρου	Εξακρίβωση Τραυματισμού της	1991			
96	Μπραγιάνη ή Θεοδώρου	Φλώρα		Θεόδωρος	Μελίτης	Θάνατος Συζύγου	1991			
97	Νάσου	Δόμνα		Τρύφωνας	Αετού	Θάνατος Συζύγου	1990			
98	Νάστος	Αθανάσιος	Πέτρος		Πολυποτάμου	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1990			Αγωνιστής εθνικής αντίστασης και εμφυλίου πολέμου
99	Νάστος	Αθανάσιος	Πέτρος		Πολυποτάμου	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1991			Αγωνιστής της εθνικής αντίστασης, μέλος του ΔΣΕ, τραυματίστηκε στον εμφύλιο πόλεμο
100	Νικολαΐδης	Μεθόδιος	Ευάγγελος		Αμμοχωρίου	Θάνατος Γιού	1990			
101	Νικόπουλος	Νικόλαος	Γεώργιος		Περάσματος	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1990			
102	Νίκου ή Ρώμα	Βασιλική		Χαράλαμπος	Κέλλης	Θάνατος Συζύγου	1989			
103	Νίτσου	Χριστίνα		Νικόλαος	Ατραπού	Θάνατος Συζύγου	1990	Φλώρινα	12/2/1949	Μέλος Δημοκρατικού Στρατού
104	Νόλης	Βασίλειος	Γεώργιος		Πολυποτάμου	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1990			
105	Ντουρτάνη	Ευδοξία	Αργύριος	Λάζαρος	Ξινού Νερού	Θάνατος Κόρης, Μαρία Ντουρτάνη	1989			
106	Ολυμπιάδου	Φανή		Θεόδωρος	Πετρών	Θάνατος Συζύγου	1989			
107	Ουνουφριάδου	Μαρία	Παύλος	Γεώργιος	Αρμενοχωρίου	Θάνατος Συζύγου	1989			Αγωνιστής εθνικής αντίστασης
108	Πάντου	Μαρία	Πέτρος	Παντελής	Κάτω Υδρούσας	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1990			
109	Παπαδημητρίου	Ελένη	Ιωάννης	Παύλος	Αγίου Παντελεήμονα	Θάνατος Συζύγου	1990			
110	Παπαδημητρίου	Ναταλία	Στυλιανός	Περικλής	Γαλάτσι Αθήνας	Εξακρίβωση Τραυματισμού της	1991	Μάχη της Φλώρινα	1949	Τραυματίστηκε στις 12/2/1942 και αρρώστησε από τύφο και πνευμονία την άνοιξη του 1948 το 1947 ούσα κατατεταγμένη στο ΔΣΕ στο αρχηγείο Βίτσι και στη συνέχεια στην 103 Ταξιαρχία. Στην περίοδο της κατοχής ήταν οργανωμένη στη ΕΠΟΝ. Επίσης Τραυματήστηκε το 1949 στη μάχη της Φλώρινα στον μοιρό του αριστερού ποδιού
111	Παπαδόπουλος	Δημήτριος	Παύλος		Λεβαίας	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1991			Αγωνιστής του ΕΛΑΣ
112	Παπαδοπούλου	Βαρβάρα		Ιωάννης	Αμμοχωρίου	Θάνατος Συζύγου	1990			
113	Παπαδοπούλου	Παρθένα		Δημήτρης	Λευκώνας	Θάνατος Συζύγου	1991			
114	Παπαιωάννου	Θεοδώρα		Σταύρος	Περάσματος	Θάνατος Συζύγου	1990			
115	Παπαϊωάνου	Τριανταφυλλιά		Κωνσταντίνος	Αυστραλίας	Θάνατος Συζύγου	1991			
116	Παπαλαζαρίδου	Κλωνάρα	Χαρίτος		Φλώρινας	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1989			Μέλος Δημοκρατικού Στρατού
117	Παπαλαζίρου	Κλωνάρα		Ιωάννης	Φλώρινας	Εξακρίβωση Τραυματισμού της	1991			Μέλος ΔΣΕ
118	Παπαμιχαήλ	Λάζαρος	Παντελής		Άνω Υδρούσας	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1991			
119	Παπαμιχαήλ	Πέτρος	Σταύρος		Άνω Υδρούσας	Θάνατος Γιού	1990			
120	Παππά	Μαρία		Ιωάννης	Αγίου Δημητρίου Αθήνας	Εξακρίβωση Τραυματισμού της	1990	Ύψωμα περιοχής Φλώρινας		Τραυματίστηκε κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου πολέμου
121	Παππάς	Δανιήλ	Φίλιππος		Ξινού Νερού	Θάνατο Γιών, Συμεών και Φιλίππου Παππά	1991			
122	Παρασκευαΐδου	Μελπομένη		Τρύφωνας	Αετού	Θάνατος Συζύγου	1989			
123	Παραστατίδου	Βαρβάρα	Χαράλαμπος		Κάτω Κλεινών	Θάνατος Παιδιών	1990			
124	Παυλίδου	Ολυμπία		Λάζαρος	Νέου Καυκάσου	Θάνατος Συζύγου	1990			
125	Παυλίδου	Βαρβάρα		Θεοφύλακτος	Βαλτονέρων	Θάνατος Συζύγου	1991			
126	Παυλίδου	Βασιλική		Κωνσταντίνος	Νέου Καυκάσου	Εξακρίβωση Τραυματισμού του Συζύγου της	1990			
127	Πελεκούδα	Ζωή		Θεώδορος	Νυμφαίου	Θάνατος Συζύγου	1991			Αγωνιστής εθνικής αντίστασης
128	Περπερίδης	Χαράλαμπος	Θωμάς		Αναργύρων	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1989			
129	Περπερίδου	Λεμόνα		Χαράλαμπος	Αναργύρων	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1989			
130	Πετρίδου	Όλγα	Λάζαρος		Καστοριάς	Θάνατος Αδελφών της	1990		1948	
131	Πετρίδου	Φανή		Γεώργιος	Βαρικού	Θάνατος Γιών, Κωσταντίνου Πετρίδη και Δημητρίου Π	1992			
132	Πετρίδου ή Λαζάρου	Όλγα	Λαζάρος		Καστοριάς	Θάνατος Αδελφού της, Στέφανος Πετρίδης	1991			
133	Πέτρου	Φανή		Παντελής	Πολυποτάμου	Θάνατος Συζύγου	1990	Γράμμος	28/8/1949	19/5/1947 εντάχθηκε στον ΔΣΕ. Με πρόταση της XI Μεραρχίας ονομάστηκε Ανθυπολοχαγός Πεζικού, αφού έπεσε στη μάχη Κιάφας στο Γράμμο ονομάστηκε τιμητικά Υπολοχαγός
134	Ποντίκης	Πέτρος	Χαράλαμπος		Παπαγιάνη	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1992			
135	Ρακοβολής ή Ρακοβαλής	Τρύφων	Χρήστου		Κάτω Κλεινών	Θάνατος Γιών, Παναγιώτης και Δημήτριος Ρακοβαλή	1991			
136	Ρόμπη	Αλεξάνδρα		Ιωάννης	Αετού	Θάνατος Συζύγου	1992	Φλώρινα	14/1/1949	Εκτελέστηκε από τον Εθνικό Στρατό
137	Ρόμπη	Ελευθερία		Παντελής	Αετού	Θάνατος Συζύγου	1989	Ελεύθερο Κονιτσάι	8/8/1947	Υπηρετούσε στο Αρχηγείο Ηπείρου του ΔΣΕ
138	Ρόμπη	Ευδοξία		Ιορδάνης	Ξινού Νερού	Θάνατος Γιού	1990			
139	Ρόμπης	Γεώργιος	Αναστάσιος		Αετού	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1989			
140	Ρότσια	Καλλιόπη		Σωκράτης	Πισοδερίου	Θάνατος Συζύγου	1991	Φλώρινα	Φλεβάρης 1949	Μέλος του ΚΚΕ και μαχητής του ΔΣΕ
141	Ρωμανού	Καλυψώ	Ευστράτιος	Ιωάννης	Ξινού Νερού	Θάνατος Συζύγου	1989			
142	Ρώμας	Βασίλειος	Αναστάσιος		Κέλλης	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1991			Τραυματίστηκε κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου πολέμου
143	Σεγίδης	Γεώργιος	Κωνσταντίνος		Κολικής	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1989			

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
144	Σεχίδης	Θεόδωρος	Θεόδωρος		Κολχικής	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1991			Αγωνιστής εθνικής αντίστασης
145	Σεχίδου	Αναστασία		Θεοφύλακτος	Κολχικής	Θάνατος Συζύγου	1989			
146	Σεχίδου	Δέσποινα		Λάζαρος	Κολχικής	Θάνατος Συζύγου	1989			
147	Σεχίδου	Μαρία		Θεόφιλος ή Θεοφύλακ	Κολχικής	Θάνατος Συζύγου	1991		3/11/1948	Εκτελέστηκε από τον Εθνικό Στρατό
148	Σουλίδης	Ιωάννης	Σταύρος		Άνω Υδρούσας	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1989			
149	Σουλίδου	Αικατερίνη		Αθανάσιος	Άνω Υδρούσας	Θάνατος Συζύγου	1990			
150	Σουλίδου	Ελευθερία		Αλέξανδρος	Άνω Υδρούσας	Θάνατος Συζύγου	1989			
151	Σούμπαλη	Σοφία	Ιωσήφ	Παναγιώτης	Αετού	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1989			
152	Σούμπαλης	Παναγιώτης	Ηλίας		Αετού	Εξακρίβωση Τραυματισμού του της Νόσου του	1989			
153	Σούρλη	Άννα		Παύλος	Πολυποτάμου	Θάνατος Συζύγου	1990			
154	Στάμκος	Συμεών	Παύλος		Αλώνων	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1991			
155	Στασίνης	Ιωάννης	Βασίλειος		Ατραπού	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1991			Τραυματίστηκε από χειρομβοβίδα, 21 Απριλίου 1948, και από εκεί μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο Μεσοποταμία
156	Στεφανίδου	Ιωάννα	Ιωάννης	Λάζαρος	Κάτω Υδρούσας	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1990			
157	Στόϊκος	Παντελής	Μίλανος		Κλειδιού	Εξακρίβωση Παθήματος	1989			
158	Στυλιάδης	Ευάγγελος	Παναγιώτης		Αετού	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1989			
159	Σφακιανάκης	Κωνσταντίνος			Θεσσαλονίκης	Εξακρίβωση Παθήματος	1991			Αγωνιστής εθνικής αντίστασης
160	Ταρτόρα	Σοφία		Αναστάσιος	Μελίτης	Θάνατος Συζύγου	1990			
161	Τασόπουλος	Χρήστος	Σταύρος		Λόφων	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1990			
162	Τατσιώκα	Ξανθίπη		Σωτήριος	Δροσοπηγής	Θάνατος Συζύγου	1990			
163	Τζωρτζίνη	Αγάπη	Πέτρος	Σταύρος	Νεοχωρακίου	Θάνατος Συζύγου	1990			
164	Τηλκερίδου	Μελάνα		Κωνσταντίνος	Κολχικής	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1989			
165	Τορνικίδης	Γεώργιος	Παύλος		Θεσσαλονίκης	Εξακρίβωση Αναπηρίας	1989			Αγωνιστής εθνικής αντίστασης
166	Τουνοπούλου ή Τουντοπούλου	Χριστίνα		Γεώργιος	Κάτω Κλεινών	Θάνατος Συζύγου	1989			Πέθανε κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου πολέμου
167	Τουτσίδου	Παρασκευή	Αθανάσιος	Χρήστος	Τροπαιούχου	Εξακρίβωση Τραυματισμού της	1991			
168	Τράϊκου	Μαριάνθη		Ηλίας	Τορόντο Καναδά	Θάνατος Συζύγου	1990	Γράμμος	23/4/1948	Μαχητής του ΔΣΕ
169	Τρενόπουλος	Κωνσταντίνος	Βασίλειος		Αλώνας	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1989			
170	Τρυφωνίδου	Αικατερίνη		Παύλος	Τριανταφυλλιάς	Θάνατος Συζύγου	1990			
171	Τσακίρογλου	Αλέξανδρος	Σάββας		Πελαργού Φιλώτα	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1990	Ίμμερα Κοζάνης	28/12/1944	Τραυματίστηκε σε μάχη με άντρες του ΔΣΕ, αγωνιστής εθνικής αντίστασης
172	Τσατσιρίδη	Ζωή		Θεόδωρος	Λακκιάς	Εξακρίβωση Τραυματισμού του Συζύγου	1991			
173	Τσιλεμάνη	Φανή		Παντελής	Πολυποτάμου	Θάνατος Συζύγου	1990	μάχη Οξυάς στην ψ	14/4/1949	Υπηρέτησε στη διμοιρία ανιχνευτών της 108ης Ταξιαρχίας, του απονεμήθηκε μετάλλιο ανδρείας και ονομάστηκε τιμητικά Υπολοχαγός Πεζικού
174	Τύρπτσης	Ζήσης	Γεώργιος		Μαρίνας	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1990		29/4/1945	Εξακρίβωση για τραυματισμό από έκρηξη νάρκης που είχε τοποθετηθεί ή εγκαταληφθεί από τον Εθνικό ή Δημοκρατικό στρατό ή από άλλες ένοπλες οργανώσεις.
175	Φιλίππου	Νικόλαος	Μιχαήλ		Κάτω Υδρούσας	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1990			
176	Φιλίππου	Πολυξένη		Ιωάννης	Κάτω Υδρούσας	Θάνατος Συζύγου	1990	Γράμμος	1948	Μαχητής του ΔΣΕ
177	Φωτεινός	Πέτρος	Νικόλαος		Φλώρινας	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1990			
178	Χαραλάμπους	Παναγιώτης				Αναγνώριση ιδιότητός του ως μέλος της εθνικής αντίς	1992			
179	Χαρατζίδου	Όλγα		Σάββας	Λιμνοχωρίου	Εξακρίβωση Τραυματισμού του Συζύγου της	1990			
180	Χριστίδου	Μαργαρίτα		Δημήτρης	Μικρολίμνης	Θάνατος Γιού	1990			
181	Χριστόπουλος	Λεωνίδας	Περικλής		Πετρών	Εξακρίβωση Τραυματισμού	1989		3/3/1945	Τραυματίστηκε από έκρηξη νάρκης κατά το χρόνο που προσπαθούσε να αφαιρέσει από αυτή το καψύλιο, για το λόγο αυτό έγινε δεκτό ότι ο τραυματισμός αυτού οφείλεται σε δικό του βαρύπταισμα.

Πίνακες στατιστικών στοιχείων, που προέκυψαν μέσα από την έρευνα και μελέτη των κατανομών συντάξεων του Εμφυλίου Πολέμου μέσα από τη Νομαρχία Φλώρινας.

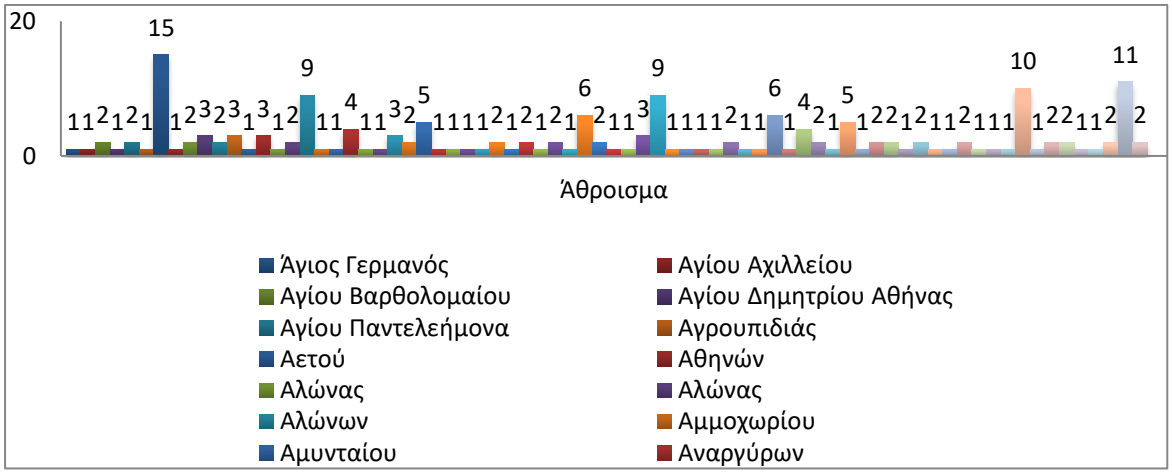

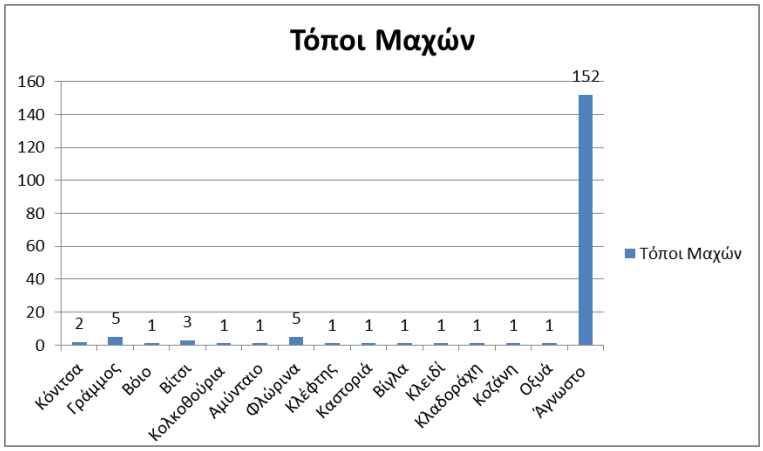

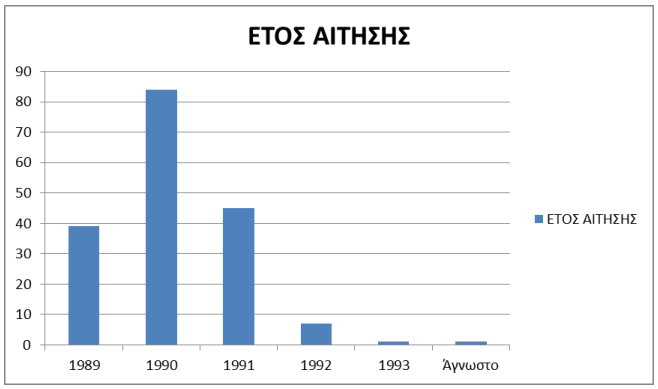

Οι πρώτες επιχειρήσεις του 1946 και η δημιουργία του αρχηγείου των ανταρτών στο Βίτσι.

Μετά τις εκλογές του Μάρτη 1946, η μοναρχική Δεξιά κατόρθωσε να γίνει νόμιμη εξουσία και να εδραιώσει το κράτος της. Λήγει λοιπόν η περίοδος των υπηρεσιακών κυβερνήσεων και στην εξουσία ανεβαίνει η κυβέρνηση του Λαϊκού Κόμματος.

Το καλοκαίρι του 1946, οι δυνάμεις της Χωροφυλακής και του στρατού άρχισαν τις πρώτες εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στο Βίτσι. Οι επιχειρήσεις αυτές δεν πέτυχαν το σκοπό τους, δηλαδή να εξοντώσουν τους ενόπλους καταδιωκόμενους και να διαλύσουν τελειωτικά τις οργανώσεις. Τα δεινά βέβαια του πληθυσμού της υπαίθρου εντάθηκαν. Οι επιχειρήσεις όμως προκάλεσαν ταυτόχρονα την αύξηση και την ενίσχυση των ομάδων των ένοπλων καταδιωκόμενων.

Για τις επιχειρήσεις γενικά του 1946 κατά των ένοπλων ομάδων και τα αποτελέσματά τους, γράφει ο στρατηγός Δ. Ζαφειρόπουλος, στο βιβλίο του, Ο αντισυμμοριακός αγών, 1945-1949 :

«Αι επιχειρήσεις αύται επερατώθησαν τον Οκτώβριον του 1946 και δεν απέδωσαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, διότι δεν εξησφαλίσθη μυστικότης και εις τα στελέχη και τα τμήματα δεν υπήρχε πείρα ανταρτικού πολέμου, και τέλος διότι οι συμμορίται αποφεύγουν την μάχην.

Κατά τας επιχειρήσεις ταύτας αι εθνικαί δυνάμεις υπεβλήθησαν εις σωματικάς κακουχίας και ψυχικάς κοπώσεις και ευρίσκοντο εις αδιάκοπον αγώναν, διότι έβλεπον ότι δεν ανεύρισκον σοβαρόν εχθρόν και διηρωτώντο, εάν ήσαν σκόπιμοι αι τοιαύται σωματικαί κοπώσεις δια τοσούτους και τοιούτους συμμορίτας.»

Στις 26 Οκτώβρη ανακοινώθηκε η συγκρότηση του Γενικού Αρχηγείου των ένοπλων καταδιωκόμενων. Το Γενικό Αρχηγείο των ανταρτών, όπως του Βίτσι, Βοΐου, Γράμμου και Χασίων. Στις άλλες περιοχές δεν υπήρχε επαφή στην αρχή. Έτσι αποφάσισε να ενοποιήσει τις ένοπλες ομάδες των καταδιωκόμενων και να συγκροτήσει στρατιωτικά τμήματα. Στα τέλη του Δεκέμβρη 1946, οι ομάδες αυτές συγκροτούνται σε στρατό, τον Δημοκρατικό Στρατό Ελλάδας (ΔΣΕ). Με βάση την απόφαση της Επιτροπής Πόλης Φλώρινας στις 15 Ιούλη 1946, έπρεπε να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα του συντονισμού των αντάρτικων ομάδων και να επισπευσθεί η περισυλλογή όλων των διασκορπισμένων δυνάμεων των καταδιωκόμενων. Για τον σκοπό αυτό η ΕΠ χρέωσε τους Λ. Κατσάκο και Ν. Κέντρο να συναντηθούνε με τους αντάρτες. Το λημέρι των ανταρτών βρισκόταν λίγο πιο έξω από την Δροσοπηγή.

«Πράγματι ανταμώσαμε τους αντάρτες και συζητήσαμε με τον Στρατή Κέντρο (Βαγγέλη). Αποφασίστηκε να ειδοποιηθούν όλες οι ομάδες, και σε λίγες μέρες συγκροτήθηκαν. Τότε αποφασίστηκε να

συγκροτηθεί και το αρχηγείο στο Βίτσι με Αρχηγό τον Στρατή Κέντρο. Ταυτόχρονα, δημιουργήθηκαν τρεις ομάδες. […] Μάθαμε τότε ότι κάπου εκεί στο Βίτσι ήταν κι οι Νοφικές ομάδες και ειδοποιήσαμε ότι θέλουμε να τους δούμε. Πράγματι, την άλλη μέρα ανταμώσαμε με τους Παπαλαζάρου, Κεραμιτζή και Συπέρκο. Η συζήτηση περιστράφηκε πάλι στα ζητήματα της ενότητας. Ήταν τέλη Ιουλίου και μας ειδοποιούν ότι κινείται στρατός προς το Βίτσι. Άρχιζαν οι εκκαθαριστικές επιχειρήσεις.» Νίκος Κέντρος, Ο Εμφύλιος στη Φλώρινα, Μαρτυρίες.

Στις 26 Ιουλίου 1946, οι ένοπλες ομάδες των καταδιωκόμενων του Βίτσι δέχτηκαν την πρώτη μεγάλη επίθεση από δυνάμεις της Χωροφυλακής και του Κυβερνητικού Στρατού, που για πρώτη φορά έπαιρναν μέρος σε επιχειρήσεις ενάντια στους αντάρτες. Οι ομάδες των ανταρτών, κυνηγημένες, συμπτύχθηκαν προς τον κύριο χώρο του Βίτσι. Εκεί υπήρχαν και Νοφικές ομάδες. Ο κίνδυνος και ο αντίπαλος τις στιγμές εκείνες ήταν κοινός. Ο κλοιός έσφιγγε και η αιχμαλωσία ήταν άμεση απειλή. Αυτό ίσως έδωσε υπερβολική αισιοδοξία στον υποδιοικητή της Χωροφυλακής Φλώρινας, ταγματάρχη Χουλεδάκη, να προχωρήσει πολύ με τους άνδρες του. Οι αντάρτες του έστησαν όμως ενέδρα ώσπου μετά τη μάχη που ακολούθησε, ο Χουλεδάκης σκοτώθηκε. Ο θάνατός του σήμαινε και το τέλος της επιχείρησης, γιατί οι ένοπλες ομάδες των ανταρτών πέρασαν στην αντεπίθεση. Έτσι οι αντίπαλες ομάδες,

αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν και να γυρίσουν στην Φλώρινα. Σύμφωνα με τις ανακοινώσεις των αρχών, η εφημερίδα Νίκη στις 3/8/1946, γράφει:

«Υπάρχουν θύματα και απ' τις δύο πλευρές. Από τη Χωροφυλακή και το Στρατό, εφονεύθησαν ο επικεφαλής Ταγματάρχης Χουλεδάκης, ένας στρατιώτης και ένας άλλος τραυματίστηκε. Από τους ένοπλους υπάρχουν πέντε σκοτωμένοι. Οι επιχειρήσεις συνεχίστηκαν από μέρος των αποσπασμάτων, των ενόπλων διαφυγόντων καλυπτόμενοι από το σκότος της νύχτας.»

Η δεύτερη μάχη στο Βίτσι έγινε στις 3 Αυγούστου 1946. Οι ομάδες των Ανταρτών βρίσκονταν πάνω απ' το χωριό Δροσοπηγή και οι Νοφικές ομάδες στη γραμμή Τριανταφυλλιά – Βαψώρι. Οι Κυβερνητικές Δυνάμεις ήξεραν ότι οι προσπάθειες για ενότητα των ένοπλων ανταρτικών ομάδων με τις Νοφικές ομάδες, είχαν αποβεί άκαρπες, έτσι έστειλαν μήνυμα με χωρικούς απ' τη Δροσοπηγή, να ειδοποιήσουν τις ανταρτικές ομάδες να φύγουν. *«Ο στρατός θα χτυπήσει τους Νοφικούς. Με τους Έλληνες δεν έχουμε τίποτε.»* Και παρόλο που το πρότειναν αυτό οι Κυβερνητικοί, οι αντάρτες δεν υπέκυψαν. Έτσι άρχισε μια σκληρή μάχη. Μας αφηγείται ο Νίκος Κέντρος: *« Τα τμήματά μας αναγκάστηκαν να συμπτυχθούν στο Βίτσι, όπου είχε συγκεντρωθεί και ο κύριος όγκος των Νοφικών ομάδων. Ήταν απομεσήμερο. Η μάχη συνεχιζόταν σώμα με σώμα. Μπροστά στον κίνδυνο μιας βέβαιης καταστροφής, ο Λευτέρης Κατσάκος, εγώ*

και ο Οδυσσέας συναντήσαμε τους Νοφικούς και επήλθε συμφωνία. Έγινε ένα κοινό συμβούλιο στο οποίο συμμετείχαν απ' τους δικούς μας οι Στρατής Κέντρος και Λευτέρης Κατσάκος, και απ' τους Νοφικούς οι Παπαλαζάρου, Κεραμιτζής και Συπέρκος. Αποφασίστηκε οι ένοπλες ομάδες να κρατήσουν μέχρι το σούρουπο με κάθε θυσία, και να ενισχυθεί το τμήμα που κρατούσε τις «πόρτες» του Βίτσι –ένα σοβαρό πέρασμα- με επικεφαλής τον Σούλιο, και, όταν βραδιάσει, όλες οι ομάδες να κατευθυνθούν προς τις «πόρτες» του Βίτσι και από εκεί, με εμπροσθοφυλακή το τμήμα του Κάλκου, να σπάσουν τον κλοιό και να κατευθυνθούν προς τη Βυσσινιά και το Μάλι-Μάδι. Έτσι κι έγινε. Περάσαμε ανάμεσα από την διάταξη του Κυβερνητικού Στρατού. Οι στρατιώτες δεν χτυπούσαν στο ψαχνό. Το πρωί ξημερώσαμε στο Μάλι-Μάδι που είναι όλο πέτρα, χωρίς ψωμί, αλλά κυρίως χωρίς νερό. Υπήρχε μια πηγή μακριά στα δυτικά, εκεί κοντά όμως ήταν τα συνοριακά φυλάκια του στρατού. Μας έκανε τρομερή εντύπωση η συμπεριφορά των ένοπλων Νοφικών. Στα σακίδιά τους είχαν αρκετή εφεδρική τροφή και πήγαιναν κρυφά από εμάς κι έτρωγαν, ώσπου οι ίδιοι οι δικοί τους, τους ξεσκέπασαν. Ύστερα από αυτό ήρθαν και ό,τι είχαν τα μοίρασαν στους υπόλοιπους. Ήταν από τις πιο θερμές μέρες του Αυγούστου. 3 του μήνα. Τις δύο μέρες που κάτσαμε εκεί, το πιο φοβερό ήταν η δίψα. Παίρναμε γκόρτσα, άγρια αχλάδια, και τα ρουφούσαμε για να ξεδιψάσουμε. Το βράδυ της δεύτερης μέρας κατεβήκαμε έξω από το χωριό Γάβρο στο ποτάμι. Όλοι πέσαμε σαν τις πάπιες στο νερό και πίναμε

ακατάπαυστα. Συνεχίσαμε την πορεία μας προς το χωριό Χαλάρα και από εκεί επιστρέψαμε πάλι στο Βίτσι. Στη συνέχεια εμείς, εγώ και ο Λ. Κατσάκος, κατεβήκαμε και μπήκαμε στην πόλη της Φλώρινας.» (Νίκος Κέντρος, Ο Εμφύλιος στη Φλώρινα, σ. 112-117. Αθήνα : Βιβλιόραμα)

Η ΕΠ της ΚΟ Φλώρινας βγαίνει στο Βουνό.

Τον Αύγουστο του 1946, με εντολή του Γραφείου Περιοχής Μακεδονίας-Θράκης, ένα μέρος της Επιτροπής Πόλης, βγαίνει στο Βίτσι, με σκοπό να συντονίζει από κοντά τις ένοπλες ομάδες και να παρεμβαίνει για το ξεπέρασμα των δυσκολιών με τους Νοφικούς. Η απόφαση της Επιτροπής Πόλης σημείωνε πως οι Θ. Ευθυμιάδης, Θ. Ζιώγας (Σπύρος) , Λ. Κατσάκος και Ν. Κέντρος θα οργανώσουν την έδρα τους έξω από την πόλη, στο χώρο του Βίτσι. Το κλιμάκιο της Επιτροπής Πόλης που θα έμενε στη Φλώρινα θα αποτελούνταν απ' τους, Χρήστο Γεωργίου (Κίτσο) που ήταν ο επικεφαλής, το γιατρό Ευθύμιο Ιωαννίδη, τον Χρήστο Μίσσια και άλλους.

Αφηγείται ο Νίκος Κέντρος *: « Μια βραδιά στις 15 Αυγούστου, αφού ετοιμάσαμε όλα τα απαραίτητα που μας χρειαζόταν, συμπληρωματικό πολύγραφο με στένσιλ και κηρόχαρτα, ξεκινήσαμε για την έξοδό μας. Βγάλαμε, ύστερα από πολύ καιρό, τα πιστόλια μας και, παίρνοντας μαζί μας και τις συντρόφισσες Φούλα Βιτανιώτη και την Επονίτισσα Ηλέκτρα*

Σουμελίδου, με τη βοήθεια του Όμηρου Γιαγκούση, που την εποχή εκείνη ήταν γραμματέας της ΕΠΟΝ Φλώρινας, περάσαμε απ' τον αυχένα πάνω από το Ιτς-Μπουνάρ και κατευθυνθήκαμε προς το χωριό Κορυφή. Εκεί μείναμε όλη τη μέρα. Μάλιστα, εκείνη την μέρα είχαν έλθει και μερικές ομάδες ανταρτών με τον Τζαβέλλα. Ο Όμηρος επέστρεψε παράνομα εκείνο το βράδυ στην πόλη. Την άλλη μέρα πήγαμε στο Βίτσι και εγκατασταθήκαμε έξω από το χωριό Δροσοπηγή. Δύο μέρες μετά συναντηθήκαμε με τη Διοίκηση του Αρχηγείου των ανταρτών στο Βίτσι. Λίγο αργότερα ήρθε και ο Τάσος Χειμερινάκης, παλιός Ακροναυπλιώτης, που ήταν γραμματέας της Περιφερειακής Επιτροπής του ΕΑΜ Φλώρινας. Συζητήσαμε όλοι μαζί λεπτομερώς τα φλέγοντα ζητήματα της οργάνωσης των καταδιωκόμενων, της υπονομευτικής δραστηριότητας των ένοπλων Νοφικών, που την εποχή εκείνη ήταν περί τα 300 άτομα, πλήρως εξοπλισμένα. Επίσης, συζητήθηκε και ο καινούριος ιδιόμορφος ρόλος που έπρεπε να παίζει η ΕΠ. Στα καθήκοντά της ήταν να ενισχύσει τη δουλειά του Αρχηγείου. Οι Λ. Κατσάκος και Ν. Κέντρος εντάχθηκαν στο Αρχηγείο, με σκοπό την ανάπτυξη του αντάρτικου και την οργάνωση των κομμουνιστών στις ένοπλες ομάδες. Παράλληλα, ο γραμματέας της ΕΠ, Θ. Ευθυμιάδης, χρεωνόταν να κρατά την επαφή με το κλιμάκιο της ΕΠ που παρέμενε στην πόλη. Πρέπει να σημειώσουμε πως, παρά την τρομοκρατία, οι αντιστασιακές οργανώσεις διατηρούσαν ακόμα τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν και μισονόμιμες μορφές πάλης. Ο Θανάσης

Ζιώγας (Σπύρος), σαν δεύτερος γραμματέας της ΕΠ, είχε τη γενικότερη κομματική εποπτεία και για την Καστοριά. Το διάστημα Σεπτέμβρη – Δεκέμβρη, η ρευστότητα της κατάστασης επέβαλε μια πιο ζωντανή επαφή με την πόλη. Στο πλαίσιο αυτό, με την αναδιάταξη των καθηκόντων, όπως λέγαμε τότε, ο Λ. Κατσάκος κι εγώ χρεωθήκαμε και με την παρακολούθηση των κομματικών οργανώσεων της πόλης. Έτσι, στις 5 Δεκέμβρη 1946, ο Λευτέρης κατέβηκε για περίπου δεκαπέντε μέρες στην Φλώρινα. Αργότερα, στις αρχές του Μάρτη 1947, κατέβηκα εγώ. Έμεινα σχεδόν ένα μήνα. Η κατάσταση φυσικά ήταν πολύ δύσκολη, παρ' όλα αυτά όμως είχαμε πετύχει να κυκλοφορούν πιο άνετα οι εφημερίδες μας, τόσο οι τοπικές, Νίκη και Αγώνας, όσο και οι κεντρικές, Ριζοσπάστης, Ελεύθερη Ελλάδα και η Λαϊκή Φωνή της Μακεδονίας. Οι οργανώσεις εκμεταλλεύονταν τις δυνατότητες που έδιναν τα προσχήματα του νόμου –καθώς πανελλαδικά, το ΚΚΕ, το ΕΑΜ και η ΕΠΟΝ δεν είχαν κηρυχθεί εκτός νόμου-, με κεντρικό γνώμονα την πάλη για την ομαλότητα και τη συμφιλίωση.» (Νίκος Κέντρος, Ο Εμφύλιος στη Φλώρινα, σ. 122-123. Αθήνα : Βιβλιόραμα)

Φτάνουν στο Βίτσι από το Μπούλκες οι πρώτοι Καπετάνιοι.

Στα μέσα του Αυγούστου φτάνει η πρώτη αποστολή των καπεταναίων απ' το Μπούλκες για την ενίσχυση των ανταρτικών ομάδων. Αποτελούνταν από έμπειρους καπετάνιους του ΕΛΑΣ,

όπως ο Αμύντας από το Λέχοβο, ο Αυγερινός από το Αμμοχώρι, ο Κεραυνός από τις Κλεινές, ο Σαράντης Καραγκιόζης από τη Φλώρινα, ο Γιώργος Νεδέλκος, Μακεδόνας από τη Φλώρινα, ο Κώστας Ρόμπης, γιατρός από τη Βεύη και άλλοι. Αργότερα έφτασε κι άλλη αποστολή με τους Κεβρεκίδη από τη Μελίτη, Γιάννη Γιαλαμά από τον Καύκασο και Τάσο Γκουμπέρη από το Πισοδέρι.

Οι αποστολές από το Μπούλκες συνέχιζαν να φτάνουν στο Βίτσι. Ήταν όλοι τους καλοντυμένοι με στρατιωτικά ρούχα και καλά οπλισμένοι. Ο ερχομός των καπεταναίων μαθεύτηκε σε όλη την περιοχή της Φλώρινας και προξένησε θαυμασμό. Έτσι πολλοί διωκόμενοι από τα χωριά, προσχωρούσαν εθελοντικά στις αντάρτικες ομάδες και η δύναμη των ανταρτών στο Βίτσι άρχισε να γίνεται αξιόλογη και υπολογίσιμη.

Τον μήνα Σεπτέμβρη κρίθηκε αναγκαίο να γίνει ανασυγκρότηση του Αρχηγείου. Έτσι στο χωριό Δροσοπηγή συγκεντρώθηκε όλη η δύναμη των ανταρτών. Διοικητής του Αρχηγείου ανέλαβε ο Αμύντας και καπετάνιος ο Στρατής Κέντρος. Δημιουργήθηκαν τρία συγκροτήματα : το ένα με επικεφαλή τον Αυγερινό, το άλλο με τον Π. Βαϊνά και το τρίτο με τον Κεραυνό και προσδιορίστηκαν οι χώροι δράσης τους. Αμέσως ο διοικητής του Αρχηγείου Αμύντας, παίρνοντας και το συγκρότημα του Βαϊνά μαζί του, ξεκίνησε και έκανε μια δυναμική εμφάνιση στα χωριά Λέχοβο και Ασπρόγεια, και στη

συνέχεια στα χωριά του Βάλτου, Λιμνοχώρι, Βαλτόνερο και αλλού. Η περιοδεία τους είχε αρκετά θετικά αποτελέσματα αφού αφοπλίστηκαν οι περισσότεροι οπλισμένοι δεξιοί των χωριών αυτών, όπως το Λέχοβο και το Λιμνοχώρι ενώ ταυτόχρονα προσχώρησαν στους αντάρτες νέοι εθελοντές, ως επί το πλείστον Επονίτες. Αφηγείται ο Νικόλαος Κέντρος :

« είχε γίνει πια γνωστό σε όλη την περιοχή ότι εμφανίστηκε ο καπετάν Αμύντας, γνωστός από τα χρόνια του ΕΛΑΣ. Ο Κεραυνός, με μερικούς άντρες, πήγε για ανίχνευση προς τις οροσειρές της Φλώρινας. Καθώς βρισκόταν στο χωριό Σκοπιά, ο αγροφύλακας του χωριού σκοτώνει τον Κεραυνό μπαμπέσικα. Η είδηση για τον σκοτωμό του διαδόθηκε ακαριαία. Τον κλάψανε όλοι οι αγωνιστές. Ήταν πολύ γνωστός στην περιοχή από τα χρόνια της Κατοχής, με πλούσια ηρωική δράση. Το πτώμα του το πήραν οι χωροφύλακες και το εξέθεσαν σε κοινή θέα στο προαύλιο του Τμήματος Χωροφυλακής Φλώρινας». (Νίκος Κέντρος, Ο Εμφύλιος στη Φλώρινα, σ. 124-125. Αθήνα : Βιβλιόραμα)

ΟΙ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ 1947 ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΧΕΣ ΤΟΥ ΔΣΕ ΤΟ 1947-1949

Οι εκκαθαριστικές επιχειρήσεις.

Η κυβέρνηση της Αθήνας αποφασίζει, μαζί με την ανώτατη στρατιωτική ηγεσία και με την υπόδειξη των Άγγλων, να διενεργήσει το 1947 επιχειρήσεις σε όλη την έκταση της χώρας, ιδιαίτερα στη Δυτική Μακεδονία. Οι επιχειρήσεις ξεκίνησαν στις αρχές του Απρίλη και τελείωσαν τον Οκτώβρη. Εξελίχθηκαν σε δύο φάσεις, Απρίλιος-Ιούνιος και Ιούνιος-Σεπτέμβρης. Στην δεύτερη φάση συμπεριλήφθηκαν οι περιοχές Γράμμος, Σμόλικας, Σόλο, Βίτσι και Σινιάτσικο. Η τακτική που εφάρμοσε ο Εθνικός στρατός στις φάσεις αυτές, ήταν η τακτική των κλοιών. Την περίοδο εκείνη οι ένοπλες δυνάμεις διέθεταν 183.500 άνδρες (στρατός 120.000, χωροφυλακή 30.000, αεροπορία 5.500, ναυτικό 13.000 και αστυνομία πόλεων 8.000), ενώ ο ΔΣΕ (Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας) 20.000 αντάρτες.

Η μάχη της Κόνιτσας: (25 Δεκεμβρίου 1947 – 4 Ιανουαρίου 1948).

Η Κόνιτσα βρισκόταν σε μια απομακρυσμένη από τα σημαντικά αστικά κέντρα και τις βάσεις του Εθνικού Στρατού περιοχή. Απείχε περίπου εξήντα χιλιόμετρα από τα Ιωάννινα, με τα οποία τις συνέδεε μια μοναδική οδική αρτηρία, που περνούσε

από περάσματα τα οποία ήταν δυνατόν να αποκλειστούν. Από την άλλη πλευρά, οι θέσεις του Δημοκρατικού Στρατού στον Γράμμο δεν απείχαν υπερβολικά ενώ οι μετά τις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις του καλοκαιριού προσπάθειες είχαν σε σημαντικό βαθμό βελτιώσει τις θέσεις εξόρμησης των ανταρτών. Υπήρχαν επίσης λόγοι να πιστεύει κανείς ότι το νέο μέτωπο που δημιουργήθηκε – μόλις ένα μήνα πριν από την επίθεση στην Κόνιτσα – στην περιοχή της Μουργκάνας θα είχε προκαλέσει σημαντική αναταραχή στη διάταξη των κυβερνητικών δυνάμεων.

Δεν ήταν μόνο οι τακτικοί λόγοι που καθιστούσαν την Κόνιτσα στόχο μιας μεγάλης επίθεσης. Η παλαιά ιδέα του προσανατολισμού της δραστηριότητας του ΔΣΕ προς την Ήπειρο και την Δυτική πλευρά της Πίνδου ήταν συνεχώς παρούσα στους σχεδιασμούς. Έχει επίσης πολλές φορές τονιστεί η πολιτική συγκυρία των ημερών και η άμεση σύνδεσή της με την επίθεση : Η δημιουργία της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης δηλαδή, που επέβαλλε τη σύνδεση της δημόσιας αναγγελίας της με μια επιτυχία πρώτης τάξεως και τη διασφάλιση μιας πρωτεύουσας και μιας σημαντικής ελεύθερης ζώνης, μιας επικράτειας, πού ίσως προκαλούσε εξελίξεις στο διπλωματικό πεδίο. Οπωσδήποτε η συγκυρία αυτή υπαγόρευσε σε έναν βαθμό τα γεγονότα.

Ο Εθνικός Στρατός είχε αναπτύξει στην περιοχή της Ηπείρου μια μεγάλη μονάδα, την VII μεραρχία. Από τον πρώτο

ελιγμό της Ηπείρου και ιδιαίτερα μετά την εγκατάσταση του ΔΣΕ στη Μουργκάνα, η μεραρχία αυτή δεν είχε πάψει να ενισχύεται, καθώς οι κίνδυνοι για τις κυβερνητικές θέσεις στην Ήπειρο παρουσιάζονταν απειλητικοί. Στις παραμονές της μάχης της Κόνιτσας οι δυνάμεις της μεραρχίας κάλυπταν ουσιαστικά τρία «ενεργά» μέτωπα ενώ ταυτόχρονα φρουρούσαν προστατευτικά άλλες ευπαθείς περιοχές. Το πιο «ενεργό» από τα μέτωπα ήταν εκείνο της Μουργκάνας, όπου, από τις 12 Δεκεμβρίου του 1947, είχε δημιουργηθεί το ειδικό Τακτικό Στρατηγείο 84ης Στρατιωτικής Περιοχής για να οργανώσει τη γραμμή μάχης απέναντι στου αντάρτες. Το στρατηγείο αυτό είχε υπό τις διαταγές του τέσσερα τάγματα πεζικού (583, 611, 625, 629), την 8η ίλη ιππικού και πεδινό πυροβολικό.

Το δεύτερο από πλευράς ανησυχιών μέτωπο ήταν εκείνο του Μετσόβου και του δρόμου Ιωαννίνων – Τρικάλων, όπου είχαν εκδηλωθεί επιθέσεις του ΔΣΕ τους προηγούμενους μήνες. Οι εκεί δυνάμεις του Εθνικού Στρατού ήταν πλέον ισχυρές και περιλάμβαναν δύο ταξιαρχίας 43η στο Μέτσοβο και την 74η στην Μπαλντούμα, με τέσσερα τάγματα πεζικού (527, 528, 627, 628), ένα τάγμα Εθνοφρουράς (16), και διάφορους ουλαμούς βαρέων όλμων, πεδινού πυροβολικού τεθωρακισμένων και πολυβόλων. Στα βόρεια των Ιωαννίνων, στην περιοχή από τα Ζαγόρια ως την Ζίτσα, επίσης είχαν αναπτυχθεί ισχυρές δυνάμεις. Υπήρχε εδώ η 76η ταξιαρχία με ένα τάγμα πεζικού (581), δύο τάγματα

Εθνοφρουράς (17 και 18) και ένα τάγμα Χωροφυλακής μειωμένης δύναμης. Η αποστολή αυτών των δυνάμεων ήταν να εμποδίσουν τυχόν νέους ελιγμούς των μονάδων του ΔΣΕ από το Πωγώνι, τη Μουργκάνα ή την Πίνδο προς άλλες περιοχές της Ηπείρου. Ταυτόχρονα, με την εγκατάσταση στο Καλπάκι, την Ελαία, και τους Ασπραγγέλους, θα υπήρχε έλεγχος του δρόμου από τα Ιωάννινα προς την Κόνιτσα. Τέλος, πριν φθάσουμε στην περιοχή της Κόνιτσας, ένα τάγμα Εθνοφρουράς (το 8) βρισκόταν στην περιοχή του Βουλγαρελίου, στα Τζουμέρκα, για να ελέγχει το χώρο.

Ο ΔΣΕ πέτυχε τη συγκέντρωση επαρκών δυνάμεων κρούσης μόνο με την μέθοδο της μετακίνησης σημαντικών τμημάτων σε εσωτερικές γραμμές. Καθώς είχε σταθεροποιήσει τις θέσεις του στην περιοχή του Γράμμου, μετέφερε σημαντικές δυνάμεις από την δυτική Μακεδονία και την Θεσσαλία. Για την προετοιμασία της επιχείρησης φαίνεται ότι διατυπώθηκαν δύο απόψεις. Η πρώτη, αυτή που τελικά επικράτησε, έβλεπε ιδιαίτερα οφέλη στην άμεση προσβολή της Κόνιτσας. Τα μειονεκτήματα αυτής της κίνησης, το γεγονός ότι η πόλη των 5000 κατοίκων είχε ισχυρή αμυντική οργάνωση και σημαντικές δυνάμεις για την προάσπισή της, ισοσκελίζονταν από τα πλεονεκτήματα, δηλαδή μετά τη Μουργκάνα, οι δυνάμεις της VIII μεραρχίας ήταν διάσπαρτες στο χώρο της Ηπείρου και κατά συνέπεια δεν θα μπορούσαν να αντιδράσουν άμεσα. Η άλλη άποψη, αντί για τη

μετωπική επίθεση ενάντια σε καλά φρουρούμενη πόλη, προέβλεπε την προοδευτική απομόνωσή της με συνέχιση επιχειρήσεων, όπως αυτή που πέτυχε απόλυτα στη Μουργκάνα. Η πίεση στον οδικό κόμβο Ελαία – Καλπάκι και η εξάπλωση της δραστηριότητας του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδος στο Σούλι και στα Τζουμέρκα θα διέσπειραν ακόμη περισσότερο τις δυνάμεις της VIII μεραρχίας, θα ενίσχυαν την απομόνωση της περιοχής της Κόνιτσας και ίσως κατάφερναν να πετύχουν τον πλήρη αποκλεισμό της. Με λίγα λόγια, θα δημιουργούσε τις προϋποθέσεις για μια πιο εύκολη κατάληψη της πόλης.

Η δεύτερη ιδέα απασχόλησε αρκετά κυρίως μεταγενέστερους κριτές της μάχης, δηλαδή γνωρίζοντες ότι η επιλεγείσα τακτική, δεν απέδωσε. Είναι γνωστό εξάλλου ότι τα υποθετικά σενάρια είναι πάντοτε πιο αποτελεσματικά από τα αποτυχόντα πραγματικά. Το πρόβλημα για τον ΔΣΕ, τον Δεκέμβριου του 1947, ήταν ο χρόνος. Είχε καταφέρει να συγκεντρώσει αυτή τη δύναμη που επιτέθηκε στην Κόνιτσα μόνο και μόνο επειδή ήταν χειμώνας και οι μεγάλες επιχειρήσεις των Κυβερνητικών Δυνάμεων είχαν ανασταλεί. Πολύ δύσκολα θα μπορούσε να πετύχει μια στρατηγική συγκέντρωση σε περιόδους ανάπτυξης του αντίπαλου στρατού. Επιπλέον, ένα σχέδιο προοδευτικής διείσδυσης στα νώτα του αντιπάλου, εκτός από χρόνο, προϋπέθετε και δυνάμεις. Ο ελιγμός της Μουργκάνας, όπως έχουμε ήδη παρατηρήσει, απορρόφησε αναλογικά

περισσότερες δυνάμεις του ΔΣΕ απ' ό,τι των αντιπάλων του. Η διασπορά δυνάμεων σε πολλούς στόχους δεν ίσχυε μόνο για την VIII μεραρχία του Εθνικού Στρατού, αλλά και για τις ήδη ισχνές δυνάμεις των ανταρτών. Εξαντλούσε δηλαδή τη δύναμη κρούσης και των δύο, όμως με μια βασική διαφορά : η διαθέσιμες δυνάμεις δεν ήταν ισάξιες και η δυνατότητα μεταφοράς ενισχύσεων ευνοούσε την παράταξη του ισχυρού.

Το σχέδιο της επίθεσης είχε δύο σκέλη. Το πρώτο αποσκοπούσε στην απομόνωση της πόλης από τις υπόλοιπες δυνάμεις του Εθνικού Στρατού στην Ήπειρο. Το δεύτερο στην επίθεση και την κατάληψη της πόλης. Και οι δύο αποστολές είχαν ουσιαστικά την ίδια σημασία για την τελική έκβαση της επιχείρησης και, όπως ήταν φυσικό, διαιρούσαν ισόποσα τις διαθέσιμες από τον Δημοκρατικό Στρατό δυνάμεις. Η κατανομή των τελευταίων δείχνει το μέγεθος του προβλήματος. Στην επίτευξη του στόχου της απομόνωσης της πόλης και της απαγόρευσης άφιξης των ενισχύσεων χρησιμοποιήθηκαν άμεσα, στα πέριξ της Κόνιτσας, η 16η ταξιαρχία, του Παλαιολόγου, με τρία τάγματα, του Λάμπη, του Δούκα και του Μπαρμπαλιά. Η ταξιαρχία αυτή θα καταλάμβανε τη γέφυρα στο Μπουραζάνι και θα εξουδετέρωνε τη φρουρά (έναν λόχο). Κατόπιν θα κινούνταν προς την περιοχή Βίγλα και τις γύρω τοποθεσίες, θα ασφάλιζε τον δρόμο Ιωάννινα – Κόνιτσα ενώ ταυτόχρονα θα έλεγχε τυχόν άφιξη ενισχύσεων από τη ζώνη της Μπουργκάνας. Τον ίδιο

στόχο είχε και η διλοχία σαμποτέρ – του Λευτέρη – πού δρούσε στην περιοχή του Πωγωνίου : θα κατέστρεφε τεχνικά έργα κατά μήκος του δρόμου και θα ναρκοθετούσε όπου αυτό ήταν δυνατό.

Σε μεγαλύτερη απόσταση θα δρούσε η 38η ταξιαρχία του ΔΣΕ, προερχόμενη από τα Άγραφα. Με τα τρία τάγματα που διέθετε – του Αλευρά, του Κίτσου και του Θύμιου – θα εξαπέλυε επιθέσεις νοτιότερα, προς το Καλπάκι και τη Γραμπάλα. Στόχος ήταν ο πλήρης αποκλεισμός του δρόμου από τα Γιάννενα, σε μεγάλο μήκος, ώστε να γίνει αδύνατη είτε η ενίσχυση της φρουράς της Κόνιτσας είτε μια επιχείρηση ανακατάληψης της πόλης. Παράλληλα, στην περιοχή της Μουργκάνας, το ισοδύναμο δύο ταξιαρχιών του ΔΣΕ (της 27ης του Υψηλάντη και της 15ης του Χείμαρρου) θα προσπαθούσε να καθηλώσει τις δυνάμεις του Εθνικού Στρατού ώστε να μην σπεύσουν σε βοήθεια των αμυνομένων. Με άλλα λόγια περίπου έντεκα τάγματα του ΔΣΕ – σχεδόν 3000 μαχητές – είχαν προσανατολιστεί στο σφράγισμα του πεδίου της μάχης. Απέμενε η ίδια η κατάληψη της πόλης.

Τις παραμονές της επίθεσης τη νύχτα της 22ας προς 23 Δεκεμβρίου, η ταξιαρχία του Υψηλάντη επιτέθηκε στο 581 τάγμα του Κυβερνητικού Στρατού στην Καστάνιανη. Ήταν μια παραπλανητική κίνηση που αποσκοπούσε να στρέψει την προσοχή του αντιπάλου στην ευρύτερη περίμετρο της Μουργκάνας, να μεταφέρει προς τα εκεί εφεδρείες ή έστω, να

καθηλώσει τα στρατεύματα που βρίσκονταν επιτόπου. Η αψιμαχίες κράτησαν ως τα Χριστούγεννα και είχαν το αντίθετο του αναμενόμενου αποτέλεσμα. Το τάγμα του Κυβερνητικού Στρατού απαγκιστρώθηκε και μεταφέρθηκε στην περιοχή της Ελαίας, όπου αργότερα προστέθηκε στις δυνάμεις που έδρασαν για τη λύση της πολιορκίας της Κόνιτσας. (VIII μεραρχία, «Έκθεσις επί των επιχειρήσεων Κονίτσης. Από 15 Δεκεμβρίου 1947 μέχρι 7 Ιανουαρίου 1948», στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αρχεία, ό.π., τόμος 7 σ. 59)

Η επίθεση ξεκίνησε στις έξι το πρωί, την ημέρα των Χριστουγέννων του 1947, την επομένη της επίσημης ανακοίνωσης για την ίδρυση της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης. Η πρώτη κίνηση ήταν ο βομβαρδισμός των οχυρών υψωμάτων της πόλης και ιδιαίτερα του προφήτη Ηλία. Η χρήση του πυροβολικού, από μια πλευρά, ακύρωσε κάθε άλλου είδους αιφνιδιαστική ενέργεια ενάντια στη φρουρά και έδωσε στους αμυνομένους το χρόνο να οργανωθούν και να αντιδράσουν. Από την άλλη, ο βομβαρδισμός δεν ήταν, σε καμία περίπτωση, αυτό που θα ονομάζαμε καταιγιστικός. Τα λίγα ορειβατικά πυροβόλα και οι όλμοι οπωσδήποτε δεν προκαλούσαν τίποτα το ιδιαίτερα τρομακτικό. Οι δε επιθέσεις που ακολούθησαν στη διάρκεια της πρώτης ημέρας δεν είχαν πουθενά τον μαζικό και αποφασιστικό χαρακτήρα τον οποίο απαιτούσε η περίσταση. Από τις πρώτες κιόλας ώρες της μάχης έγινε σαφές ότι η αναμέτρηση

εξελισσόταν σε πόλεμο φθοράς με μικρές επιθετικές ενέργειες στην περιφέρεια της αμυντικής ζώνης. Οι συγκρούσεις επικεντρώθηκαν στα γύρω από τον προφήτη Ηλία υψώματα, όπου οι θέσεις των αμυνομένων, παρά τη σκληρότητα των συγκρούσεων και τις απώλειες, απλως περιορίστηκαν. (VIII μεραρχία, «Έκθεσις επί των επιχειρήσεων Κονίτσης. Από 15 Δεκεμβρίου 1947 μέχρι 7 Ιανουαρίου 1948», στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αρχεία, ό.π., τόμος 7 σ. 65)

Αντίθετα, στον τομέα της περίσφιξης της πόλης και της καταστροφής των απομακρυσμένων φυλακίων οι επιτυχίες ήταν θεαματικές. Η πιο σημαντική ήταν η κατάληψη από δυνάμεις της ταξιαρχίας Παλαιολόγου της ισχυρά φυλασσόμενης γέφυρας στο Μπουραζάνι. Η πρωινή επίθεση διέλυσε τη φρουρά – έναν λόχο του στρατού και δυνάμεις ΜΑΥ – προκαλώντας τις σημαντικές απώλειες, με κόστος έναν νεκρό και τρείς τραυματίες. Να σημειώσουμε ότι αυτοί ήταν και η μοναδική περίπτωση όπου ο ΔΣΕ αποκάλυψε τις δικές του απώλειες στις επιχειρήσεις αυτές. Η κατάληψη της γέφυρας και η καταστροφή της προκάλεσε σημαντικά προβλήματα τις επόμενες ημέρες, όταν οι κυβερνητικές ενισχύσεις προσπαθούσαν να πλησιάσουν την πόλη.

Στην ίδια την πόλη της Κόνιτσας, η μόνη υποσχόμενη για τον Δημοκρατικό Στρατό εξέλιξη ήταν η φθορά των στελεχών του αντιπάλου. Ο ίδιος ο διοικητής της ταξιαρχίας στην πόλη

(της 75ης), ο συνταγματάρχης Κωνσταντίνος Δόβας, τραυματίστηκε από νάρκη ή όλμο μέσα στο τζιπ που τον μετέφερε. Από τους 82 στρατιωτικούς εκτός μάχης που είχε ο Εθνικός στρατός στην περιοχή της Κόνιτσας την πρώτη ημέρα της μάχης, οι εννιά ήταν αξιωματικοί. (VIII μεραρχία, «Έκθεσις επί των επιχειρήσεων Κονίτσης. Από 15 Δεκεμβρίου 1947 μέχρι 7 Ιανουαρίου 1948», στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αρχεία, ό.π., τόμος 7 σ. 66) Ο αντισυνταγματάρχης Γεώργιος Παλαντάς, πού ανέλαβε ως αρχαιότερος διοικητής τάγματος τη διοίκηση της ταξιαρχίας κράτησε ταυτόχρονα και την προηγούμενη θέση του λόγω έλλειψης αντικαταστάτη. Οπωσδήποτε, όμως, η φθορά αυτή δεν ήταν αρκετή για να κλονίσει τη συνοχή των αμυνομένων.

Τη δεύτερη μέρα των επιχειρήσεων, στις 26 Δεκεμβρίου, ο βομβαρδισμός συνεχίστηκε με λιγότερο ξεκάθαρη την ιεράρχηση των στόχων. Η ίδια η πόλη δέχτηκε πολλά από τα πυρά, σε μια προσπάθεια να δημιουργηθούν πρόσθετα προβλήματα στους αμυνομένους και να διασκεδαστεί η μικρή επίδραση των βομβαρδισμών στα οχυρωμένα υψώματα. Παρά την εντατική παρέμβαση της αεροπορίας, οι επιθέσεις του ΔΣΕ συνεχίστηκαν. Κάτω από την πίεση, προκλήθηκε νέα σύμπτυξη των υπερασπιστών στα υψώματα πάνω από την πόλη. Το ύψωμα 915 εγκαταλείφθηκε και οι δυνάμεις συγκεντρώθηκαν στον ισχυρό προφήτη Ηλία. Τη νύχτα της 26ης προς 27ης , οι πολιορκητές, αλλάζοντας τακτική, αφού προώθησαν τις θέσεις στην πεδιάδα

που βρίσκεται στα δυτικά της πόλης, επιχείρησαν από αυτή την κατεύθυνση διείσδυση. Πραγματικά, ένα μικρό τμήμα της πόλης καταλήφθηκε, χωρίς, όμως, και να κρατηθεί όταν οι υπερασπιστές αντεπιτέθηκαν την επόμενη ημέρα.

Η νέα τακτική ιδέα, η διείσδυση στην πόλη και η μεταφορά του αγώνα σε αυτή φαίνεται ότι κέρδιζε, στο μεταξύ, έδαφος στην ηγεσία των πολιορκητών. Εξάλλου, το αδιέξοδο στα γύρω υψώματα ενίσχυε αυτή την επιλογή. Από το βράδυ της 27ης Δεκεμβρίου, η προσπάθειες στράφηκαν προς αυτόν τον στόχο. Μόλις βράδιασε, ισχυρή δύναμη, ίσως ένα τάγμα του ΔΣΕ, κατέλαβε το νοτιοδυτικό τμήμα της πόλης, στην κάτω πλευρά και, παρά την αδυναμία να κινηθεί προς το κέντρο, αγκιστρώθηκε στη περιοχή. Ολόκληρη την επόμενη ημέρα , στις 28, πραγματοποιήθηκαν σκληρές συγκρούσεις από σπίτι σε σπίτι, με ευρεία χρήση αντιαρματικών όπλων για την ανατίναξη σπιτιών και περιβόλων. Πολλοί από τους αντάρτες σκοτώθηκαν μέσα στα ερείπια των σπιτιών αυτών. Το βράδυ, όμως, ακόμη ένα τάγμα του ΔΣΕ επιτέθηκε και πάλι από την πεδιάδα στο Μακροβούνι, στη βορειοδυτική πλευρά της πόλης. Μετά από ολονύκτιες συγκρούσεις, ο κυβερνητικός λόχος που υπεράσπιζε τη θέση κατέρρευσε και οι αντάρτες πλησίασαν τις εισόδους της Κόνιτσας. Η εξάντληση όμως, η έλλειψη ενισχύσεων και η άφιξη νέων δυνάμεων του εχθρού εμπόδισαν την είσοδο στην πόλη.

Στις 29 οι επιχειρήσεις κόπασαν και περιορίστηκαν σε ανταλλαγή πυρών πυροβολικού. Η πίεση του Εθνικού Στρατού στις γύρω περιοχές, στα σημεία αποκλεισμού της περιοχής της Κόνιτσας, είχε κατά πολύ αυξηθεί και τα χρονικά περιθώρια των πολιορκητών είχαν επικίνδυνα στενέψει. Η ύφεση των επιχειρήσεων οφειλόταν στην αναδιοργάνωση των επιτιθεμένων και στην προετοιμασία μιας τελευταίας προσπάθειας για την κατάληψη της πόλης. Η προσπάθεια αυτή βασίστηκε σε μια νέα αλλαγή σχεδίου. Από την πεδιάδα και τις εκεί παρυφές της πόλης, η επίθεση μεταφέρθηκε και πάλι στα υψώματα και μάλιστα στο πιο στρατηγικό από αυτά, τον προφήτη Ηλία.

Η μεγάλη επίθεση ξεκίνησε στις δέκα το πρωί, στις 30 Δεκεμβρίου. Η επίγνωση της τελευταίας ευκαιρίας αύξησε το πείσμα των επιτιθεμένων και οδήγησε σε σκληρότατες συγκρούσεις από μικρές αποστάσεις. Τα ξημερώματα της 31ης Δεκεμβρίου – στις τρεις το πρωί – εξαπολύθηκαν νέες επιθέσεις μέσα στο σκοτάδι. Η νυχτερινή μάχη μεταβλήθηκε σε ένα είδος πετροπόλεμου, μόνο που αντί για πέτρες οι αντίπαλοι χρησιμοποιούσαν χειροβομβίδες. Οι απώλειες που προκάλεσαν αυτές οι τελευταίες απόπειρες ήταν βαριές και για τα δύο στρατόπεδα. Αυτό δεν έκαμψε την αποφασιστικότητα των επιτιθεμένων. Όταν ξημέρωσε η τελευταία μέρα του 1947, ημέρα κατά την οποία οι πρώτες ενισχύσεις των κυβερνητικών δυνάμεων μπήκαν στην πόλη της Κόνιτσας, στα υψώματα ο

αγώνας συνεχιζόταν. Εξαπολύθηκαν δύο ισχυρές επιθέσεις, μια νωρίς το πρωί και μια αργά το απόγευμα, μόλις νύχτωσε. Παρά τις μικρές προόδους και την εμπλοκή σε συγκρούσεις σώμα με σώμα, τα αποτελέσματα σε τίποτα δεν διέφεραν από τα προηγούμενα.

Την πρωτοχρονιά του 1948, ο Εθνικός Στρατός εξαπέλυσε τις πρώτες ισχυρές του αντεπιθέσεις στα υψώματα πάνω από την πόλη, με στόχο να απομακρύνει τους αντάρτες από τα σημεία πού τους επέτρεπαν να βάλλουν μέσα στον κατοικημένο χώρο. Οι πρόοδοι στον τομέα αυτό δεν ήταν άμεσες. Τα στρατεύματα και από τις δύο πλευρές είχαν πλέον εξαντληθεί. Η ομίχλη, η παγωνιά, η υψηλή υγρασία καθιστούσαν ακόμη πιο αισθητή την κόπωση των μαχητών. Στις συνθήκες αυτές η άφιξη νέων ξεκούραστων μονάδων μπορούσε να έχει καταλυτικά αποτελέσματα όχι μόνο για την έκβαση της μάχης – αυτή είχε ήδη κριθεί – αλλά για τις πιθανές καταστροφικές συνέπειες στον αντίπαλο.

Στις 2 Ιανουαρίου άρχισαν να φθάνουν μαζικά στην πόλη οι αναμενόμενες ενισχύσεις. Ανάμεσά τους υπήρχαν και ισχυρές δυνάμεις των ΛΟΚ. Την ίδια ημέρα, η αεροπορία, για να επιταχύνει τις διαδικασίες, ανεφοδίασε χρησιμοποιώντας αλεξίπτωτα – ρίχτηκαν 106 πακέτα – τη φρουρά και τις δυνάμεις της Κόνιτσας με πυρομαχικά και είδη πρώτης ανάγκης. Η αλλαγή των συσχετισμών επέτρεψε στους διοικητές του Εθνικού

Στρατού στην περιοχή να οργανώσουν με άνεση επιθετικές κινήσεις ενάντια στους πολιορκητές. Η τελευταίοι στα περισσότερα σημεία εξακολουθούσαν να κρατούν τις θέσεις τους γύρω από την Κόνιτσα, παρά το γεγονός ότι ο κλοιός που είχε δημιουργήσει ο ΔΣΕ για την απομόνωση της πόλης είχε πλέον καταρρεύσει. Στις 3 του μήνα έφτασε στην πόλη η πρώτη μεγάλη εφοδιοπομπή – από μεταγωγικά ζώα – των Κυβερνητικών Δυνάμεων.

Οι αντεπιθέσεις σε μεγάλη κλίμακα άρχισαν στις 4 Ιανουαρίου, με αιχμή του δόρατος την Γ' μοίρα καταδρομών. Παρά τους οιωνούς, τις δυσμενέστατες πλέον συγκυρίες και την επανεμφάνιση της αεροπορίας με την βελτίωση του καιρού, οι μονάδες του Δημοκρατικού Στρατού επέμειναν να κρατούν υψώματα και θέσεις πολύ κοντά στην αμυντική περίμετρο της πόλης. Το ύψωμα 915, παραδείγματος χάρη, στον τομέα του προφήτη Ηλία, καταλήφθηκε μετά από συγκρούσεις μόλις στις 6 Ιανουαρίου. Στο μεταξύ διάστημα αποκαταστάθηκαν οι ζημιές που είχαν προκληθεί στον δρόμο Ιωαννίνων – Κόνιτσας, γεγονός που αποδέσμευσε την αεροπορία από το καθήκον ανεφοδιασμού της πόλης με ρίψεις και επέτρεψε τη γρήγορη κίνηση εφεδρειών και ενισχύσεων. Η μάχη δεν μπορούσε πλέον να συνεχιστεί. Στις 7 και 8 Ιανουαρίου, οι μονάδες του ΔΣΕ αναδιπλώθηκαν έχοντας εξαντλήσει το πείσμα τους, τις ιδέες και τα μέσα που είχαν στη

διάθεσή τους. (Γιώργος Μαργαρίτης, Ιστορία του Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949, τόμος 1, σ. 373-382. Αθήνα : Βιβλιόραμα)

Η επιχείρηση «Κορωνίς» : η προετοιμασία της επίθεσης του Εθνικού Στρατού (14-21 Ιουνίου 1948)

Η συγκέντρωση των δυνάμεων του Εθνικού Στρατού έγινε με τη μεγαλύτερη δυνατή ταχύτητα ώστε να αιφνιδιάζει τους αντιπάλους. Για τη μετακίνηση των δυνάμεων που είχαν πάρει μέρος στην επιχείρηση «Χαραυγή», στη Ρούμελη, ή βρίσκονταν σε άλλες περιοχές της χώρας χρησιμοποιήθηκαν όλα τα διαθέσιμα μηχανοκίνητα μέσα. Τον στρατηγικό αιφνιδιασμό αναμενόταν ότι θα τον συμπλήρωνε επάξια ο τακτικός αντίστοιχος. Η επίθεση των κυβερνητικών δυνάμεων σχεδιαζόταν να είναι καταιγιστική, ικανή να προλάβει τις εχθρικές αντιδράσεις.

Η διαδικασία της επίθεσης και οι μέθοδοι που θα χρησιμοποιούσε ο Εθνικός Στρατός είχαν γίνει αντικείμενο μελέτης της αμερικανικής στρατιωτικής αποστολής, η οποία επένδυσε σημαντικές ελπίδες στη μαζική επέμβαση της αεροπορίας και στη χρήση νέων όπλων. Το προτεινόμενο σενάριο έδειχνε εντυπωσιακό:

« […] Η αρχική επίθεση την ημέρα D [20 Ιουνίου] θα γινόταν με τη συνεργασία μιας μοίρας Spitfires, τα οποία, σε συνεργασία με το φραγμό πυρός του πυροβολικού, θα στήριζαν τη προέλαση του πεζικού. Ενώ τα Harvards θα πραγματοποιούσαν αναγνωριστικές αποστολές και τα C-47θα έριχναν τρόφιμα και ιατρικά εφόδια στις προελαύνουσες δυνάμεις, τα Spitfires θα

σάρωναν το πεδίο της μάχης με ρουκέτες, βόμβες, τις οβίδες των πυροβόλων τους, πολυβολισμούς και, για πρώτη φορά στον πόλεμο, βόμβες Ναπάλμ. Με την προώθηση των μεραρχιών προς τις πλαγιές των βουνών, το μηχανικό του στρατού επιφορτιζόταν να ανοίξει περάσματα στους απόκρημνους όγκους με τη χρήση εκρηκτικών, ώστε να διευκολυνθεί η κίνηση μεταγωγικών ζώων».

(Jones Howard, "A New Kind of War". America's Global Strategy and the Truman Doctrine in Greece, Oxford University Press, Oxford, New York 1989, σ. 170.)

Το σενάριο ήταν οπωσδήποτε αντάξιο του όγκου των εφοδίων με τα οποία η Μεγάλη Βρετανία και οι ΗΠΑ είχαν προικίσει τον Εθνικό Στρατό. Οι επιτελείς τους είχαν κάθε λόγο να αναμένουν αποτελέσματα ανάλογα με το ύψος της επένδυσης, καθώς δε, από τη σκοπιά της «τεχνικής ανάλυσης», η μορφή της σύγκρουσης θα έπρεπε να συμβαδίζει με τις εκατέρωθεν επενδύσεις σε προσωπικό και υλικά. Πραγματικά, αν κανείς υπολόγιζε τις αναλογίες των αντιπάλων σε ανθρώπους και υλικά, τότε η μορφή της μάχης θα έπρεπε να είναι η προαναφερθείσα. Δεν ήταν όμως: εκτός από τις επενδύσεις, ο τρόπος που η ελληνική κοινωνία είχε κατανείμει τα εμπόλεμα στρατόπεδα περίκλειε οπωσδήποτε και άλλους παράγοντες.

Αν και η εικόνα της επίθεσης δεν επρόκειτο να είναι τόσο εντυπωσιακή όσο τα αμερικάνικα σενάρια επιθυμούσαν, οι στόχοι και οι αρχικές φιλοδοξίες της ήταν εντυπωσιακές. Στις 10

Μαΐου το Γενικό Επιτελείο είχε πρώτο καθορίσει τις προθέσεις της επιχείρησης και τη χρονική της διάρκεια. Με κατώτερο όριο ενέργειας τις τρείς εβδομάδες και ανώτερο τις τέσσερις, τα κυβερνητικά στρατεύματα θα έπρεπε να ολοκληρώσουν την αποστολή τους.

(ΓΕΣ/Α1, «Σχέδιον Επιχειρήσεων ‘’Κορωνίς’’, 10.5.1948», στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αρχεία Εμφυλίου Πολέμου «1944-1949», Αθήνα 1998, Τόμος 8, κείμενο 45, σ. 251.)

Μετά από περίπου ένα μήνα επεξεργασίας, το Β’ Σώμα Στρατού διαμόρφωσε το δικό του σχέδιο και όρισε ημερομηνία έναρξης των επιχειρήσεων την 16η Ιουνίου.

(Β’ Σώμα Στρατού/Α1, «Διαταγή Επιχειρήσεων ‘’Κορωνίς’’, 10 Ιουνίου 1948», στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αρχεία, ό.π, τόμος 8, κείμενο 44, σ. 235 κ.ε.)

Το πρώτο στάδιο, το «προκαταρκτικό», προέβλεπε την περίσχεση του ορεινού όγκου του Γράμμου, ώστε να μην μπορούν να διαφύγουν ή να ελιχθούν οι αντίπαλοι, και την κατάληψη επίκαιρων θέσεων εξόρμησης από τις οποίες θα ξεκινούσε η κυρίως επίθεση. Στη φάση αυτή έπρεπε να καταληφθούν, μεταξύ άλλων, τα υψώματα Αμμούδα και Αλεβίτσα, κοντά στα αλβανικά σύνορα, στη Βόρεια πλευρά του Γράμμου, ώστε να ξεκινήσει από εκεί η ραγδαία προέλαση κατά

μήκος της μεθοριακής γραμμής. Το έργο αυτό ανέλαβε να υλοποιήσει η XV μεραρχία.

(Β' Σώμα Στρατού/Α1, «Διαταγή Επιχειρήσεων ''Κορωνίς'', 10 Ιουνίου 1948», στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αρχεία, ό.π, τόμος 8, κείμενο 44, σ. 237 κ.ε.)

Η διαδικασία της ανατροπής των σχεδίων άρχισε πολύ γρήγορα, καθώς σε πολλές περιπτώσεις η προσδοκίες των επιτελών αποδείχθηκαν ανέφικτες. Η πιο θεαματική αποτυχία συνέβη στα Ανατολικά, στη πρώτη επιθετική ενέργεια του σχεδίου. Η XV μεραρχία, όπως είδαμε, έπρεπε να καταλάβει τα υψώματα Αμμούδα και Αλεβίτσα ώστε να προετοιμάσει τις επιθέσεις των Ι κ' ΙΙ μεραρχιών και, δευτερευόντως, να καλύψει την προέλαση από την πλευρά του Βίτσι. Η επιχείρηση προβλεπόταν αστραπιαία και έπρεπε να ολοκληρωθεί μέσα σε δύο ημέρες. Για την υποστήριξή της διατέθηκε, εκτός από τις δυνάμεις της μεραρχίας, σημαντικό ποσοστό του διαθέσιμου πυροβολικού. Έτσι, την επιχείρηση κάλυπταν έξι μέσα πυροβόλα, δεκαοχτώ πεδινά και τέσσερα ορειβατικά.

Την πρώτη ημέρα των επιχειρήσεων στις 16 Ιουνίου, οι δυνάμεις τις XV μεραρχίας πέτυχαν την κατάληψη σχεδόν όλων των δευτερευόντων στόχων στα πλευρά της κύριας προσπάθειας. Δηλαδή, μερικά στρατηγικά υψώματα στα νότια του Αλιάκμονα που θα προστάτευαν από εκείνη την πλευρά την επίθεση και θα χρησίμευαν ως βάσεις πυρός του πυροβολικού, καθώς και της

περιοχής Φαλτσάτα, προς το Βίτσι, κατά τρόπο ώστε να εξουδετερωθούν τυχόν αντιδράσεις του Δημοκρατικού Στρατού από αυτή την κατεύθυνση. Αντίθετα, στο κέντρο, στη ζώνη της κύριας προσπάθειας, οι επιθέσεις της 61ης και της 73ης ταξιαρχίας δεν απέφεραν παρά μόνο πενιχρά αποτελέσματα. Οι θέσεις που καταλήφθηκαν από τον Εθνικό Στρατό στη διάρκεια της μέρας ανακαταλήφθηκαν με ισχυρές αντεπιθέσεις από τον Δημοκρατικό Στρατό κατά τη διάρκεια της νύχτας. Επακολούθησαν πολυήμερες σκληρές μάχες, στη διάρκεια των οποίων οι κυβερνητικές δυνάμεις κατέλαβαν μόνο περιφερειακές θέσεις και στηρίγματα. Από τις 19 Ιουνίου, οι εκεί δυνάμεις ενισχύθηκαν και με την 51η ταξιαρχία της Ι μεραρχίας. Οι τρεις ταξιαρχίες πλέον ανανέωσαν τις διαδοχικές άκαρπες εφόδους. Στις 22 Ιουνίου οι επιθέσεις διακόπηκαν, καθώς ούτε ο Εθνικός Στρατός μπορούσε πλέον να αντέξει είτε τις απώλειες είτε τη χωρίς αποτέλεσμα χρονοτριβή. Οι απώλειες μπορούσαν εξάλλου να οδηγήσουν σε σημαντικές παρενέργειες: μια αιματηρή αποτυχία στο προπαρασκευαστικό μέρος των επιχειρήσεων «Κορωνίς» δεν ήταν ό,τι το καλύτερο για την συνέχεια. Επιβαλλόταν λοιπόν η αλλαγή τακτικής ώστε να μην κλονιστεί το ηθικό των ανδρών από τις διαδοχικές αποτυχίες.

Υπήρχε επιπλέον ο κίνδυνος της πλήρους ανατροπής των στρατηγικών προτεραιότητα. Ένας δευτερεύον στόχος, προπαρασκευαστικός της κύριας επιχείρησης, κινδύνευε να

μετατραπεί σε επίκεντρο των συγκρούσεων, να απορροφήσει τις δυνάμεις που ήταν απαραίτητες για την εφαρμογή των ευρύτερων σχεδίων και να ανατρέψει τα τελευταία, προκαλώντας πολύτιμη για τον αντίπαλο, τον ΔΣΕ, καθυστέρηση. Η μόνη λύση ήταν η αναπροσαρμογή των σχεδίων στην νέα πραγματικότητα και η προσωρινή εγκατάλειψη των εκεί επιθέσεων.

Όσον αφορά τον Δημοκρατικό Στρατό, αυτή η πρώτη επιτυχία είχε επίσης τις επιπτώσεις της. Η καθήλωση μιας εχθρικής δύναμης πού υπερείχε πέντε προς ένα σε πολεμιστές και ακόμη περισσότερο σε δύναμη πυρός και τεχνικές δυνατότητες αποδείκνυε στους επιτελείς του Δημοκρατικού Στρατού ότι η μετωπική σύγκρουση στον Γράμμο, η προάσπιση δηλαδή, με πόλεμο θέσεων, της ελεύθερης περιοχής που είχε δημιουργηθεί εκεί ήταν δυνατή και είχε βάσιμες ελπίδες επιτυχίας. Τα στοιχεία της επιτυχίας αποδόθηκαν στην καλή οχύρωση, οι δυνατότητες της οποίας υπερεκτιμήθηκαν αμέσως μετά από αυτές τις επιχειρήσεις, καθώς και η παλαιά συνταγή, που ίσχυε από τον καιρό του Αλβανικού πολέμου, της αντεπίθεσης τη στιγμή που οι επιτιθέμενοι είχαν εξαντλήσει την δυναμική της δικής τους εφόδου. Η εκμετάλλευση των πλεονεκτημάτων που πρόσφερε η νύχτα, η απουσία της αεροπορίας και η σε μεγάλο ποσοστό ακύρωση της υπεροχής του αντιπάλου σε μέσα πυρός κατέστη επίσης δόγμα. Η αισιοδοξία

κυριάρχησε και οι προσδοκίες στρατιωτικές και πολιτικές, από μία επιτυχία στον Γράμμο ενισχύθηκαν σε βαθμό επικίνδυνο, καθώς απέκρυψαν τις δομικές αδυναμίες του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδος.

Οι δυσκολίες πάντως και οι καθυστερήσεις πού τις συνόδευαν δεν ήταν αποκλειστικό προνόμιο μετωπικών αναμετρήσεων τύπου Αλεβίτσας. Στη νότια πλευρά, από την περιοχή του Μετσόβου σε τελείως διαφορετικό είδος μετώπου, η Χ μεραρχία (με τις 35η , 36η και 37η ταξιαρχίες) έπρεπε να διασχίσει τις κοιλάδες του άνω ρου του Αώου και του Βενέτικου ποταμού ώστε να ανοίξει το δρόμο για τη βόρεια πλευρά του Όρλιακα. Στη πράξη, οι δυσκολίες εκδηλώθηκαν από τις πρώτες κινήσεις της μονάδας αυτής, στις 14 Ιουνίου. Οι διαδοχικές αντιστάσεις μικρότερων μονάδων του ΔΣΕ, η ύπαρξη δασωμένων περιοχών όπου χρειαζόταν λήψη στοιχειωδών προστατευτικών μέτρων ώστε να μην αποτελέσουν ορμητήρια για αντεπιθέσεις στα μετώπισθεν της προέλασης, αλλά και το δύσβατο έδαφος, πού δυσκόλευε την κίνηση των βαρέων όπλων και των μεταγωγικών, καθυστέρησαν σημαντικά τις εξελίξεις. Η μεραρχία ταλαιπωρήθηκε και κατάφερε να φτάσει στον στόχο της μόλις στις 30 Ιουνίου, αντί στις 20 που είχε σχεδιαστεί. Τέλος, η εκκαθάριση της περιοχής του Ζαγορίου από την VIII μεραρχία απέτυχε ολοκληρωτικά.

(Β’ Σώμα Στρατού, «Έκθεσις επιχειρήσεων Γράμμου, ‘’Κορωνίς’’», στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αρχεία, ό.π, τόμος 8, κείμενο 68, σ. 515-517, και Ζαφειρόπουλος Δημήτριος, «ο αντισυμμοριακός αγών» ό.π, σ. 385-386.)

Η κύρια επίθεση (21 ως 30 Ιουνίου 1948).

Τα μεσάνυχτα ανάμεσα στις 20 και 21 Ιουνίου, ο αντιστράτηγος Καλογερόπουλος, διοικητής του Β’ Σώματος Στρατού, πού είχε αναλάβει τη διεύθυνση των επιχειρήσεων, εξέδωσε την ακόλουθη ημερήσια διαταγή:

«Από τον Γράμμον ξεκίνησαν οι ήρωες του Αλβανικού έπους. Από τον Γράμμον ξεκινάμε και μεις σήμερα δια να συντρίψωμεν τον Σλαβοκομμουνισμόν. Ο Γράμμος θα γίνει ο τάφος του Κομμουνισμού και στην ψηλότερη κορυφή ας στήσουμε την σημαίαν της πραγματικής Ελευθερίας. Η Ελλάδα ποτέ δεν πεθαίνει». (Ζαφειρόπουλος Δημήτριος, Ο αντισυμμοριακός αγών, ό.π., σ. 390.)

Την ίδια ώρα, οι δυνάμεις του Εθνικού Στρατού ξεκινούσαν μια σύνθετη επιχείρηση, από τις πλέον πολύπλοκες και φιλόδοξες που ο ελληνικός στρατός είχε αναλάβει στη σύντομη ιστορία του ελληνικού κράτους.

Παρά τις αποτυχίες και τις δυσκολίες πού ανέδειξαν οι προπαρασκευαστικές ενέργειες ενέργειες, η κεντρική ιδέα

παρέμεινε η ίδια : η πρώτη επίθεση απέβλεπε στο να αποκόψει τις δυνάμεις του Δημοκρατικού Στρατού στον Γράμμο από τα ελληνικοαλβανικά σύνορα ή έστω, στη χειρότερη περίπτωση, να αποτελέσει μια σοβαρή απειλή προς αυτή την κατεύθυνση, ώστε να αναγκάσει τις μονάδες να καλύψουν τα νώτα τους. Για την πραγματοποίηση αυτής της κίνησης προβλεπόταν μια διπλή επιθετική προέλαση από τα ανατολικά και τα δυτικά. Στα μεν ανατολικά, η Ι πλέον μεραρχία, με σημείο εκκίνησης την περιοχή του Νεστορίου, θα προχωρούσε πίσω από την τοποθεσία Αμμούδα-Αλεβίτσα στον ρου του Αλιάκμονα και θα συνέκλινε κατά μήκος των συνόρων προς την κορυφή Κιάφα του Γράμμου. Εκεί θα συναντούσε την ΙΧ μεραρχία, πού θα έκανε την αντίθετη διαδρομή, ξεκινώντας από την περιοχή της Κόνιτσας και ανεβαίνοντας την κοιλάδα του Σαραντάπορου. Όταν θα ολοκληρωνόταν αυτή η κίνηση, οι δυνάμεις του Δημοκρατικού Στρατού θα βρίσκονταν παγιδευμένες σε έναν τεράστιο κλοιό και θα απέμενε μόνο η μεθοδική εκκαθάριση και συντριβή του από το υπέρτερο σε κάθε τομέα σύνολο των κυβερνητικών δυνάμεων.

Η προκαταρκτική αποτυχία της Χ μεραρχίας μπροστά στην Αμμουδάρα είχε άμεσο αντίκτυπο στη μία πλευρά της λαβίδας, στην κίνηση από τα ανατολικά. Πραγματικά, η Ι μεραρχία χρειάστηκε να εκβιάσει τις θέσεις του Δημοκρατικού Στρατού στην περιοχή της Κοτύλης για να δημιουργήσει προσβάσεις στην

κοιλάδα του Αλιάκμονα. Η διαδρομή αυτή αποδείχθηκε ιδιαίτερα προβληματική, καθώς η αντίσταση του Δημοκρατικού Στρατού ήταν υπέρτερη κάθε προσδοκίας και υπολογισμού. Χρειάστηκαν τρεις ημέρες σκληρών και αιματηρών συγκρούσεων (26-28 Ιουνίου) για να καταληφθεί η κορυφή Προφήτης Ηλίας, χωρίς επιτυχία αυτή να ανοίξει διάπλατα το δρόμο προς την Κοτύλη. Η επόμενη κορυφή-στόχος, η Κολοκύθα, καταλήφθηκε μόλις στις 10 Ιουλίου, μετά από νέους σκληρούς αγώνες. Στη συνέχεια η προέλαση ουσιαστικά σταμάτησε και μετατράπηκε σε αγώνα φθοράς, με συνεχείς επιθέσεις και αντεπιθέσεις, αιφνιδιασμούς και εγχειρήματα. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο αρχικός στόχος, η περιοχή της Κοτύλης, καταλήφθηκε από την Ι μεραρχία (που στο μεταξύ είχε ενισχυθεί με μονάδες της ΙΙ) μόλις στις 10 Αυγούστου. Από την κυβερνητική πλευρά έφθασε να θεωρείται επιτυχία όχι η μη πραγματοποιούμενη προέλαση βάσει των σχεδίων, αλλά η απλή καθήλωση των μονάδων του ΔΣΕ πού, όπως θεωρούνταν, θα προκαλούσε την αποφασιστική φθορά τους.

Η ΙΧ μεραρχία στα δυτικά ξεκίνησε την επιθετική της κίνηση στις 21 Ιουνίου. Οι τρείς της ταξιαρχίες (41^{η} , 42^{η} και 43^{η}), ενισχυμένες με μονάδες της VIII μεραρχίας, επιχείρησαν να προελάσουν στην κοιλάδα του Σαρανταπόρου, αριστερά και δεξιά του ποταμού. Η κίνηση επιδιώχθηκε να είναι γρήγορη καθώς, στο ξεκίνημα, το πρόβλημα πού ετίθετο ήταν να

προλάβουν οι δυνάμεις της μεραρχίας το κλείσιμο των διόδων προς την Αλβανία και τον εγκλωβισμό του Δημοκρατικού Στρατού. Η προέλαση συνεχίστηκε τις τρεις πρώτες μέρες με σημαντικά αποτελέσματα. Στις 23 Ιουνίου οι μονάδες της κατέλαβαν το ισχυρό σημείο Πύργος Στρατσάνης και άγγιξαν τις οχυρές τοποθεσίες του Κάμενικ και του Κλέφτη (υψ. 1846). Η ηγεσία του Δημοκρατικού Στρατού ανησύχησε από την προώθηση της μεραρχίς και, από τη νύχτα της 23ης προς 24ης Ιουλίου, αντέδρασε με ισχυρές αντεπιθέσεις. Την τύχη της προέλασης έκρινε όμως η αποτυχία της Ι μεραρχίας να προελάσει και να συγκλίνει από τα ανατολικά. Το Β' Σώμα Στρατού ανέκοψε την προέλαση της μεραρχίας και επαναπροσανατόλισε τις δυνάμεις της προς τα ανατολικά, θέτοντας πλέον νέους στόχους. Τις επόμενες ημέρες άρχισαν με προοδευτικά αυξανόμενη σφοδρότητα οι συγκρούσεις στις περιφερειακές θέσεις άμυνας του συγκροτήματος Κλέφτης.

Τα «άπαρτα κάστρα». Η οχύρωση του Γράμμου.

Η δυσαναλογία των δυνάμεων και η αραιή διάταξη των υπερασπιστών του Γράμμου επέβαλαν την ανάγκη κάποιου είδους εξορκισμού της οπωσδήποτε δυσάρεστης κατάστασης. Οι οχυρώσεις, που θα καθιστούσαν το βουνό απόρθητο, έγιναν με τον τρόπο αυτό υλικός στόχος, πολιτικό σύνθημα και μεταφυσική προσδοκία ταυτόχρονα. Το βουνό έπρεπε να οχυρωθεί με επιμέλεια, κάθε πέρασμα, κάθε κορυφή, κάθε

στρατηγικό σημείο έπρεπε να οχυρωθούν, όχι μόνο κατά μήκος των εκατό και πλέον χιλιομέτρων του μετώπου αλλά και στα ενδότερα, σε δεύτερη και τρίτη γραμμή. Στα χαρτιά, στις κομματικές και στρατιωτικές αποφάσεις, το σχέδιο φαινόταν εντυπωσιακό και οι προσδοκίες που επενδύονταν πάνω του άκρως δικαιολογημένες. Σε επίπεδο της υλοποίησης των αποφάσεων τα πράγματα ήταν περισσότερο σύνθετα.

Εξυπακούεται ότι τα μεγάλα αυτά έργα έπρεπε να γίνουν αποκλειστικά με χειρωνακτική εργασία. Οι αντάρτες δεν διέθεταν χωματουργικά μηχανήματα, μηχανικά εργαλεία, σύγχρονα υλικά οικοδομών. Η οχύρωση θα έπρεπε να κατασκευαστεί με εργαλεία του χεριού, κασμάδες, σκαπάνες, λοστούς, φτυάρια. Τα υλικά συνοψίζονταν σε αυτά που πρόσφερε ο τόπος: χώμα, πέτρα, ξυλεία. Σκυρόδεμα και μέταλλο ήταν άγνωστα. Στους περισσότερους ήταν άγνωστο και αυτό καθ' εαυτό το αντικείμενο. Δεν υπήρχαν πλήθος μηχανικοί στις γραμμές του Δημοκρατικού Στρατού και οι παλαιοί αξιωματικοί, εκείνοι που είχαν διδαχθεί τις τεχνικές της οχύρωσης στις στρατιωτικές σχολές, ήταν σπάνιοι. Η ελλιπής γνώση πρόσθετε στα υπόλοιπα προβλήματα τη σπατάλη προσπαθειών και κόπου. Η όλη κατάσταση προϊδέαζε για σκληρή προσπάθεια και αμφίβολα αποτελέσματα. Το κρίσιμο ερώτημα, εκτός από τα υλικά, ήταν η εξεύρεση εργατικού δυναμικού.

Στις περισσότερες περιοχές της βόρειας Πίνδου, για τους λόγους που προαναφέραμε, τα χωριά είτε ήταν έρημα είτε παρέμεναν σε αυτά, απλώς για προστασία και περιορισμό των ζημιών, ηλικιωμένα πρόσωπα ακατάλληλα τόσο για στράτευση όσο και για εργασία. Στην ανατολική πλευρά των βουνών, προς την Δυτική Μακεδονία, η κατάσταση ήταν κάπως καλύτερη. Εκεί συγκροτήθηκαν σώματα χωρικών, τάγματα εργασίας, που χρησιμοποιήθηκαν εντατικά στα οχυρωματικά έργα. Αυτή η υποχρεωτική στράτευση δημιούργησε, όπως αναμενόταν, πολλές παρενέργειες.

Ο ΔΣΕ, σε αντίθεση με αυτό πού συνέβη στη Μουργκάνα, δεν είχε τίποτε να προσφέρει ως αντάλλαγμα στα χωριά της Πίνδου. Η επισιτιστική κατάσταση των λιγοστών κατοίκων ήταν ήδη επισφαλής μετά από πολλά και δύσκολα χρόνια πολέμου. Η συγκέντρωση πλήθους ανταρτών και προσφύγων στα ορεινά όξυνε μια ήδη επισφαλή κατάσταση. Οι κάτοικοι, υποχρεωμένοι να μοιραστούν τα πενιχρά τους εφόδια, πεινούσαν τόσο όσο και οι μαχητές του Δημοκρατικού Στρατού. Ο περιορισμός της κίνησης των κοπαδιών και η αποκοπή των χωριών από τα κέντρα διανομής της ξένης βοήθειας οπωσδήποτε δεν διευκόλυνε την κατάσταση. Η πίεση ήδη τροφοδοτούσε το ρεύμα φυγής προς τα πεδινά και προκαλούσε αντιδράσεις στα μεγάλα βλαχοχώρια. Οι πρόσκαιρες ή συνεχείς «αγγαρείες» των κατοίκων, στις οποίες κατέφευγε ο ΔΣΕ ειδικά για την εξυπηρέτηση των μεταφορών

του, δεν αντιμετωπίζονταν με ευχάριστο τρόπο. Τον Μάρτιο του 1948, όταν, με το πέρασμα του χειμώνα, εντάχθηκαν οι οχυρωματικές εργασίες και στρατεύτηκαν σε αυτές όλοι όσοι μπορούσαν να εργασθούν, το πρόβλημα γνώρισε νέα όξυνση.

Η οχύρωση το καλοκαίρι

Γράμμος, Ιούλιος 1948

«2-6 Ιούλη. Ο Λόχος μας πήρε διάταξη άμυνας στη γυμνή πετρώδη κορυφογραμμή, στην τοποθεσία Πέτρα Κατή. Μας εξήγησαν ότι η διάταξη που πήραμε είναι οριστική και ότι απ' αυτές τις θέσεις θα αντιμετωπίσουμε την επίθεση του αντιπάλου. Το μέρος εδώ τελείως ανοχύρωτο, όλο έπρεπε να αρχίσουν από την αρχή. Γι' αυτό απ' την πρώτη στιγμή μπήκε το καθήκον ν' αρχίσει εντατική δουλειά για το άνοιγμα θέσεων για πολυβολεία, για τα ατομικά όπλα, για ορύγματα κλπ. Για σκέπαστρα δεν μπορούσε να γίνει λόγος. […]

Δεν ήταν μονάχα ο τεράστιος όγκος της δουλειάς, που έπρεπε να αποπερατωθεί, είχε άμεσα σχέση και με τις δυνατότητες, το χρόνο, τα μέσα που διαθέταμε, αλλά κύριο λόγο με τις δυσκολίες που δημιουργούσαν οι ιδιόμορφες του εδάφους σε καλοκαιρινή περίοδο. Είχαμε να κάνουμε με ένα πετρώδες έδαφος που ήταν ξερό και στερεό σαν πραγματικό μπετόν. Εκείνο που πετυχαίναμε, όταν χτυπούσαμε με τον κασμά να σκάψουμε, ήταν να δεχόμαστε

σπίθες φωτιάς και μερικά τρίμματα από χώματα και σκόνη. Στην ουσία από την δεύτερη κιόλας μέρα τα χέρια μας βγήκαν εκτός μάχης. Στις παλάμες μας δημιουργήθηκαν κάλοι, ξεφλουδίστηκε η πέτσα. Έτρεχε αίμα, πως τώρα με τέτοια τραύματα στα χέρια να πιάσεις εργαλεία, κασμά, φκιάρι, να τα σηκώσεις, να χτυπήσεις δυνατά για να σκάψεις. Και από την άλλη μεριά, μπορούσε άραγες σε τέτοιες στιγμές να σταματήσει το έργο της οχύρωσης; Εξαναγκαστήκαμε να χρησιμοποιούμε για το σκάψιμο τα μικρά σαμποταριστικά ξίφη, λοστούς, σφήνες κλπ.

Στο τέλος της τρίτης ημέρας πέρασε ο ταγματάρχης απ' την πρώτη γραμμή να διαπιστώσει προσωπικά πως πηγαίνει το έργο της οχύρωσης. Παρ' όλο που εμείς απ' το πρωί ως το βράδυ ξεθεωνόμαστε στη δουλειά χωρίς ανάπαυλα, δεν είχαμε να παρουσιάσουμε κάποια αποτελέσματα. Ανοίχτηκαν μερικές θέσεις πολυβολείων 50-60 πόντους βάθος. […]

Γίνανε προτάσεις να μουσκεύουμε το χώμα απ' το βράδυ και την ημέρα να σκάβουμε. Όσο σωστή κι αν ήταν αυτή η πρόταση, τόσο αδύνατο ήταν να πραγματοποιηθεί, γιατί το ίδιο το πόσιμο νερό για τις ανάγκες των μαχητών το κουβαλούσαν με τα ζώα από μακριά, μέσα σε κιούπια και γινόταν δυνατό να διανέμεται μονάχα το βράδυ μια φορά το εικοσιτετράωρο. […]

7 Ιούλη. Ο Λόχος μας πήρε εντολή ν' αφήσει το μέρος πού κατείχε και να πάρει άλλη διάταξη άμυνας στον τομέα Άρματα – Δίστρατο. […] ο καινούριος τομέας ήταν τελείως ανοχύρωτος.»

(Κατσής Δημήτρης, Το ημερολόγιο ενός αντάρτη του ΔΣΕ, τόμος Β’, σ. 243-245)

Έχει νόημα να παρουσιάσουμε τη πλευρά του Δημοκρατικού Στρατού στη φάση αυτή του Εμφυλίου Πολέμου. Διότι ο Δημοκρατικό Στρατός δεν είχε ούτε τα μέσα, αλλά ούτε και το στρατό για να πετύχει, όπως θα ήθελε να πετύχει στις εκάστοτε μάχες. Σε αντίθεση ο Εθνικός Στρατός, υπερίσχυε σε όπλα και στράτευμα, κάτι που σαφώς τον ωφέλησε.

Διεξαγωγή μάχης για κατάληψη του υψώματος Κλέφτης.

Μια από τις σημαντικότερες και σκληρότερες μάχες της επιχείρησης «Κορωνίς» υπήρξε η πολυήμερη μάχη για κατάληψη, της φύσει ισχυρής και οχυρωμένης τοποθεσίας του υψώματος Κλέφτης. Συγκεκριμένα:

Από τις 26 Ιουνίου μέχρι τις 20 Ιουλίου 1948. Αποτυχούσες κατά Κλέφτη ενέργειες.

Η επίθεση για την κατάληψη του υψώματος Κλέφτη άρχισε από τη 10:30 ώρα της 27^{ης} Ιουνίου με την 42^{η} ταξιαρχία της ΙΧ μεραρχίας. Τα 525 και 526 Τάγματα Πεζικού της Ταξιαρχίας επιτέθηκαν από Βορειοδυτικά κατά του υψώματος Κλέφτη, βοηθούμενα από το 527 Τάγμα Πεζικού της 43^{ης} ταξιαρχίας , και κατόρθωσαν να καταλάβουν μόνο ορισμένα ανώνυμα υψώματα Δυτικά του Κλέφτη. Μέχρι την 6^{η} Ιουλίου οι επιθέσεις προς

κατάληψη του Κλέφτη απέτυχαν με σοβαρές απώλειες και στις δύο πλευρές. Από την 6η Ιουλίου μέχρι και την 25η Ιουλίου καμία σοβαρή επιθετική ενέργεια δεν έλαβε χώρα προς το ύψωμα Κλέφτης, πλην της αποστολής περιπόλων μάχης και αναγνώρισης και εκτόξευσης βολών παρενόχλησης πυροβολικού και όλμων, ενίοτε και προσβολών από την αεροπορία προς διατήρηση της φυσιογνωμίας της μάχης.

Η ευρεία περιοχή του Γράμμου και η έλλειψη συντονισμού επέβαλαν τη 17η Ιουλίου στην Ανώτατη Διοίκηση του Ελληνικού Στρατού να δημιουργήσει δύο Διοικήσεις, με την είσοδο στον αγώνα και της Διοίκησης του Α' Σώματος Στρατού, που αναλάμβανε την επιχειρησιακή ευθύνη της Ηπείρου. Ο αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Στρατού αναλάμβανε τον συντονισμό και των δύο Διοικήσεων των Α' και Β' Σωμάτων Στρατού, οι οποίες επιχειρούσαν με τις VIII-IX μεραρχίες και I,II,X,XV μεραρχίες αντίστοιχα.

Αγώνες κατά του υψώματος Κλέφτη από 21 μέχρι 31 Ιουλίου 1948.

Από τις 20ης Ιουλίου το Α' Σώμα Στρατού (Διοικητής Αντιστράτηγος Θρασύβουλος Τσακαλώτος) ανέλαβε την ευθύνη του μετώπου της Ηπείρου. Για την αντιμετώπιση της κατάστασης ο Διοικητής αυτού αποφάσισε την λήψη μέτρων για αναπτέρωση του ηθικού και δημιουργία επιθετικού πνεύματος. Προς τούτο αποφάσισε την εκτέλεση μιας ασφαλούς και

επιτυχούς ενέργειας και ως τέτοια προκρίθηκε η επιχείρηση κατάληψης του υψώματος Κλέφτη.

Σε υλοποίηση των προθέσεων αυτών ο Διοικητής του Α' Σ.Σ εξέδωσε λεπτομερείς διαταγές, σύμφωνα με τις οποίες ως κύρια προσπάθεια του Σώματος καθοριζόταν η κατάληψη της κορυφογραμμής Κλέφτης-Ύψωμα και εν συνεχεία εκμετάλλευση προς Κεράσοβο (Βόρεια). Μετά τις αναγκαίες προετοιμασίες και ισχυρή προπαρασκευή επί του υψώματος Κλέφτη με το σύνολο του Πυροβολικού της VII μεραρχίας και βομβαρδισμό της Αεροπορίας η 75η ταξιαρχία, κατόπιν διαταγής της μεραρχίας, επιτέθηκε την 06.50 ώρα της 26ης Ιουλίου κατά του υψώματος Κλέφτη με το 584 Τάγμα Πεζικού σε πρώτο κλιμάκιο και το 582 Τάγμα Πεζικού στη βάση εξόρμησης, με εντολή να υποστηρίξει την επίθεση του 584 Τ.Π. Ταυτόχρονα το 524 Τάγμα Πεζικού ενεργούσε από Βορρά προς υποβοήθηση της όλης επίθεσης.

Κατόπιν σκληρού τετράωρου αγώνα σε έδαφος δασώδης, απότομο και στενό, που δεν επέτρεπε ανάπτυξη επαρκών δυνάμεων, αλλά μόνο κινήσεις σε ορισμένες διαβάσεις, που είχαν οργανωθεί με ισχυρά πολυβολεία, ανθεκτικά στους βομβαρδισμούς που προστατεύονταν με πυκνά ναρκοπέδια, το ύψωμα Κλέφτης τη 10.55 ώρα είχε καταληφθεί. Προτού όμως σταθεροποιηθεί στο ύψωμα το επιτεθέν 584 Τάγμα Πεζικού την 11.50 ώρα δέχθηκε ισχυρή αντεπίθεση από τα αμυνόμενα τμήματα των ανταρτών και αναγκάστηκε να συμπτυχθεί. Η

διαταχθείσα νέα επίθεση τη 15.15 ώρα με την υποστήριξη του Πυροβολικού και της Αεροπορίας για ανακατάληψη του Κλέφτη απέτυχε, ενώ η υποβοηθητική από Βορρά ενέργεια ελάχιστα πρόσφερε.

Η απώλεια του Κλέφτη που προκλήθηκε εκτός των άλλων από σφάλματα των επιτεθέντων τμημάτων, που δεν έλαβαν δραστήρια μέτρα για τη σταθεροποίησή των, προκάλεσε τη μεγάλη αντίδραση του Διοικητού του Α' Σώματος Στρατού ο οποίος στα αποσταλέντα δύο σήματα, μεταξύ των άλλων, έγραφε: *«Κλέφτης θα ανακαταληφθή οπωσδήποτε απόψε υπό οιασδήποτε προϋποθέσεις, έστω και δια της λόγχης»* και *«Αντικειμενικός σκοπός καταλαμβανόμενος δεν θα εγκαταλείπεται ποτέ, άνευ διαταγής του υπευθύνου Διοικητού Τάγματος και του υπευθύνου Ταξιάρχου».*

Την 07.30 ώρα της επομένης, 27η Ιουλίου, επαναλήφθηκε η επίθεση της 75ης ταξιαρχίας κατά του υψώματος Κλέφτη, χωρίς να καταστεί δυνατή η ολοκλήρωση της κατάληψης της κορυφής του. Μετά και τη δεύτερη αποτυχία προς κατάληψη του υψώματος Κλέφτη, ο Διοικητής του Α' Σ.Σ με διαταγή του, στην οποία τόνιζε την γενναιότητα και τόλμη του επιτιθέμενου Πεζικού, αλλά όχι την σύνεση του, επέμενε στην ανακατάληψη του Κλέφτη. Η επίθεση κατά του Κλέφτη επαναλήφθηκε από τα τμήματα επαφής της 75ης ταξιαρχίας την 03.00 ώρα της 28ης Ιουλίου, τα οποία ενήργησαν νυκτερινή έφοδο, πλην όμως δεν

ολοκληρώθηκε η ανακατάληψή του. Ο αγώνα εκ του συστάδην υπήρξε σκληρός και με σοβαρές απώλειες και στους δύο αντιπάλους. Τα επιτιθέμενα τμήματα παρέμειναν επί τόπου μέχρι το πρωί, προσκολλημένα σε ένα βραχώδες και απόκρημνο έδαφος σε απόσταση δεκάδων μέτρων από τα εχθρικά πολυβολεία της κορυφής του Κλέφτη.

Την επομένη 29η Ιουλίου τα επιτεθέντα τμήματα δέχτηκαν ισχυρή αντεπίθεση την οποία απέκρουσαν με σοβαρές απώλειες για τα ανταρτικά τμήματα. Παράλληλα το Α' Σ.Σ με νεότερη διαταγή του επεσήμανε ότι εξακολουθούσε η κατά του Κλέφτη ενέργεια με τη γενικότερη εκμετάλλευση προς Κεράσοβο να αποτελεί την κύρια προσπάθεια αυτού για τον λόγο αυτόν παρέσχεε χρόνο δύο ημερών (30 και 31η Ιουλίου) στην VIII μεραρχία για ανασυγκρότηση, προωθήσεις μονάδων, προπαρασκευές, διάθεση του δεσμευμένου μέχρι τότε 583 Τάγματος Πεζικού στην 75η ταξιαρχία για την νέα επίθεση κατά του Κλέφτη και αποφάσισε υποβοηθητικές ενέργειες κατά του όρεινού όγκου Κλέφτη-Σμόλικα από μονάδες της IX μεραρχίας (Από Βορρά) και της 36ης ταξιαρχίας (Από Ανατολικά). Οι απώλειες από της 10ης Ιουλίου μέχρι τέλους του Ιουλίου των επιτιθεμένων τμημάτων κατά του υψώματος Κλέφτη και των ανωνύμων του ανήλθα σε 19 Αξιωματικούς τραυματίες, 29 Οπλίτες νεκρούς, 185 Οπλίτες τραυματίες και 11 εξαφανισθέντες. Οι απώλειες του Δημοκρατικού Στρατού

ανήλθαν σε 153 νεκρούς, 29 συλληφθέντες ή παραδοθέντες και άγνωστο αριθμό τραυματιών.

Τελική μάχη επί του υψώματος Κλέφτη από 1ης μέχρι 3ης Αυγούστου 1948.

Η εξόρμηση της 75ης ταξιαρχίας εκδηλώθηκε την 04.30 ώρα της 1ης Αυγούστου. Το 583 Τάγμα εξόρμησε πρώτο και έχοντας σε πρώτο κλιμάκιο επίλεκτους αξιωματικούς και οπλίτες με αιφνιδιαστική ενέργεια έθεσε πόδα επί της κορυφής του Κλέφτη. Μέχρι την 06.30 ώρα κατόπιν αγώνα εκ του συστάδην και με χειροβομβίδες ολοκλήρωσε την κατάληψη του υψώματος Κλέφτη, των ανταρτικών τμημάτων συμπτυχθέντων στα ανατολικά ανώνυμα. Με τα εφεδρικά Τάγματα της 75ης ταξιαρχίας, Μονάδες της ΙΧ μεραρχίας και της 306ης ταξιαρχίας ολοκληρώθηκε η κατάληψη του ορεινού όγκου του Σμόλικα και κάθε σκέψη των ανταρτικών τμημάτων για ανακατάληψη του Κλέφτη θα ήταν αυτοκτονία. Στην επιτυχία της επίθεσης σημαντική ήταν και η υποστήριξη από το Πυροβολικό και την Αεροπορία, τόσο στην κατάληψη και στη σταθεροποίηση επί του υψώματος Κλέφτη και των ανωνύμων του, όσο και στην ολοκλήρωση της κατάληψης του Σμόλικα και στην προς Βορρά εκμετάλλευση.

Την 2α Αυγούστου οι μονάδες της 75ης ταξιαρχίας συνέχισαν την εκμετάλλευση προς Βορρά, ξεκαθάρισαν όλη την περιοχή του Σμόλικα και κατέλαβαν την κωμόπολη του Κερασόβου. Οι

απώλειες της ταξιαρχίας και του 524 Τάγματος της ΙΧ μεραρχίας κατά τη διήμερη μάχη του Κλέφτη ανήλθαν σε 3 Αξιωματικούς νεκρούς και 5 τραυματίες, 11 Οπλίτες νεκρούς και 74 τραυματίες, από την άλλη οι απώλειες του Δημοκρατικού Στρατού ήταν 76 νεκροί, 37 συλληφθέντες και άγνωστο αριθμό τραυματιών. Στα πολυβολεία εγκαταλείφτηκαν μεγάλες ποσότητες ειδών οπλισμού, χειροβομβίδων και πυρομαχικών.

Η μάχη στο Βίτσι.

Οι πολεμικές συγκρούσεις του ΔΣΕ με τον κυβερνητικό στρατό δε γνώρισαν ανάπαυλα μετά τη μεγάλη μάχη του Γράμμου και τον ελιγμό των αντάρτικων δυνάμεων στο Βίτσι. Απεναντίας, ο στρατός της κυβέρνησης των Αθηνών συνέχισε τις επιχειρήσεις του, με σκοπό τη συντριβή του Δημοκρατικού Στρατού. Έτσι, είναι σωστό να θεωρήσει κανείς ότι οι πολεμικές συγκρούσεις στο Βίτσι αποτελούν την τελική φάση των συγκρούσεων στο Γράμμο.

Ο συσχετισμός δυνάμεων.

Σ' όλη τη διάρκεια της μάχης του Γράμμου, στην περιοχή του Βίτσι, υπήρχαν οι εξής δυνάμεις του ΔΣΕ:

• Μια ταξιαρχία 500 μαχητών, με διάταξη στην Μπέλα Βόντα ως το Πισοδέρι

• Η 18η ταξιαρχία, αποτελούμενη από 900 περίπου μαχητές που είχε διάταξη στα υψώματα Βίγλα - Πλατύ - Κούλα, ως την κύρια κορυφή του Βίτσι

• Και, τέλος, μια ταξιαρχία από 700 περίπου μαχητές που είχε διάταξη στο συγκρότημα Μάλι Μάδι

Στις δυνάμεις αυτές, μετά τον ελιγμό από το Γράμμο, προστέθηκαν περίπου 6.500 με 7.000 μαχητές. Συνολικά, οι δυνάμεις του ΔΣΕ που έδωσαν τη μάχη στο Βίτσι ήταν περί τις 9.000 μαχητές.

Ο εθνικός στρατός διέθεσε τις εξής δυνάμεις:

• Την 15η Μεραρχία με τις 46, 63 και 73 ταξιαρχίες της

• Την 53η ταξιαρχία της 1ης Μεραρχίας

• Την 33η ανεξάρτητη Ταξιαρχία που φρουρούσε τη Φλώρινα

• Και την 3η ορεινή Ταξιαρχία που αποτελούσε και την εφεδρική δύναμη του Β Σώματος Στρατού

Το σύνολο των δυνάμεων του κυβερνητικού στρατού που ρίχτηκε σ' αυτήν τη μάχη ήταν περί τις 25.000 άνδρες. Ακόμη, χρησιμοποιήθηκαν 7 πεδινές πυροβολαρχίες, 2 πυροβολαρχίες μέσων πυροβόλων, σχεδόν όλη η αεροπορία και πολλά τανκς.

Όπως εύκολα γίνεται αντιληπτό, ο συσχετισμός δυνάμεων ήταν συντριπτικός σε βάρος του Δημοκρατικού Στρατού. Τακτική νίκη του ΔΣΕ.

Ο κυβερνητικός στρατός επιχείρησε να δώσει το κύριο χτύπημα στις δυνάμεις του ΔΣΕ στο συγκρότημα του Μάλι Μάδι, χωρίς όμως επιτυχία. Οι μαχητές του Δημοκρατικού Στρατού αμύνθηκαν και τη νύχτα 9 προς 10 Σεπτεμβρίου του 1948 πέρασαν στην αντεπίθεση, υποχρεώνοντας τον αντίπαλο σε άτακτη υποχώρηση, προκαλώντας του σοβαρές απώλειες και αποκομίζοντας άφθονο πολεμικό υλικό. Η 22η Ταξιαρχία του εθνικού στρατού διαλύθηκε και τα τμήματά της πλημμύρισαν πανικόβλητα την Καστοριά.

Η επιτυχία αυτή του ΔΣΕ θα μπορούσε να είναι ακόμη μεγαλύτερη, στρατηγικής σημασίας νίκη, αν υπήρχαν οι απαραίτητες εφεδρείες που θα επέτρεπαν επιχειρήσεις για κατάληψη του χώρου της Καστοριάς και της Φλώρινας.

Η τακτική νίκη του ΔΣΕ στο Βίτσι προκάλεσε αναταραχή στο αντίπαλο στρατόπεδο, όπου και λήφθηκαν μεγάλης έκτασης εκκαθαριστικά μέτρα. Να τι λέει σχετικά ο στρατηγός Ζαφειρόπουλος στο βιβλίο του "Αντισυμμοριακός Αγών" (σελ. 453*): «Ούτω ολόκληρος η ιεραρχία της 22ας Ταξιαρχίας εγένετο υπαίτιος της διαλύσεως των τμημάτων της και του καταπλημμυρισμού της Καστοριάς διά πανικόβλητων φυγάδων. Και έπρεπε να εξέλθουν συνεργεία εκ των μετόπισθεν της*

Καστοριάς, διά να περισυλλέξουν ράκη από απόψεως ηθικού και να λειτουργήσουν στρατοδικεία, μόνο κατά των οπλιτών, δι' επιβολήν κυρώσεων προς παραδειγματισμόν". Αναφερόμενος στις αιτίες της ήττας του κυβερνητικού στρατού στο Βίτσι, ο Ζαφειρόπουλος, μεταξύ άλλων, υπογραμμίζει ότι αυτή η ήττα οφείλεται "εις την κατάπτωσιν του ηθικού, οφειλομένην εις τη σωματικήν κόπωσιν του στρατιώτου και εις την ψυχικήν κατάπληξιν την οποίαν υπέστη εκ της διαπιστώσεως εις Βίτσι ότι ο συμμοριτισμός υφίστατο εν πλήρει δράσει και ακμή, εν αντιθέσει προ ό,τι ελέχθη εις αυτόν μετά την πτώσιν του Γράμμου και εγένετο πιστευτόν, ότι ο συμμοριτισμός εξέλειψε πλέον. Επαυσε πλέον ο στρατιώτης να έχη εμπιστοσύνην εις τον εαυτόν του, προς τα όπλα του, προς τους συναδέλφους του, προς τον ηγήτορά του και εκυριαρχείτο από δυσπιστίαν προς τον εαυτόν του και προς όλους».

Για ανακρίσεις και στρατοδικεία, μετά την ήττα του κυβερνητικού στρατού, μιλάει και ο στρατηγός Θρ. Τσακαλώτος, ο οποίος γράφει σχετικά για την επίδραση που αυτή είχε*: «Ο συμμοριτισμός, πληγείς καιρίως εις τον Γράμμον, κατόρθωσε να αναδιοργανωθή εις το Βίτσι και να γίνεται απειλητικός όχι μόνον εις την περιοχήν ταύτην, αλλά και εις όλην τη χώραν, όπου διετήρη ακόμη μικράς εστίας εν δράσει, λόγω της αγκιστρώσεως των δυνάμεών μας εις Βίτσι. Η πλάστιγξ ήρχισε να*

κλίνη εις βάρος των εθνικών δυνάμεων» (Θρ. Τσακαλώτου:"40 χρόνια στρατιώτης της Ελλάδος", τόμος β, σελ. 165).

Ο Ε. Αβέρωφ στο βιβλίο του "Φωτιά και Τσεκούρι" (σελ. 368) γράφει για το θέμα*: «Οι άνδρες πέταξαν τα όπλα τους και, καταληφθέντες από πανικό, εγκατέλειψαν τις θέσεις τους και έσπευσαν προς την Καστοριά. Στις παρυφές της πόλεως, τμήματα με καλό ηθικό, που είχαν εν τω μεταξύ ειδοποιηθή, έφραξαν το δρόμο των φυγάδων. Συνελήφθησαν από τη Στρατιωτική Αστυνομία και παραπέμφθησαν αμέσως σε έκτακτα στρατοδικεία, δηλαδή σε δικαστήρια που αποτελούντο πρωτίστως από αξιωματικούς μη ανήκοντες στη στρατιωτική δικαιοσύνη, συνήθως από αξιωματικούς εν εκστρατεία. Εβδομήντα οκτώ φυγάδες εξετελέσθησαν εκείνες τις ημέρες. Ήταν όλοι μαχηταί του Γράμμου».*

Στη συνέχεια, ο Ε. Αβέρωφ αναφέρεται και σε άλλα μέτρα που πήρε το κυβερνητικό στρατόπεδο και οι Αμερικανοί για την ανόρθωση του στρατού τους. Αναφέρει σχετικά: *«Ο Σοφούλης, παρά τα 88 του χρόνια, πήγε αεροπορικώς στην Καστοριά, επισκέφθηκε τα τμήματα, μίλησε στους στρατιώτες. Ο υπουργός των Στρατιωτικών, ένας από τους καλύτερους βουλευτάς του Λαϊκού Κόμματος, ο Γεώργιος Στράτος, και ο αρχηγός του Γενικού Επιτελείου έκαμαν το ίδιο. Ο αρχηγός της Αμερικανικής Αποστολής Βαν Φλιτ, που είχε παρακολουθήσει και όλες τις μάχες, τους εμιμήθη. Ο τελευταίος όμως παρά λίγο να δημιουργήση ένα*

σοβαρό επεισόδιο. Στην Καστοριά, σε συγκέντρωση ανώτερων αξιωματικών, κατηγόρησε το Στρατό ότι χρησιμοποίησε την αμερικανική βοήθεια χωρίς να συντρίψει τον εχθρό, και διερωτήθη αν δεν έμενε πλέον στους Αμερικάνους παρά να αναχωρήσουν... Ευτυχώς για τον Στρατό, οι ανησυχίες έφτασαν πολύ πιο πέρα από τον στρατηγό Βαν Φλιτ. Περί τα μέσα Οκτωβρίου, ο υπουργός των Εξωτερικών των ΗΠΑ, ο Τζορτζ Μάρσαλ, που διέθετε τόσο κύρος, συνοδευόμενος από τον Αμερικανό υπουργό Εθνικής Αμύνης και αρκετούς βοηθούς του, έφθανε στην Αθήνα για να εξετάση επί τόπου την κακή πορεία των επιχειρήσεων. Ο γράφων πιστεύει ότι γνωρίζει πως η ερώτηση "πρέπει να φύγουμε;", αν και τους ήταν ενοχλητική, είχε τεθή από ορισμένους υψηλά ισταμένους Αμερικανούς. Αλλά η απάντηση του Μάρσαλ υπήρξε κατηγορηματική: δεν έπρεπε να φύγουν». (Από τον Ριζοσπάστη, δημοσιευμένο στην ιστοσελίδα http://kokkinosfakelos.blogspot.gr/2010/10/blog-post_8884.html)

Ο ελιγμός του ΔΣΕ στο Βίτσι και η μεγάλη μάχη του Γράμμου.

Τη νύχτα 20 προς 21 Αυγούστου του 1948 οι δυνάμεις του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας, ύστερα από σχεδόν 70 ημέρες συνεχών και αδιάκοπων μαχών στη Βόρεια Πίνδο, και κάτω από τον αρνητικό συσχετισμό δυνάμεων, υποχρεώθηκαν σε υποχώρηση η οποία και έγινε συντεταγμένα με τον περίφημο ελιγμό στο χώρο του Βίτσι. Για κείνο τον ελιγμό γράφτηκαν και ειπώθηκαν πολλά, κυρίως από τους αντιπάλους του ΔΣΕ που δεν

μπορούσαν να εξηγήσουν ούτε πώς έγινε ο ελιγμός αλλά ούτε και τι σήμαινε για τη συνέχεια του εμφυλίου πολέμου. Υποστηρίχτηκε ότι οι δυνάμεις των ανταρτών πέρασαν στο Βίτσι χρησιμοποιώντας το αλβανικό έδαφος κι ότι δεν επρόκειτο για συντεταγμένο ελιγμό αλλά για άτακτο φυγή. Δόθηκαν στοιχεία για τις απώλειες του ΔΣΕ που σύμφωνα με ορισμένους ισχυρισμούς υπερέβαιναν την πραγματική του δύναμη. Από το ΚΚΕ και το Δημοκρατικό Στρατό υποστηρίχτηκε ότι ο ελιγμός είχε επιθετικό χαρακτήρα, *«έδειξε τη δύναμη και τη μαχητικότητα του ΔΣΕ, το γερό επιθετικό του πνεύμα, την ικανότητα να κινείται γρήγορα και να πέφτει αποφασιστικά πάνω στο στόχο».*

(Βασίλη Μπαρτζιώτα: «Η μεγάλη μάχη του Γράμμου», Περιοδικό «Δημοκρατικός Στρατός», Εκδοση «ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ», ΑΘΗΝΑ 1996, τόμος Α΄, τεύχος Σεπτεμβρίου 1948, σελ. 330.)

Το θέμα έχει ενδιαφέρον γιατί αφορά την κατάληξη της μεγαλύτερης μάχης στα χρόνια του εμφυλίου πολέμου. Μιας μάχης που για τους αντάρτες πήρε το χαρακτήρα της εποποιίας.

Ο αξιωματικός επιχειρήσεων του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ, συνταγματάρχης Γιώργης Κατεμής περιγράφει ως εξής το σχέδιο του ελιγμού: (*Συνταγματάρχη Γιώργη Κατεμή: «Ο ελιγμός της 20-21 Αυγούστου 1948», Περιοδικό «Δημοκρατικός Στρατός», Εκδοση «ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ», ΑΘΗΝΑ 1996, τόμος Α΄, τεύχος Δεκεμβρίου 1948, σελ. 508-509.) «Ο σκοπός του ελιγμού, με τη*

διαταγή του Γενικού Αρχηγείου καθοριζόταν έτσι: "Οι δυνάμεις που βρίσκονται στο θέατρο επιχειρήσεων Γράμμου, πλην δύο διλοχιών της 670 Μονάδας, να διασπάσουν την εχθρική διάταξη και να ελιχθούν στους χώρους Βίτσι - Σινιάτσικο". Κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας των τμημάτων (νύχτα 19-20/8/48 και ημέρα 20-8-48) προβλεπόταν η διατήρηση της φυσιογνωμίας της μάχης σ' όλους τους τομείς και ισχυρή κατοχή των σημείων 2520 - 2442 - Κιάφα - Σούφλικα - Σκάλα (1952 Τσάρνο - Ψωριάρικα - Γκίνοβα). Κατά τη διάρκεια της κίνησης (ελιγμού) θάπρεπε να εξασφαλιστεί ισχυρή κατοχή των υψωμάτων 2520 - 2442 - Κιάφα - Σούφλικα - Σκάλα (1952) - Φλάμπουρο - Πόρτα Οσμάν με σκοπό την αγκίστρωση των δυνάμεων του εχθρού επί όσο το δυνατό περισσότερο χρόνο, ώστε αυτοί να μη μπορέσουν να τεθούν σε καταδίωξη των τμημάτων μας. Η κατανομή των δυνάμεων και των αποστολών για την πραγματοποίηση του σκοπού πούβαλε το Γενικό Αρχηγείο έπρεπε να γίνει όπως παρακάτω, σύμφωνα με τη διαταγή επιχειρήσεων.

Αντιαεροπορικό του Δημοκρατικού Στρατού στην πύλη της Πρέσπας το 1948

α) Πρώτη Φάλαγγα: Η 103 Ταξιαρχία πλην διλοχία, η 16 Ταξιαρχία πλην διλοχία, η Σχολή Αξιωματικών του Γεν. Αρχηγείου, οι σχηματισμοί του Γ.Α., οι σχηματισμοί και το πυροβολικό της 670 Μονάδας, υπό ενιαία διοίκηση να συγκεντρωθούν στο χώρο Σλήμνιτσα - Μπέλτσα τη νύχτα της 19-

20/8/48. Στο χώρο αυτό να παραμείνουν καλυμμένα τα τμήματα την ημέρα της 20-8-48. Την 20.30 ώραν της 20-8-48 να ενεργήσουν διάσπαση της εχθρικής διάταξης στο φυλάκιο Γκίνοβας (Γιαννοβένισκο) και να κινηθούν ταχύτατα στον άξονα Γκίνοβα - Φυλάκιο Καλή Βρύση - Διποταμνιά - Κομνηνάδες - Κορφούλα - Πολυάνεμο - Αγ. Δημήτριος - Κρυσταλοπηγή. Τις πρωινές ώρες της 21-8-48 να φτάσει η φάλαγγα στα υψώματα 990 - 974 - Άγιος Αθανάσιος Ιεροπηγής - 892 όπου να συνδεθεί με τμήματα της 108 Ταξιαρχίας και να εγκατασταθεί αμυντικά.

β) Δεύτερη Φάλαγγα: Η 107 ταξιαρχία, σχηματισμοί και πυροβολικό Δ.Μ. και ενδεχόμενα 14η ταξιαρχία, υπό ενιαία διοίκηση να συγκεντρωθούν τη νύχτα της 19-20/8/48 στο χώρο Μονόπυλο - Γκίνοβας - Ψωριάρικα - Τσάρνο και 1) να εξασφαλίσει την ισχυρή κατοχή Γκίνοβας - Τσάρνο - Ψωριάρικα μέχρι την 21η ώρα της 20/8/48. 2) με δύναμη διλοχίας ενισχυμένης με όλο το βαρύ οπλισμό της ταξιαρχίας και ουλαμό πυροβολικού Δ.Μ. την 20.30 ώραν της 20/8/48 να ενεργήσει επίθεση προς Βόλια, η οποία να συνεχιστεί με ένταση μέχρι τις πρωινές ώρες της 21/8/48. 3) μόλις η κεφαλή της πρώτης φάλαγγας περάσει το φυλάκιο της Γκίνοβας να αποσυρθούν τα υπόλοιπα τμήματα από τις θέσεις που κατέχουν να σχηματιστεί η φάλαγγα και να ακολουθήσει στην ουρά της πρώτης φάλαγγας. 4) το πρωί της 21/8/48 να εγκατασταθεί αμυντικά στα υψώματα Γκότσοβο - Βοσκοβίτσι (Πολυάνεμου) - Αγιος Ιωάννης, όπου να

συνδεθεί με τμήματα της 108 Ταξιαρχίας. Σε περίπτωση εχθρικής ενέργειας από Φαλτσάτα να ενεργήσει αποφασιστικά σε συνδυασμό με τμήματα της πρώτης φάλαγγας.

Πορεία του ΔΣΕ από το Βίτσι στο Γράμμο το Μάρτη του 1948

γ) Η 14η ταξιαρχία να συγκεντρωθεί στο χώρο Πύργος - Χάρος τη νύχτα της 20/8/48 και να κινηθεί την ίδια νύχτα στην κατεύθυνση Πύργος - Δαμασκηνιά - Σινιάτσικο.

δ) Οι δύο διλοχίες της 670 Μ. υπό ενιαία διοίκηση, ενισχυμένες με περισσότερα πολυβόλα, όλμους και πυρομαχικά να εξασφαλίσουν την ισχυρή κατοχή των υψωμάτων 2520 - 2442 - Κιάφα - Σούφλικας - Γκουρίτσα - Σκάλα (1952) καθ' όλη την ημέρα της 20ής και 21ης/8/48. Μετά να ελιχθούν στο χώρο Γράμμος - Βόιο - Σμόλικας και να δράσουν αντάρτικα».

Η μεγάλη μάχη του Γράμμου - Το σχέδιο «ΚΟΡΩΝΙΣ».

Η μάχη του Γράμμου στη Βόρεια Πίνδο άρχισε στις 14 Ιούνη του 1948 και τελείωσε, με τον ελιγμό των δυνάμεων του ΔΣΕ στο Βίτσι, στις 20 προς 21 Αυγούστου του ιδίου έτους. Πρόκειται για το μεγαλύτερο σε διάρκεια και σκληρότερο, από την άποψη των συγκρούσεων που έλαβαν χώρα, πολεμικό γεγονός σ' όλη τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου, που αν μη τι άλλο ανέτρεψε πλήρως όλους τους ισχυρισμούς που ακούγονταν τότε στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, ότι ο ΔΣΕ δεν ήταν

πραγματικός επαναστατικός στρατός αλλά μερικές συμμορίες κατσαπλιάδων.

Μάχη στα χιόνια.

Τα στρατιωτικά επιτελεία της κυβέρνησης των Αθηνών και οι ξένοι στρατιωτικοί τους σύμβουλοι οργάνωσαν αυτή τη μεγάλη εκστρατεία στη Βόρεια Πίνδο με στόχο την οριστική συντριβή του ΔΣΕ. Η εκστρατεία στηρίχτηκε στο στρατηγικό σχέδιο «ΚΟΡΩΝΙΣ», η επωνυμία του οποίου φανερώνει και το στόχο που είχαν, με την εφαρμογή του, αυτοί που το συνέταξαν. Με δεδομένο ότι το προηγούμενο διάστημα (15/4 - 3/5/1948) η επιχείρηση του κυβερνητικού στρατού στη Ρούμελη είχε την επωνυμία «Χαραυγή» που συμβόλιζε τη χαραυγή της νίκης των αντιπάλων του ΔΣΕ, η επιχείρηση «ΚΟΡΩΝΙΣ», ως συνέχεια της «Χαραυγής», σήμαινε την κορωνίδα αυτής της νίκης.

Σύμφωνα με το σχέδιο «ΚΟΡΩΝΙΣ» η διάρκεια των επιχειρήσεων του κυβερνητικού στρατού στη Β. Πίνδο θα ήταν 3, το πολύ 4 βδομάδες. Δηλαδή από 21 έως 28 μέρες. Στόχος η *«Η εξάρθρωσις της εις την περιοχήν ΓΡΑΜΜΟΥ συμμοριακής εξουσίας διά πλήρους συντριβής και εξοντώσεως των εκεί συμμοριακών συγκροτημάτων. Η εγκατάστασις εντός του άνω χώρου εθνικών δυνάμεων προς παρεμπόδισιν πάσης εκ νέου αναμολύνσεως υπό των συμμοριτών»*. (Γενικό Επιτελείο Στρατού/ Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού: «Αρχεία Εμφυλίου Πολέμου (1944-1949)» τόμος 8ος, σελ. 283 και Αρχηγείον

Στρατού/ Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού: «Ο ελληνικός Στρατός κατά τον Αντισυμμοριακόν Αγώνα (1946-1949) - Η Εκκαθάρισις της Ρούμελης και η πρώτη μάχη του Γράμμου», Αθήναι 1970, σελ. 376.)

Το σχέδιο προέβλεπε τρεις φάσεις επιχειρήσεων: Η πρώτη φάση αφορούσε προκαταρκτικές ενέργειες για βελτίωση των βάσεων εξόρμησης των μεραρχιών του κυβερνητικού στρατού. Η δεύτερη φάση προέβλεπε γρήγορες ισχυρές επιθετικές κινήσεις κατά μήκος των αλβανικών συνόρων και από τις δύο κατευθύνσεις ώστε να εμποδιστεί κάθε δυνατότητα διαφυγής του ΔΣΕ στην Αλβανία (ο χρόνος πραγματοποίησης αυτού του φράγματος προβλεπόταν για τρεις ημέρες). Τέλος, η τρίτη φάση προέβλεπε τη διατήρηση του φράγματος αποκοπής του ΔΣΕ από τη μεριά της Αλβανίας και διείσδυση του κυβερνητικού στρατού στο εσωτερικό του Γράμμου *«προς απηνή δίωξη κι εξόντωση των συμμοριτών»*.

Το σχέδιο «ΚΟΡΩΝΙΣ», στην πορεία των επιχειρήσεων δέχτηκε απανωτές τροποποιήσεις και στην πράξη δεν εφαρμόστηκε ποτέ. Το γεγονός αυτό υποχρέωσε το στρατηγό Θρ. Τσακαλώτο να γράψει γι' αυτό το σχέδιο: (Θρ. Τσακαλώτου: «40 χρόνια στρατιώτης της Ελλάδας - Πώς εκερδίσαμε τους αγώνας μας 1940-1949», Αθήναι 1960, έκδοση «Εκ των Τυπογραφείων της Ακροπόλεως», τόμος β΄, σελ. 123 και 125.) *«Δεν γνωρίζω ποιος είναι ο κυριότερος υπεύθυνος του σχεδίου*

επιχειρήσεων του Γράμμου του 1948. Ομως δικαίως, οι αγωνιζόμενοι αξιωματικοί έδωκαν εις το σχέδιον τούτο την ονομασίαν ''Νηπιώδες''. Πράγματι είναι απαράδεκτος η αναφερομένη εις το σχέδιον τούτο διατύπωσις ότι εντός 24ώρου5 η IX Μεραρχία (Μανιδάκη) από της Ηπείρου και η XV Μεραρχία (Λαΐου) από Δυτ. Μακεδονίας θα ηνούντο εις την κορυφήν του Γράμμου, κινούμεναι σχεδόν παραλλήλως των Αλβανικών συνόρων... Το νηπιώδες σχέδιον έλαβε την εκδίκησίν του. Αι Μεραρχίαι, όχι μόνο δεν ηνώθησαν εντός 24ώρου αλλά ποτέ. Η μάχη αυτή θα στοιχίσει εις το έθνος υπέρ τας 14.000 εκτός μάχης».

Ο συσχετισμός δυνάμεων.

Όση αξία κι αν έχουν τα σχέδια, οι τακτικές και οι στρατηγικές - και ως προς τη σύλληψη και ως προς την εκτέλεσή τους - για να κατανοήσουμε τη μάχη του Γράμμου, αυτό καθίσταται αδύνατο αν δεν εξετάσουμε το συσχετισμό δυνάμεων που συγκρούστηκαν. Προηγουμένως - και πριν περάσουμε στην παράθεση των αριθμών - θα δώσουμε την εικόνα της στρατιωτικής ηγεσίας της κάθε πλευράς, όχι μόνο γιατί αυτή αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο του κάθε στρατού (και του συνολικού συσχετισμού δύναμης), αλλά και γιατί αποκαλύπτει ορισμένα θεμελιώδη ποιοτικά του χαρακτηριστικά.

Το ανώτατο κλιμάκιό της ηγεσίας του κυβερνητικού στρατού αποτελούσαν οι:

- Γιαντζής Δημήτριος, αντιστράτηγος, αρχηγός του ΓΕΣ.

- Σακελλαρίου Πέτρος, υποναύαρχος, αρχηγός του ΓΕΝ.

- Μυτιληναίος Χρήστος, σμήναρχος, αρχηγός του ΓΕΑ.

- Βαν Φλιτ, υποστράτηγος, αρχηγός της Αμερικάνικης Στρατιωτικής Αποστολής.

- Τζέκινς, υποστράτηγος, υπαρχηγός της Αμερικάνικης Στρατιωτικής Αποστολής.

- Ντάουν, υποστράτηγος, αρχηγός της Βρετανικής Στρατιωτικής Αποστολής.

Αρχηγός όλου αυτού του στρατιωτικού επιτελικού οργάνου ήταν ο Βαν Φλιτ.

Το αμέσως κατώτερο κλιμάκιο της στρατιωτικής ηγεσίας αποτελούσαν οι:

- Θρ. Τσακαλώτος, αντιστράτηγος, διοικητής του Α' Σώματος Στρατού.

- Παν. Καλογερόπουλος, αντιστράτηγος, αρχηγός του Β' Σώματος Στρατού ο οποίος και αντικαταστάθηκε από τις 5/8/1948 από τον αντιστράτηγο Στ. Κιτριλάκη.

- Θεοδ. Γρηγορόπουλος, αντιστράτηγος, αρχηγός του Γ' Σώματος Στρατού.

Διοικητές των μεραρχιών που πήραν μέρος στη μάχη ήταν: της Ι Μεραρχίας ο υποστράτηγος Θωμάς Πετζόπουλος, της ΙΙ ο υποστράτηγος Ν. Παπανικολάου, της VIII ο υποστράτηγος Α. Μπαλοδήμος, της ΙΧ ο υποστράτηγος Στ. Μανιδάκης, της Χ ο υποστράτηγος Ευθ. Βασιλάς και της XV ο υποστράτηγος Δ. Λάιος.

Η ανώτατη ηγεσία του ΔΣΕ αποτελούνταν από τους: Μ. Βαφειάδη, αρχηγό του Δημοκρατικού Στρατού, Β. Μπαρτζιώτα, Πολιτικό Επίτροπο του Γενικού Αρχηγείου και φυσικά τον Ν. Ζαχαριάδη, ΓΓ της ΚΕ του ΚΚΕ. Στη Βόρεια Πίνδο έδρασαν ουσιαστικά δύο μεγάλες μονάδες του ΔΣΕ που στην πραγματικότητα ήταν δύο ελαφριές μεραρχίες πεζικού: Οι δυνάμεις του Αρχηγείου Δυτικής Μακεδονίας και η 670 Μονάδα. Διοικητής του ΑΔΜ ήταν ο Β. Γκανιάτσος (Χείμαρρος). Ο Δ. Βλαντάς, αναπληρωματικό μέλος του ΠΓ της ΚΕ του ΚΚΕ, είχε, τότε, στο ΑΔΜ τα καθήκοντα που Πολιτικού Επιτρόπου. Διοικητής της 670 Μονάδας ήταν ο Γ. Βοντίτσιος - Γούσιας.

Διοικητές των ταξιαρχιών του ΑΔΜ ήταν: Ο Ηλίας Ρούνης (Μπαρμπαλιάς) της 107 Ταξιαρχίας, ο Γ. Γεωργιάδης της 14ης Ταξιαρχίας, ο Δ. Σιωμάδης της Ταξιαρχίας της Δημοκρατικής Νεολαίας και ο Δ. Ζυγούρας (Παλαιολόγος) της 16ης

Ταξιαρχίας. Στην 670 Μονάδα διοικητές των Ταξιαρχιών ήταν οι εξής: Στην 102 Ταξιαρχία ο Γ. Γιανούλης, στην 103 ο Α. Ρόσιος (Υψηλάντης) και στην 105 ο Παύλος Τομπουλίδης. Στα μέσα του Ιούλη το μέτωπο του Γράμμου ενίσχυσε και η 123 Θεσσαλική Ταξιαρχία με διοικητή τον Μ. Παπαδάμο (Φεραίος). Επιτελάρχης του ΓΑ του ΔΣΕ ήταν ο Στ. Παπαγιάννης, επιτελάρχης του ΑΔΜ ήταν ο Β. Βενετσανόπουλος και της 670 Μονάδας ο Γ. Καλιανέσης και στη συνέχεια ο Ν. Θεοχαρόπουλος (Σκοτίδας).

Όπως εύκολα μπορεί να διαπιστώσει ο αναγνώστης, η στρατιωτική ηγεσία του κυβερνητικού στρατού αποτελούνταν από επαγγελματίες υψηλόβαθμους στρατιωτικούς, οι οποίοι είχαν την ενίσχυση - και καθοδήγηση - ανώτατων στρατιωτικών των δύο μεγάλων δυνάμεων της εποχής: Των ΗΠΑ και της Μ. Βρετανίας. Αντίθετα, η στρατιωτική ηγεσία του ΔΣΕ είχε ελάχιστους επαγγελματίες στρατιωτικούς - σπουδαγμένους σε στρατιωτικές σχολές - και φυσικά όχι υψηλόβαθμους. Κυρίως αποτελούνταν από πολιτικά στελέχη και αγωνιστές που είχαν μάθει τον πόλεμο στην πράξη, την περίοδο της Εθνικής Αντίστασης και του Εμφυλίου. Αυτό το στοιχείο φαινόταν αρνητικό για τον Δημοκρατικό Στρατό όσον αφορά στο συσχετισμό δυνάμεων σε επίπεδο ηγετικών στρατιωτικών στελεχών. Κι όμως, αυτοί οι αντάρτες αποδείχτηκαν συχνά ανώτεροι των επαγγελματιών στρατιωτικών αντιπάλων τους,

γεγονός που ερμηνεύεται από τη φύση και τον χαρακτήρα του πολέμου που διεξήγαγε η κάθε πλευρά.

Στη μάχη του Γράμμου πήραν μέρος 6 Μεραρχίες του κυβερνητικού στρατού με σύνολο 17 ταξιαρχίες και 52 τάγματα. Η συνολική τους δύναμη σε άνδρες υπολογίζεται πάνω από 60.000. Και σ' αυτούς πρέπει να προστεθούν δυνάμεις των ΜΑΥ και της χωροφυλακής που έπαιρναν μέρος στις επιχειρήσεις. (Γιώργου Μαργαρίτη: «Ιστορία του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949», εκδόσεις ΒΙΒΛΙΟΡΑΜΑ, τόμος 2ος, σελ. 34) Αντίθετα, οι δυνάμεις του ΔΣΕ ήταν πολύ ολιγάριθμες. Η συνολική παρατακτή δύναμη του Αρχηγείου Δυτικής Μακεδονίας υπολογίζεται σε 4.500, περίπου, άνδρες και της 670 Μονάδας, περίπου στις 4.100. Δηλαδή το σύνολο της μάχιμης δύναμης του ΔΣΕ στο Γράμμο ήταν περί τις 8.600 άνδρες. (Δ. Βλαντά: «Εμφύλιος Πόλεμος 1945-1949», Εκδόσεις ΓΡΑΜΜΗ, Γ΄ τόμος, Β΄ ημίτομος, σελ. 41 και 175.) Συνεπώς - χωρίς να υπολογίσουμε στη δύναμη του κυβερνητικού στρατού τους ΜΑΥδες και τη χωροφυλακή - γίνεται λόγος για έναν συσχετισμό περίπου 1 προς 8 σε βάρος του ΔΣΕ. Κι αν σ' όλα αυτά λάβουμε υπόψη τι εξοπλισμό είχε ο κυβερνητικός στρατός και τι ο ΔΣΕ, τότε γίνεται αντιληπτό πως ο συσχετισμός δυνάμεων ήταν πολλαπλάσια αρνητικός για τον Δημοκρατικό Στρατό. Κι όμως, οι αντάρτες πολεμώντας με ανυπέρβλητο ηρωισμό - που αναγνωρίζεται και από τους αντιπάλους τους -

μπόρεσαν και κράτησαν στο Γράμμο για σχεδόν 70 μέρες δίνοντας αδιάκοπη μάχη σώμα με σώμα. Όμως, ας δούμε με ποιο κόστος αίματος δόθηκε αυτή η μάχη και από τις δυο πλευρές:

Ο απολογισμός των απωλειών της μάχης του Γράμμου.

Όπως έχουμε ήδη προαναφέρει, ο στρατηγός Τσακαλώτος υπολογίζει πως οι απώλειες του κυβερνητικού στρατού στη μάχη του Γράμμου ήταν *«υπέρ τας 14.000 εκτός μάχης».* Ο στρατηγός Ζαφειρόπουλος δίνει διαφορετικά στοιχεία. Συγκεκριμένα γράφει: (Δ. Ζαφειρόπουλου: «Ο Αντισυμμοριακός Αγών», Αθήναι 1956, σελ. 430.) *«Απώλειαι: Αύται υπήρξαν υπερβολικαί και μάλιστα εις αξιωματικούς και προσήγγισαν διά μεν τους αξιωματικούς το 9%, διά δε τους οπλίτας το 13%. Εν λεπτομερεία ανήλθον: α) Αξιωματικοί: Νεκροί 109. Τραυματίαι 287. Αγνοούμενοι 9. Σύνολον 505. β) Οπλίται: Νεκροί 1.123. Τραυματίαι 5.285. Αγνοούμενοι 332. Σύνολον 6.740.*

Αι απώλειαι των συμμοριτών δεν υπελείφθησαν των εθνικών δυνάμεων, ανελθούσαι εις νεκρούς μετρηθέντας 3.128, συλληφθέντας 590 και παραδοθέντας 1.600. Οι τραυματίαι καθ' υπολογισμόν εκυμαίνοντο εις 4.500».

Εντελώς διαφορετικά είναι τα στοιχεία των απωλειών που δίνει το περιοδικό του ΔΣΕ *«Δημοκρατικός Στρατός».* Στο τεύχος Σεπτέμβρη του 1948 διαβάζουμε για τις απώλειες του

κυβερνητικού στρατού στη μάχη του Γράμμου: *Νεκροί 5.125, τραυματίες 16.000, αιχμάλωτοι 439, αυτόμολοι 98, λιποτάχτες 1.200. Σύνολο 22.862.*

Ο ελιγμός στο Βίτσι.

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, ύστερα από σχεδόν 70 ημέρες, συνεχών και αδιάκοπων μαχών στη Βόρεια Πίνδο και κάτω από τον αρνητικό συσχετισμό δυνάμεων, ο ΔΣΕ υποχρεώθηκε σε συντεταγμένη υποχώρηση των δυνάμεών του στο χώρο του Βίτσι. Ας δώσουμε όμως το λόγο στον αξιωματικό επιχειρήσεων του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ, συνταγματάρχη Γιώργη Κατεμή, για να μας περιγράψει το όλο εγχείρημα:
(Συνταγματάρχη Γιώργη Κατεμή: «Ο ελιγμός της 20-21 Αυγούστου 1948», Περιοδικό «Δημοκρατικός Στρατός», Εκδοση «ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ», ΑΘΗΝΑ 1996, τόμος Α΄, τεύχος Δεκεμβρίου 1948, σελ. 509-510.) *«Το πρωί της 20/8/48 τα τμήματα συγκεντρώθηκαν στους χώρους που καθόριζε η διαταγή με ταχύτητα και μυστικότητα. Ενώ οι διλοχίες της 670 Μ. δεν κράτησαν με όση επιβαλλόταν αποφασιστικότητα τις θέσεις τους κι έτσι ο εχθρός κατόρθωσε να καταλάβει το πρωί της 20/8/48 το 2520 και να προωθηθεί αναλυτικότερα, στον Πύργο Κοτύλης συνεχίζεται σκληρός αγώνας. Ο εχθρός μετά την κατάληψη του υψ. Καψάλια προχωρεί, καταλαμβάνει το ταμπούρι και προωθεί ελαφρά τμήματα εις Κούλα (Παληοχώρι). Την 23η ώρα εκδηλώνεται η επίθεση στο φυλάκιο Γκίνοβας. Τα τμήματα της*

16ης ταξιαρχίας έρποντας πλησιάζουν το στόχο και ενεργούν αποφασιστικό τόλμημα με πάντζερ και χειροβομβίδες. Μέσα σε 15΄ ο στόχος εξοντώνεται (λόχος) σχεδόν εξ ολοκλήρου. Εμεινε μια ασήμαντη εστία στο κτίριο του φυλακίου αδρανής και την επόμενη ημέρα, που πέρασαν τα τμήματα της 14ης ταξιαρχίας.

Ταυτόχρονα με την επίθεση κατά του φυλακίου διεισδύουν στην εχθρική διάταξη μια διλοχία της Σχολής Αξιωματικών και τάγμα της 107 ταξιαρχίας για να εγκαταστήσουν σταθερές πλαγιοφυλακές στα υψώματα Ρεβένη Β. Α. Αλεβίτσας και υψ. Κομνηνάδων. Στα υψώματα Κομνηνάδων, Πολυάνεμου και Βορειότερα έχουν εγκατασταθεί σαν σταθερές πλαγιοφυλακές τμήματα της 108 ταξιαρχίας αφού ανέτρεψαν τις εχθρικές δυνάμεις που τα κατείχαν.

Η διλοχία της 107 ταξιαρχίας εκδήλωσε την επίθεση κατά των ΝΑ αντερεισμάτων της Αλεβίτσας την 20.30 ώραν και τη συνέχισε εντατικά μέχρι τις πρωινές ώρες. Τράβηξε με το μέρος της όλη την προσοχή του εχθρού κι έτσι το πέρασμα των φαλάγγων από το κύριο ρήγμα έγινε με ελάχιστες απώλειες. Το πέρασμα των φαλάγγων άρχισε την 00.30 ώραν της 21/8/48. Εβράδυνε πλέον της ώρας, εν αναμονή ειδοποίησης από τα ενεργούντα τμήματα, που και αυτά με τη σειρά τους περίμεναν την ολοκληρωτική εξόντωση του στόχου, ενώ το πέρασμα ήταν δυνατό και πριν την ολοσχερή εκκαθάρισή του.

*Την 05.30 ώρα της 21/8/48 η κεφαλή της φάλαγγας έφτασε στα υψώματα Πολυάνεμου και συνέχεια όλα τα τμήματα πλην οπισθοφυλακών και σταθερών πλαγιοφυλακών μέχρι της 08.30 ώρας είχαν συγκεντρωθεί στο χώρο Δυτικά Πολυάνεμου. Ο εχθρός που κινήθηκε από Φαλτσάτα προς Πολυάνεμο και από Χιονάτο προς υψώματα Κομνηνάδων - Διποταμιάς, αποκρούστηκε από τα τμήματά μας και ανατράπηκε προς τις βάσεις εξόρμησής του. Την 17 ώρα άρχισε η κίνηση των φαλάγγων προς Άγιο Δημήτριο - Ιεροπηγή. Η 14η ταξιαρχία δεν πραγματοποίησε τον ελιγμό στην κατεύθυνση Δαμασκηνιά - Σινιάτσικο, με τη δικαιολογία ότι "δεν μπορούσε να γίνει συγκέντρωση των τμημάτων στον καθορισμένο τομέα διότι υφίστατο ισχυρή εχθρική πίεση, διότι θα είχαμε πολλές απώλειες κλπ.". Ετσι τις βραδινές ώρες της 20/8/48 άρχισε ν' απαγκιστρώνεται και να κινείται προς την κατεύθυνση Γκίνοβας, για να περάσει από το ίδιο δρομολόγιο τα******πρώτης και δεύτερης φάλαγγας******. Το πρωί της 21/8/48 τα τμήματα της ταξιαρχίας κατέλαβαν τα υψώματα της Γκίνοβας - Γιαννοβένισκο, διατήρησαν το ρήγμα που ανοίχτηκε την προηγούμενη μέρα και το βράδυ της 21/8/48 διέρρευσαν προς Πολυάνεμο – Ιεροπηγή*

Τέλος τονίζουμε τούτα δω ως γενικό συμπέρασμα: Ο εχθρός αιφνιδιάστηκε ολοκληρωτικά από την ενέργειά μας αυτή. Πρώτα - πρώτα στον τακτικό τομέα: όλη η προσοχή του εχθρού συγκεντρώθηκε στην κατεύθυνση της διλοχίας που ενεργούσε τον

αντιπερισπασμό ανάμεσα στο Βόλιο - Αλεβίτσα και προς τα κει στράφηκαν όλα τα πυρά πυροβολικού και όλμων του εχθρού, ενώ η φάλαγγα περνούσε ανενόχλητα. Δεύτερο, στο στρατηγικό τομέα: Το ΜΦ (σ.σ. Μοναρχοφασιστικό) επιτελείο και οι καθοδηγητές του Φον Φλίτιδες δεν περίμεναν να ελιχθούμε στην κατεύθυνση που οι ίδιοι μας υπέδειξαν, μας φοβέριζαν, μα αντίθετα πίστευαν πως θα μας ανάγκαζαν σε λίγες ακόμη μέρες, μετρημένες στα δάκτυλα, να συντριβούμε κάτω από την πίεση της πολεμικής τους μηχανής και έβλεπαν τα απομεινάρια να φεύγουν στο γειτονικό έδαφος της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλβανίας».

Τα περί διάλυσης και συντριβής του Δημοκρατικού Στρατού στο Γράμμο για τα οποία κάνουν λόγο και ο Ζαφειρόπουλος και ο Τσακαλώτος αναμφισβήτητα δεν έχουν καμιά σχέση με την πραγματικότητα κι αυτό φαίνεται από τη συνέχεια των πολεμικών επιχειρήσεων στο Βίτσι. Ο Ζαφειρόπουλος εξηγεί το γεγονός ότι ο ΔΣΕ ανασυγκροτήθηκε και συνέχισε τις επιχειρήσεις με το παραμύθι της ανασύνταξης των δυνάμεών του στην Αλβανία. Αλλά αν είχε συμβεί η συντριβή των ανταρτών στο Γράμμο και η σύμπτυξη των υπολειμμάτων τους στο αλβανικό έδαφος - κάτι που διαψεύδει κατηγορηματικά ο Τσακαλώτος - τότε θα είχε στεφθεί με πλήρη επιτυχία το Σχέδιο «Κορωνίς» και θα ήταν αδύνατη η συνέχιση του πολέμου από μέρους του ΔΣΕ. Από την άλλη μεριά ο Τσακαλώτος κάνει λόγο για συντριβή του ΔΣΕ στο Γράμμο, αποδίδει σε μη

εκμετάλλευση της δημιουργηθείσας κατάστασης από το Β΄ Σώμα Στρατού τον ελιγμό στο Βίτσι και δε δίνει καμιά δικαιολογία που να εξηγεί πώς αυτές οι συντριμμένες δυνάμεις ανταρτών μπόρεσαν και πολέμησαν στη συνέχεια με τόση επιτυχία ούτως ώστε - με τα δικά του λεγόμενα - όχι μόνο να εξουδετερώσουν τη νίκη του κυβερνητικού στρατού στο Γράμμο, αλλά παραλίγο να του φτιάσουν και τον τάφο. Τέτοια πράγματα δε γίνονται από συντριμμένους και διαλυμένους στρατούς. Κι ο ΔΣΕ δεν ήταν καθόλου διαλυμένος, αν αναλογιστεί κανείς ότι η μάχη στο Βίτσι, που ουσιαστικά ήταν η τελευταία φάση της μάχης του Γράμμου - και που κατά τον Τσακαλώτο παραλίγο να αποτελέσει τον τάφο του κυβερνητικού στρατού - άρχισε στις 26/8/1948 και τελείωσε στις 17 Οκτώβρη του ιδίου έτους.

Η μάχη στο Μάλι Μάδι.

Στις 13 Σεπτέμβρη 1948, ολοκληρώθηκε μια απ' τις μεγαλύτερες στρατιωτικές επιτυχίες του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας (ΔΣΕ). Ήταν η νίκη στο Μάλι - Μάδι. Εκεί οι μαχητές του ΔΣΕ, όχι μόνο απάντησαν στην τεράστια σε έκταση και ένταση επίθεση του αστικού στρατού (ΕΣ) που είχε την ολόπλευρη στήριξη σε οικονομικό, στρατιωτικό και εξοπλιστικό επίπεδο από τις ΗΠΑ - αλλά, επιπλέον, πέρασαν και στην αντεπίθεση απωθώντας τα στρατεύματα μέχρι την Καστοριά. Οι

συνέπειες της μάχης στο Μάλι - Μάδι ήταν πολύ σημαντικές και ο απόηχός τους έφτασε μέχρι τα υψηλότερα κυβερνητικά κλιμάκια, προκαλώντας εσωτερικούς τριγμούς όχι μόνο στην κυβερνητική σταθερότητα, αλλά ακόμη και στην ηγεσία του στρατεύματος.

«Το πρωί της 30 Αυγούστου του 1948 ο κυβερνητικός στρατός εκτοξεύει ισχυρή επίθεση στον ορεινό όγκο Μάλι - Μάδι, Μπούτσι. Καταλαμβάνει όλες τις κορυφές. Το Μάλι - Μάδι, Ραμπατίνα, Μέσκινα, Ποποβανίβα, Κούλε, Μπρένιτσα εκτός την τελευταία το Μπούτσι. Η κατάσταση για τον ΔΣΕ έγινε πολύ δύσκολη. Τη σοβαρότητα αντιλαμβάνεται έγκαιρα το Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ και στις 8 Σεπτέμβρη 1948 εκδίδει διαταγή με το σχέδιο της αντεπίθεσης. Το κύριο χαρακτηριστικό της αντεπίθεσης ήταν να χτυπηθεί ο κυβερνητικός στρατός από τα πλευρά και τα νώτα (...)

Σύμφωνα με διαταγή της επιχείρησης του Γ.Α. στις 4.30 ώρα το πρωί αρχίζει ο κανονιοβολισμός του ΔΣΕ από το ύψωμα Μπούτσι προς το ύψωμα Ραμπατίνα. Οταν τελειώνει ο κανονιοβολισμός μαχητές του ΔΣΕ που ήταν κρυμμένοι από την προηγούμενη νύχτα κάτω από τα βράχια της Ραμπατίνας εξορμούν και με χειροβομβίδες χτυπούν τους στρατιώτες. Αμέσως με θυελλώδη ορμή επιτίθεται λόχος του ΔΣΕ με οπλοπολυβόλα, αυτόματα, πάντζερ πάνω στην 22η ταξιαρχία του κυβερνητικού στρατού. Οι στρατιώτες παρατάνε τα όπλα και τρέχουν να σωθούν

μέσα από τις χαράδρες που οδηγούν στα χωριά Δενδροχώρι και Γάβρος. Οι μάχες συνεχίστηκαν με καινούργιες νίκες του ΔΣΕ που μετά από έναν συνεχή αγώνα 80 ωρών πέταξε διελυμένο τον κυβερνητικό στρατό στον κάμπο. Η βασική επιδίωξη του αντιπάλου να εξοντώσει τις δυνάμεις του ΔΣΕ στο χώρο του Μάλι - Μάδι απότυχε. Ο ΔΣΕ τσάκισε και έθεσε εκτός μάχης την 22η, την 3η ορεινή και την 73η ταξιαρχία και προκάλεσε σημαντικές απώλειες στην 45η ταξιαρχία του κυβερνητικού στρατού».

Μονάδες που έλαβαν μέρος στη μάχη Μάλι Μάδι.

Στο Μάλι - Μάδι, κατά τη διάρκεια όλης της επιχείρησης από την πλευρά του κυβερνητικού στρατού συμμετείχαν οι παρακάτω μονάδες:

XV Μεραρχία με δύο Ταξιαρχίες, την 45η και την 73η.

II Μεραρχία με την 3η ορεινή και 22η Ταξιαρχία.

Μετά τις 5 Σεπτέμβρη 1948, μεταφέρθηκαν και άλλες μονάδες από το Γράμμο για ενίσχυση του μετώπου (π.χ. η 21η Ταξιαρχία). Πολλές πυροβολαρχίες, μονάδες αρμάτων μάχης, διαβιβάσεων, μηχανικού, αεροπορικές δυνάμεις διαφόρων τύπων αεροπλάνων, κλπ. Βάση εφοδιασμού και ανεφοδιασμού όλων των κυβερνητικών μονάδων ήταν η Κοζάνη.

Από τις μονάδες του ΔΣΕ στη μάχη στο Μάλι - Μάδι πήραν μέρος:

Αρχικά κατά τη φάση της άμυνας η 108η και 16η Ταξιαρχία.

Έπειτα συμμετείχαν: Μονάδες της 103ης και της 107ης Ταξιαρχίας και το 426 Τάγμα της 18ης Ταξιαρχίας.

Επίσης, συμμετείχαν: Μονάδες πυροβολικού, σαμποτέρ, διαβιβάσεων, υγειονομικής υπηρεσίας και μεταφορών.

Η μάχη.

«Οι Βασικοί στόχοι της επιχείρησης αυτής απο πλευράς του Εθνικού Στρατού ήταν η κορυφή του Μάλι - Μάδι (ύψωμα 1665), το Μπούτσι (ύψωμα 1776), και η Ραμπατίνα. Από την άλλη κατεύθυνση ο στόχος ήταν: Δενδροχώρι, ύψωμα Αγιος Αθανάσιος, Ιεροπηγή, Ορλοβο (1715), Βούτσι.

Στις 5 Σεπτέμβρη του 1948, ο κυβερνητικός στρατός, μετά από σκληρές μάχες, κατάφερε να καταλάβει τα υψώματα Βούτσι, Μεσκίνα και Ραμπατίνα. Δεν κατόρθωσε όμως να καταλάβει συνολικά το Μάλι - Μάδι, παρά το γεγονός ότι έριξε σε αυτό 4 τάγματα (573, 574, 575 και 563) της 73ης Ταξιαρχίας. Μάλιστα, στο δεσπόζον ύψωμα Μπούτσι έριξε όλη την 3η ορεινή Ταξιαρχία. Σύμφωνα με εκτιμήσεις του στρατηγού Ζαφειρόπουλου δεν έγινε η κατάληψη των χώρων αυτών «λόγω αντιστάσεως του εχθρού» δηλαδή των μονάδων του ΔΣΕ. (Δ. Ζαφειρόπουλος: στο ίδιο βιβλίο, σελίδα 451).

Στις 7 Σεπτέμβρη 1948, αποφασίστηκε η εκ νέου επίθεση στο Μπούτσι μέχρι τις 12 Σεπτέμβρη 1948, με δυνάμεις της 73ης Ταξιαρχίας. Την ευθύνη στη Ραμπατίνα την ανέλαβε η 22η

κυβερνητική Ταξιαρχία με 2 τάγματα (508 και 509).Η κατάσταση στο μέτωπο Μάλι - Μάδι ήταν πολύ κρίσιμη και επικίνδυνη για τα τμήματα του ΔΣΕ. Ο κυβερνητικός στρατός δεν έκανε την επίθεση στο Μπούτσι στις 12.09.48, γιατί, πολύ έγκαιρα οι μονάδες του ΔΣΕ προετοίμασαν και πραγματοποίησαν νικηφόρα στρατηγική αντεπίθεση σχεδιασμένη από το Γενικό Αρχηγείο, που άλλαξε την κατάσταση και το συσχετισμό όχι μόνο στο Μάλι - Μάδι, μα και σε όλο το μέτωπο του Βιτσίου.

Μετά από 10 μέρες (30 Αυγούστου - 08 Σεπτέμβρη 1948) σκληρών μαχών, τα τμήματα του ΔΣΕ πέρασαν στην αντεπίθεση με τις ταξιαρχίες 103, 107, τη Σχολή Αξιωματικών και άλλες μικρές μονάδες. Η προετοιμασία της αντεπίθεσης έγινε σε σύντομο χρονικό διάστημα με συγκέντρωση δυνάμεων και σε κατάλληλο χρόνο αιφνιδιασμού.

Το 426 Τάγμα της 18ης Ταξιαρχίας του ΔΣΕ στο οποίο βρισκόμουνα και εγώ προσωπικά είχε αμυντική διάταξη Λούντζερ - Μεγάλη Βίγλα. Διοικητής της 8ης Ταξιαρχίας τότε ήταν ο προικισμένος νεαρός με εξαιρετικές στρατιωτικές ικανότητες Παντελής Βαϊνάς και διοικητής του 426 Τάγματος ήταν ο Αργύρης Κοβάτσης ένας ξανθομάλλης, τολμηρός ταγματάρχης και Πολιτικός Επίτροπος ήταν ο Πέτρος Ιωσηφίδης που αργότερα σκοτώθηκε στην Ποντινή Κοζάνης. Το 426 Τάγμα του ΔΣΕ πήρε διαταγή στις 6 Σεπτέμβρη 1948 και αναχώρησε για την Ιεροπηγή. Εκεί φτάσαμε στις 7 Σεπτέμβρη. Εγινε σύσκεψη των διοικητών και

μας ανακοινώθηκε η αποστολή της επιχείρησης: να υπερφαλαγγίσουμε τις δυνάμεις του στρατού από Φαλτσάτα και Μεσοποταμιά έως Αργος Ορεστικό και Σινιάτσικο.

Οι δυνάμεις της 107 Ταξιαρχίας του ΔΣΕ δεν κατάφεραν να σπάσουν τη γραμμή του αντιπάλου στο 38ο φυλάκιο των συνόρων. Ετσι άλλαξε το σχέδιο. Το τάγμα μας, το 426, πήρε διαταγή το βράδυ 9/9/1948 ν' ανέβει από την Ιεροπηγή στην κορφή Μάλι - Μάδι. Ο ανήφορος πετρώδης, κουραστικός και κατακόρυφος. Με την ανατολή του ηλίου βρεθήκαμε στο Μάλι - Μάδι απέναντι από τη Ραμπατίνα. Εκεί βρήκαμε πολλά ρούχα και τρόφιμα που άφησε ο στρατός υποχωρώντας άταχτα.»

Η πρώτη φάση - η κατάσταση του κυβερνητικού στρατού.

Στην πρώτη φάση της επιχείρησης 08 - 10/09/48, η 103η Ταξιαρχία του ΔΣΕ κατέλαβε την Μπεσκίνα, σε συνέχεια τη Ραμπατίνα. Διαλύθηκαν ολοκληρωτικά 2 τάγματα του κυβερνητικού στρατού (508 και 509). Άτακτα υποχωρούσαν οι στρατιώτες και οι αξιωματικοί.

Ο στρατηγός Δ. Ζαφειρόπουλος παραδέχεται ότι: *«Η διάλυσις της 22ας Ταξιαρχίας προέκυψεν από την εξαφάνισιν εκ της ψυχής του Διοικητού της Ταξιαρχίας και των Διοικητών των ταγμάτων.... από την απροθυμίαν των τμημάτων να παραμείνουν εις τας θέσεις των... Ητο χαρακτηριστική η ηθική κατάπτωσις κατά την άφιξίν των εις την περιοχή Βούτσι των δύο Διοικητών ταγμάτων συνοδευόμενων υπό άτακτων και άνευ συνοχής ομάδων*

εξ αξιωματικών και οπλιτών (του ενός υπό 70 και του ετέρου υπό 120). Ούτω ολόκληρη η ιεραρχία της διοικήσεως της 22ας Ταξιαρχίας εγένετο υπαίτιος της διαλύσεως των τμημάτων της και του καταπλημμυρισμού της Καστοριάς διά πανικόβλητων φυγάδων. Και έπρεπε να εξέλθουν συνεργεία εκ των μετόπισθεν της Καστοριάς, διά να περισυλλέξουν ράκη από απόψεως ηθικού και να λειτουργήσουν στρατοδικεία, μόνον κατά των οπλιτών, δι' επιβολήν κυρώσεων προς παραδειγματισμόν» (Δημήτρης Ζαφειρόπουλος, στο ίδιο, σελίδα 453 - οι υπογραμμίσεις του «Ρ»).

Αιφνιδιάστηκαν, επίσης, τα τμήματα της 3ης ορεινής Ταξιαρχίας, της 73ης και 45ης ταξιαρχιών πεζικού. Στις 10 Σεπτέμβρη δεν μπόρεσε κανείς να σταματήσει την άτακτη φυγή των κυβερνητικών μονάδων, ούτε ο διοικητής του Β' Σώματος Κιτριλάκης, που, πάνω στο άλογο, πυροβολούσε με το περίστροφο τους στρατιώτες αυτούς που υποχωρούσαν, ούτε ο αρχηγός της αγγλικής στρατιωτικής αποστολής, στρατηγός Ντάουν, που είχε καταφθάσει εκεί.

Στην οροσειρά Βούτσι.

Το 426 Τάγμα του ΔΣΕ είχε διάταξη απέναντι από το τάγμα του κυβερνητικού στρατού στην οροσειρά Βούτσι. Το Βούτσι είναι μια πετρώδης κορυφή στη νοτιοανατολική πλευρά του Μάλι - Μάδι. Κάτω είναι η χαράδρα με τον βόρειο κλάδο του Αλιάκμονα και ο δρόμος προς Καστοριά. Η απόσταση από τα

προωθημένα τμήματα του στρατού ήταν πολύ μικρή και τα αεροπλάνα δεν κάνανε εξορμήσεις στις θέσεις μας.

Στις 11 Σεπτέμβρη 1948 ο στρατός ταμπουρώθηκε και δεν έριξε ούτε μια τουφεκιά. Το βράδυ ο λόχος μας έκανε μια παραπλανητική ενέργεια, πήγαμε κοντά στα πολυβολεία του αντιπάλου, χωρίς να εμπλακούμε σε πολεμική δράση. Μα και η μονάδα του στρατού με πεσμένο το ηθικό έριξε μόνο μερικές ριπές. Η δικιά μας κίνηση είχε αναγνωριστικό και, όπως είπα παραπάνω, παραπλανητικό χαρακτήρα.

Το σχέδιο και η μάχη.

«Στις 10 η ώρα, το πρωί, στις 12 Σεπτέμβρη ο διοικητής του 426 τάγματος του ΔΣΕ με καλεί σε σύσκεψη. Εγώ ήμουν διοικητής της 2ης Διμοιρίας του 2ου Λόχου του Τάγματος. Η σύσκεψη έγινε στο παρατηρητήριο. Παραβρίσκονταν κι ένας αξιωματικός του πυροβολικού. Ο διοικητής του τάγματος Αργύρης Κοβάτσης εισηγήθηκε το σχέδιο της επιχείρησης. Συγκεκριμένα, καθόρισε τα καθήκοντα της 2ης Διμοιρίας - και των άλλων μονάδων. Στις 6 η ώρα το απόγευμα το πυροβολικό του ΔΣΕ θα έριχνε οβίδες στο προωθημένο φυλάκιο του στρατού που βρισκόταν 300 μέτρα από εμάς. Η 2η διμοιρία αμέσως θα έκανε την έφοδο και σε συνέχεια θα ακολουθούσαν οι άλλες διμοιρίες.

Ο αξιωματικός του πυροβολικού υπογράμμισε ότι όλα πρέπει να γίνουν γρήγορα, να καταληφθεί η πρώτη γραμμή αμύνης του

αντιπάλου και σε συνέχεια προς την κύρια κατεύθυνση να προχωρήσουμε.

Μαζί με τον Πολιτικό Επίτροπο της 2ης Διμοιρίας Διγάλα Γιώργο μιλήσαμε με όλους τους μαχητές και μαχήτριες ώστε να είναι προετοιμασμένοι για την αντεπίθεση. Ήταν η πρώτη φορά που κάναμε επίθεση με προπαρασκευή πυροβολικού. Όλοι πια είχαμε την έμπνευση της νικηφόρας έκβασης της μάχης.

Στις 12 Σεπτέμβρη 1948 κι ώρα 6 το απόγευμα το πυροβολικό μας έριξε μερικές οβίδες στην πρώτη γραμμή του στρατού. Αμέσως, ραγδαία, οι 32 μαχητές και μαχήτριες της 2ης Διμοιρίας εξόρμησαν. Μέσα σε 20 λεπτά καταλάβαμε το προωθημένο φυλάκιο. Βρεθήκαμε πια σε υψηλότερο σημείο από τον αντίπαλο και τους βάζαμε με τις «τουρτούρες». Ακολούθησε αμέσως η 1η Διμοιρία με διοικητή τον αείμνηστο Παναγιώτη Μηλόση και σε συνέχεια η 3η Διμοιρία. Φτάσαμε στο σημείο κοντά στο Βούτσι ρίξαμε ένα «πάντζερς - φάου» και ανεβήκαμε στα βράχια πάνω. Ο διοικητής του στρατιωτικού τάγματος, τραυματισμένος, κάτω από τα βράχια δίνει διαταγή για υποχώρηση προς τη ρεματιά του Αλιάκμονα, προς Καστοριά. Πιάσαμε αιχμαλώτους και οπλισμό με πυρομαχικά. Δεν είχαμε ούτε ένα θύμα ή τραυματία. Μόνο στο ένα δάχτυλο του χεριού του Χρήστου (εργάτης βιομηχανικός από το Βόλο), πέρασε μια σφαίρα στην επιδερμίδα.

Την άλλη μέρα 13 Σεπτέμβρη 1948 ξεκουραζόμασταν και βλέπαμε κάτω στη χαράδρα που έφευγε ο στρατός. Τα σπιτφάιερ

ρίξανε δυο ρουκέτες. Από τη μια ρουκέτα σκοτώθηκε ο χαμογελαστός και ακούραστος σύνδεσμος του 426 Τάγματος του ΔΣΕ ο αγαπημένος μας Θανάσης Μάνος από το χωριό Βαψώρι.

Η τελική εξόρμηση στο Βούτσι έγινε από το 426 Τάγμα της 18ης Ταξιαρχίας. Η 107η Ταξιαρχία ενήργησε από το Δενδροχώρι και η 103η προς την Πόποβα Νίβα. Μέχρι τις 10 το βράδυ, είχε τελειώσει η μάχη. Απωθήθηκαν όλες οι κυβερνητικές δυνάμεις της 22ης, της 3ης ορεινής, της 73ης και 45ης Ταξιαρχών από όλο τον όγκο του Μάλι - Μάδι.

Στις 14 Σεπτέμβρη 1948 έγινε αχτίφ με θέμα κριτική της μάχης. Δε θα αναφέρω για τις επιτυχίες. Έγινε κριτική στο τάγμα που δεν κατόρθωσε να υπερφαλαγγίσει τις στρατιωτικές δυνάμεις που υποχωρούσαν άταχτα».

Οι παράγοντες που οδήγησαν στη συντριβή.

Η αποτυχία του αστικού στρατού στο Μέτωπο Βίτσι και Μάλι - Μάδι οφείλεται στην υποτίμηση των δυνάμεων του ΔΣΕ και στην υπερτίμηση των πολεμικών τους μέσων. Μερικοί παράγοντες ήταν οι εξής:

α) Ο κυβερνητικός στρατός είχε μεγάλες απώλειες στη μάχη του Γράμμου. Το ηθικό ήταν χαμένο. Οι φαντάροι αισθάνονταν κούραση από τις συνεχές μάχες και ταλαιπωρίες.

β) Τα τμήματα του ΔΣΕ που πραγματοποίησαν τον ελιγμό από το Γράμμο στο Βίτσι 20/21 Αυγούστου 1948, περίπου 8.000,

γρήγορα ανασυντάχτηκαν και πήραν θέσεις σε όλη τη γραμμή του μετώπου στο Βίτσι. Τα τραγούδια και οι χοροί έδειχναν το ανεβασμένο ηθικό τους.

γ) Έγκαιρα, πριν την επιχείρηση του στρατού στο Βίτσι το 1948 προετοιμάστηκε η αμυντική γραμμή με πολυβολεία, οχυρά, αμπριά, χαρακώματα: πρώτης, δεύτερης και τρίτης αμυντικής γραμμής στη Βάρμπα. Στα έργα αυτά εργάστηκαν περίπου 2.000 άτομα από ανθρώπους πολίτες που δεν πολεμούσαν.

δ) Στις 70 μέρες της μάχης του Γράμμου τα στρατιωτικά μας στελέχη είχαν αποκτήσει εμπειρία λαϊκο-επαναστατικού στρατού.

ε) Το Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ σωστά προέβλεψε τους σκοπούς της επιχείρησης του στρατού και έγκαιρα προετοίμασε τις δυνάμεις του ΔΣΕ για την αντεπίθεση στο Μάλι - Μάδι.

(Δημοσιευμένο κείμενο στην ιστοσελίδα http://kokkinosfakelos.blogspot.gr/2010/09/blog-post.html)

Η Μάχη του Γράμμου (24-29 Αυγ 1949).

Η κατάληψη της κορυφής Κάμενικ του Γράμμου την 10.00 της 30ης Αυγ. 1949 από τον Ελληνικό Στρατό, σηματοδότησε το τέλος των πολεμικών επιχειρήσεων για την καταστολή της κομμουνιστικής ανταρσίας. Διεξήχθησαν συνολικά τρεις επιχειρήσεις με την επωνυμία ΠΥΡΣΟΣ (Α΄, Β΄και Γ΄) για την εκκαθάριση του ορεινού συγκροτήματος Βίτσι- Γράμμου, οι

οποίες άρχισαν την 2 Αυγούστου 1949. Ο Αρχιστράτηγος Παπάγος για την επιχείρηση ΠΥΡΣΟΣ Γ΄, που αφορούσε την κατάληψη του Γράμμου, ενέπλεξε 4 Μεραρχίες Πεζικού, 1 Μεραρχία Καταδρομών, 1 Ταξιαρχία Πεζικού, 4 Ελαφρά Συντάγματα Πεζικού, Τεθωρακισμένα , Πυροβολικό και Αεροπορία. Την γενική διεύθυνση της επιχειρήσεως είχε ο Αντιστράτηγος Τσακαλώτος Θρασύβουλος. Οι δυνάμεις των αμυνομένων ανήρχοντο σε δύο μεραρχίες μειωμένης συνθέσεως 8000 ανδρών. Ο συσχετισμός των δυνάμεων σε συνδυασμό με το κλείσιμο των συνόρων από την Γιουγκοσλαβία δεν άφηναν καμιά πιθανότητα υπέρ των ανταρτών. Παρόλα αυτά δεν εγκατέλειψαν τον αγώνα αλλά αμύνθηκαν μέχρι τέλους. Την 25 Αυγούστου μετά την κατάληψη του υψώματος Τσάρνο, το οποίο αποτελούσε το κλειδί της αμυντικής διατάξεως, η μάχη είχε κριθεί. Μόνο στη μάχη του Γράμμου οι απώλειες του Ε.Σ ανήλθαν σε 243 νεκρούς και 1452 τραυματίες, ενώ οι νεκροί των αντιπάλων ανήλθαν σε 922 και οι αιχμάλωτοι σε 944.

Τα Αίτια της Ήττας.

Τον Μάρτιο του 1946 ο γενικός Γραμματέας του ΚΚΕ Ν. Ζαχαριάδης αποφάσισε την αποχή του ΚΚΕ από τις βουλευτικές εκλογές. Την παραμονή των εκλογών ένοπλα κομμουνιστικά τμήματα επετέθησαν κατά του Σταθμού Χωροφυλακής Λιτόχωρου. Η ενέργεια αυτή σηματοδότησε την έναρξη του Γ΄ Γύρου όπως έχει μείνει στην ιστορία. Οι αναφορές στην

συγκεκριμένη ιστορική περίοδο χαρακτηρίζονται από έντονη ιδεολογική φόρτιση. Η εικόνα του φλογερού αντάρτη που αψηφούσε τον θάνατο και ήξερε να γλεντά την επανάσταση, υπήρξε μόνο στην προπαγάνδα. Η πραγματική όψη αυτής της συγκρούσεως έκρυβε πολύ πόνο, φρίκη και σπαραγμό. Τα κύρια αίτια της αποτυχίας του ΚΚΕ να καταλάβει την εξουσία δια των όπλων ήταν :

α. Η έναρξη του αγώνος αποφασίσθηκε λόγω της εξασφάλισης της υποστηρίξεως των ανατολικών κρατών, χωρίς την οποία δεν ήταν δυνατό να ξεκινήσει το αντάρτικο και όχι λόγω ωριμάνσεως των κοινωνικών συνθηκών. β. Η ταξική συνείδησης του Ελληνικού λαού αποδείχτηκε πολύ ασθενέστερη της εθνικής. γ. Η επιλογή των διοικητών των μονάδων, του αυτοαποκαλούμενου «Δημοκρατικού Στρατού», με βάση τη κομματική τους αφοσίωση και όχι τις στρατιωτικές τους ικανότητες αποδείχθηκε λανθασμένη. δ. Η ύπαρξη του «Πολιτικού Επιτρόπου» στις μονάδες ως συνδιοικητού δημιούργησε προστριβές και σύγχυση αρμοδιοτήτων ε. Η τυφλή υποταγή στις διαταγές της κομματικής ιεραρχίας οδήγησε σε τραγικά στρατιωτικά σφάλματα . στ. Η βίαιη στρατολόγηση νεαρών αγοριών και κοριτσιών ήταν αντίθετη σε παραδοσιακές αρχές και παραδόσεις της Ελληνική κοινωνίας. ζ. Η αποστολή 28000 παιδιών στις ανατολικές χώρες προκάλεσε την παγκόσμια αγανάκτηση. η. Η μετατροπή των ανταρτικών μονάδων σε

τακτικές υπήρξε μεγάλο στρατηγικό και τακτικό σφάλμα . θ. Η απόφαση της 5ης Ολομέλειας του ΚΚΕ τον Ιανουάριο του 1949 για την αυτονόμηση της Μακεδονίας, υπήρξε αντίθετη με το γενικό αίσθημα του Ελληνικού λαού.

(Τάκη Λαζαρίδη, Απλά Μαθήματα Ιστορίας, Αθήνα 1998,ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Νίκος Μαραντζίδης, Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας, Απρίλιος 2011, Εκδόσεις ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ και Ν. ΜΑΡΑΝΤΖΙΔΗΣ

Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος, Η Ιστορία του Ελληνικού Στρατού(1833-1949), Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014 , Εκδόσεις Σάκκουλα)

Η μάχη της Φλώρινας 12 Φλεβάρη 1949.

Η προετοιμασία.

Στα τέλη του 1948 και στις αρχές του 1949, ο ΔΣΕ αντιμετώπιζε οξύτατο πρόβλημα εφεδρειών. Η ηγεσία του ΚΚΕ και του ΔΣΕ πίστευε ότι με τα χτυπήματα των τμημάτων του ΔΣΕ στις πόλεις, ειδικά της Δυτική Μακεδονίας, θα έλυνε ως ένα βαθμό το παρά πάνω πρόβλημα και ταυτόχρονα θα δημιουργούσε στον αντίπαλο σύγχυση και αποδιοργάνωση. Έτσι, στα τέλη του 1948, χτυπήθηκαν οι πόλεις Νάουσα και Έδεσσα.

Στις αρχές του 1949 επιλέχτηκε η πόλη Φλώρινας. Η ηγεσία του ΚΚΕ και του ΔΣΕ αυτή τη φορά ετοίμαζε να δώσει μια εντυπωσιακή απάντηση, με βάση και τις αποφάσεις της 5ης Ολομέλειας της ΚΕ του ΚΚΕ (Ιανουάριος 1949), της οποίας η κύρια πολιτική εκτίμηση ήταν ότι *«το 1949 θα γίνει χρόνος στροφής ή χρόνος νίκης»*.

Οι στρατιωτικοί στόχοι του χτυπήματος της Φλώρινας ήταν η εξουδετέρωση των δυνάμεων της φρουράς της πόλης και η ματαίωση ή η αναβολή για μεγάλο χρονικό διάστημα της προετοιμαζόμενης απ' τον κυβερνητικό στρατό γενικής επιχειρησιακής επίθεσης ενάντια στις δυνάμεις του ΔΣΕ που κατείχαν το χώρο του Βίτσι. Ταυτόχρονα, το χτύπημα της Φλώρινας είχε και τον παράλληλο στόχο της μαζικής επιστράτευσης. Γι' αυτό στην περιοχή της Πρέσπας, στο χωριό Λεύκωνα, οργανώνονταν έμπεδα για αρκετές χιλιάδες επιστρατευμένους.

Για την επίτευξη όλων των παραπάνω στόχων έπρεπε το χτύπημα αυτό να προετοιμαστεί πολύ καλά. Έτσι, απ' τις αρχές του Φλεβάρη, και νωρίτερα ακόμα, άρχισαν στο χώρο της Πρέσπας διάφορες επιχειρησιακές ασκήσεις τεσσάρων και πλέον ταξιαρχιών του ΔΣΕ, σε πνεύμα μάχης, για κατάληψη πόλεων, οδομαχίες κλπ. Ο Νίκος Κέντρος αφηγείται: *« Όλη η Πρέσπα βούιζε πως τα τμήματα του ΔΣΕ προετοιμαζόταν να χτυπήσουν την Φλώρινα. Από παντού άκουγες ''επιστευτικά'' από*

μαχητές, από απλούς χωρικούς, ότι σύντομα θα πάρουμε τη Φλώρινα, μολονότι η κεντρική ιδέα της επιχείρησης ήτανε ο ‘’αιφνιδιασμός’’. Οι κυβερνητικές δυνάμεις της Φλώρινας ήταν πλήρως ενημερωμένες και μας περίμεναν, όπως λέμε, με το δάχτυλο στη σκανδάλη».

Η επιχείρηση της Φλώρινα ήταν μία απ’ τις μεγαλύτερες επιθετικές επιχειρήσεις του ΔΣΕ, γιατί η αντίπαλη μεριά του Εθνικού Στρατού, διέθετε πολλές αξιόλογες δυνάμεις στη Φλώρινα: ολόκληρη την 2η μεραρχία, με επικεφαλή τον υποστράτηγο Ν. Παπαδόπουλο, τον «παππού», που αποτελούνταν από την 3η, την 21η , την 22η ταξιαρχία και το 48ο Τάγμα Εθνοφρουράς, απ’ τη Διοίκηση Πυροβολικού Μεραρχίας με επικεφαλής Συνταγματάρχη Πέτρο Τοπάρδο και το 104ο Σύνταγμα Πυροβολαρχίας, με 8 πεδινά πυροβόλα και 4 μεσαία πυροβόλα, έναν ουλαμό τεθωρακισμένων, ένα λόχο ΛΟΚ και ένα λόχο βαθμοφόρων.

Η Φλώρινα ήταν πολύ καλά οχυρωμένη, με πολλά πολυβολεία, καθώς και οχυρωμένα σπίτια. Γύρω απ’ αυτήν υπήρχαν συρματοπλέγματα και ένα εκτεταμένο ναρκοπαγιδευμένο έδαφος. Γι’ αυτό και οι δυνάμεις του ΔΣΕ που διατέθηκαν γι’ αυτή την επιχείρηση ανέρχονταν γύρω στους 4500 άντρες. Ήταν σχεδόν όλες οι δυνάμεις της Χ και ΧΙ μεραρχίας του ΔΣΕ, δηλαδή οι ταξιαρχίες 14, 103, 107, 18, η Σχολή Αξιωματικών,

καθώς και δυνάμεις δύο διλοχιών της 104ης ταξιαρχίας της ΙΧ μεραρχίας, ορειβατικό πυροβολικό και άλλα τμήματα..

Αφηγείται ο Ν. Κέντρος : *« Στις 4 Φλεβάρη βρισκόμουν στο χωριό Πισοδέρι. Ένα επείγον τηλεφώνημα με ειδοποίησε να παρουσιαστώ στο ΓΑ του ΔΣΕ. Με τη βοήθεια ενός τζίπ, που από το χωριό Αντάρτικο πήγαινε στο Αρχηγείο, κατάφερα να φτάσω πολύ γρήγορα. Με δέχτηκαν ο Βλαντάς και ο Γούσιας, που μου μίλησαν για την προετοιμαζόμενη επιχείρηση κατά της Φλώρινας. Μου ανέθεσαν την παρακάτω αποστολή : όλα τα τμήματα των ΠΕ Φλώρινας, σε 3-4 ημέρες, να διασταυρώσουν οτιδήποτε πληροφορίες για κινήσεις κυβερνητικών δυνάμεων στους τομείς Φλώρινας και οτιδήποτε καινούργιο υπάρχει για την οχύρωσή της πόλης, πολυβολεία, διάταξη κλπ. Έπρεπε επίσης να ετοιμάσουμε κατάσταση υπόπτων, χαφιέδων, μπράβων και άλλων για συλλήψεις. Στις 7 Φλεβάρη θα με ξαναειδοποιούσαν για να τους αναφέρω ό,τι νεότερο υπάρχει.*

[…] Υπήρχε μεγάλη κινητικότητα στρατού στην πόλη, και ιδίως προς το χωριό Σκοπιά και προς τα υψώματα Κολκοθούρια, καθώς και από το Αμύνταιο προς Φλώρινα. Μέσα στην πόλη, στο βορειοδυτικό μέρος, είχε εγκατασταθεί ένας νέος λόχος ΛΟΚ. Επίσης είχε ενισχυθεί το τμήμα του πυροβολικού που ήταν εγκατεστημένο στο βόρειο μέρος της πόλης, και μέσα στη πόλη είχε συγκεντρωθεί ένας αξιόλογος αριθμός ΜΑΥδων.

[…] το σχέδιο της επιχείρησης που περιλάμβανε τα εξής σημεία: η ταξιαρχία 107 θα καταλάμβανε το ύψωμα Σολίτσικο και το ύψωμα 1033, που δέσποζαν στο βόρειο μέρος της πόλης, η 18η ταξιαρχία θα πλεύριζε βορειοανατολικά των στρατώνων. Θα έμπαιναν μαζί στην πόλη,

Η 14η ταξιαρχία θα χτυπούσε την πόλη από δυτικά, απ' τον δρόμο Πισοδερίου-Αλώνων, ανοίγοντας ρήγμα και διεισδύοντας μέσα στην πόλη. Η 103η ταξιαρχία θα καταλάμβανε τα νότια υψώματα της πόλης : 1215, 1115, Λίπα και Γιούπκα.

Δύο διλοχίες της 108ης ταξιαρχίας θα ενεργούσαν αντιπερισπαστικά προς το χωριό Σκοπιά, νότια της πόλης.

Ανακοινώθηκε και η δική μου αποστολή πού περιλάμβανε τα εξής: Δίπλα στις δυνάμεις του ΠΕ Φλώρινας θα εντάσσονταν όλες οι δυνάμεις της Λαϊκής Πολιτοφυλακής. Το ειδικό αυτό τμήμα, που ανέλαβα τη διοίκησή του, εντάχθηκε κάτω από τις διαταγές της 18ης ταξιαρχίας με διοικητή τον Βελισσάρη, δάσκαλο από τα Γρεβενά. Ο επιχειρησιακός τομέας, όπως αναφέρθηκε, ήταν η ανατολική πλευρά της πόλης, από το ύψωμα 1033, τους Στρατώνες και το Σιδηροδρομικό Σταθμό.

[…] διαταγή της Διοίκησης της 14ης ταξιαρχίας, που την παραθέτω ολόκληρη:

ΑΡ. ΕΠΕ 6 ΑΠΟΡΡΗΤΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΔΙΑΤΑΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

Με την αριθμό ΕΠΕ 380/5-2.49 Διαταγή Γενικού Αρχηγείου με την οποία καθορίζει την κατάληψη της πόλης Φλώρινας και την συντριβή των δυνάμεων της ΙΙ μοναρχοφασιστικής μεραρχίας, η αποστολή της ταξιαρχίας και ειδικά των τμημάτων [..] είναι η παρακάτω:

1. *Πληροφορίες: ως το συνημμένο δελτίο για τον εχθρό. Για τα δικά μας τμήματα: 1) ολόκληρη η 18η ταξιαρχία θα ενεργήσει ταυτόχρονα στο ανατολικό μέρος της πόλης.*
   α. Η 108η ταξιαρχία συν ένα Τάγμα της 108 θα ενεργήσει κατά των υψωμάτων νοτίως της πόλης,
   β. τμήμα της 108 ταξιαρχίας θα ενεργήσει προς Σκοπιά,
   γ. τμήμα Καϊμακτσιλάν και ιππικού θα εξασφαλίσει την επιχείρηση από κατεύθυνση Αμυνταίου. Η επιχείρηση θα υποστηριχθεί από 15 πυροβόλα, 2 αντιαρματικούς ουλαμούς και 2 αντιαεροπορικούς. Στη διάθεση της Διεύθυνσης της επιχείρησης ολόκληρη η Σχολή Αξιωματικών Γεν. Αρχηγείου.
2. *Σκοπός: Η ταξιαρχία θα εξοντώσει τις εσωτερικές και κοντινές εξωτερικές αντιστάσεις και θα καταλάβει το δυτικό τμήμα της πόλης, από Γεωργική Σχολή μέχρι οδό Αθηνών.*
3. *Ιδέα-Ενέργειες: Με τολμηρή διεισδυτική ενέργεια από την βορειοδυτική κατεύθυνση της πόλης, συντριβή των αντιστάσεων Γεωργικής Σχολής, Αντερείσματα Ν. 1033 όπου τμήμα ΛΟΚ (Κόρκα) και ταυτόχρονη διείσδυση στο*

κέντρο της πόλης (τετράγωνο Διεθνές). Μια διμοιρία και ομάδα σαμποτέρ, ακολουθώντας τη χαράδρα ανατολικά της Σχολής, να εγκατασταθεί στα πρώτα σπίτια της δυτικής Παρυφής στην οδό Κοντοπούλου, να κάνει οδόφραγμα και εμποδίσει κάθε κίνηση του εχθρού μέσα στην πόλη. Δημιουργώντας βάση πυρός, Β. των Λατομείων, να επιτεθεί από την κατεύθυνση αυτή με όλες τους τις υπόλοιπες δυνάμεις στη Γεωργική Σχολή και να την καταλάβει. Μετά την κατάληψη της Γεωργικής Σχολής να συνεχίσει την κατάληψη και εκκαθάριση του Φυτωρίου όπου έδρα Λόχου Ορεινών Μεταφορών. Μετά την κατάληψη της Γεωργικής Σχολής και του Φυτωρίου εφεδρεία της Ταξιαρχίας.

Το 589 Τάγμα από τον ίδιο χώρο κατάληψης, από το ίδιο δρομολόγιο και από το ίδιο ρίγμα θα φτάσει Εβραϊκά νεκροταφεία. Περνώντας βορειότερα από το αντέρεισμα που εδρεύει ο Λόχος Κόρκα και να προχωρήσει με ταχύτητα προς το κέντρο της πόλης, ενεργώντας ως εξής:

Με μια διμοιρία σαμποτέρ και διμοιρία κυνηγών αρμάτων να δημιουργήσει οδοφράγματα και ενεργητικές εμπυρεματεύσεις : 1) Στο Δημόσιο Φλώρινας – Πισοδερίου και μεταξύ Γεωργικού Συνοικισμού. 2) Επί της λεωφόρου μακεδονομάχων και Καλλέργη ενδιάμεσα του πρώτου Ασκητικού Συνοικισμού και του νέου Συνοικισμού. 3) Επί

του δρόμου ενδιάμεσα τμήματος Ασφάλειας και νέου Συνοικισμού για να απαγορεύσει κάθε ενέργεια του εχθρού από τις κατευθύνσεις αυτές.

Με τέσσερις διμοιρίες Πεζικού και Λόχο σαμποτέρ, αφού δημιουργήσει στηρίγματα στο οίκημα του οικοτροφείου, στο Κουρείο Μήτσου και στη συνοικία Μόδη και οδοφράγματα στην οδό Μεγάλου Αλεξάνδρου, ενδιάμεσα ποινικές φυλακές, οικοτροφείο να επιτεθεί αποφασιστικά στο τετράγωνο Διεθνές (Διοίκηση και Υποδ/ση χωροφυλακής), να εξοντώσει όλη τη φρουρά και να το καταλάβει. Στο ίδιο χρονικό διάστημα να παρενοχλήσει σοβαρά το τμήμα και την υποδ/νση Ασφάλειας καθώς και τις ποινικές φυλακές. Μετά την κατάληψη του τετραγώνου Διεθνές, να δημιουργήσει στηρίγματα και οδοφράγματα στους δρόμους Μεγάλου Αλεξάνδρου και δρόμου που πάει στο Γυμνάσιο, και να καταλάβει το αμέσως από το Διεθνές Α. τετράγωνο με βάση τα στηρίγματα αυτά, να επιτεθεί αποφασιστικά για την εξόντωση και την κατάληψη του τμήματος Ασφαλείας και Διεύθυνση Ασφαλείας. Μετά την κατάληψη και του τετραγώνου αυτού θα επιτεθεί για την εξόντωση των εχθρικών αντιστάσεων που είναι στις ποινικές φυλακές – Νομαρχία – Καράντζα – Στρατολογία και συνέχεια προς Γυμνάσιο.

[…] Το 589 Τάγμα, θα έχει υπ' όψην του ότι στον τομέα της 18^{ης} ταξιαρχίας και στη θέση ανατολικά του Γεωργικού

Συνοικισμού υπάρχουν δύο πολυβόλα. Μόλις φθάσει στην παρυφή της πόλης από εκεί που θα διεισδύσει και διαπιστώσει ότι η 18 ταξιαρχία δεν πρόφτασε να καταλάβει τα πυροβόλα, αμέσως θα προσανατολιστεί τμήμα του για να καταλάβει και δεν θα τα καταστρέψει σε καμία περίπτωση παρά σε έσχατη ανάγκη.
Τα μηχανοκίνητα του εχθρού, αποθήκες πυρομαχικών, αποθήκες τροφίμων, ρουχισμού κλπ. δε θα καταστραφούν.
Τα μηχανοκίνητα μέσα και πυρομαχικά θα χρησιμοποιηθούν κατά τη διάρκεια της μάχης.
Σ.Δ. Ταξιαρχίας 8/2/1949 (Λευτεριάς)

Η επίθεση.

Η ηγεσία του ΔΣΕ πίστευε ότι θα είχε τη δυνατότητα ότι θα κρατήσει τη Φλώρινα, και αυτό θα σήμαινε την αρχή της αποφασιστικής στροφής.
Η αρχική απόφαση του ΓΑ ήταν η επίθεση να αρχίσει τη νύχτα της 10ης προς 11 Φλεβάρη. Με βάση αυτή τη διαταγή ξεκίνησαν όλα. Όλα τα τμήματα για τον επιχειρησιακό τομέα τους. Είχαν ειδοποιηθεί και τα τμήματα του Καϊμακτσαλάν και το ιππικό να πιάσουν τον τομέα του Κλειδιού, για να εμποδίσουν τυχόν κίνηση στρατού από Κοζάνη-Αμύνταιο.

Τα τμήματα της 107ης και 18ης ταξιαρχίας στις 11 Φλεβάρη το βράδυ, το ειδικό τμήμα βρισκόταν στην οροσειρά Μπέλα – Βόντα. Η επίθεση όμως αναβλήθηκε για μία ημέρα, για τις 12 Φλεβάρη. Ο λόγος της αναβολής ήταν ότι δεν είχε κατορθωθεί λόγω του παγετού, να ανοίξει ο δρόμος προς το Μπούφι και προς τη Φλώρινα απ' όπου θα περνούσε όλο το Ορειβατικό Πυροβολικό. Μια απόσταση 3 ωρών δημιουργούσε καθυστέρηση 12 ωρών.

Η αναβολή της επιχείρησης είχε άσχημες συνέπειες. Όλη την άλλη ημέρα τα τμήματα καθηλώθηκαν πάνω στα χιόνια της Μπέλα – Βόντα. Το απόγευμα ήδη καθυστερημένα φτάσανε τα μουλάρια με τους όλμους, τα πολυβόλα και τα πυροβόλα.

Το βράδυ όλα τα τμήματα έφτασαν στον προορισμό τους. Αφηγείται ο Ν. Κέντρος: *«Στον τομέα τον δικό μας φτάσαμε πολύ νωρίτερα. Η επίθεση ήταν να αρχίσει στις 12.30 τα μεσάνυχτα. Πριν ακόμα μπούμε στην επίθεση, στις θέσεις μας δεχθήκαμε ένα φοβερό μπαράζ βλημάτων από όλμους. Το μπαράζ συνεχιζόταν ως τη στιγμή που αρχίσαμε την επίθεσή μας. Είχαμε ήδη τις πρώτες απώλειες. Σε ένα σημείο όπου ήμασταν περί τα δέκα άτομα, πέφτει κοντά μας ένα βλήμα όλμου, με αποτέλεσμα να έχουμε έναν νεκρό και τρείς τραυματίες.*

[…] Ύστερα από λίγα λεπτά της ώρας αρχίσαμε την επίθεση. Η διαταγή προέβλεπε να καταληφθούν όλα τα φυλάκια του

ανατολικού τομέα και να πραγματοποιηθεί η διείσδυση προς την πόλη. Το τάγμα που θα χτυπούσε το ύψωμα 1033, μετά την κατάληψή του έπρεπε να κατευθυνθεί προς εμάς, προς τις Στρατώνες δηλαδή, ένα λόχο. Δυστυχώς αυτό δεν έγινε κατορθωτό. Το ύψωμα 1033 κατελήφθη για λίγο απ' το τάγμα Τζαβέλα. Το ανακατέλαβε όμως ο Κυβερνητικός Στρατός και αντί να κατέβει προς τις Στρατώνες το τμήμα του ΔΣΕ για ενίσχυση, κατέβηκε το τμήμα του στρατού και μας χτύπησε απ' τα μετόπισθεν.

Το Τάγμα του Πέτσο, χτυπώντας στα εξωτερικά φυλάκια, είχε κάποια επιτυχία. Προχωρώντας προς Μοναστηριακό συνοικισμό και Στρατώνες έπεσαν σε άλλη οχυρωμένη ζώνη. Ο Κυβερνητικός Στρατός μας χτυπούσε απ' όλα τα σημεία. Δεν ήμασταν πια σε θέση να ελέγξουμε τα τμήματά μας. Έτσι δεχόμασταν πυρά και από τον στρατό και από τους ΜΑΥδες των χωριών, οι οποίοι έλεγχαν όλο το χώρο προς τη Φλώρινα. Τα τμήματά μας δέχονταν επιθέσεις από όλες τις πλευρές μέχρι τα χαράματα. Διεξάγονταν σκληρές μάχες. Είχαμε πολλούς τραυματίες και νεκρούς.

[...] Παρά τη μεγάλη αποφασιστικότητα και αυτοθυσία των μαχητών και των αξιωματικών του ΔΣΕ, λόγω των σοβαρών λαθών και ενεργειών της διοίκησης της επιχείρησης, η μάχη της Φλώρινας αποτέλεσε το Βατερλώ του ΔΣΕ, με εκατοντάδες νεκρούς και τραυματίες».

Η μάχη στα Κουλκουθούρια.

Μια από τις σοβαρές μάχες που διεξήχθησαν το 1949 στο Βίτσι ήταν και η μάχη στα Κουλκουθούρια, ένα από τα καλά οργανωμένα οχυρά του Εθνικού Στρατού.

Τη νύχτα 12 προς 13 του Μάη τα τμήματα του ΔΣΕ που είχαν διάταξη στο κεντρικό τομέα του Βίτσι εξαπέλυσαν αιφνιδιαστική επίθεση ενάντια στο ύψωμα 1694, στα Κουλκουθούρια, και το κατέλαβαν, εξοντώνοντας ένα μεγάλο μέρος της φρουράς του. Τα Εθνικά τμήματα, ύστερα απ' αυτή την επίθεση, πανικοβλήθηκαν. Στον πανικό συνέβαλε αποφασιστικά και το πυροβολικό του ΔΣΕ με τις μαζικές επιτυχείς βολές του ακόμα και στον ίδιο τον Σταθμό Διοίκησης της 1ης μεραρχίας. Η μεραρχία έριξε αμέσως στη μάχη αυτή όλη της την εφεδρεία.

Το Β' Σ.Σ εσπευσμένα κίνησε προς την Φλώρινα την 33η ταξιαρχία και διεξήγαγε αντιπερισπαστικές ενέργειες προς τα Γκλάβατα, Βίτσι και Ρότο. Διέθεσε όλο το πυροβολικό που υπήρχε στο χώρο Φλώρινας – Αμυνταίου – Βυσσινιάς και τα αεροπλάνα των βάσεων Φλώρινας – Κοζάνης. Οι μάχες κράτησαν μέχρι τις 16 του Μάη. Ο στρατός υποχρεώθηκε να ματώσει σκληρά το πυροβολικό του που έριξε στη μάχη πάνω από 20000 οβίδες. Το πυροβολικό του ΔΣΕ χτύπησε και κατέστρεψε δύο πυροβολαρχίες του Στρατού, τη μια μέρα στην πόλη της Φλώρινας και την άλλη στο χώρο της Καλογερίτσας.

Στις 16 του Μάη τα τμήματα του ΔΣΕ εγκατέλειψαν τα Κουλκουθούρια. Σε όλες αυτές τις μάχες τα τμήματα του Εθνικού Στρατού, είχαν σοβαρές απώλειες σε νεκρούς και τραυματίες. Το ίδιο και τα τμήματα του ΔΣΕ. Αιχμαλωτίστηκαν 38 στρατιώτες και κυριεύτηκε ολόκληρος ο οπλισμός του τμήματος του στρατού που κατείχε τα Κουλκουθούρια, καθώς επίσης και ένα μέρος του οπλισμού των Εθνικών τμημάτων που ενήργησαν προς Γκλάβατα – Βίτσι.

Η μάχη του Αμυνταίου.

Στις 16 προς 17 Απρίλη, τμήματα της 103ης ταξιαρχίας του ΔΣΕ έκαναν επιθετικές ενέργειες στις οχυρωμένες θέσεις του στρατού στην κωμόπολη του Αμυνταίου, στο Ξινό Νερό και στο Κλειδί. Διεξήχθησαν σφοδρές μάχες όλη την ημέρα της 17ης του Απρίλη 1949. Ο στρατός χρησιμοποίησε τεθωρακισμένα, την αεροπορία και το πυροβολικό.

Ταυτόχρονες επιθετικές κρούσεις τα τμήματα του ΔΣΕ έκαναν και στα χωριά Βεύη, Λόφους και Μελίτη. Οι δυνάμεις του στρατού που έσπευσαν για ενίσχυση του Αμυνταίου χτυπήθηκαν από ενέδρες των τμημάτων του ΔΣΕ. Καταστράφηκαν 3 τεθωρακισμένα και 8 αυτοκίνητα

στρατού. Υπήρχαν απώλειες και από τις δύο μεριές. Τα τμήματα του ΔΣΕ ακολούθησαν 58 νέοι μαχητές.

Μαρτυρίες που καταγράφηκαν στην έρευνα για τη συνταξιοδότηση των μαχητών του Εμφυλίου Πολέμου, μέσα από τη Νομαρχία Φλώρινας.

(Οι μαρτυρίες αυτές σχετίζονται με τα ονόματα που καταγράφονται στους πίνακες, αιτούντες για συνταξιοδότηση ως πολεμιστές του Εμφυλίου Πολέμου)

Μαρτυρία Αλαγιάννη Θεοδώρας για τον αδερφό της Ζήκο Αντώνιο, μαχητή του ΔΣΕ κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου.

«Εγώ και η αδελφή μου επιστρέφοντας στο χωριό μετά που παραδώσαμε τα όπλα, άνθρωποι της εθνοφρουράς στην αυλή του σπιτιού μας, μας χτύπησαν και τις δυο μας. Γι' αυτό εγκαταλείψαμε το σπίτι μας και βγήκαμε πάλι στο βουνό. Μαζί μας ήλθε και ο αδελφός μας Αντώνης. Αυτό έγινε κατά το έτος 1946. Ενταχθήκαμε στο Αρχηγείο Βίτσι όπου καπετάνιος ήταν Στράτος Κέντρος και βοηθός του ο Νικόλαος Κέντρος, μαζί ήταν και ο Ελευθέριος Κατσάκος ο Αμύντας και πολλοί άλλοι. Ο Αντώνης επειδή ήταν πιο μικρός τον κράτησαν στο Αρχηγείο και τον χρησιμοποιούσαν σαν σύνδεσμο. Εγώ ήμουνα στο συγκρότημα του Παντελή Βαγενά και η αδελφή μου στο συγκρότημα του Γαρέφη. Στις 13/5/1949 το τάγμα του Τζαβέλα έκανε επίθεση στα Κολκοθούρια, εκεί ήμουνα εγώ και ο αδελφός μου Αντώνης.

Καταλείφθηκε το ύψωμα, μετά από την κατάληψη βαλλόταν πολύ άσχημα το ύψωμα και από το πυροβολικό και από την αεροπορία. Τη στιγμή που πήγα να ειδοποιήσω τον ταγματάρχη ότι σκοτώθηκαν πολλά παιδιά και ότι τα όπλα είχαν σφηνώσει από τα χώματα πατώντας πάνω στα πτώματα σε όλους αυτούς βρήκα και τον αδελφό μου σκοτωμένο. Δε μπόρεσα να τον σηκώσω, χωρίς καθόλου να προφυλαχθώ, μέσα σε όλο αυτό τον πανικό, βρήκα τον Τζαβέλα το ανάφερα ότι σκοτώθηκαν πολλά παιδιά μέσα σε αυτά και ο αδελφός μου και ότι ο στρατός ετοιμαζόταν για αντεπίθεση. Με εντολή του ταγματάρχη, με απομάκρυναν από τη μάχη, πειθάρχησα, αλλά αυτό μου στοίχησε ψυχολογικά. Σε ομαδικό τάφο ενταφιάστηκαν όλα τα παλικάρια μας, μαζί και ο αδελφός μου Ζήκος. Έχω ακόμη να προσθέσω ότι ο ταγματάρχης Τζαβέλας, Λάμπρος Γακίδης βρίσκεται στα Σκόπια Γιουγκοσλαβίας και έχει το τηλ. 003891-261127».

Μαρτυρία Ελευθερίου Καζάκου για τον θάνατο του Αντωνίου Ζήκου.

«Γνωρίζω ότι η οικογένεια Ζήκου ήταν οικογένεια αντιστασιακών 1941-1944. Οι δύο αδελφές του Αντώνη Ζήκου, Ευγενία και Θεοδώρα ήταν αντάρτισσες στο μόνιμο ΕΛΑΣ. Η συμμετοχή τους αυτή στην αντίσταση είχε σαν συνέπεια μετά την συμφωνία της Βάρκιζας να καταδιώκεται από τους κρατικούς και τους παρακρατικούς της εποχής εκείνης. Έτσι οι δύο αδελφές ξαναβγήκαν στο βουνό και εντάχθηκαν στο Δ.Σ.Ε το 1946, και ο

μικρός Αντώνης μη έχοντας καμιά προστασία εντάχθηκε στις πρώτες ομάδες του Δ.Σ.Ε στο Βίτσι, αρχές του 1946. Υπηρέτησε σε διάφορες μονάδες στο Βίτσι, πολέμησε σαν μαχητής του Δ.Σ.Ε και στις 13/5/1949 στη μάχη που έγινε στα Κολκοθούρια περιοχή Βίτσι, μεταξύ ανταρτών και κυβερνητικού στρατού ο Αντώνης Ζήκος σκοτώθηκε».

Μαρτυρία Νικόλαου Κέντρου, βοηθός του καπετάνιου Στρατή Κέντρου, για τον θάνατο του Αντωνίου Ζήκου.

«Γνωρίζω ότι ο Αντώνης Ζήκος ήταν αντάρτης στο Δ.Σ.Ε. της περιοχής Βίτσι. Το 1947 εγώ ήμουν βοηθός του καπετάνιου στο Αρχηγείο Βιτσίου, γνώρισα τον Αντώνη Ζήκο ο οποίος είχε καταταχθεί στο Δ.Σ.Ε. Στην αρχή τον χρησιμοποιούσαμε σαν σύνδεσμο. Το 1949 υπηρετούσε στο τάγμα του Γακίδη Λάμπρου «Τζαβέλας» της 18ης ταξιαρχίας Δ.Σ.Ε. Στις μάχες στα Κολκοθούρια στις 13/5/1949 σκοτώθηκε. Μετά από αναφορά που έγινε στη ταξιαρχία για τους νεκρούς της μάχης, ανάμεσά στους νεκρούς ήταν και ο Αντώνης Ζήκος».

Μαρτυρία για Κωνσταντίνο Δαμόλη, μαχητή του Εμφυλίου Πολέμου.

«Ο Δαμόλης Κωνσταντίνος του Αθανασίου και της Μποζάνας, έτος γέννησης 1915 κλάσεως 1936 ΑΣΜ 59676 εγγεγραμμένος εις το Μητρώον Αρρένων της Κοινότητος Αγίου

Γερμανού της Επαρχίας Φλωρίνης, του Νομού Φλωρίνης, υπέστη εν τω Στρατώ τας κάτωθι μεταβολάς:

1935-2-Ιουλίου, Παρουσιάσθη Π.Σ.Σ. Γκανός δια το 28ου Τάγμα Πεζικού.

1936-20-Απριλίου. Κατετάγη 28 Τάγμα Πεζικού, ημέραι αδείας τέσσερις -4-.

1937-20-Οκτωβρίου. Απελύθη εκ του 28ου Συν/τος Πεζικού – Στρατιώτης- λοιπός οπλίτης – εξαίρετος.

1939-29-Αυγούστου. Κατετάγη ως έφεδρος 33ου Συντάγματος Πεζικού.

1939-7-Οκτωβρίου. Απελύθη εκ του ΙΧ Συνοριακού Τομέως.

1940-23-Αυγούστου. Κατετάγη 33 Σύνταγμα Πεζικού προς μετεκπαίδευσιν ΕΔΥΣ 243/40.

1941-1-Μαϊου. Εθεωρήθη απολυθείς Δ.Υ. Εθνικής Αμύνης 2000/41.

1946-20-Δεκεμβρίου. Μετεφέρθη Β΄ σειρά εφεδρείας ως πατήρ τεσσάρων τέκνων ζώντων.

1952-28-Νοεμβρίου. Κατά το υπ' αριθμό 440/28-11-52 πιστοποιητικόν θανάτου προέδρου κοινότητος Αγίου Γερμανού, απεβίωσεν φονευθείς ως συμμορίτης εν Αμυνταίω την 28-4-1949».

Παράρτημα

Ανάπαυση αγωνίστριας ΔΣΕ.

Αντάρτες ΔΣΕ σε μάχη.

Αντιαεροπορικό του ΔΣΕ στη πύλη της Πρέσπας το 1948.

Μαχητές του Δημοκρατικού Στρατού παρατηρούν τις κινήσεις του εχθρού.

Πορεία του ΔΣΕ από το Βίτσι στο Γράμμο το Μάρτη του 1948.

ΟΛΟΙ ΣΤ' ΑΡΜΑΤΑ! ΟΛΑ ΓΙΑ ΤΗ ΝΙΚΗ!

ΠΡΟΣ ΤΗ ΝΙΚΗ

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΤΕΤΑΡΤΗ 15 ΦΛΕΒΑΡΗ 1949 ΦΙΛΟΝΙΚΗ ΑΡ. ΦΥΛ. 1

ΠΡΟΣ ΤΗ ΝΙΚΗ

Πρός τή νίκη. Μ' αὐτή τή θέληση καί τήν πίστη νεμά τοι πίστι δοξία ξεκινάμε μέσα στό 1949 γιά τίς μενάλες καί σκληρές ἐπιθετικές μάχες πού θά δώσουμε μέσα στή χρονιά αὐτή. Τό νικηφόρο μηνύμα τό ἀπό τή Νάουσα τό Καρπενήσι. Οἱ ἐπιτυχημένες κρούσεις στίς Σέρρες καί στή Φλώρινα, ἡ ἀποτυχία τῆς ἐκστρατείας τῶν καινούργιων ἰμπεριαλιστῶν στό Μωριά μᾶς ἀπλίζουν μέ ἀκόμα περισσότερη πεποίθηση γιά νά πραγματοποιήσουμε τό σύνθημα πού ἔριξε ἡ Πανελλαδική Δημοκρατική Κυβέρνηση καί ἡ 5η Ὁλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ. Νά κάνουμε τό 1949 ἀποφασιστικό χρόνο τῆς Νίκης.

Νά ὁδεύουμε πῶς ἔχουμε ν' ἀντιμετωπίσουμε ἀρκετές ἀκόμα δυσκολίες καί ἐμπόδια βαδίζοντας στό δρόμο πρός τή Νίκη. Ὑπερασμένοι ὅμως μέ τό ἀνίκητο ἄλλο μας, τό δίκιο τοῦ ἀνώτατο μας, σφιχτά ἑνωμένοι μέ τό λαό μας, πολεμώντας μέσα ἀπό τίς γραμμές τοῦ ταχτικοῦ λαϊκοῦ ἀπελευθερωτικοῦ μας στρατοῦ ἔχουμε ὅλες τίς δυνάμεις νά νικήσουμε ὅλες τίς δυσκολίες καί νά ἀνοίξουμε τό δρόμο πρός τή Νίκη.

Σ' αὐτές τίς ἀποφασιστικές γιά τήν ἐπανάστασή μας στιγμές κυκλοφορεῖ ἡ πρώτη καθημερινή πολεμική ἐπαναστατική μας ἐφημερίδα μέ τίτλο τό πολεμιστήριο σύνθημα: Πρός τή Νίκη.

Ἡ ἐφημερίδα μας, μέ τή συνεργασία ὅλων τῶν μαχητῶν καί στελεχῶν τοῦ ΔΣ καί ὅλων τῶν ἀγωνιστῶν θά βοηθήσει γιά νά κάνουμε τό 1949 ἀποφασιστικό χρόνο τῆς νίκης.

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΓΕΝΙΚΟ ΑΡΧΗΓΕΙΟ

Ἀνακοινωθέν τῆς 15)2)49

Ἐδῶ καί τρεῖς μέρες ἡ ψευτοκυβέρνηση τῆς Ἀθήνας καί τό μοναρχοφασιστικό Γενικό Ἐπιτελεῖο ἀνακοινώνουν ὅτι «συνεχίζεται ἐπιτυχῶς ἡ ἀναληφθεῖσα γενική ἀντεπίθεσις τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων εἰς τόν τομέα τῆς Φλωρίνης». Κανένα Ἐπιτελεῖο πού δά σέβονταν ἑσέω καί στό ἐλάχιστο τόν ἑαυτό του δέν δά ἀνακοίνωνε τέτοια ἀσύστολα ψέματα πού φαίνεται ὅτι τοῦ χρειάζονται γιά πολιτικούς σκοπούς.

Οἱ φαντόροι δρᾶς τοῦ Μ.Φ.Σ. ἀκοῦνε τίς ψευτιές αὐτές καί κρίνουν. Τό Γενικό Ἀρχηγεῖο τοῦ Δ.Σ.Ε. ἀνακοινώνει ὅτι κανμιά τέτοια «γενική ἀντεπίθεση» δέν γίνεται στόν τομέα τῆς Φλώρινας. Καί ὅτι δυό μικροκινήσεις πού ἔκαναν σήμερα οἱ μοναρχοφασίστες μέ δύναμη διοχείας ἀπό Μακρή Βίγλα πρός Πλάκα Νυχτός καί ἀπό κάτω Κλεινές πρός Μπούρι πέτυχαν στό αἷμα μέ δυμμερές ἀπώλειες γιά τόν ἐχθρό. Κατά τά ἄλλα ἐπικρατεῖ ἡσυχία σ' ὁλόκληρο τό μέτωπο τοῦ Βιτσί.

Σ.Δ.Γ.Α. 15)2)49

Τό Γενικό Ἀρχηγεῖο τοῦ Δ.Σ.Ε.

Η ΑΠΟΝΟΜΗ ΧΑΡΗΣΤΟΥΣ 9 ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΥΣ ΑΝΗΣΥΧΗΣΕ ΤΟΥΣ ΜΟΝΑΡΧΟΦΑΣΙΣΞΕΣ

Βαθειά ἀνήσυχη εἶχε σ' ὁλόκληρο τό λαό καί ἰδιαίτερα στούς φαντάροις, ἐθνοφρουρίτες καί τιμιους ἀξιωματικούς ἡ ἀπονομή χάρης ἀπό τήν Π.Δ.Κ. σεσοῦς 9 ἀξιωματικούς τοῦ μοναρχοφασιστικοῦ στρατοῦ πού κιδάτηκαν στίς μάχες τοῦ Καρπενησιοῦ.

Οἱ 9 ἀξιωματικοί τοῦ ἀνάπεσα σ' αὐτούς ἦταν καί ὁ μαΐορας Γιωργάτος κιδάτηκαν αἰχμάλωτοι μαζί μέ ἄλλους 6 ἀξιωματικούς στίς μάχες τοῦ Καρπενησιοῦ. Οἱ 6 δέν καταδικάστηκαν γιατί δέν προέκυψαν ἐναχοσοιητικά ἀντιλαϊκά στοιχεῖα σέ βάρος τους. Καί αὐτοί 9 ἤρθε ἡ ἐθνική καί σωμαλωτική ἀμοιβή τῆς Π.Δ.Κ. καί τούς χάρισε τή ζωή. Εἶναι κι' αὐτό ἕνα γεγονός πού ἀποδεικνύει τήν ἐθνική σωμιλωτική πολιτική τῆς Π.Δ.Κ. Τή στιγμή αὐτή οἱ μοναρχοφασίστες καί τά φεντικά τους συνεχίζουν τό δολοφονικό τους ὄργιο ἀπέναντι στούς πατριώτες τή στιγμή πού ἀπορρίπτουν ἄλλη μιά φορά τίς προτάσεις σωμελίωσης καί εἰρήνης τῆς Π.Δ.Κ. ἡ Π.Δ.Κ. γέννημα καί βρέφος τοῦ λαοῦ μας βάζει ἄλλο ἕνα γερό σύνδεσμο ἀνάμεσα στό Δ.Σ. καί τούς φαντάροις καί τιμιους ἀξιωματικούς.

Καί ἄλλη μιά φορά ἀποδείχνονται πάς τήν εἰρήνη καί τήν σύνταξη πού ζητάνε οἱ φαντάροι τήν κρατήνε οἱ ἴδιοι στά χέρια τους. Οἱ αἰχμάλωτοι τοῦ Δ.Σ. ἀλό τό Καρπενήσι, τή Νάουσα, τό Φλώρινα ὅλοι μά μιά γνώμη ἐπιβεβαιώνουν τήν πράξη αὐτή τῆς Π.Δ.Κ.

Φυσικά ὁ ραδιοσταθμός τῆς Ἀθήνας καί ἡ λογοκρισία τοῦ Παπάγου δέν ἐπέτρεψαν νά ἀνακοινωθεῖ καί δημοσιευθεῖ αὐτή ἡ εἴδηση τῆς ἀπονομῆς τῆς χάρης στούς 9 ἀξιωματικούς. Καί ὁ δημοσιογράφος τοῦ Λονδίνου τό Μαι—Μαι—Δί ἔκεινθη δέν μπορεσε ν' ἀγνοήσει αὐτό τό γεγονός πού ἐπιβεβαιώθηκε ὁριστικά ἀπό τήν ἑλληνική κοινή γνώμη ἤρθε νά διασπειρεῖ ἀκόμα καί πάλι τήν ἀλήθεια. Δέν εἶπε ὅτι τούς δόθηκε χάρη ἀλλά ὅτι ἡ ποινή τους ἀντικαλεῖ. Ἔτσι νομίζει τό σπηνιό Μαι—Μαι Σί πάς θά ἐμποδίσει τούς τιμιους ἀξιωματικούς τοῦ μοναρχοφασιστικοῦ στρατοῦ νά μήν προσχωρούν στό Δ.Σ.

Ὅσο ὅμως καί νά ἀγνοοῦν τό γεγονός αὐτό οἱ ἔμποροι τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ὅπω καί νά διαστρεβλώνουν τήν ἀλήθεια οἱ φαντάροι, οἱ ἐθνοφρουρίτες καί οἱ

(Συνέχεια στήν 3η σελ.)

Ἐπίθεση τμήματος τοῦ Δ.Σ. σέ κατεκομένο τόπο

Ο ΠΕΙΝΑΣΜΕΝΟΣ ΚΑΡΒΕΛΙΑ ΟΝΕΙΡΕΥΕΤΑΙ...

Ὁ πεινασμένος ἔστω μαλλιά του πώνει. Λόγω τήν εἰκόνα μάς παρουσιάζει τίς τελευταίες μέρες ἡ Ἀθήνα. Περάσανε μιά λίγο τό Μόρφο καί τήν κρίση τοῦ Κ.Κ.Ε. καί ἀγκιστρώθηκαν στήν περιφερειακή νίκη τῆς Φλώρινας! Πρέπει γιατί ἀναβαλέ ν' ἀνακοινώσουνε καί τά δόσεις γιά δι βάσια σ' ὅλους τούς μαχητές καί τίς μαχήτριες μας πού πέρασαν μέρος σ' ἕνα κρύο τῆς Φλώρινας ὅπω τά ἐπεισόδια καί τεχνικά ἀνακοινωθεῖσα πού ἔχουν τίζει τό μοναρχοφασιστικό ἀγχόπαιχνιδι. Μά ἄν μα περισσότερα χειριζόνται τά Δίκη ν' ἀνακοινωθεῖ τά μοναρχοφασιστικά ἀγχόπαιχνιδι φαντάροις [illegible] τούς καί [illegible] τιμιά τῆς [illegible] μονο [illegible] Ἔτσι [illegible] Πακέτο [illegible] ὁλοθρόα [illegible] γενική [illegible] θρυμμάτισε [illegible]

(Συνέχεια στήν 4η σελ.)

ΑΡΧΕΙΑ ΛΑΪΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΑΝΔΡΑΓΑΘΗΣΕ ΚΑΙ ΠΑΙΡΝΕΙ
ΜΕΤΑΛΛΙΟ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΗΣ ΣΑΜΠΟΤΑΡΙΣΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ

Ἀπονέμεται τὸ Μετάλλιο ἐξαιρετικῆς σαμποταριστικῆς δράσης στὸν ἀνθυπολοχαγό τοῦ ΣΣ (;) Μπαίρον Γιώργιο τοῦ Νικολάου Δημοιρευη λόχου σαμποτέρ τῆς ΧΙ Μεραρχίας ἀπ' τὴν Ἔδεσσα.

Στὶς 30 τοῦ Ἀπρίλη 1948 μαζὶ μὲ τὸν τιμημένο νεκρό Μαλλίνα Πέτρο πήραν ἐντολή νὰ ἀνατινάξουν τὴν σιδηροτροχιά μεταξὺ Βεγῆς Σταροβ... Παρόλο ποῦ ἦταν κυκλωμένοι ἀπ τὸν ἐχθρό ἀπ' ὅλες τίς πλευρές στάθηκαν στὸν ἐκρηκτικό καὶ μόλις ἦρθε ἡ στιγμή ἔδωσαν φωτιὰ στὸ ναρκοπέδιο μὲ ἀποτέλεσμα νὰ καταστραφεῖ ἡ ἀτμομηχανὴ καὶ τρία βαγόνια. Γιὰ νὰ ξεφύγουν τὴν κύκλωση ἔδωσαν δυὸ ὧρες μάχη. Ὁ ἐχθρός κινήθηκε καὶ τοὺς ξανακύκλωσε. Οἱ δυὸ μαχητές μας χτυπώντας κατάφεραν νὰ βγοῦν καὶ πάλι ἀπτὸν κλοιό. Οἱ ἀπώλειες τοῦ ἐχθροῦ ἦταν μεγάλες καὶ ἡ σιδηροδρομική συγκοινωνία [illegible] μὲ τὴν ἀνατίναξη διακόπηκε.

Ὁ συναγ. Μπαίρονας γιὰ τὴν παλληκαριά του, τήν ἐπιμονή του στὴν ἐκτέλεση τῆς ἀποστολῆς καὶ τίς διοικητικές του ἱκανότητες ποὺ ἔδειξε στίς ἀποστολές ποὺ τοῦ ἀνατέθηκαν, μὲ τὸ ἴδιο διάταγμα προάγεται σὲ ὑπολοχαγό μηχανικοῦ.

ΤΟ "ΔΕΛΤΙΟ ΕΙΔΗΣΕΩΝ,,

Χθὲς τὸ «Δελτίο Εἰδήσεων» ἀποχαιρέτησε τοὺς μαχητές τοῦ ΔΣΕ καὶ παραχώρησε τή θέση του στή νέα ἐφημερίδα μας. Οἱ μαχητές μας δὲν θὰ τὸ ξεχάσουν γιὰ πολὺν καιρό.

«Δὲν τρῶμε πρωτοῦ διαβάσουμε τὸ «Δελτίο μας» ἔλεγαν οἱ μαχητές τοῦ λόχου θέσεων τῆς 107 Ταξιαρχίας. Τὸ «Δελτίο» εἶναι ὁ ἀχώριστος σύντροφός μας ἔλεγαν οἱ μαχητές τοῦ ΔΣΕ. Μαχητές καὶ λαός στὴν ὁρισμένη ὥρα κάθε μέρα περίμεναν τὸ «Δελτίο» τους. Ὁ φαντάρος ὁ ἐθνοφρουρίτης, ὁ μπάτσος(;), ὁ τίμιος ἀξιωματικός τὸ περίμεναν μὲ λαχτάρα.

Τὸ «Δελτίο» ἔδωσε σ' ὅλους τὴν ἀλήθεια, τή χαρά, τὴν αἰσιοδοξία τὴν πίστη γιὰ τή νίκη τοῦ ΔΣΕ γιὰ τὴν εἰρήνη.

Στὸν ἕνα χρόνο ποὺ πέρασε, ὁ ΔΣΕ μεγάλωσε, ἀναπτύχθηκε καὶ ἔγινε πιὸ δυνατός καὶ βαδίζει σήμερα πρὸς τή Νίκη. Στὸ δοξασμένο δρόμο του οἱ μαχητές τοῦ ΔΣΕ καὶ ὁ λαός μας θὰ ἔχουν γιὰ σύντροφό του, τή νέα ἐφημερίδα μας.

Οἱ Μαχήτριές μας στὴν ἀντιαεροπορικὴ ἄμυνα

ΓΙΑ ΤΗΝ Α' ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΗ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

ΟΙ ΜΑΧΗΤΡΙΕΣ ΤΟΥ Π.Ε. ΚΟΖΑΝΗΣ ΣΕ ΑΜΙΛΛΑ

Οἱ γυναῖκες στίς ὁμάδες τῶν Π.Ε. τοῦ Νομοῦ Κοζάνης, ἔβγαλαν πλάνο γιὰ τὴν Πανελλαδική συνδιάσκεψη γυναικῶν 1) Νὰ συμπληρώσουν τὴν κάθε ὁμάδα μὲ ἄλλες 5 γυναῖκες 2) Νὰ πάρει ἡ κάθε ὁμάδα ἐπαφή μὲ 5 γυναῖκες μπάσδων(;) καὶ νὰ στείλει γράμματα στοὺς ἄντρες τους νὰ πετάξουν τὰ ὅπλα καὶ 3) Ἡ κάθε ὁμάδα νὰ πάρει ἐπαφή μὲ 3 οἰκογένειες ξεσπιτωμένων καὶ νὰ τοὺς βοηθήσει νὰ ἐπιστρέψουν στὰ χωριά τους.

Μετά τὸν καθορισμό τοῦ πλάνου οἱ γυναῖκες μὲ ἐνθουσιασμό ἀποφάσισαν πῶς θὰ δουλέψουν νὰ τὸ πραγματοποιήσουν καὶ ἔβαλαν μεταξύ τους ἅμιλλα νὰ τὸ ξεπεράσουν. Ἔτσι θὰ συμβάλλουν κι' αὐτές νὰ γίνει τὸ 1949 ὁ ἀποφασιστικός χρόνος τῆς Νίκης.

ΠΡΟΣ ΤΗ ΝΙΚΗ!..

Τώρα ἀπὸ παντοῦ τίς τρῶνε καὶ παντοῦ τὸ δίκιο λάμπει
(κλάψτα Χαραλάμπη)
Νάουσα καὶ Καρπενήσι, Φλώρινα, Ἀγ. αἰν., Σέρρες
(Φ ἄπουν οἱ καλές οἱ μέρες)
Κι' ἔχουμε σαρανταπεντέ(;) καὶ ἀκόμα στὴν ἀρχή.
(ἡ καλή μέρα φαίνεται ἀπὸ πρωί!)
Καὶ γυρεύουν νὰ σκεπάσουν μὲ ψευτιές ὅτι ἔχουν πάθει
(ὅπου ἀκούς πολλά κεράσια πάρε τὸ μικρό καλάθι)
Μὰ ὁ στρατός μας δυναμώνει κάθε μέρα κι' ἀνατέλλει
(ἀγάλι α-γάλια γίνεται ἡ ἀγουρίδα μέλι)
Κι' ὁ καθένας μας ἂν κάνει ὅτι στὴ μεριά του ἀνήκει
θὰ βαδίζουμε ΠΡΟΣ ΤΗ ΝΙΚΗ!..

Δ—φῆς

ΓΙΑ ΤΟ Δ.Σ.Ε. ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΑΠΑΡΤΑ ΚΑΣΤΡΑ

Ἡ μάχη τῆς Σκοπιᾶς Φλώρινας

«Χτύπα τὸν ἀντίπαλο σὰν ἀστραπή ἀπὸ καθάριο οὐρανό» Αὐτὴ μιὰ στρατιωτική διαθήκη τοῦ μεγάλου Ρώσου στρατηγοῦ Σουβόρωφ. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔγινε στὴ μάχη τῆς Σκοπιᾶς ποὺ τὴν ἔδωσε μιὰ διλοχία τοῦ Ι Τάγματος τῆς 108 Ταξιαρχίας ἐνισχυμένη μὲ ἕνα λόχο σαμποτέρ.

Πορεία ἐξαντλητική σ' ἀλήθεια. Ἀτέλειωτος χιονιά[illegible]. [illegible] Ὅμως πρωτοφανής συνοχή — πειθαρχία — ἀποχή [illegible] τή φάλαγγα. [illegible] τὰ [illegible] στοὺς μαχητές. Οἱ [illegible] τοὺς ἀδύναμους.

Ἀνάμεσα ἀπὸ ἐχθρικές διατάξεις, σὲ βουνά — κάμπο — ρεματιά μπροστά στὰ [illegible] τοῦ ἐχθροῦ, ἀκίνδυνη φάλαγγα μὲ τὰ [illegible] τῆς [illegible] στὴν [illegible] του.

Θέλημα ποὺ [illegible] στὸ κέντρο ἐχθρικοῦ κλοιοῦ. Ὁ [illegible] κι' ὁ Ταγματάρχης μας παίζουν καὶ ἀπάνω στὸ κυκλωμένο ἀπ' τον ἀνύποπτο ἐχθρό [illegible]. [illegible] πολὺ σοβαρό καὶ πολὺ ἐπικίνδυνο παιχνίδι. Μὰ σταθερα — ψύχραιμα — μὲ αὐτοπεποίθηση πραγματοποιοῦν τὰ πάντα μὲ ἀκρίβεια [illegible].

Ὥρα 5 πρωϊνή. Ὁ Ταξίαρχος ὁ Ζέρας(;) διατάζει: Νὰ καταληφθεῖ κεραυνοβόλα ἡ Γκιούπκα(;) μὲ τὸν [illegible] καθὼς καὶ ἡ Σκοπιά. Σὲ 15 ἀκριβῶς λεπτά [illegible] τὰ 6 ἐχθρικά ὀχυρά κι' ὁ λόχος [illegible] στὴν Γκιούπκα. Σ' ἕνα [illegible] οἱ [illegible] τοῦ χωριοῦ κι' ὁ λόχος [illegible] στὴ Σκοπιά. Δυὸ [illegible] ποὺ [illegible] γιὰ τὴν Γκιοῦ [illegible] τοῦ Κοτλη(;). Ὁ [illegible] ἐχθρός [illegible]. Ἡ [illegible] μαχητῶν [illegible]. Τὸ χωριὸ [illegible] καὶ [illegible], Φωτιά [illegible] χέρια καὶ [illegible]. Ὁ [illegible] ἀνθυπολοχαγός Μηλιώνης Γαβριήλ [illegible] μὲ τὴν ὁμάδα [illegible] μας. Ἀγκαλιάζονται — [illegible] Τραυματίζεται ὁ Σαμ[illegible] ξαπλώνει ἀνάσκελα [illegible] φωνάζει [illegible] τοῦ χωριοῦ. Στή χαράδρα τῶν [illegible] αἰχμάλωτοι καὶ τραυματίες. Οἱ τραυματίες μας δείχνουν ἡρωϊσμό καὶ αὐτοθυσία. Μαχητές μαχήτριες ἁμιλλῶνται σὲ τόλμη παλληκαριά ἀφοβία. Τραγουδᾶν καὶ γελᾶνε. Μιλᾶν μὲ τὴν τηλεβόα καὶ [illegible] τὸ [illegible]. Κλάματα χαρᾶς καὶ φλογερή ἀγάπη ἐκδηλώνει ὁ λαός τοῦ χωριοῦ. Στιγμές ἀλησμόνητες. Ὁ Ταξίαρχος ἔγκαιρα διατάσσει σύμπτυξη στὸ Δάσος(;). Ἀπὸ [illegible] ὑποστηρίζουν τὴ δύσκολη σύμπτυξη. Ἀφήνουμε τὰ ἐχθρικά ὀχυρά [illegible] κατεστραμμένα [illegible] καὶ μὲ βροχὴ πυρῶν φτάνουμε στὸ [illegible] καυβαλώ(;) μας ὅλους τοὺς τραυματίες μας καὶ τοὺς αἰχμαλώτους.

Ὁ ἐχθρός [illegible] κινεῖται μὲ σοβαρές δυνάμεις [illegible] μας. Ὀργανώνεται στὰ [illegible] ἡ ἀντίσταση. Σὲ 10 λεπτά [illegible]. Χρῆσε(;), διατάζει ὁ ταξίαρχος [illegible] τῶν [illegible], [illegible] αὐτή θὰ τὴν [illegible], τοῦ Δάσους. [illegible] Κι' ὁ Χρῆστος τ' ἀπαντᾶ: Σύντροφε [illegible] 5 λεπτά θὰ τὴν [illegible]. Καὶ τὴν [illegible]. Στή [illegible] τὰ [illegible] ἐχθρικά πολυβόλα(;). Μὰ σὲ λίγο σιγοῦν. Οἱ φαντάροι τους στέλνονται στή χαράδρα ποὺ συγκεντρώνουμε τοὺς αἰχμαλώτους. Ὁ λοχαγός τους κάπου καταχωνιάστηκε. Τέσσερα πολυβόλα μας καὶ τὰ κανόνια σίγησαν γιὰ πάντα.

Νύχτωσε. Δυὸ ὁμάδες ἀπασχολοῦν τὸν ἐχθρό καὶ στὰ βουνά συγκροτεῖται τὸ τμῆμα. Ὅλο τὸ τμῆμα! Μαζί μας ἔχουμε καὶ 30 φαντάρους ποὺ πάσχισαν ἀπὸ τὴν ἀντάρτικη ὁρμή [illegible] καὶ [illegible]. Μόνοι τους ζητοῦν νὰ [illegible] αὐτοί τὰ φορεῖα. Ζῶα — [illegible] — φορεῖα — αἰχμάλωτοι καὶ σ' ἀτέλειωτη φάλαγγα. Μακρυά πολύ σὰν φτάσαμε βλέπουμε τίς φωτοβολίδες τοῦ ἐχθροῦ [illegible]. Μὰ τί θὰ βρῆκε; Θὰ βρῆκε τίς [illegible] νεκρούς καὶ τραυματίες του κι' ὅλα τὰ [illegible] ταραγμένα. Θὰ βρῆκε κι' ἕνα μεγάλο σύνθημα [illegible].

[illegible]

Κι' [illegible] Τὸ 1949 [illegible] καὶ [illegible] νὰ γίνει χρόνος τῆς ΝΙΚΗΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΡΙΑΣ(;)

ΑΡΧΕΙΑ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Η ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΜΑΣ

ΟΙ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΕΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ ΥΠΟΣΧΟΝΤΑΙ ΝΑ ΒΟΗΘΗΣΟΥΝ ΤΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΣΤΡΑΤΟ

ΑΠΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΗΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΣ ΜΑΣ ΣΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟ

ΒΕΡΟΛΙΝΟ, 27 τοῦ Γενάρη 1949, (τοῦ ἀνταποκριτή μας).— Οἱ ἐφημερίδες τοῦ Βερολίνου δίνουν μεγάλη δημοσιότητα στόν λόγο ποῦ ἐκφώνησε ὁ στρατηγός Κικίτσας στή συνδιάσκεψη τοῦ Ἑνιαίου Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος τῆς Γερμανίας, ἐξ ὀνόματος τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ Ἑλλάδας καὶ περιγράφουν τήν συγκινητική ὑποδοχή τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐλεύθερης Ἑλλάδας ἀπ' τούς συνέδρους.

Ἡ ἐφημερίδα τοῦ Ἑνιαίου Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος τῆς Γερμανίας «Νέα Γερμανία» ποῦ ἔχει μεγάλη κυκλοφορία, γράφει, στό κύριο ἄρθρο της, ἀνάμεσα σ' ἄλλα:

«... Λίγα λόγια λέει ὁ Ὄττο Γκρότεβολ» — δεύτερος γραμματέας τοῦ Κόμματος— «καὶ ξεφεύγει ἀτέλειωτες ζητεκραυγές καὶ χειροκροτήματα, σάν αὐτά ποῦ μιά φορά, πρίν πολλά χρόνια ξέσπασαν ὅταν ἡ τεράστια συγκέντρωση τῶν Βερολινέζων ἀκλροφορεῖτο ὅτι οἱ Ἰσπανοί ἐργάτες ἔριξαν τήν δικτατορία τοῦ Ἰρίμο Νέρ Ριβέρα καὶ ὅστησαν πάνω στό παλάτι του στή Μαδρίτη τήν κόκκινη σημαία. Ἡ Ἑλληνική Ἀντιπροσωπεία ἔμπαινε στήν αἴθουσα τῆς Συνδιάσκεψης. Ὁ Ὄττο Γκρότεβολ τήν χαιρετᾶ καὶ κάθε; τήν ἀναγγέλει στούς συνέδρους ξεσκόνι ἀκελλάδη χειροκροτήματα καὶ ζητωκραυγές ποῦ ὅλο καὶ ἀνεβαίνουν καθώς ὁ στρατηγός Κικίτσας παίρνει τό λόγο» Καὶ τό ἄρθρο στήν ἐφημερίδα «Νέα Γερμανία» τελειώνει:

«Νά εἶσαι, βέβαιος, ἄλλωνε; σέν τροφοι ὅτι ἐμεῖς θά κάνουμε κράξη τήν διαβεβαίωση τοῦ Ὄττο Γκρότεβολ γιά νά σάς δώσουμε ἠθική καὶ ὑλική βοήθεια».

Ἀνάλογα εἶναι τά ἄρθρα καὶ τά σχόλια τῶν ἄλλων πρωϊνῶν καὶ ἀπογευματινῶν ἐφημερίδων.

Ὁ λόγος τοῦ συν. Κικίτσα

Παίρνοντας τό λόγο ὁ ἀντιστράτηγος τοῦ ΔΣΕ συν. Κικίτσας ἐξιστόρησε τούς ἀγῶνες τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ στή χιτλερική κατοχή. Ἀνέφερε τήν ἔνοχη ἐπέμβαση τῶν Ἄγγλων, τή χρεωκοπία τους, τή διαδοχή τους ἀπό τούς ἀμερικανούς ἰμπεριαλιστές καὶ τή χρεωκοπία καὶ αὐτοῦνων στήν προσπάθειά τους νά βοηθήσουν τόν μοναρχοφασισμό νά κατατείλει τό δημοκρατικό κίνημα καὶ νά συντρίψει τό ΔΣΕ. Τόνισε τή δύναμη καὶ τό ἀκατανίκητο τοῦ ΔΣΕ πράγμα ποῦ τό διεκνοῦν οἱ τελευταῖες νικηφόρες ἐπιχειρήσεις στίς δυνάμεις πολιτ.

Ὅπως σεῖν πατρίδα σας— εἶπε τελειώνοντας ὁ συν. Κικίτσας— ἔτσι καὶ στήν πατρίδα μας οἱ ἀμερικανοάγγλοι ἰμπεριαλιστές θέλουν νά ὑποδουλώσουν ξένους λαούς καὶ νά κάνουν τίς χῶρες τους ἀποικιοκρατικά κατά τῶν λαϊκῶν δημοκρατιῶν καὶ τῆς Μεγάλης Σοβιετικῆς Ἕνωσης, τῆς προπύργιας τῆς εἰρήνης.

Ἡ ἀπάντηση τοῦ Γκρόττεβολ

Ἐξ ὀνόματος τοῦ Συνεδρίου ὁ γραμματέας τοῦ Ἑνιαίου Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος Γκρότεβολ ἀπάντησε μέ τά ἀκόλουθα λόγια: «Ὅλοι οἱ ἀντιφασίστες καὶ δημοκράτες θά πάρουν μέρος στήν καταπονία β ἐθνικῆς πρός τήν ἠρωϊκή Ἑλλάδα. Ὁ γερμανικός λαός ἔχει ἰδιαίτερη ὑποχρέωση νά καταπροσέχει τίς πληγές τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ δέν πράκειται μόνο γιά τήν ἐνωτερική μορφή ἀλλά γιά τόν ἐσωτερικό σύνδεσμο τῶν δύο λαῶν. Ὁ ἀγώνας σας στήν Ἑλλάδα δέν εἶναι μόνο γιά σάς καὶ γιά τήν Εὐρώπη, ἀλλά καὶ γιά ὅλη τήν ἀνθρωπότητα. Χαιρετοῦμε τόν γενναῖο, δημοκρατικό, ἀγωνιζόμενο ἑλληνικό λαό. Χαιρετοῦμε τόν Δημοκρατικό Στρατό σας».

Ὁ Γκρότεβολ ἀνεφέρθηκε ἐπίσης καὶ τούς τόνισε τό καθῆκον τους νά διαφωτίσουν τόν Γερμανικό λαό κάνοντας στήν σκληρότητα, ποῦ ἔχει ὁ πόλεμος στήν Ἑλλάδα καὶ τά καθίκοντα ποῦ μπαίνουν σ' ὅλους τούς Γερμανούς δημοκράτες.

ΘΑΝ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ἡ ἀλήθεια γιά τή μάχη τῆς Φλώρινας

Φαντάροι, Ἐθνοφρουροί, Μαθοῦδες καὶ τιμοῦ Ἀξιωματικοί!

Δημοσιεύουμε παρακάτω ἀποσπάσματα ἀπό τά ἀνακοινωθέντα τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου τῆς Ἀθήνας σχετικά μέ τίς μάχες τῆς περιοχῆς Φλώρινας. Διαβάστε νά δεῖτε τί λένε οἱ ἀγῶνες σας. Σεῖς ποῦ ζήσατε καὶ χύσατε τό αἷμα σας στίς μάχες αὐτές κατανοήσατε τή δύναμη τῶν χτυπημάτων τοῦ ΔΣ διαβάστε τούς ἀπατεῶνες καὶ κρίνετε μόνοι σας.

Τό ἀνακοινωθέν τῆς 12 τοῦ Φλεβάρη ἔλεγε: «... τμήματα τῶν συμμοριῶν ἐπιχειρήσαντα νά διεισδύσουν εἰς τό ἐσωτερικόν τῆς περιοχῆς Φλωρίνης ἀπεκόπησαν ἀπ' ἐσωτερικῶν ἐλιγῶν τῶν ἡμετέρων, ἀναγκασθέντα νά παραδοθοῦν ...»

***

Ὁ ραδιοσταθμός τοῦ Λονδίνου τήν ἴδια μέρα εἶπε: «... Ἀνεγγέλθη ἐπισήμως εἰς τάς Ἀθήνας ὅτι ὁ ἑλληνικός στρατός συνέτριψε ἐπίθεσιν τῶν ἀνταρτῶν ἐναντίον τῆς Φλωρίνας. Ἐνωρίτερον εἶχε ἀνεγγελθεῖ ὅτι αἱ διαδοχικαί ἐπιθέσεις τῶν συμμοριῶν εἶχαν ἀποκρουσθεῖ καὶ ὅτι εἰς οὐδέν σημεῖον οἱ ἐπιδρομεῖς εἶχον κατορθώσει νά εἰσέλθουν εἰς τήν πόλιν ...»

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ ΤΟΥ Γ.Ε.Σ. ΤΗΣ 13/2

Ἤτανε «ἥσυχο» καὶ ἔγραφε: «... Συνεχίζεται ἡ ἀναληρδεῖσα γενική ἀντεπίθεση τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων εἰς τόν τομέα τῆς Φλωρίνας. Αἱ μέχρι τῆς μεσημβρίας ἀπαρτερηθεῖσαι ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ ἀνήρχοντο εἰς 618 φονευθέντας καὶ 325 συλληφθέντες καὶ παραδοθέντες. Ἀπώλειες ἡμετέρων νεκροί 25, τραυματίες 135 ...»

***

Καὶ τίς ἀγωνίες αὐτές ἔρχεται νά ἐπιβεβαιοποιήσει καὶ νά ὁλοκληρώσει ἡ ἴδια ἀμερικανόδουλη Κυβέρνηση. Ὁ σταθμός τῆς Ἀθήνας μετέδωσε στίς 15/2/49 τό ἀνακοίνωθρο τῆς Κυβερνήσεως διοιμήδης εἶναι ὅτι οἱ συμμορίται τρόπαναι ἀφανάσεις συντριπτικά πλήγματα ἀς φανεροῦνουν οἱ ἀριθμοί τῶν νεκρῶν, τῶν παραδοθέντων οἱ ὁποῖοι θά πρέπει νά ἀπολογισθοῦν εἰς πλέον τῶν χιλιῶν. Κατά τή γνώμη τοῦ ἀντιπροέδρου τῆς Κυβερνήσεως τά 50% τῆς ἐπιτεθεῖσης κατά τῆς Φλωρίνης δυνάμεως (τῶν 400) ἀνδρῶν ἐξοντεύθηκαν ὁλοκληρωτικά...»

Τά ἀνακοινωθέντα τοῦ συνταγματαρχοπαστικοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου θά ἐκτιμοῦσαν τά ἱστορικά ἐντέλα καὶ θά ἀκολουθοῦσαν ἀπόλυτα φανάροις γιά νά δοῦν τίς τοῦ ζεγλεῦν καὶ τούς κοροϊδεύουν οἱ μοναρχοφασίστες γιά νά τούς στέλνουν στή σφαγή.

Η ΑΠΟΝΟΜΗ ΧΑΡΗΣ ΣΤΟΥΣ 9 ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΥΣ ΑΝΗΣΥΧΗΣΕ ΤΟΥΣ ΜΟΝΑΡΧΟΦΑΣΙΣΤΕΣ

(Συνέχεια ἀπεῖν 1η σελ.)

τίμιοι ἀξιωματικοί, οἱ οἰκογένειές τους καὶ ὁλόκληρος ὁ λαός ἀρχίζουν νά βλέπουν σιά καθαρά ποιοί εἶναι ἐκεῖνοι ποῦ θέλουν τό αἷμα καὶ τόν πόλεμο καὶ μισοῦν τή συμφιλίωση, τήν εἰρήνη.

Καὶ ἀρχίζουν νά ξεχωρίζουν σιά καθαρά ὅτι μόνο μέ τήν πάλη τους πρέπει νά κατοχτήσουν τήν εἰρήνη καὶ νά γυρίσουν σπίτια τους.

Τήν εἰρήνη καὶ τή συμφιλίωση τήν κρατᾶμε ὅλοι στά χέρια μας.

Ἀποχωρώντας τά τμήματά μας ἀπ' τό Καρενῆσι παρέδωσαν ἀλεύθερους στή διοίκηση τοῦ νοσοκομείου τῆς πόλης καὶ σέ πολλές ὅλες τούς τραυματίες, φαντάροις ποῦ εἶχανε πάσει αἰχμαλώτους ἐκτός ἀπ' τόν Μαολαζίεν Ζήση τοῦ 5ου τάγματος ποῦ προσχώρησε στό Δ.Σ. Οἱ τραυματίες αὐτοί ποῦ ἀφέθηκαν ἐλεύθεροι ἀφοῦ νοσηλεύτηκαν κανονικά στό νοσοκομεῖο ἐκεῖ 19 μέρες εἶναι οἱ παρακάτω. 1) Μουτοσβῆς Γεώργιος 2) Παγουλάτος Γεράσιμος 3) Λαϊνάς Σπύρος 4) Καταρός Θανάσης 5) Παναγόπουλος Γεράσιμος 6) Μαρκαζίνης Γιάννης 7) Περδικάρης Γρηγόρης 8) Γιαννακάρης Γιάννης 9) Μεμρόπουλος Τάκος 10) Δρόσος Γόσπαρης 11) Βαλαμβός Σπάθης 12) Σπάρος Παντελής 13) Ἀρέτ Χασάν 14) Παναζόπουλος Θανάσης 15) Γεωνίσης Μιχάλης 16) Ἀντωνόπουλος Γιάννης 17) Ἀλοάνγλου Βαγγέλης 18) Ἀγγελόγλου Μήτσος 19) Παπᾶς Κώστας 20) Κορβίκος Ἀνασάσης 21) Ζαρδέλης Γιάννης 22) Ἀπέργης Ἀλέκος 23) Χαρίσης Μήτσος, ὅλοι τοῦ 5ου τάγματος 24) Μουσούρης Σπάθης 25) Πανελλίδης Γιώργος 26) Παραμέδος Ἀλέκος 27) Ἀμπέ Ὀγλοῦ 28) Δοκαλῆς Θωμᾶς 29) Μαρκάκης Κώστας 30) Γαλανάκης Ἀριστείδης 31) Σταθουράκης Γιώργος 32) Μπεμπέλης Χρῆστος 33) Μπάνης Στράτος 34) Δήμου Βασίλης 35) Σοφρτής Σταῦρος 36) Σκουλιαράκης Βασίλης 37) Μηλικρύσης Σκέλιος 38) Ἀγγελόπουλος Ἀλέκος τοῦ 7ου τάγματος καὶ 39) Ζαγεράκης Ἀντώνης τοῦ 613 τάγματος. Αὐτές εἶναι ἡ ἀπάντηση σέ συκοφαντίες τῶν μοναρχοφασιστῶν γιά δῆθεν σφαγές καὶ ἀμότητες τοῦ Δ.Σ.Ε

ΤΟ ΑΙΜΑ ΝΕΡΟ ΔΕ ΓΙΝΕΤΑΙ

Στήν τελευταία ἐπιχείρηση, ποῦ ἐνήργησαν οἱ μοναρχοφασίστες γιά τήν κατάληψη τῆς Μαυροθάλασσας Νιγρίτας δημοκρατικοί φαντάροι, ἐθνοφρουρίτες καὶ ἀξιωματικοί, ποῦ ἔτυχε νά ἐπικοινωνήσουν μεμονωμένα μέ τό λαό τῆς Μαυροθάλασσας, ἐξεδήλωναν τήν συμπάθειά τους πρός τούς ἀντάρτες καὶ ἔλεγαν στίς γυναῖκες: «Πλέξτε γιά τούς ἀντάρτες τουρσιά. Δῶστε τους ὅτι μπορεῖτε.» Πολλοί ἀπ' αὐτούς φανερά δήλωναν πώς τούς ὁδηγοῦν στή μάχη παρά τήν θέλησή τους, μέ τή βία καὶ δάκρυσαν ὅταν ἀντίκρυσαν σκοτωμένα μαχητή μας.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΡΟΥΜΕΛΗΣ

ΧΤΥΠΗΘΗΚΕ ΕΧΘΡΙΚΟ ΤΑΓΜΑ 130 ΟΙ ΑΠΩΛΕΙΕΣ ΤΟΥ

Τή νύχτα στίς 13 προ 14 τοῦ Φλεβάρη τμήματα τοῦ Κλιμακίου Γ.Α. Πόστας Ἑλλάδας ἐνήργησαν ἀφοβρή ἐπίθεση ἐνάντια στό 9ο τάγμα πεζικοῦ ποῦ ἦτον ἐγκατεστημένο στόν Ἀηλιά Βελοῦνας Εὐρυτανίας.

Τό τμήματά μας μέ ὁρμητική ἔπίθεση ἀνέτρεψαν τόν ἐχθρό καί τόν ἀνάγκασαν νά ἐγκαταλείψει τά ὁφῶματα. Ὁ ἐχθρός εἶχε ἐξτκριβωμένες ἀπώλειες 60 νεκροῦς. Ἀνάμεσά τους εἶναι καί 3 ἀξιωματικοί ποῦ ὁ ἕνας ὀνομάζεται Τσιρώνης Σωτήρης ἀπτή Σπολέττα Ἀκρυανίας καί 70 τραυματίες. Πιάστηκε ἕνας αἰχμάλωτος Σκοτώθηκαν 50 μετεγωγικά τοῦ ἐχθροῦ. Κυριεύτηκαν ἄφθονα λάφυρα καί 35 μεταγωγικά.

Τήν ἴδια νύχτα ἄλλα τμήματά μας ἔκαναν κρούσεις στόν Ἀηλιά Βίκιανης.

ΟΙ ΝΕΟΙ ΜΑΧΗΤΕΣ ΧΑΙΡΕΤΙΖΟΥΝ τίς ἀποφάσεις τῆς 5ης Ὁλομέλειας τῆς Κ.Ε. τοῦ Κ.Κ.Ε.

Ψήφισμα
τῶν στελεχῶν τῶν ἐμπέδων τοῦ Γ.Α
Πρός
Τήν Κ.Ε. τοῦ Κ.Κ.Ε. καί τό
σ. Ν. Ζαχαριάδη.
Σύντροφοι.

Ἀκούσαμε τήν ἀνάλυση τῆς 5ης Ὁλομέλειας τῆς Κ.Ε. τοῦ κόμματός μας. Σεζητήσαμε πάνω σ' αὐτήν καί τήν ἐγκρίνουμε ὁμόφωνα.

Χαιρετζουμε στήν ἄξια καθοδήγητή τοῦ κόμματός μας, ποῦ μέ τ' ἀγράνω μάτι τῆς Δεννισιστικής—Σταλινιαής κριτικής παρακολουθεῖ ξεκαθάζει καί τσακίζει ἀμείλικτα κάθε ὁπορτουνιστική λικβηταριστική τάση. Ἔτσι ξεκαθαρίζεται τό κόμμα μας, δυναμώνει καί τραβάει σταθερά στό δρόμο πρός τή Νίκη.

Ὑποσχόμαστε πώς θά καταβάλλουμε ὅλες μας τίς προσπάθειες νά γαντοῦμε ἀντάξιοι τῆς ἐμπιστοσύνης μέ τήν ὁποία μᾶς περιβάλλει τό κόμμα μας σάν μέλη του.

Ἔλθε στά ἔμπεδα τοῦ Γ.Α. τοῦ Δ.Σ.Ε. θά διαθέσουμε ὅλη μας τήν ἀπείρα. Θά καλλιεργήσουμε δωρικά τή δουλειά μας.

Φυλοδοξοῦμε νά διαπαιδαγωγήσουμε τούς νέους μαχητές, ποῦ ἐκπαιδεύονται μέ τίς ὀγιές ζωντανές ἀντιλήψεις, ποῦ βάζει τό κόμμα μας γιά τή λαϊκοδημοκρατική ἀναστάσης καί τό Δ.Σ.Ε. Νά τούς δώσουμε τά ἀπαραίτητα στρατιωτικοπολεμικά ἐφόδια καί νά τούς προετοιμάσουμε ἠθικοπολιτικά, ὅσοι πηγαίνοντας στά τμήματα νάναι ὁλοκληρωμένοι δίπλα σά πολλήνάρια τοῦ Γράμμου—Βίτσι—Νάουσας—Καρπενησιοῦ νά δώσουν συντριπτικά χτυπήματα στό μοναρχοφασισμό καί τό 1949 νά γίνει χρόνος τῆς Νίκης.

13 Φλεβάρη 1949.

Τό Προεδρεῖο.

Ο ΠΕΙΝΑΣΜΕΝΟΣ ΚΑΡΒΕΛΙΑ ΟΝΕΙΡΕΥΕΤΑΙ

(Συνέχεια ἀπό τή σελ.)

πίνει ἕ ζ ψηφοῦν δυο δεκάρα ἀπό κάθε γεννοπαρουσιάστρια ποῦ ἔκανε αὐτό τό Ρίτσ—Γκαβάκα ὁ μέγας βασιλιάς, ἔξαλε τή μαθημένη σφρά σπό κόλλιο του καί ἀνεφερε σιά ἀφεντικά του ἐκεῖ κάνω ἀλεύ κάνω δέν μπορεῖ νά γίνει τίποτε. Αὐτή ἦταν ἡ κυρία ἐνεργεία ποῦ συνεργάζεται θρασυδεστικά ἐνῶ εἶχε τοποθετεῖ ἀκόμη πρώτη ὥρα. Ὁ κύριος Διευθυντής εἶναι αὐτό μπορεῖ νά μέ ἀκούσει, ἔμαθε ὅμως τά μαθήματά του. Ἐκεῖ ἔκρυβε τούς ἀριθμούς τοῦ Γενικοῦ ἐπιτελείου γιά τούς κατοικημένες ποῦ ἐκτεθήκαν στή Φλώρινα καί γιά τίς ἀπώλειές τους διαλέλη ε ὅτι οἱ μεσαί ἐξοντώθηκαν. Ὁ Πίθος στούς ἀρθρόμενες εἶναι πά συμπαθεῖ ἀπό τόν ἀντιπρόεδρο, διαπιστώνοντας ὅμως ὅτι τώρα πάει ἔ κεῖα ἀπό τί Φλώρινα ἡ κόκκινη εἶναι ...χωνεύτηκε μαζί μας ἄκρα τό γενικό συνεργεῖο καί τόν ἀλληλοκαταπόλεμο. Ὅσο γιά τήν γυμνή ἀλεοῦ, τό Σαφοῦλη, αὐτός ἀφ φρ νίκω; ποτέ τήν νόμισαν. Γιά κάτι φορά τοφοίχιστα αὐτό χρησιμεύει ἡ ἀγαπημένη του πορνοκόμα. Ἀπόδεῖ μαθ ε. Θυμάται ὅτι καί ὁ γέρος, ἐκεῖνο τό ἀμμάρα ἀ τήν Κλεπτιά δέ θά γυρίσει ὄχι τή νι γι καί καταπίνει τή γλώσσα του.

Ἔτσι κάτω ἡ θρασυβολία δέν περιορίζεται μόνο στή Φλώρινα. Πληροφορία πάθαμε εἰ «πεταμπρίτες» καί στά Κερδύλια καί στίς Σέρβες καί στο Πέλλα καί βάλε..." Ὅσο γιά τήν Πελοπόννησο δέ ξέρω τί τούτο, ἔχουμε σάει βόνες. "Ὅποιος τόν πιό φρέσκο τόνο τόν πρα ἀ πάντα ἡ γενική ἀντεπίθεση στή Φλώρινα τή σειγιή πού ἔδω καί 68 ἄμερες σάν τούτα αὐτόν δέν ἀκούστηκε αὐτό κουφκαί! Μά ἡ ἀφελής Ἐλένη θά γω ἠσυ; γιατί βέλ αὐτό; Ὁ πεινασμένος καρβέλια ὀνειρεύεται. Καί ὁ μοναρχοφασισμός πεινασμένος. Πρέπει τάνα μεγάλα τά χείλια τοῦ Παπάγου γιά νά κατεφάγει, αἱ τέτοιες ταχυδακτυλουργίες.

Γέγονος πάντως εἶναι ὅτι ὁ μοναρχοφασισμός ξεκαρφώνεται αἱ ἄλλους τόσες ἤχους τό παρανί βιολί τοῦ "Δίνει λίγο ἀκόμα καί τούς φαγάμε. Καί ἐπειδή αἱ ἀντάρτες δέν τρώγονται ἡ φρουρά στήν Κοβάλια πρόλαβε ἀπό τέτοιαν αἱ μιά ἐνέδρα τής κατά τόν συμπαρ...". Ἐπειτά μετέβαινε ὁ σαλτσιαδ ἐς τή "Ἀθήνας Καί ἐκεῖ ὁ Πίθος θά μπεῖ τό ζωντό θά φ ...ύζεται ὅτι ὁ κόσμος θά σαφεῖ ἐκεῖνο τό κομμί ἀρκε ποῦ τοῦ σπουρίρει. Πέν ὅμως ἐκεῖνα τά γρ ...ν "Ὁ φυτόρ ς καί ἀθφαν...ψίνης πα ...νουν μά τό εἶπε τους κεν ἀ...θ...α Καί τήν ἀλόθεια κάνω δέν μπορεῖ νά τήν πνίξει κανείς φτο ...ά.

"Ὁ πεινασμένος κόκκινος ἀπό τ μαλιά του μά αὐτό δ ...κανε αὐτό ζει ἀπό πνίξιμο.

ΣΥΝΤΟΜΑ ΝΕΑ

ΒΟΥΔΑΠΕΣΤΗ — Τό τμῆμα πληροφοριῶν τοῦ ὑπουργείου τῶν ἔξωτερικῶν τῆς Οὐγγαρίας ἀνακοίνωσε ὅτι στίς 10 τοῦ Φλεβάρη ὁ ἀντισυνταγματάρχης τοῦ ἀμερικάνικου ἀποστόλου Πίτερ Κοκτσά καί Τζῶν Μπέλεν ποῦ ἀνήκουν στό προσωπικό τοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολούθου τῆς ἀμερικάνικης ἀποστολῆς συνελήφθησαν σέ ἀπόσταση μερικά μέτρα ἀπό τά Αὐστρο — Οὐγγρικά σύνορα ὅπου ἔπαιρναν φωτογραφίες χωρίς νά ἔχουν τέτοια ἄδεια.

ΛΟΝΔΙΝΟ — Ἡ Ε.Ε. τοῦ ἀγγλικοῦ ἐθνικοῦ συμβουλίου πάλης γιά τήν εἰρήνη δημοσίευσε δηλώθεις ποῦ λένε ὅτι ἡ βελτίωση τῶν σχέσεων μεταξύ Α. καί Δ. δέν θά ἐπιτευχθεῖ ἐφ' ὅσον οἱ διαφορές ποῦ ὑπάρχουν δέν συζητηθοῦν σέ διάσκεψη τῶν ἀρχηγῶν τῶν μεγάλων δυνάμεων.

ΕΤΟΙΜΑΖΟΝΤΑΙ ΝΑ ΕΞΟΝΤΩΣΟΥΝ ΤΟΥΣ ΠΑΠΑΡΗΓΑ ΚΑΙ ΜΑΡΚΕΜΙΝΗ

Ἕνα νέο ἔγκλημα ἑτοιμάζονται νά διαπράξουν οἱ ἐγκληματίες τῆς Ἀθήνας. Ὁ ἀρχιδολοφόνος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὑποσυγός τῆς δημοσίας τάξης τῆ. Ἀθήνας Ρέντης ἀνακοινώσε χτές ὅτι ἡ γενική ἀπάλεια ἀφοῦ σωπείρωσε τήν «ἀνάκρισ» διεξήγαγε τή δικογραφία γιά τήν ἀπόδεση τῶν σπεσιαλιστῶν τοῦ Κ.Κ.Ε. ποῦ ἀνέρχονται στούς 33. Ἀνάμεσά τους εἶναι καί ὁ σ. Μίτρος Παπαρήγας νόμιμος Γενικός Γραμματέας, τῆς Γενικῆς Συνομοσπονδίας ἐργατῶν Ἑλλάδας καί ο. Βασίλης Μαρκεζίνης Γραμματέας τοῦ Ε.Λ.Μ "Ἀθήνας καί μέλος τῆς Κ.Ε. τοῦ ΕΛΜ. Οἱ παρακάνω λαοφιλεῖς ἀγωνιστές καί ἡγετόντεσ —ὅπως εἶπε ὁ Ρέντης—«ἐπιτέλεσαν τό ἔργο τους ὅσον ἀφορά τα διαπραχθέντα ἀπό τόν ὀπλάδι. τον ἐγκλήματα μετά τήν Βάρκιζα τίς τάς Ἀθήνας. Ἐγκλήματα θεωρεῖ ὁ Ρέντη αὐτό τή Βάρκιζα τή ἀσφαλιστική πολιτική ποῦ μέ συνέπεια κατά ἐπιστολή ἐφαρμόζαν οἱ δυό πρόκριτοι ἡγέτες τοῦ λαοῦ μας καί ποῦ τόσο ἀνηφεχήθηκε τούς μονιμοφασίστες «ὡς τ' ἀφεντικά τους. Ἡ ἐντολή γιά τήν ἐξόντωσή τους κρύβεται ἀπτούς Ἀμερικανούς γαλόνεσ.

Ἀφοῦ μαζί μέ τούς συνεταίρους του, Ἄγγλους διέσωσαν τήν ἐξάρτηση ἀπό τίς τῆς ΠΣΟ καί ἀποχώρησαν ἀπτή διοίκεσή τής ἔβαλλόσε νέα δολοφονική τρομοκρατική ἐπίθεση ἐνταντίον ἀρχαιοκή τάξη γιά νά εἶν ἀνάγκασουν νά δεχθεῖ ἀδιαπαρέρητα τούς ἀνπλικούς καί ἀνιδε μοκρατικούς τους σκοπούς. Μά ἀ ...πόνται ὀλίγα. Ἡ ἐφαρμογή τά ξη καί ὅλοι οἱ ἐργαζόμενοι μ ...ρης καί ...ἐπαι πιό δραστήρια ἀπό κάθε ἄλλη φορά ἄρχισαν νά ἠ ...ειδικεῖν τά αἰτήματ ...τους στή ζωή. Μά τό δεύτερα θά ἀγωνιστοῦν καί ὅ.τι ἐπιφαστήσουν τή ζωή τῶν ἡγετῶν τους.

Ἀκούσαμε τήν ἀνάλυση τῆς 5ης Ὁλομέλειας τῆς Κ.Ε. τοῦ κόμματός μας. Σεζητήσαμε πάνω σ' αὐτήν καί τήν ἐγκρίνουμε ὁμόφωνα.

Χαιρετζουμε στήν ἄξια καθοδήγητή τοῦ κόμματός μας, ποῦ μέ τ' ἀγράνω μάτι τῆς Δεννισιστικής—Σταλινιαής κριτικής παρακολουθεῖ ξεκαθάζει καί τσακίζει ἀμείλικτα κάθε ὁπορτουνιστική λικβηταριστική τάση. Ἔτσι ξεκαθαρίζεται τό κόμμα μας, δυναμώνει καί τραβάει σταθερά στό δρόμο πρός τή Νίκη.

Ὑποσχόμαστε πώς θά καταβάλλουμε ὅλες μας τίς προσπάθειες νά γαντοῦμε ἀντάξιοι τῆς ἐμπιστοσύνης μέ τήν ὁποία μᾶς περιβάλλει τό κόμμα μας σάν μέλη του.

Ἔλθε στά ἔμπεδα τοῦ Γ.Α. τοῦ Δ.Σ.Ε. θά διαθέσουμε ὅλη μας τήν ἀπείρα. Θά καλλιεργήσουμε δωρικά τή δουλειά μας.

Φυλοδοξοῦμε νά διαπαιδαγωγήσουμε τούς νέους μαχητές, ποῦ ἐκπαιδεύονται μέ τίς ὀγιές ζωντανές ἀντιλήψεις, ποῦ βάζει τό κόμμα μας γιά τή λαϊκοδημοκρατική ἀναστάσης καί τό Δ.Σ.Ε. Νά τούς δώσουμε τά ἀπαραίτητα στρατιωτικοπολεμικά ἐφόδια καί νά τούς προετοιμάσουμε ἠθικοπολιτικά, ὅσοι πηγαίνοντας στά τμήματα νάναι ὁλοκληρωμένοι δίπλα σά πολλήνάρια τοῦ Γράμμου—Βίτσι—Νάουσας—Καρπενησιοῦ νά δώσουν συντριπτικά χτυπήματα στό μοναρχοφασισμό καί τό 1949 νά γίνει χρόνος τῆς Νίκης.

13 Φλεβάρη 1949.

Τό Προεδρεῖο.

ΝΕΑ ΑΠΤΗ ΣΟΒ. ΕΝΩΣΗ

Φέτος στή Σοβιετική Ἕνωση θά κτιστοῦν πολλά ὁράλια κτίρια καί θά ἀνακοδομηθοῦν ἐλάνηροι ἔργα κοί συνοικισμοί. Ἡ ἐφημερίδα «Ἐργασία» βάζει τό ζήτημα γιά μεγαλύτερη ἐλάττωση τοῦ κόστους τῶν κατασκευῶν.

— Στό σύνολο τῆς παραγωγῆς τῆς ἐλαφρᾶς βιομηχανίας τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης ἡ παραγωγή τῆς Μόσχας ἀποτελεῖ τά 35%. Στά μεταπολεμικά χρόνια στή Μόσχα καί στήν περιφέρειά της κτίστηκαν σπίτια μέ κατοικήσιμη ἐπιφάνεια 1.500.000 τ.μ.

ΤΟ Κ.Κ. ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ ΑΠΟΚΡΟΥΕΙ ΚΑΘΕ ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Τό πρακτορεῖο «Νέα Κίνα» μετέδωσε ὅτι ἀπό ἀφορμή τή δήλωση τοῦ Ἀδμιράλοῦ Ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν Ἔβιατ κάς ὁ ΟΕΕ θά μποροῦσε νά μεσολαβήσει στήν Κίνα, ἐκπρόσωπος τοῦ ΚΚ τῆς Κίνας δήλωσε ὅτι ἡ ΚΕ τοῦ ΚΚ Κίνας φρονεῖ πώς καμμιά δύναμη ὅπτε ὁ ΟΕΕ δέν ἔχει τό δικαίωμα νά ἀνακατεύει στίς ἐσωτερικές ὑποθέσεις τῆς Κίνας.

Ἀφοῦ ἀναφέρει ὅτι ἡ κυβέρνηση τοῦ Κουομιντάνγ τοῦ Τσιάν Κάι Σέκ ἔκανε ἐπίθεση κατά τῶν ἐλευθέρων περιοχῶν τῆς Κίνας ἀπό τίς ἀρχές τοῦ Ἰανουαρίου καί τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ τρέχοντος ἔτους καί ὅτι ἡ ἐπίθεση αὐτή ἀπέτυχε τελείως, ἡ ἀνακοίνωση τοῦ ΚΚ τῆς Κίνας τονίζει ὅτι ἡ ἐπίθεση αὐτή ἔγινε μέ τή βοήθεια τῶν ἀμερικάνικων ὁπλῶν καί ὅτι ἡ ἐπιτυχία τῆς ἀποτελεῖ ἀπόδειξη τῆς ἀνικανότητας τῆς κυβέρνησης τοῦ Κουομιντάνγ καί τοῦ Τσιάν Τσάι νά ἀντιμετωπίσουν μεγάλες κρίσεις.

ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΦΤΑΝΕΙ ΠΙΑ ΤΟ ΑΙΜΑ--ΕΙΡΗΝΗ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗ

ΧΡΟΝΙΑ 1
ΑΡΙΘΜΟΣ 1
2—10—49

Όργανο τῆς Μόνιμης Πανελλαδικῆς Ἐπιτροπῆς γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς Εἰρήνης

ΘΑ ΚΕΡΔΙΣΟΥΜΕ ΤΗ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΤΗ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Διακήρυξη τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκόσμιου Συνεδρίου τῶν Ὀπαδῶν τῆς Εἰρήνης

Ἡ Ἐπιτροπή τοῦ Παγκόσμιου Συνεδρίου τῶν ὀπαδῶν τῆς Εἰρήνης ἀπηύθυνε τήν παρακάτω ἔκκληση γιά τή Διεθνῆ Ἡμέρα τοῦ ἀγώνα γιά τήν Εἰρήνη τῆς 2 Ὀχτωβρίου.

ΑΝΔΡΕΣ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ!

Ὅπως τόν Αὔγουστο τοῦ 1914, ὅπως τό Σεπτέμβριο τοῦ 1939, ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου βρίσκεται σέ κίνδυνο.

Ὅπως πάντα, μιά μικρή ὁμάδα ἀνθρώπων, ἁπλήστων γιά κέρδη καί κυριαρχία, «φραδαίνοντας τήν ἐπιλή τῆς ἀτομικῆς μπόμπα», ἀντιτίθεται στίς εἰρηνευτικές διαπραγματεύσεις μεταξύ τῶν λαῶν καί ὀργανώνει, μέ τή συνενοχή κυβερνήσεων ὑποταγμένων στή θέλησή των, τίς καινούργιες πολεμιές συμμαχίες.

Ἡ ἐπιμύρωση τοῦ Ἀτλαντικοῦ Συμφώνου, ἡ ἀπόφαση νά ξανασοχτίσουν τή δύναμή τους καί τά ὅπλα τους οἱ δήμιοι τοῦ κόσμου στή Δυτική Γερμανία καί στήν Ἰαπωνία, ἡ ὑποστήριξη πού δίνουν παντοῦ στούς χειρότερους ἐχθρούς τῶν λαῶν: τό στήριγμα πού δίνουν στόν Τσαλδάρη γιά ἔνοπλη ἐπέμβαση ἐνάντια στόν Ἑλληνικό λαό, οἱ ἑστίες πυρκαϊᾶς, πού ἄναψαν καί διατηροῦν μέ τήν ἀποικοποίηση, ὅλα αὐτά ἀποκαλύπτουν τούς κατασκευαστές τῶν συμφώνων ποῦ ὑποκριτικά λέγονται «ἐμπνευσμένα», σάν ἀναζητητές αἱματηρῶν περιπετειῶν.

Οἱ ἐμπνευσιές τοῦ συστήματος αὐτοῦ τῶν στρατιωτικῶν συμμαχιῶν καί τῶν προκλήσεων ρίχνουν τούς λαούς των στήν ἐξαθλίωση, κάτω ἀπό φοβερό βάρος ἑνός νέου ἀγώνα δρόμου γιά ἐξοπλισμούς.

Γιά τόν Ἐργάτη αὐτό σημαίνει πτώση τοῦ μεροκάματου κτί τῆς ἀγοραστικῆς του δύναμης, τό φάσμα τῆς ἀνεργίας.

Γιά τόν Ἀγρότη, τόν τεχνίτη, τόν ἐμπορο πιό βαρεῖς φόρους.

Αὐτοί ποῦ ἀναζητᾶνε τήν πολεμική περιπέτεια ἐξαπολύουν παντοῦ τήν ἀστυνομική τρομοκρατία καί χτυπᾶνε τίς ἐλευθερίες τῶν λαῶν. Αὐξαίνουν τήν ἐκμετάλλευση καί τήν καταπίεση στίς ἀποικίες.

Θά ἐπιθυμοῦσε νά γκρεμίσουν αὐριο τήν ἀνθρωπότητα μέσα στόν πιό φονικό πόλεμο. Ἀλλά δέν εἰμαστε πιά στό 1914, οὔτε στό 1939. Οἱ δυνάμεις τῆς εἰρήνης μεγάλωσαν σημαντικά στή νίκη τῶν λαῶν κατά τοῦ φασισμοῦ.

Ἔχουν τή δύναμη, σήμερα νά καταστήσουν τό χέρι τῶν καινούργιων ἐγκληματιῶν πολέμου.

Ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια ἀνδρες καί γυναῖκες, ἑνωμένοι χωρίς διάκριση γνώμης, πίστης, πολιτισμοῦ ἢ χρώματος, ἀποφασισμένοι νά ὑπερασπίσουν τή ζωή καί τήν ἐλευθερία ὅλων τῶν ἀνθρώπων, συγκεντρώθηκαν γύρω ἀπό τό Παγκόσμιο Συνέδριο τῶν ὀπαδῶν τῆς Εἰρήνης.

Σέ περισσότερες ἀπό 72 χῶρες σ' ὅλη τή γῆ, ὀργανώνουν σταθερά τίς δυνάμεις τῆς εἰρήνης.

Σέ πολλές χῶρες, ἰδίως στή Γαλλία καί τήν Ἰταλία μέ ἀναφορές, μέ ἑκατομμύρια ὑπογραφές, μεγαλειώδεις διαδηλώσεις, ἀντιταχθήκανε στήν αὐξημένη βία τῶν ὑποκινητῶν τοῦ πολέμου.

Ἡ δράση τῶν δυνάμεων τῆς εἰρήνης ἐξάσκησε ἤδη ἐπιτυχῆ ἐπίδραση στή σύγκληση καί στά ἀποτελέσματα τῆς Διάσκεψης τεσσάρων μεγάλων δυνάμεων.

Ἀλλά ἡ ἀπειλή ποῦ δημιουργήθηκε ἀπό τίς ἐμπρηστές τοῦ πολέμου ἀπαιτεῖ πάντα μιά δριμύτερη καί πλατύτερη δραστηριότητα.

Γι' αὐτό ἡ Ἐπιτροπή τοῦ Παγκόσμιου Συνεδρίου τῶν ὀπαδῶν τῆς Εἰρήνης ἀποφάσισε ν' ὀργανώσει στίς 2 τοῦ Ὀχτώβρη τή ΔΙΕΘΝΗ ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗ. Ἡ 2 τοῦ Ὀχτώβρη πρέπει νά σημειώσει μιά νέα ὁρμή τῶν δυνάμεων τῆς Εἰρήνης, ἕνα καινούργιο δυνάμωμα τῆς δράσης των.

Στίς 2 τοῦ Ὀχτώβρη: Θά πεῖτε ΟΧΙ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ!

Ἄνδρες κί Γυναῖκες ὅλων τῶν χωρῶν!

Νά δείξουμε μέ μιά γιγάντινη παγκόσμια ἐκδήλωση τήν ἀκαταμάχητη δύναμη τῶν ὀπαδῶν τῆς Εἰρήνης!

Νά ἀρνηθοῦμε νά φέρουμε τό βάρος τῶν ἀδήκτων καί καταδιωκτικῶν πολεμικῶν προϋπολογισμῶν.

Νά ἀπαιτήσουμε νά σταματήσουν οἱ ἐπιδέξεις ἐνάντια στήν Ἐθνική Ἀνεξαρτησία καί τίς ἐλευθερίες τῶν Λαῶν!

Ὅλοι μαζί, ἐργάτες τοῦ χεριοῦ καί τοῦ μυαλοῦ, ἄνδρες καί γυναῖκες κόσμου

(Συνέχεια στήν 4η σελ/δα)

Η ΕΣΣΔ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οἱ Ὅροι τῆς Ε. Σ. Σ. Δ.

Ἀπαντώντας στήν πρόσκληση τοῦ Ράση καί τοῦ Μάκ Νίλ νά ἐκθέσει τίς ἀπόψεις τῆς Σοβιέτ Ἕνωσης γιά τά μέτρα τῆς ἀποκατάστασης μιᾶς κανονικῆς κατάστασης στήν Ἑλλάδα ὁ Γρομύκο ἀνάμεσα σ' ἄλλα πρότεινε νά ἐξετασθοῦν γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς εἰρήνης στήν Ἑλλάδα τά παρακάτω:

α) Νά γίνει ἔκκληση πρός τίς ἀντιμαχόμενες πλευρές ἀπό τούς ἀντιπροσώπους τῶν δυνάμεων γιά νά σταματήσουν τίς πολεμικές ἐπιχειρήσεις.

β) Νά δοθεῖ γενική ἀμνηστεία.

γ) Νά ὁριστοῦν γενικές ἐλεύθερες ἐκλογές γιά τήν ἀνάδειξη βουλῆς ἀπό τόν λαό ἀνάπτυξη ἑλληνικό ὀργανό ποῦ θά διενεργήσει τίς ἐκλογές νά συμπεριλήφθοῦν ἀντιπροσωπεῖα τῶν ἑλληνικῶν δημοκρατικῶν κύκλων ἡγοῦνται τοῦ λαϊκοῦ ἀπελευθερωτικοῦ κινήματος, στήν Ἑλλάδα.

Ταυτόχρονα ὁ Γρομύκο παρατήρησε ὅτι θά εἶναι σκόπιμο ἡ νά ἀποκατασταθεῖ ἡ ἠθική ἀπό μέρος τῶν ἀντιπροσώπων τῶν δυνάμεων, συμπεριλαμβανομένης καί τῆς Σοβιετ. Ἕνωσης γιά τή σωστή δι ἐργεια τῶν ἐκλογῶν στήν Ἑλλάδα.

Καί ε) νά σχηματιστεῖ κοινή ἐπιτροπή τῶν δυνάμεων μέ τή συμμετοχή τῆς Σοβιετ Ἕνωσης γιά τόν ἔλεγχο τῶν συνόρων τῆς Ἑλλάδας μέ τά βόρεια γειτονικά κράτη.

Ὁ Γρομύκο δήλωσε ὅτι μέ τήν ἐγκαθίδρυση ἑνός τέτοιου ἐλέγχου πρέπει νά κηρυχθεῖ ὅτι σταματᾶει ἡ στρατιωτική βοήθεια ἀπό μέρος ξένων κρατῶν στήν ἑλληνική κυβέρνηση σέ ἄνδρες καί ὑλικό, καί πρέπει νά κοδοποιοῦνται ἡ ἀποθεσμία τῆς ἀποχώρησης τῶν ξένων στρατευμάτων ἀπό τήν Ἑλλάδα.

Ὁ Ράση καί ὁ Μάκ Νίλ ἀπάντησαν ἀπό μέρους τους ὅτι τίς κρίσεις τοῦ Γρομύκο γιά τά μέτρα ἀποκατάστασης τῆς κανονικῆς κατάστασης στήν Ἑλλάδα θά τίς μελετήσουν καί στήν ἐπίκαιρη συνάντηση θά ἐκθέσουν τίς ἀπόψεις τῶν κυβερνήσεῶν τους.

ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ Σ.Ε. ΑΝΟΙΓΟΥΝ ΤΟ ΔΡΟΜΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Συνέντευξη τῆς ἐφημερίδας μας μέ τόν καθηγητή Π. ΚΟΚΚΑΛΗ, Πρόεδρο τῆς μόνιμης Παν. Ἐπιτροπῆς γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς Εἰρήνης

ΕΡΩΤΗΜΑ: Ποιά εἶναι ἡ σημασία τῶν προτάσεων τῆς ΣΕ γιά τήν εἰρήνευση τῆς Ἑλλάδας;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Πολύ μεγάλη, γιατί γίνονται σ' μιά ἐποχή ποῦ οἱ λαοί ὅλου τοῦ κόσμου ἀντιχοῦν μπροστά σ' ἕνα ἐνδεχόμενο ἑνός τρίτου παγκόσμιου πολέμου. Ὁ Εὐρώπιος, πόλεμος στόν τόπο μας δέν ἀποτελεῖ συμφορά μόνο γιά τόν ἑλληνικό λαό. Εἶναι ταχύρυθμα ἀπειλή γιά τήν εἰρήνη τοῦ κόσμου. Ἡ μεγάλη χάρα τοῦ Σοσιαλισμοῦ ποῦ βρίσκεται ἐπικεφαλῆς τοῦ παγκόσμιου στρατοπέδου τῶν ὀπαδῶν τῆς εἰρήνης, μέ τίς τόσο πρακτικές τίς προτάσεις γιά τήν εἰρήνευση τῆς Ἑλλάδας προσφέρει μιά μεγάλη ὑπηρεσία ὄχι μόνο στόν ἑλληνικό λαό ἀλλά καί στήν παγκόσμια ὑπόθεση τῆς εἰρήνης.

ΕΡΩΤΗΜΑ: Πῶς ἔγινε δεχτό οἱ προτάσεις τῆς ΣΕ ἀπό τόν ἑλληνικό λαό;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ὁ ἑλληνικός λαός καί στήν Ἐλεύθερη Ἑλλάδα καί ἐκεῖνα περισσότερο στή σκλαβα Ἑλλάδα, χαιρέτισαν μέ ἐνδυσιασμό τίς προτάσεις τῆς ΣΕ. Ἡ διαφορά μεταξύ εἶναι ἡ ἀπόληψη τῶν εἰρηνευτικῶν προτάσεων ἀπό μέρος τοῦ μοναρχοφασιστικοῦ στρατοῦ. Οἱ ἑλλῆνες νά παῖ ἕνα τέλος στό μεγάλο δρόμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ δυνάμωσαν.

ΕΡΩΤΗΜΑ: Ποιά εἶναι ἡ προοπτική γιά τήν εἰρήνευση τῆς Ἑλλάδας;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Μπορεῖ νά ἐξαρτᾶται ἀπό τήν ἀπόφασή τοῦ νοιώθουνε γιά τά ἀποτελέσματα τῆς ἐπέμβασής τους στήν Ἑλλάδα, νά ἀναλογιστοῦν στήν πολιτική τους αὐτή, ὅστερα ἀπό τήν ἀποτυχία τῆς, προδοτικῆς κλίκας τοῦ κ. Ὅμως τό ἑλληνικό ἐθνικό κίνημα τῆς τῶν τῆς Σοβ. Ἑνώσεως ἀπό τόν προσκύνιο τῶν ἀνθρώπων, ποῦ ἀπαιτοῦν μιά λύση. Ἀπό τήν πλευρά τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί τῆς συμπαράστασης τῆς παγκόσμιας κοινῆς γνώμης ἐξαρτᾶται νά δοθεῖ ἡ λύση αὐτή μιά ὥρα ἀρχύτερα.

ΔΕΛΤΙΟ

ΠΡΑΞΕΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΑΡΧΗΓΕΙΟΥ ΤΟΥ Δ.Σ.Ε.

ΠΡΑΞΗ ΑΡΙΘ. 1

ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΛΑΪΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Τό Γενικό Ἀρχηγεῖο τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ τῆς Ἑλλάδας.

Ἔχοντας ὑπόψι τήν ἀνάγκη νά ὀργανωθεῖ ἡ λαϊκή ἐξουσία στίς ἀπελευθερωμένες περιοχές καί τό γεγονός ὅτι ὑπάρχουν σήμερα ὅλες οἱ δυνατότητες γιά νά ἀρχίσει ἡ ὀργάνωση αὐτή ἀπό τά βασικά ὄργανα τῆς λαϊκῆς ἐξουσίας

ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ

Ἄρθρο 1.

Ὅλες οἱ ἐξουσίες πηγάζουν ἀπ' τό λαό, ὑπάρχουν γιά τό λαό καί ἀσκοῦνται, ἀπό τό λαό.

Ἄρθρο 2.

Βασικός φορέας καί ὀργανωτής λαϊκῆς ἐξουσίας εἶναι τά λαϊκά συμβούλια σε κάθε χωριό καί σε κάθε πόλη. Ὁ λαός, μέ τά λαϊκά συμβούλια πού αὐτός ἐκλέγει, ἀσκεῖ ὅλη τήν ἐξουσία στό χωριό ἤ στήν πόλη.

Ἄρθρο 3.

Λαϊκά συμβούλια ἔχουν ὅλες οἱ πόλεις καί τά χωριά πού εἶναι σήμερα ἀναγνωρισμένα σάν Δήμοι ἤ Κοινότητες. Μέ ἀπόφαση τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου μπορεῖ ν' ἀποχτήσει ὁπωσδήποτε λαϊκό συμβούλιο καί ἕνας συνοικισμός πού δέν εἶναι ἀκόμα ἀναγνωρισμένος σάν Κοινότητα, ἄν ἔχει πάνω ἀπό 200 τουλάχιστο κατοίκους.

Ἄρθρο 4.

Κυρίαρχο ὄργανο στό χωριό καί στήν πόλη εἶναι ἡ Γενική Συνέλευση τῶν πολιτῶν.

Σέ πόλεις πού δέν εἶναι πρακτικά δυνατή ἡ Γενική Συνέλευση ὅλων τῶν πολιτῶν συγκροτεῖται ἡ Γενική Συνέλευση ἀπό ἀντιπροσώπους τῶν ἐκλογέων μέ ἀναλογία ἕνας ἀντιπρόσωπος γιά κάθε 10-15 ἐκλογεῖς, ἤ καί περισσότερο ὅταν ἡ πόλη εἶναι μεγάλη. Τό λαϊκό συμβούλιο ὁρίζει τήν ἀναλογία.

Ἄρθρο 5.

Τό λαϊκό συμβούλιο διοικεῖ καί ἐκπροσωπεῖ τό χωριό ἤ τήν πόλη καί ἀσκεῖ ὅλες τίς ἐξουσίες στήν περιφέρειά του γιά ἕνα χρόνο. Ἀποτελεῖται ἀπό 7 τακτικά καί 5 ἀναπληρωματικά μέλη. Πόλεις καί χωριά πού ἔχουν πάνω ἀπό 2.500 κατοίκους ἐκλέγουν 9 τακτικά καί 7 ἀναπληρωματικά μέλη.

Τό λαϊκό συμβούλιο ἐκλέγει στήν πρώτη του συνεδρίαση τήν Πρόεδρο, ἀντιπρόεδρο, γραμματέα καί ταμία.

Ὅλοι εἶναι ἀνακλητοί ἀπό τό συμβούλιο καθώς καί τά μέλη τοῦ συμβουλίου εἶναι ἀνακλητά ἀπό τή Γενική Συνέλευση.

Ἄρθρο 6.

Τό λαϊκό συμβούλιο ρυθμίζει ὅλες τίς ὑποθέσεις ὁμοιδικῆς ἀνάγκης καί συμφέροντος εἰδικώτερα ἔχει τίς ἀκόλουθες ἁρμοδιότητες:

α) Διοικεῖ καί διαχειρίζεται τή δημοτική ἤ κοινοτική περιουσία.

β) Φροντίζει γιά τήν καλύτερη καί ἀποτελεσματικότερη συμμετοχή καί συμβολή τοῦ λαοῦ σάν σύνολο καί τοῦ καθένα χωριστά στόν ἐθνικό καί δημοκρατικό ἀγώνα.

γ) Φροντίζει ν' ἀναπτυχθεῖ ἡ οἰκονομία τῆς πόλης ἤ τοῦ χωριοῦ, γιά νά καλυτερέψει καί νά ἐξασφαλιστεῖ ἡ ὑγεία τῶν κατοίκων καί ἰδιαίτερα τῶν παιδιῶν καί τῶν νέων καθώς καί ἡ μόρφωση καί ἡ ἠθική ἀνάπτυξη τοῦ λαοῦ.

δ) Ὀργανώνει ὑπηρεσίες κοινῆς ὠφέλειας καί γενικά παίρνει ὅλα τά μέτρα γιά τήν ὑλική καί πνευματική πρόοδο τοῦ λαοῦ.

Ἄρθρο 7.

Τό συμβούλιο συνεδριάζει τακτικά καί καλεῖται ἀπό τόν πρόεδρό του ἤ ἀπό τό 1/3 τῶν μελῶν του. Ἀποφασίζει μέ πλειοψηφία. Οἱ συνεδριάσεις εἶναι δημόσιες καί οἱ ἀποφάσεις τοιχοκολλοῦνται 5 μέρες ἔξω ἀπό τά γραφεῖα του.

Ὅλες οἱ ἀποφάσεις εἶναι ἀμέσως ἐκτελεστές.

Ἄρθρο 8.

Ἡ Γενική Συνέλευση τῶν πολιτῶν εἶναι τό κυρίαρχο ὄργανο κάθε πόλης ἤ χωριοῦ. Συνέρχεται κάθε τρίμηνο ἤ ὅταν τήν καλέσει τό συμβούλιο ἤ τό ζητήσει τό 1/4 ἀπό τούς ἐκλογεῖς. Ἡ Γενική Συνέλευση ἀκούει ἀπολογισμό τοῦ συμβουλίου καί παίρνει ἀποφάσεις γιά κάθε ζήτημα, ἀνακαλεῖ τούς συμβούλους, ἐκλέγει νέους τριμηνιαίες ἀποφάσεις τοῦ συμβουλίου. Οἱ ἀποφάσεις της εἶναι ὑποχρεωτικές γιά τό συμβούλιο.

Ἄρθρο 9.

Οἱ ἁρμοδιότητες τοῦ κάθε μέλους τοῦ συμβουλίου καθορίζονται ἀπό τό ἴδιο. Τό συμβούλιο ἔχει δικαίωμα νά διορίζει βοηθητικές ἐπιτροπές γιά τά διάφορα ζητήματα ὅπως γιά τήν ὑγεία, γιά τήν ἐκπαίδευση, γιά τήν τοπική ἀφορολόγεια, γιά τήν ἀγροτική ἀπογραφή, γιά τό δόσιμο κλπ. Οἱ ἐπιτροπές αὐτές ἐργάζονται κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση τοῦ συμβουλίου.

Πολλά λαϊκά συμβούλια μποροῦν νά συνεργάζονται γιά νά λύσουν κοινά ζητήματα πού τίς ἀφοροῦν. Μποροῦν νά ἐκλέγουν καί κοινές ἐπιτροπές γιά τή συζήτηση αὐτῶν τῶν ζητημάτων.

Ἄρθρο 10.

Τά μέλη τῶν λαϊκῶν συμβουλίων ἐκλέγονται μέ καθολική, μυστική ψηφοφορία ἀπό ὅλους τούς κατοίκους ἄντρες καί γυναῖκες πάνω ἀπό 18 χρονῶν ἤ καί κάτω τῶν 18 χρονῶν, ἐφόσον ἤδη ἀγωνιοῦν μέσα στόν Ἑνιαῖο Ἐθνικό-Λαϊκό Ἀγώνα, γιά τή Λαϊκή Δημοκρατία καί τήν Ἐθνική Ἀνεξαρτησία. Δέν ἔχουν ἐκλογικό δικαίωμα μόνο ὅσοι ἔχουν καταδικαστεῖ γιά ἀντεθνική πράξη. Καθένας ποῦ ἐκλέγει μπορεῖ καί νά ἐκλεγεῖ.

Οἱ προχτικές λεπτομέρειες τῆς ἐκλογῆς ὁρίζονται ἀπό τό συμβούλιο.

Σέ ἔκτακτες περιπτώσεις καθώς καί σέ περίπτωση ἀνακλήσης ἑνός ὀργάνου μπορεῖ νά γίνει ἡ ἐκλογή ἀπό τή Γενική Συνέλευση.

Ἄρθρο 11.

Πόροι τῆς πόλης ἤ τοῦ χωριοῦ εἶναι τά εἰσοδήματα τῆς κοινοτικῆς περιουσίας, οἱ φόροι, οἱ ἔρανοι ἤ οἱ κληρονομιές, τά δάνεια καί κάθε ἄλλο ἔσοδο.

Οἱ φόροι ἐπιβάλλονται μέ ἀπόφαση τοῦ συμβουλίου, ἤ τῆς Συνέλευσης. Βασικά χαρακτηριστικά τους πρέπει νά εἶναι ἡ ἐπιβολή τους ἀνάλογα μέ τό ἔσοδα τοῦ κάθε κατοίκου. Ἡ προοδευτική αὐτή φορολογία θά ἀφήνει ἀφορολόγητο ἕνα ἐλάχιστο ὅριο εἰσοδήματος ἀπαραίτητο γιά τή διατροφή τοῦ φορολογούμενου καί τῆς οἰκογένειάς του. Ἀπαλλάσσονται ἀπό τή φορολογία τά ἄτομα τοῦ ἐθνικοῦ καί δημοκρατικοῦ ἀγώνα καί οἱ στρατιῶτες τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ τῆς Ἑλλάδας. Βαριά φορολογία ἐπιβάλλεται στούς προδότες ποῦ μπορεῖ νά φτάσει ὡς τή δήμευση ἄν αὐτή δέν ἔχει ἐπιβληθεῖ ἀπό τό κεντρικό ὄργανο, γιά γενικώτερες ἀνάγκες.

Ἄρθρο 12.

Ἡ πράξη μας αὐτή θά ἀναθεωρηθεῖ νά ἐγκριθεῖ στή λαϊκή Ἐθνοσυνέλευση μόλις αὐτή συγκληθεῖ.

10 Αὐγούστου 1947.

Γιά τό Γεν. Ἀρχηγεῖο τοῦ Δημοκρατ. Στρατοῦ τῆς Ἑλλάδας

Στρατηγός ΜΑΡΚΟΣ

ΑΡΧΕΙΑ ΥΓΚΡΟΝΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

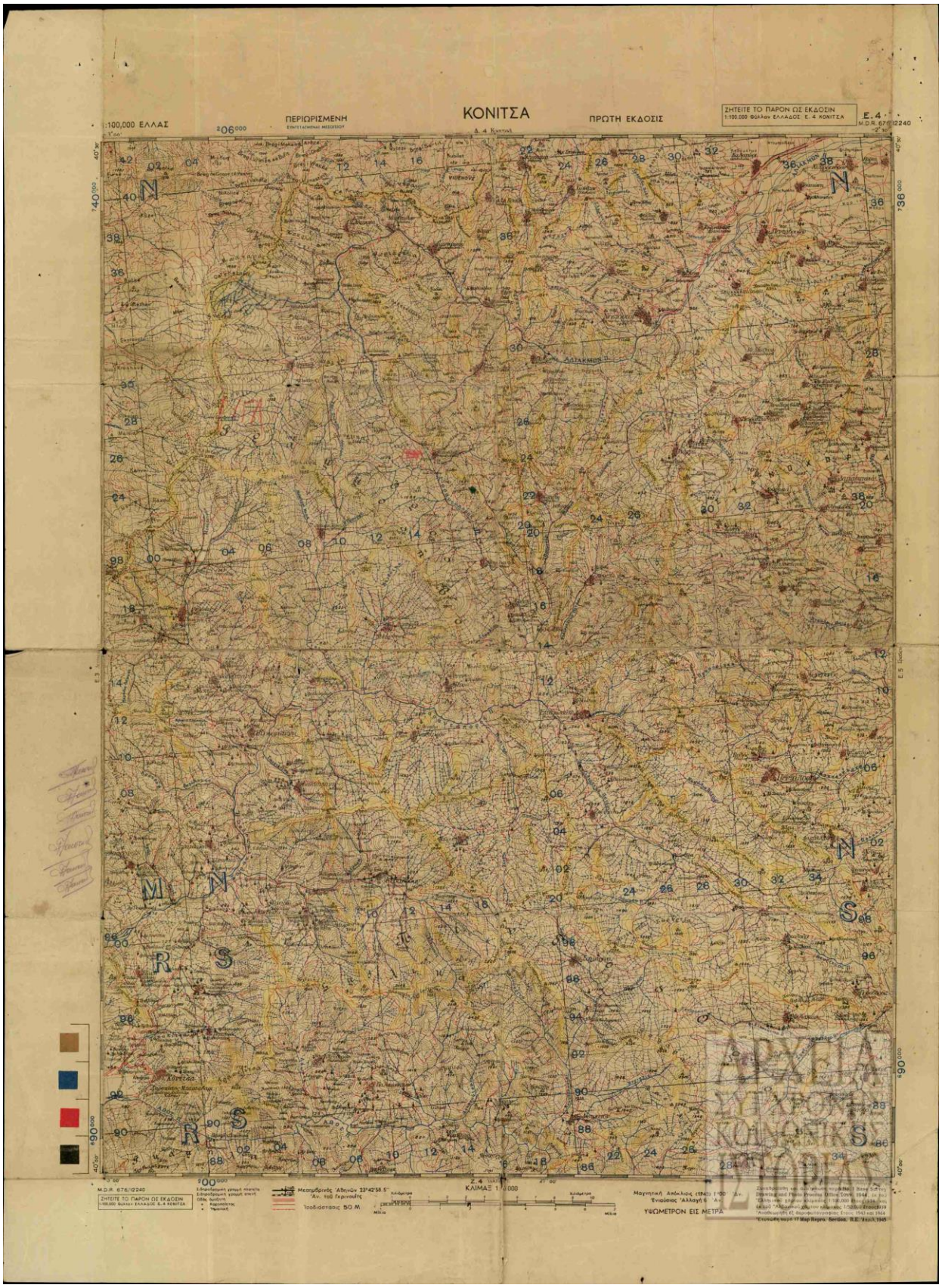
ΚΟΝΙΤΣΑ
ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΙΣ
ΠΕΡΙΩΡΙΣΜΕΝΗ
1:100,000 ΕΛΛΑΣ
ΖΗΤΕΙΤΕ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΟΣ ΕΚΔΟΣΙΝ
1:100.000 ΦΥΛΛΟν ΕΛΛΑΔΟΣ Ε. 4 ΚΟΝΙΤΣΑ
Ε.4
ΥΨΟΜΕΤΡΟΝ ΕΙΣ ΜΕΤΡΑ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1896 ΙΔΡΥΤΗΣ ΔΗΜ. ΟΙΚ. ΚΑΛΑΠΟΦΑΚΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΔΕΚ. ΔΗΜ. ΚΑΛΑΠΟΦΑΚΗΣ
ΤΕΤΑΡΤΗ 31 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1949
ΕΜΠΡΟΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΜΕ ΤΟΥΣ ΝΙΚΗΤΑΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΟΥ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΟΥ ΛΟΣΤΑΔΙΟΥ ΚΥΡ Κ. Δ. ΑΒΡΑΜΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΦ' ΟΛΟΚΛΗΡΟΥ ΤΗΣ ΜΕΘΟΡΙΟΥ ΠΡΟΣ ΑΛΒΑΝΙΑΝ ΚΥΜΑΤΙΖΕΙ ΤΩΡΑ Η ΣΗΜΑΙΑ ΜΑΣ

Ἡ Ἑλλὰς θὰ ζητήσῃ νὰ ἀφαιρεθοῦν τὰ σύνορα

Ἡ Κόμπφαρι εἶχε δικαίωμα νὰ κρατεῖται ὁ Γρηγόριος ἀπὸ θυσίας

ΕΤΟΣ Δ' ΑΡΙΘ. 1313 — ΤΙΜΗ ΜΙΑΣ ΔΡΑΧΜΗΣ 50

ΕΩΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ
26
ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1940

ΕΚΔΟΤΗΣ: Α. ΣΑΜΙΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Τ. ΡΟΥΣΣΟΣ
ΓΡΑΦΕΙΑ: ΟΔ. ΛΙΔΩΡΙΚΙ ΑΡ. 4
ΤΗΛΕΦΩΝΑ: 19-001—99-000

ΤΑ ΝΕΑ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ

****

****

Η ΝΕΑ ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΟΥ ΕΥΡΙΣΚΕΤΑΙ ΗΔΗ ΕΝ ΠΛΗΡΕΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙ

ΑΙ ΕΘΝΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΣΗΜΕΙΩΝΟΥΝ ΝΕΑΣ ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΑΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΘΕΣΙΝ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥ ΤΟΥΤΟΥ ΟΧΥΡΟΥ ΤΩΝ ΣΥΜΜΟΡΙΤΩΝ

Ε. ΤΣΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΟΧΥΡΟΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΟΡΙΤΩΝ

Ε. ΔΗΜΑΚΟΣ

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΜΕΩΝ ΑΕΡΟΠΛΑΝΩΝ

ΤΑ ΑΠΕΚΡΗΜΝΙΣΘΕΝΤΑ ΚΟΡΙΑ

Ε. ΤΣΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ

Ο μάγκας τών Βαλκανίων

ΣΤΑΛΙΝ. — Ο κύριος ο κύριος μου θα κυρίευε!
Η μ' ό Ε.Ε.Ε μου δίνει δικαιώματα!
(Από τ. Ρίο Νεγρόνι)

Η ΣΤΑΛΙΝΟΦΟΒΙΑ ΕΝΟΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΕΛΛΗΝΟΣ

Ο ΑΗΤΟΣ ΑΝΟΙΓΕΙ ΤΑ ΦΤΕΡΑ ΤΟΥ

Οι κοινωνικές διαστάσεις του εμφυλίου πολέμου.

Ο εμφύλιος πόλεμος ήταν από τις πιο αιματηρούς στη νεότερη ελληνική ιστορία. Οι απώλειες μπορούν να συγκριθούν μόνο με αυτές του ελληνικού στρατού στη μικρασιατική εκστρατεία. Στον εμφύλιο σκοτώθηκαν από την πλευρά του στρατού περίπου 14.000 άτομα (13.000 φαντάροι, και 830 αξιωματικοί), ενώ από την πλευρά οι απώλειες των ανταρτών υπολογίζονται στις 25.000. Από την άλλη όμως πλευρά ο εμφύλιος πόλεμος δεν αφορούσε μόνο τα πεδία των μαχών. Ο πόλεμος συμπαρέσυρε ολόκληρη την κοινωνία, μεταφέρθηκε σε κάθε πλευρά της κοινωνικής ζωής, και έθεσε σε κίνηση διαδικασίες οι οποίες μετασχημάτισαν την ελληνική κοινωνία και πολιτική για τις επόμενες δεκαετίες.

Ο κοινωνικός και πολιτικός αποκλεισμός της αριστεράς θα λάβει ολοκληρωτικές διαστάσεις στα χρόνια του εμφυλίου. Οι διώξεις που είχαν ξεκινήσει μετά τη συμφωνία της Βάρκιζας θα ενταθούν στα πλαίσια των εκτάκτων μέτρων που εγκαινίασε το Γ΄ Ψήφισμα του 1946. Τα στρατοδικεία που εισήγαγε θα δικάσουν περίπου 37.000 άτομα κατά τη διάρκεια του εμφυλίου. Από αυτούς γύρω στις 8.000 θα καταδικαστούν σε θάνατο ενώ θα εκτελεστούν τουλάχιστον 3.500 άνδρες και γυναίκες. Ο αριθμός των πολιτικών κρατουμένων ήταν ο μεγαλύτερος στη νεότερη ιστορία της χώρας· μεταξύ 1947 και 1949 βρίσκονταν στη φυλακή ή την εξορία 40.000 έως 50.000 πολιτικοί

κρατούμενοι. Για να αντιμετωπιστούν οι έκτακτες ανάγκες που δημιουργούσε ο εμφύλιος πόλεμος ιδρύθηκαν στρατόπεδα μαζικού εγκλεισμού όπως αυτά της Γυάρου και της Μακρονήσου. Το στρατόπεδα της Μακρονήσου είχαν ως σκοπό την «αναμόρφωση» (μέσω βασανιστηρίων και προπαγάνδας) αριστερών στρατιωτών ώστε να εξασφαλιστεί η πολιτική αξιοπιστία του στρατεύματος που πολεμούσε κατά του ΔΣΕ. Οι πολιτικές διώξεις αποτέλεσαν μέρος ενός ευρύτερου πλέγματος νόμων και πρακτικών στην κατεύθυνση οικοδόμησης ενός αντικομμουνιστικού κράτους και εξακολούθησαν να βρίσκονται σε ισχύ επί πολλά χρόνια μετά τη λήξη του εμφυλίου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν η καθιέρωση των πιστοποιητικών νομιμοφροσύνης και των συμβουλιών νομιμοφροσύνης στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, ώστε να εξασφαλισθεί η πρόσληψη εθνικοφρόνων μόνο πολιτών.

Μία άλλη διάσταση του πολέμου αφορά τους πληθυσμούς που μετακινούνται κατά τη διάρκεια του πολέμου. Γύρω στους 700.000 είναι οι λεγόμενοι «συμμοριόπληκτοι», οι οποίοι μετακινούνται με ευθύνη του στρατού από τα ορεινά χωριά στις πόλεις. Ο λόγος των μετακινήσεων ήταν σαφής. Οι κυβερνητικές δυνάμεις επεδίωκαν να αποκόψουν τους αντάρτες από τους ορεινούς πληθυσμούς, οι οποίοι αποτελούσαν πηγές στρατολόγησης, εφοδιασμού και πληροφόρησης για τους αντάρτες. Η εκκένωση των πληθυσμών ξεκίνησε μέσα στο 1946

και αφορούσε πληθυσμούς από χωριά της Μακεδονίας, Θράκης, Ηπείρου και Κεντρικής Ελλάδας. Οι μακροπρόθεσμες συνέπειες εμφανίστηκαν με το τέλος του εμφυλίου, όταν επιδιώχθηκε από το κράτος η επιστροφή των προσφύγων στα χωριά τους. Εξαιτίας της εγκατάλειψης και του πολέμου οι περιουσίες στα χωριά είχε καταστραφεί αλλά και η ίδια η κοινωνική συνοχή των χωριών είχε διαρραγεί. Η κυβέρνηση δήλωνε ότι τον Οκτώβριο του 1949 166.000 άτομα είχαν επιστρέψει στα χωριά τους. Πόσοι τελικά επέστρεψαν στα χωριά και πόσοι από αυτούς που επέστρεψαν έμειναν για μεγάλο χρονικό διάστημα είναι δύσκολο να τεκμηριωθεί. Αυτό που μπορεί να πει κανείς με κάποια ασφάλεια είναι ότι τα ορεινά χωριά που ερήμωσαν στα χρόνια του εμφυλίου δεν ανέκαμψαν ποτέ από τότε και οι κάτοικοί τους μετανάστευσαν είτε στα αστικά κέντρα είτε στο εξωτερικό.

Στα χρόνια του εμφυλίου το τεράστιο κοινωνικό πρόβλημα των προσφύγων επισκιάστηκε από τη συζήτηση για το λεγόμενο «παιδομάζωμα». Το θέμα αφορούσε τη μεταφορά ανήλικων από τις περιοχές που ήλεγχε ο ΔΣΕ σε χώρες της Α. Ευρώπης. Η χρήση του όρου, βέβαια, «παιδομάζωμα» είχε καθαρά προπαγανδιστική αξία. Παρέπεμπε κατευθείαν στην εποχή της οθωμανικής αυτοκρατορίας και δημιουργούσε αντίστοιχους συνειρμούς περί αρπαγής παιδιών από τυράννους και μεταμόρφωσής τους σε εχθρούς του ελληνισμού. Ο ΔΣΕ δεν είχε αρνηθεί την πρακτική της μεταφοράς παιδιών στην Α. Ευρώπη

αλλά έθετε το ζήτημα από μία εντελώς διαφορετική σκοπιά, αυτή της απομάκρυνσης των παιδιών από τις ζώνες των στρατιωτικών επιχειρήσεων με τη σύμφωνη γνώμη των γονέων τους. Το πρόβλημα πέρα από ανθρωπιστικό (ασφάλεια των παιδιών) ήταν και πολιτικό. Οι δύο αντίπαλοι εκκένωναν παιδιά από τις εμπόλεμες ζώνες (ο στρατός τα μετέφερε στις λεγόμενες «παιδουπόλεις της βασίλισσας Φρειδερίκης») όχι μόνο για να τα προστατεύσουν αλλά και για να εξασφαλίσουν τη νομιμοφροσύνη των γονέων τους. Επιπλέον πολλές αριστερές οικογένειες, οι οποίες είχαν καταφύγει σε φτωχές ή σε επικίνδυνες ζώνες, έβλεπαν την απομάκρυνση των παιδιών τους ως μία προσωρινή και αναγκαία λύση. Αν σκοτώνονταν γνώριζαν ότι κάποιοι θα αναλάμβαναν την προστασία των παιδιών τους και αν ζούσαν θα μπορούσαν να τα αναζητήσουν και να τα βρουν μετά από κάποιο διάστημα. Το πρόβλημα περιπλέχθηκε μετά την ήττα του ΔΣΕ και τη διακοπή των διαύλων επικοινωνίας μεταξύ Ελλάδας και ανατολικών χωρών. Συνολικά ο αριθμός των παιδιών που μεταφέρθηκαν στις ανατολικές χώρες ήταν γύρω στα 25.000, εκ των οποίων μόνο λίγες εκατοντάδες θα επιστρέψουν τα πρώτα μετεμφυλιακά χρόνια.

Δεν ήταν όμως μόνο τα παιδιά που βρέθηκαν σε ξένες και «εχθρικές» για την Ελλάδα χώρες. Με την ήττα του ΔΣΕ χιλιάδες αντάρτες πέρασαν τα σύνορα και μετατράπηκαν σε

πολιτικούς πρόσφυγες. Πάρα πολλοί από αυτούς ήταν Σλαβομακεδόνες που βρήκαν καταφύγιο στη Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (20.000 περίπου). Οι υπόλοιποι διασκορπίστηκαν στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, κυρίως στη Σοβιετική Ένωση (στην πόλη της Τασκένδης στο Ουζμπεκιστάν), στην Τσεχοσλοβακία και την Πολωνία. Οι πολιτικοί πρόσφυγες υπολογίζονται σε 56.000 (εκτός Γιουγκοσλαβίας), και εκπροσωπούσαν τα πιο πληβειακά στρώματα του κινήματος –οι περισσότεροι ήταν αγρότες, με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο. Στην απογοήτευση της ήττας ήλθε να προστεθεί το πολιτισμικό σοκ της εγκατάστασης σε ξένες χώρες, όπου σταδιακά θα προσαρμοστούν και θα συγκροτήσουν τις κοινότητες των πολιτικών προσφύγων κάτω από το στενό έλεγχο του κόμματος. Χωρίς δικαίωμα επαναπατρισμού για πάρα πολλά χρόνια, θα μπορέσουν να επιστρέψουν στην Ελλάδα μόνο μετά τη μεταπολίτευση και κυρίως κατά τη δεκαετία του 1980.

(Ο ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος 1946-1949. Ιστορία και δράση του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας μέσα από τις συλλογές των ΑΣΚΙ, http://62.103.28.111/ds/ds_archive.asp)

Βιβλιογραφία

Γιώργος Μαργαρίτης, Ιστορία του Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949, τόμος 1και 2, Αθήνα: Βιβλιόραμα.

Στάθης Ν. Καλύβας και Νίκος Μαραντζίδης, Εμφύλια Πάθη, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Νίκος Κέντρος, Ο Εμφύλιος στην Φλώρινα, Αθήνα: Βιβλιόραμα.

Τάκης Λαζαρίδης, Ευτυχώς ηττηθήκαμε σύντροφοι, Αθήνα: Πελασγός.

ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα, ΣΤ'. Απόφαση του Πολιτικού Γραφείου της ΚΕ του ΚΚΕ, όπως δημοσιεύθηκε στον Ριζοσπάστη στις 18 Οκτωβρίου 1945.

Ρίχτερ Χάιντζ, Η επέμβαση του των Άγγλων στην Ελλάδα, 1997.

Η τρίχρονη εποποιία του Δημοκρατικού Στρατού της Ελλάδας – Ριζοσπάστης – Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1998.

Close David, The Origins of the Greek Civil War, Longman, London, New York 1995.

Jones Howard, "A New Kind of War". America's Global Strategy and the Truman Doctrine in Greece, Oxford University Press, Oxford, New York 1989.

VIII μεραρχία, «Έκθεσις επί των επιχειρήσεων Κονίτσης. Από 15 Δεκεμβρίου 1947 μέχρι 7 Ιανουαρίου 1948», στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αρχεία, τόμος 7.

ΓΕΣ/ΔΙΣ, «Σχέδιον Επιχειρήσεων ‘’Κορωνίς’’, 10.5.1948», στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αρχεία Εμφυλίου Πολέμου 1944-1949 Αθήνα: 1998, τόμος 8.

Β’ Σώμα Στρατού/Α1, «Διαταγή επιχειρήσεων ‘’Κορωνίς’’, 10 Ιουνίου 1948», στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αρχεία, τόμος 8.

Ζαφειρόπουλος Δημήτριος, «Ο αντισυμμοριακός αγών» Αθήνα 1956.

Κατσής Δημήτρης, Το ημερολόγιο ενός αντάρτη του ΔΣΕ, τόμος Β’.

Ε. Αβέρωφ – Τοσίτσας, Φωτιά και τσεκούρι, ΕΛΛΑΣ, 1946-49 ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΗΓΗΘΕΝΤΣ ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ, Β ΕΚΔΟΣΗ, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Αθήνα 1975.

Θρ. Τσακαλώτος, «40 χρόνια στρατιώτης της Ελλάδος», τόμος Β’.

Βασιλική Μπαρτζιώτα: « Η μεγάλη μάχη του Γράμμου», Περιοδικό «Δημοκρατικός Στρατός», Έκδοση «Ριζοσπάστης», Αθήνα 1996, τόμος Α’ τεύχος Σεπτεμβρίου 1948.

Συνταγματάρχης Γιώργης Κατεμής : « Ο ελιγμός της 20-21 Αυγούστου 1948», Περιοδικό «Δημοκρατικός Στρατός»,

Έκδοση «Ριζοσπάστης», Αθήνα 1996, τόμος Α’ τεύχος Δεκεμβρίου 1948.

Δ. Βλαντάς: «Εμφύλιος Πόλεμος 1945-1949», Εκδόσεις ΓΡΑΜΜΗ, Γ’ τόμος, Β’ ημίτομος.

Τάκης Λαζαρίδης, Απλά Μαθηματικά Ιστορίας, Αθήνα 1998, Εκδόσεις Παπαζήση.

Νίκος Μαραντζίδης, Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας, Απρίλιος, 2011, Εκδόσεις ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ και Ν. ΜΑΡΑΝΤΖΙΔΗΣ.

Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος, Η Ιστορία του Ελληνικού Στρατού (1833-1949), Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, Εκδόσεις Σάκκουλα.